

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

Analýza kulturních reprezentací v seriálu Most!
a jejich aktéřská reflexe

Plzeň 2021

Bc. Marcel Romanutti

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra antropologie

Studijní program Antropologie

Studijní obor Sociální a kulturní antropologie

Diplomová práce

**Analýza kulturních reprezentací v seriálu Most!
a jejich aktéřská reflexe**

Bc. Marcel Romanutti

Vedoucí práce:

Mgr. Ladislav Toušek, Ph.D.

Katedra antropologie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2021

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2021 .....

Poděkování

Tímto bych rád srdečně poděkoval mému vedoucímu diplomové práce Lacovi Touškovi za odbornou pomoc a podporu při řešení nesnází s vybranou tematikou a otcovský dohled nad mou subjektivní morálkou. Dále bych chtěl poděkovat všem kolegyním a kolegům z KSA, kteří mi byli nápomocni při sběru terénních dat a tvorbě dotazníku. Poděkování patří též všem obyvatelům Mostu, kteří na výzkumu participovali. V neposlední řadě bych rád vyjádřil dík Ondrovi Dvořákovi za pomoc a přítomnost ve výzkumném terénu. Dále pak Pietru Kupkovi za poskytování patřičně odborné a přátelské odezvy. Nakonec bych rád poděkoval Anně Marii Vinařické za pomoc se sběrem terénních dat, poskytování konzultací a psychickou podporu při tvorbě této práce.

Obsah

1. ÚVOD	1
2. TEORETICKÁ ČÁST	4
2.1. Reprezentace	4
2.2. Stereotyp	5
2.2.1. O původu a povaze stereotypu a předsudku	6
2.2.2. Aspekt interkulturní komunikace	10
2.2.3. Kognitivní zkreslení	11
2.3. Média a publika	13
2.3.1. Kultura masová	13
2.3.2. Mediální komunikace masová	14
2.3.3. Publikum	16
2.3.3.1. Model aktivního publika	16
2.3.3.2. Kritické ohlasy teorie aktivního publika	18
2.4. Stuart Hall	20
2.4.1. Teoretický přístup	21
2.5. Teorie kódování a dekódování	25
2.5.1. Znak a diskurz	28
2.5.2. Typologie čtení textu	31
2.5.3. Revize modelu kódování a dekódování	35
2.6. Shrnutí teoretické části	38
3. PRAKTICKÁ ČÁST	40
3.1. Terénní výzkum	40
3.1.1. Téma výzkumu a jeho cíle	41
3.1.2. Výzkumná otázka	43
3.1.3. Etika výzkumu	44
3.2. Seriál Most!	45

3.2.1. Charakteristika regionu	45
3.2.2. Povaha a narativ seriálu.....	50
3.2.3. Související termíny	52
3.2.4. Dekódování z perspektivy výzkumníka	58
3.3. Metodologie výzkumu	60
3.3.1. Metodologická poznámka	60
3.3.2. Design výzkumu	61
3.3.3. Metody tvorby dat.....	63
3.3.3.1. Zkoumaná populace a výzkumný vzorek...64	
3.3.3.2. Výběry vzorku	66
3.3.3.2.1. Kvótní výběr	66
3.3.3.2.2. Účelový a nahodilý výběr.....	68
3.3.3.2.3. Snowball	69
3.3.4. Výzkumné nástroje a průběh sběru dat	70
3.3.4.1. Strukturovaný rozhovor.....	70
3.3.4.2. Polostrukturované rozhovory	77
3.4. Živý Most! aneb recepce, dekódování a reprodukce.....	82
3.4.1. Sociodemografická charakteristika vzorku	83
3.4.1.1. Věk a pohlaví	83
3.4.1.2. Rodinný stav	85
3.4.1.3. Vzdělání	87
3.4.1.4. Ekonomický status.....	89
3.4.1.5. Délka bydlení v obci.....	92
3.4.1.6. Shrnutí	92
3.4.2. Život v Mostě	93
3.4.3. Hodnocení seriálu	96
3.4.3.1. Počet shlédnutých dílů.....	96
3.4.3.2. Zdroj zjištění o existenci seriálu a sledovaná platforma	97
3.4.3.3. Sebe prezentace města skrze seriál.....	98
3.4.3.4. Celkové hodnocení seriálu	102
3.4.3.5. Hodnocení charakteristik seriálu.....	103

3.4.3.6. Nejvíce (ne)sympatické postavy	113
3.4.3.7. Rasistické a homofobní postavy?	121
3.4.4. Reprezentace stereotypů	126
3.4.4.1. Self-report	138
3.4.5. Typologie dekodování ve vztahu ke stereotypu ...	144
4. ZÁVĚR	168
RESUMÉ	172
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	173
PŘÍLOHY.....	180
SEZNAM TABULEK	190
SEZNAM GRAFŮ	193
SEZNAM OBRÁZKŮ	194

1. ÚVOD

V roce 2019 byl na televizní obrazovky uveden seriál *Most!*, který se vzápětí stal společensky hojně diskutovaným fenoménem. Během vysílací premiéry začal lámat rekordy v divácké sledovanosti a seriál se tak stal nejúspěšnějším komediálním seriálem České televize poslední doby (iRozhlas.cz 2019: online).

Seriál *Most!* z valné části explicitně otevírá společensky upozadovaná a citlivá témata, která českou společností rezonují a která tak ve společenské diskuzi stojí za častou a stále přítomnou názorovou polarizací. Zejména se jedná o problematiku soužití Romů a Čechů jakožto vzájemně nekompatibilních a jasně se odlišujících skupin, otázky genderu a sexuální identity a xenofobie.

Seriálová hláška *Dycky Most!* se rychle dostala do společenského povědomí a stala se široce užívaným symbolem pro označení způsobu života „tam na periferii“. Mnohé diskuze vztahující se k tomuto seriálu tak vycházely často z prostředí, které jsou samotnému městu Most geograficky vnější. Tedy i lidé zúčastňující se debat o podstatě významů a poselství objevujících se v seriálu a jeho míře autentičnosti a „pravdivosti“, často vycházejí ze svých, řekněme „vnějších“ perspektiv a nahlížení na sociální život ve městě Most. Tyto diskuze mohly mít tendenci hovořit z pozic „tam o nich“ a do jisté míry tak exotizovat lokální populace a zároveň posílit určité společensky reprodukováné stereotypní představy. Zvědavý divák či divačka si například mohli u soukromé firmy zakoupit voucher na „poznávací zájezd“ natáčecích míst, v rámci něhož proběhla i „dobrodružná“ návštěva sídliště Chanov, kde bylo možné leccos nafotit a celé to pak završit v legendární restauraci Severka, která od odvysílání seriálu zažívá nebyvalý rozkvět. Na základě podobného zážitku může jeden usuzovat povahu mostecké každodenní sociální reality a zvážit tak samotnou autenticitu seriálu – taková představa je však z pohledu antropologie mylná, nýbrž je nutně etnocentrická a vychází z čistě etické perspektivy.

Při zběžné obsahové mediální analýze jsem dospěl k názoru, že o Mostu! i Mostu jako takovém je mnoho psáno „zvenku“ a tyto obsahy nejsou (a ani nemohou být) hodnotově neutrální. Vzniká tak efekt hovoření tzv. o nich bez nich. Nikdo se však více nezaobíral perspektivou „zevnitř“. To lze označit jako hlavní motivaci pro výběr tohoto tématu.

Předkládaná práce se soustředí na diskuzi právě „tam uvnitř“ a sleduje střetávání seriálu Most! s reakcemi místních obyvatel. Stěžejním cílem této práce je, za realizace smíšeného terénního výzkumu, analyzovat percepce kulturních reprezentací objevujících se v seriálu Most! a konfrontaci těchto reprezentací obyvateli města Mostu. Jak obyvatelé tyto reprezentace interpretují, jaké jim přiřkládají symbolické významy a jak s nimi, s ohledem na osvojená kulturní schémata, ve svém sociálním životě nakládají, případně je přetváří. Jedná se například o reprezentace týkající se otázek etnické národnostní identity, rasismu, genderu a xenofobie. Na základě interpretace výzkumných dat, získaných skrze dotazníkové šetření, polostrukturované rozhovory a nezúčastněné pozorování, budou metodologicky vymezená publika zasazována do zvoleného teoretického rámce.

Hlavním opěrným teoreticko-analytickým konceptem byl pro tuto práci zvolen model kódování a dekódování Stuarta Halla, skrze který se v sedmdesátých letech dvacátého století proměnil způsob nahlížení televizních publik a který vychází z tzv. Birminghamské školy – britské odnože kulturních studií, zabývající se, mimo jiné, analýzou mediálních publik. Skrze tento analytický model bude nahlíženo hlavní téma práce, kterým je stereotypizace vlastní/vnější skupiny. Předpoklad existence této dichotomie vnitřní/vnější vychází z mého osobního nahlížení na seriál, což se odráží i ve zvolené metodologii vlastního terénního výzkumu. K analýze bude užito teorie kódování a dekódování s ohledem na tvorbu a reprodukci předsudku a stereotypu.

Hall se konceptem snažil umožnit změnu v nahlížení na proces přijímání textu, jeho čtení a odezvy na něj, což by tak umožnilo vznik nových teoretických perspektiv a přístupů k výzkumu mediálních publik. Figuruje zde hermetická představa, že v textech (v tomto případě mediálních) je obsaženo více významů, než kolik jich do nich bylo autorem intencionálně vloženo. Důsledkem zrodu tohoto nového paradigmatu byla kvalitativní proměna chápání kategorie televizního obsahu (Hall 2005).

Tento komunikační model vznikl jako reakce na dosud převládající behavioristické paradigma, které Hall shledával za úzce vymezené a které se omezuje na specifický pohled na společnost. Obecně řečeno lze za hlavní slabinu tohoto paradigmatu označit předpoklad funkční, nekonfliktní a harmonické společnosti. Hall toto pokládá za mylné, protože média nezobrazují existující a všeobecně platný soulad, nýbrž obrazy, které svou stylizací budí dojem oné harmonie a nutí tak společnost k přijímání určitých dominantních hodnot. Média tedy nepřenaší realitu, pouze její obraz. Nově vznikající paradigma bylo vsazeno do pojmů hegemonie, ideologie a distribuce moci. Model kódování a dekódování zkoumá, zda jsou členové publik při čtení mediálního textu rezistentní vůči dominantní ideologii obsažené v konkrétním sdělení, či zda tyto ideologie přijímají za své a tím pádem jim podléhají. Jinými slovy, publika se pohybuje ve třech možných polohách, kdy jsou členové daného publika buď pasivní a podléhají dominantnímu a preferovanému významu obsaženému v textu, nebo jsou aktivní, kdy je mediální text čten v závislosti na vlastních zkušenostech a dochází tak ke generování vlastních významů. Třetí poloha se pohybuje mezi těmito extrémly a zde divák vyjednává – přijímá text podle dominantního kódu, má k němu však určité výhrady a význam si modifikuje. Lidé dle této teorie nejsou pouhými pasivními konzumujícími, nýbrž si vybírají, které významy přijmou, které nikoliv a které modifikují (Šebeš 2004: 31–33).

2. TEORETICKÁ ČÁST

V následující kapitole budou představena základní teoretická východiska práce. Stěžejní teorií, skrze kterou budou analyzována výzkumná data, je teorie kódování a dekódování Stuarta Halla. Dále bude v teoretické části přiblížen koncept stereotypu a další koncepty, úzce související s výzkumem mediálních publik v kontextu přístupu kulturních studií, mezi které lze řadit ideologii, diskurz, hegemonii a moc.

2.1. Reprezentace

Hall definuje reprezentaci jako proces, skrze který členové určité kultury užívají jazyk k tvorbě významů. Jazykem je zde rozuměn jakýkoliv znakový systém, který produkuje znaky a významy. Z této definice vychází, že lidé, věci, objekty a události nejsou ve světě sami o sobě ukotveni v konečném a definitivním významu. Významy jsou utvářeny lidmi skrze označování, mají fluidní povahu, variiují a mění se v závislosti na kultuře. To znamená, že kultury mezi sebou odlišují jednotlivé významy, kódy a klasifikace, které nemusí být interkulturně sdíleny. Ve věci reprezentace je důležité vnímat a přijmout aspekt kulturního relativismu, tedy že jednotlivé kultury mezi sebou nejsou jednoduše porovnatelné a pochopit je lze pouze na základě vnitřních kontextů.

K zachycení momentálních významů uvnitř rozdílných kulturních systémů a k tvorbě určité souvislosti a vztahovosti mezi nimi, je zapotřebí kulturního překladu. Vzhledem k reprezentaci se jedná o konstruktivistický přístup (Hall 1997: 61).

Tvorba významů je závislá na interpretacích a interpretace jako takové jsou mezi lidmi udržovány a přetvářeny skrze užívání určitého kódu. Proces, kdy jsou myšlenky a jevy převáděny do kódu Hall označuje jako kódování. Člověk stojící na pomyslném druhém konci pak pomocí

interpretace kód převádí na význam – dekodování. Protože významy nejsou fixní a procházejí neustálou změnou, kódy samotné pak též fungují na základě sociálního konsensu. Změnu určitého významu tak nutně provází, i třeba nepatrná, změna samotného kódu uvnitř konkrétní kultury (Hall 1997: 62).

2.2. Stereotyp

V dnešní době stereotypy již nejsou předem považovány za něco špatného, za nositele nutně negativních konotací či něco, co je mimo žitou realitu. Dichotomie pravda a lež či dobro a zlo se nemusí vždy jevit jako jasně stanovené konstanty. Všechny jejich složky jsou ovlivňovány lokální historií, povahou vztahů v populaci a procesem individuální enkulturace. V oblasti výzkumu stereotypů je možné za nejrozšířenější disciplínu považovat sociální psychologii. Možných perspektiv nahlížení této problematiky je však vícero. Kulturní antropologie či etnologie mohou mít na tomto poli určitou výhodu, protože na problematiku umějí nahlížet z pohledu kulturních specifik. Tyto disciplíny jsou tak schopny zjišťovat intenzitu a distribuci tohoto fenoménu. Právě kultura představuje stěžejní prvek pro vznik stereotypu. Stereotyp je jeden z mála způsobů, jak vysvětlit podobnosti některých skupin nebo představy o jiných skupinách. Je vhodné zdůraznit, že sociální modely se zde mohou lišit od modelů mentálních a stejně tak veřejně sdílené názory se mohou lišit od názoru subjektivních jednotlivců. Například může být v určité kultuře hlásán názor, že jakékoliv předsudky jsou špatné, a tak každý jedinec prohlásí, že nechová žádné negativně konotativní pocity vůči vnějším skupinám. V okamžiku konfrontace se členem vnější skupiny však může jednat nepřátelsky. Na takové rozpory mezi mentálními a kulturními modely může poukazovat pouze výzkumnice či výzkumník s dostatečným citem pro kognici a psychologii (Jonáš 2013: 300).

2.2.1. O původu a povaze stereotypu a předsudku

V sociologické encyklopedii je možné nalézt následující definici stereotypu: „(z řec. — *pevný, strnulý, neplastický*), např. *formule strnulého slovního obratu, stále stejně probíhající myšlenkový postup, neměnný způsob chování a jednání, zaujaté mínění, předsudek. Stereotyp je pojem užívaný v sociální psychologii, zejména při zkoumání dynamiky skupin; vyjadřuje komplex představ, které mají příslušníci určitých skupin o sobě samých nebo o příslušnících jiných skupin (stereotyp intelektuála, venkovana, Němce, Žida, černocho apod.). Stereotyp se může týkat i některých typů osob (lékaři, novináři, malíři, učitelé, horníci, řidiči aj.)“ (Hyhlík 2018: online).*

Samotný pojem stereotyp začal používat americký filosof, sociolog, politolog a novinář Walter Lippmann ve svém díle *Public Opinion* z roku 1922. Téma stereotypu, ač nebylo přímo takto artikulováno, bylo některými autory podobně promyšleno již před začátkem dvacátého století. Lippmann se zabýval problematikou veřejného mínění v kontextu fungování médií a politiky. Hovoří o lidském poznání a promítání vlastních zájmů při utváření subjektivního světového názoru. V díle *Public Opinion* pojem stereotyp zaznívá poprvé. Při procesu utváření individuálních mínění zde zdůrazňuje role osob, které nazývá názorovými vůdci (Diviák 2016: online).

Lippmann definoval stereotyp následovně: „*Schematický a jednostranný obraz nějaké věci či jevu v lidském vědomí, vznikající díky zprostředkované, tradované zkušenosti a osvojený většinou dříve, než člověk daný jev sám osobně pozná*“ (Vaňková et al. 2005: 84). V díle *Public Opinion* autor upozorňuje na nebezpečí, které vychází z uvažování nad členy určitých skupin stereotypizační optikou, kdy jsou takoví lidé nahlíženi jako v hlavních rysech stejní a neměnní (Hyhlík 2018: online).

Stereotypy vyvstávají z myšlenky, že určitý jedinec je nositelem jistých vlastností jen proto, že je členem jisté skupiny, které jsou takové vlastnosti připisovány jako charakteristické. Taková tendence

pak přechází v připisování vlastností všem členům dané skupiny a není brán přílišný ohled na individuální specifika, přičemž vlastnosti mohou nést pozitivní i negativní konotace. Stereotyp často bývá důsledkem přílišného zjednodušení nebo zobecnění. Takové zobecnění se stává informačním sítím, skrze které veškeré další informace procházejí.

Zde je možné spatřovat bod, kdy se představa stává odolná vůči jakékoliv vnější výrazné změně (Geist 1992: 452–454).

Co se týče aspektu změny nebo spíše přeměny a transformace stereotypu, je možné zmínit německého historika Hanse Hennig Hahna, který se zabýval historickým výzkumem stereotypů. Autor na konkrétních příkladech ukazuje, že existence více stereotypů v témže sociálním prostoru vede k postupnému pozměnění nebo posunu jejich významů. Není to z důvodu jejich údajné chybnosti, na základě dlouhodobější zkušenosti však k posunu významu dojít může. Jako názorný příklad ukazuje zcela negativní stereotyp – polský obraz Němce na konci druhé světové války a srovnává ho s pozdějším stereotypem, který už má mnoho pozitivních konotací (Uhlíková 2001: 51).

Stereotyp obecně je možné nahlížet jako funkční nástroj, skrze který jsme schopni strukturovat a třídit okolní svět do kategorií a zasazovat prvky žité reality do námi vytvořených a osvojených mentálních schémat. Z hlediska pochopení tohoto jevu může být vhodné stereotyp uvažovat v intenci jeho funkčnosti. Lze hovořit o více funkcích, které užívání stereotypů přináší. Jedná se o funkci kognitivní, tedy jev, kdy skrze stereotypy kategorizujeme svět a žitou realitu, díky čemuž se ve světě lépe orientujeme. Bez podrobnějšího zkoumání, a tedy jen na základě vnějších očividných znaků, můžeme jakýkoliv jev v každodenním životě zařadit do zaběhnuté a osvojené kartotéky významů a není potřeba se takovým jevem dále zabývat, či jej jakkoliv problematizovat. Jedná se o zjednodušení žité reality. Dále je zde funkce emotivní, kdy skrze stereotyp může docházet například ke kompenzaci určité sociální situace. Funkce stereotypu může mít též sociální charakter, kdy se na základě užití stereotypu můžeme vymezit vůči

druhému nebo druhým, sebeidentifikovat se a utvářet tak sociální identitu. Stereotypy a jejich užívání má intersubjektívni charakter, což poukazuje na jejich společensky pevně ukotvené kognitivní struktury. Jedná se o společensky ustálené názory na určité jevy, věci či osoby. Co se týče etnických stereotypů, funguje to v téže logice. Sociálně se utvoří souhrn určitých vlastností konkrétní etnické skupiny, kdy tyto vlastnosti mohou být často jen domnělé. Po čase jsou však sociálně ukotveny a skrze tento soubor vlastností může být nahlížena a posuzována celá skupina. Soubory vlastností mohou nabýt kladného či negativního významu a dalších konotací. Stereotypy, včetně těch s etnickým základem, časem získávají oporu a moc v přirozeném a běžně používaném jazyce. V této fázi jich může být užíváno v diskuzi při libovolné argumentaci, protože se již částečně promítly do slovní zásoby. V jazyce etnické stereotypy upevňují své postavení nejen ve slovní zásobě nebo například v pořekadlech, ale dochází zároveň k jejich neustálé aktualizaci, proměně či utvrzování pomocí mluvené řeči. V takovém prostředí je stereotyp modifikován ze stereotypů starších, které již nejsou nadále platné (Nekula 1999: 65).

Uhlíková (2005) uvádí přehled klíčových charakteristik stereotypů. Jako stěžejní lze uvést následující:

- stereotyp je typ soudu, který je negativní či pozitivní a je spojován s určitým přesvědčením
- původ stereotypu je sociální a ke konkrétnímu jedinci je, jako výraz veřejného mínění, distribuován často skrze rodinu, školu, sdělovací média či autoritu
- stereotypy mají emoční základ nebo jsou emočně zatíženy
- svým obsahem se jeví jako zcela věrohodné a to i přes to, že jsou očividně odděleny od reality

- jsou velmi stabilní svým trváním, což souvisí s jejich nezávislostí na empirických zkušenostech lidí; jedná se o zkušenost zprostředkovanou
- stereotypy se podílí na společenském dění, jsou prvkem společenského vědomí a podílí se též na tvorbě ideologií a mohou být součástí politické propagandy
- často stojí na iracionálním základu, z tohoto důvodu jsou odolné vůči logické argumentaci (Uhlíková 2005: 11n.)

Etnické stereotypy je možné zevrubně dělit na autostereotypy a heterostereotypy. Autostereotyp pojednává o představách o vlastní skupině či etniku, zatímto heterostereotyp hovoří a hodnotí vnější skupinu „oni“ (Krekovičová 1999, 2001).

O etnických stereotypech lze hovořit jako o formě etnocentrismu. Autostereotypy se s heterostereotypy vzájemně podmiňují. Obraz o sobě samých, tedy autostereotyp, je vytvářen na základě porovnávání se se skupinou nebo kategorií, která je pokládána za vnější – „oni“ (Uhlíková 2001: 49). Proces stereotypizace by se nejspíš nemohl objevit, pokud by nedocházelo k diferenciaci mezi skupinami. Základní složkou všech stereotypů je totiž vnímání difference mezi skupinami (Hamilton, Trolie 1986: 134).

Etnický stereotyp, jakožto důsledek principu my vs. oni, je svou kategorií blízký k principu diferenciaci na základě národnosti.

Pojem národnostní předsudek je sociologickou encyklopedií definován následovně: „[...] *iracionálně založené postoje, obvykle afektivně podbarvené, vůči určitým národům (etnikům). Autoři se neshodují v odpovědi na otázku, zda existují p.n. pouze záporné (hostilní) nebo i kladné (nekriticky zaměřené). Přesvědčivější je druhé stanovisko, které chápe p.n. jako emocionálně podmíněný postoj pro*

nebo proti určitému národu (etniku) a jeho příslušníkům. Důvodem je pouze to, že dotyčný náleží k určitému národu a jsou mu tedy připisovány záporné nebo kladné vlastnosti u daného národa apriori předpokládané (viz též charakter národní). P.n. se jeví jako pevné stanovisko, jakákoliv diskuse o jeho správnosti či pravdivosti není připuštěna, jeho zastánce jej hájí za každou cenu, logické argumenty jej neovlivňují. P.n. mohou vést k přesvědčení o vlastní nadřazenosti, resp. nadřazenosti vlastního národa, ale také k odmítání rozdílů mezi příslušníky některých národů (etnik). Může se objevit i snaha přejít do „nadřazené skupiny“ (v historii viz např. tendenci některých Židů zdůraznit své německví nebo sklon některých imigrantů být angličtější než Angličané apod.). P.n. jsou obdobou rasových předsudků a jsou součástí předmětu studia rasismu v širším smyslu“ (Novák, Capponi 2017: online).

Allport definuje obecný předsudek jako kladný nebo záporný postoj. Pokud je ale řeč o předsudku etnickém, Allport hovoří pouze o negativních přívlastcích a konotacích. „[...] Odmítavý, až nepřátelský postoj vůči člověku, který patří do určité skupiny, jen proto, že do této skupiny patří, a má se tudíž za to, že má nežádoucí vlastnosti připisované této skupině“ (Allport 2004: 39).

2.2.2. Aspekt interkulturní komunikace

Ve výzkumu etnických a národnostních stereotypů je vhodné zvážit podíl jevu, který se nazývá interkulturní komunikace. Jedná se o: „[...] *Druh komunikace, které se účastní příslušníci odlišných kultur. Vyznačuje se tím, že účastníci komunikace narážejí na rozdíly ve vzájemných komunikačních stylech a na rozdílné vnímání a chování*“ (Morgensternová, Gruber 2007: 115). A právě pole takové komunikace se může stát potenciální živnou půdou pro zrod stereotypů. Průcha (2010) interkulturní komunikaci definuje následovně: „[...] *Procesy interakce a sdělování probíhající v nejrůznějších typech situací, při nichž jsou komunikujícími partnery příslušníci jazykově a/nebo kulturně*

odlišných etnik, národů, rasových či náboženských společenství.

Tato komunikace je determinována specifíčnostmi jazyků, kultur, mentalit a hodnotových systémů“ (Průcha 2010: 16). Průcha zde zároveň poukazuje na bazální myšlenku, že interkulturní komunikace má mnoho pozitiv, protože se skrze ní mohou dorozumívat lidé odlišných kultur z celého světa. Dodává, že je potřeba tuto komunikaci umět správně interpretovat, protože v opačném případě dochází k nedorozumění a případně i ke konfliktu (Průcha 2010: 9).

Z výše zmíněného vyplývá, že praktikování interkulturní komunikace vyžaduje dostatečný cit pro sociální jednání a komunikaci s druhými. V případech, kdy dochází ke kontaktu mezi kulturami, je potřeba brát v úvahu individuální tendenci k etnocentrickému uvažování o druhém i o sociální situaci samotné. Je nutné dočasně odložit subjektivní optiku nahlížení světa a v komunikaci vnímat perspektivy dalších zúčastněných stran. Toto v běžné komunikaci nepotřebujeme, nýbrž prvky v ní obsažené jsou již předem rozkategorizovány a není zde tudíž nutnost soustředění se na čtení vzniklých situací. Pro pozici výzkumníka či výzkumnice v oboru sociální a kulturní antropologie je takové komunikační nastavení základním předpokladem práce v terénu.

Pro ucelení pohledu na utváření stereotypů lze uvést princip kognitivních heuristik, kdy na základě jejich působení, během sociálního jednání a komunikace, mohou vznikat různá kognitivní zkreslení, následované možnou tendencí ke stereotypizaci druhých.

2.2.3. Kognitivní zkreslení

Za základními principy stereotypizace je možné hledat kognitivní heuristiku. Jedná se o zkratky, které nás jednoduše a rychle navádí ke stanovení určitého závěru. Heuristiky se objevují všude tam, kde nemáme dostatek času a informací pro optimální řešení problému.

Tyto závěry nemusí být vždy zcela platné a mohou vést ke kognitivnímu zkreslení. Tím je myšlena opakovaná chyba v myšlení, odhadech, rozhodování, vzpomínání a dalších myšlenkových procesech, kdy vyvozené závěry o určitých situacích a druhých lidech mohou vznikat nelogickým způsobem. Těchto zkreslení je několik typů a jedním z nejdůležitějších je konfirmační nebo potvrzovací zkreslení. Tento pojem popisuje tendenci člověka upřednostnit takové informace a interpretace, které podporují jeho vlastní světový názor a naopak podcenit nebo ignorovat takové, které jsou s jeho přesvědčením v rozporu (je též možné nejednoznačné informace vykládat v souladu s přesvědčením). Podobným zkreslením je vytvoření si fiktivní podskupiny v rámci stereotypizované populace a do této podskupiny řadit výjimky, které potvrzují pravidlo. Tedy, pokud se člověk setká s osobní zkušeností, kdy nelze stereotyp uplatnit, zařadí aktéry z této zkušenosti do zmiňované podskupiny, kde sice stereotyp neplatí, ale tato skupina se stává důkazem pro platnost daného stereotypu. Dalším relevantním kognitivním zkreslením je skupinová atribuční chyba. Jedná se o subjektivní přesvědčení, že vlastnosti konkrétního člena skupiny reflektují skupinu jako celek. Může to být též tendence domnívat se, že rozhodnutí skupiny odráží preference jejích konkrétních členů. Toto souvisí s fenoménem zkreslení skupinové homogenity, kdy členy jiných skupin nahlížíme jako navzájem si podobné a zároveň jsou zdůrazňovány rozdíly mezi těmito skupinami. Stereotypy však nejsou jen oblastí kognice, dále zde existuje rovina behaviorální a rovina afektu. Tato trojice komponent může poskytnout základní opěrný bod pro analytické uchopení předsudků a stereotypů (Jonáš 2013: 298n.).

V uplynulé části byly popsány základní charakteristiky a principy vzniku, fungování šíření sociálních stereotypů a předsudků. Pro předkládanou práci jsou tyto fenomény důležité z důvodu, že s nimi bude pracováno v její praktické části. Zde pak bude, s ohledem ke zvolenému výzkumnému tématu, zjišťována a analyzována situace

vnitřní a vnější stereotypizace (autostereotypy a heterostereotypy) v rámci stanovených zkoumaných skupin.

2.3. Média a publika

Následující kapitola se věnuje mediální komunikaci a publiku. Stěžejní teoretický přístup Stuarta Halla, skrze který je zde realizován vlastní terénní výzkum, pro dobu jeho vzniku představuje nový směr v nahlížení mediální komunikace a způsob chápání mediálních publik. Jsou zde přiblíženy některé související koncepty a historické směřování odborného výzkumu v oblasti médií, po linii kterých bude možné dobrat se k samotné teorii kódování a dekodování. Pro možnost správného uchopení komunikačního modelu, kde stojí i samotná teorie kódování a dekodování, je následující linie klíčová.

2.3.1. Kultura masová

Podle McQuaila (2009) pojímá Baumann masovou kulturu jako důsledek interkulturní homogenizace tím, že její vznik byl zapříčiněn prostředky masové komunikace. Jeho tezi je možné vykládat jako univerzální, protože odkazuje ke kultuře, která je standardizovaná. Tato standardizace stojí na obecně platných rysech masové komunikace, kdy lze vytknout především její závislost na tržním systému, využívání nových technologií a technologických inovací k vlastní produkci kultury a nadvládu velkých organizací (McQuail 2009: 71n.).

McQuail zde uvádí, že ačkoliv lze koncept masové kultury vykládat jako hodnotově neutrální, samotný termín je zatížen ideologickou kontroverzí, nýbrž odkazuje k hodnotám třídního systému a ovládnutí ekonomického kapitálu. V důsledku pak dochází k tvorbě hodnotící dichotomie vyšší a tradiční kultury (McQuail 2009: 72n.).

Toto pak odpovídá tradičnímu axiologickému pojetí kultury, které

využívá pozitivních hodnot a estetických hledisek k hodnocení a definování kultury (Soukup 2004: 15).

V této souvislosti McQuail poukazuje na neslábnoucí tendence ve společnosti rozeznávat a artikulovat kulturní kvality ve vertikálním slova smyslu. Zároveň zmiňuje tendenci některých kulturních teoretiků zprostit spotřební kulturu negativních a problematických vlastností a konotací, týkajících se její pomyslné role zprostředkovatelky pocitu lidského odcizení, rozpadu soudržnosti, osamělosti a bezmoci. Média též mohou ve velké míře uplatňovat moc, například shodnou artikulací podpory dominantních autorit a negativně tak ovlivňovat individuální lidské životy. Masová kultura ale zároveň disponuje potenciálem k částečným řešením takových problémů. V závislosti na individuálním společenském postavení, média poskytují různé možnosti, jak se vypořádat s životními obtížemi a pomáhají se vyznat ve vysoce komplexním společenském systému (McQuail 2009: 72n.).

2.3.2. Mediální komunikace masová

Z uvažování o společnosti a mediích jako o nejrůznějších formách masy, vznikl model studia masové komunikace. Tento model lze nazývat jako *dominantní*. Dominantní paradigma masové komunikace vzešlo z různých výkladů masové komunikace a sestávalo se z pojetí mocných masových médií v masové společnosti. Společnost zde byla pojímána funkcionalisticky a normativně. Figuroval zde předpoklad funkční liberální a individualistické pluralitní spořádané společnosti. Užívané výzkumné metody byly převážně kvantitativního rázu a výzkum samotný se zabýval zejména měřením účinků masových médií. Masová média byla představována tak, že mohla nosit buď kategorické dobro, či zlo. Zároveň zde byl etnocentricky a kolonizátorsko-evolucionisticky laděný předpoklad, že země tzv. třetího světa, kde se výzkum vývoje médií hojně soustředil, se budou postupem času přibližovat západnímu modelu, který je rozvinutý a pokrokový. Ve výzkumu komunikace panovala představa nepřítele, kdy liberální společnost je ohrožována jinými totalitními modely,

zejména komunistickým, ve kterém je masových médií zneužíváno k potlačování demokracie. Skrze takto vytvořené kategorie bylo posilováno vědomí onoho ohrožení a většina médií i akademických badatelů/ek tento názor sdílela. McQuail hovoří o častém sebepojetí médií jako klíčových nositelů hodnot západního životního stylu.

Po rozpadu Sovětského Svazu zmizel hlavní nepřítel a ten byl nahrazen nepřáteli novými, zejména mezinárodním terorismem, náboženským fundamentalismem či různými „extrémistickými“ uskupeními (McQuail 2009: 72–75).

McQuail (2009) rozlišuje čtyři modely komunikace. Tato práce pracuje se čtvrtým z nich a tím je tzv. *příjmový model*. V rámci něho je proces konstrukce a přisuzování významů chápán jako aktivita stojící primárně na straně příjemce – diváka či čtenáře. Mediální sdělení jsou chápána jako významově otevřená a konkrétní interpretace jsou tvořeny na základě kontextu a kulturního pozadí příjemce. Kritickou teorii Stuarta Halla považuje McQuail za jednu z předchůdkyň analýzy příjmu. Sémiotika zde pokládá do popředí sílu zakódovaného textu a význam je z její perspektivy chápán jako něco, co bylo do textu zabudováno. Hall pojímá televizní program jako smysluplnou výpověď, která byla zakódována dle významové struktury mediální organizace (McQuail 2009: 84).

S Hallovou prací *Encoding and Decoding in the Television Discourse* (1974) vzniká směr studia orientovaného na příjemce a proces příjmu mediálních sdělení. Hall přichází se základní myšlenkou, která se stala pro studium televizního publika zásadní. Myšlenky či sdělení jsou vysílány a přijímány s určitými efekty. Hall zde připouští možnost rozdílné interpretace sdělení různými příjemci. Příjemce je aktivní – to je nejzásadnější teoretický posun, který se na poli výzkumu mediálních publik odehrál. Hlavním zájmem je studium mediálních obsahů se soustředěním na to, které demografické proměnné spojují konkrétní publikum, zejména je možné vytknout příslušnost k sociální třídě (Kubíčková 2004: 34).

Na Halla navazující autoři a autorky v publiku nacházejí složitější vztahy, a proměnných, které se odrážejí na typu čtení mediálního textu, může být více. Jako další dimenze lze uvést např. etnicitu, vzdělání a gender. Mezi přední autory patří David Morley se svým projektem *Nationwide*. Morley poukazuje na tendenci uplatňování esencialismu vůči sociálním třídám, ovšem i zde se ukázalo silné sepětí mezi typem čtení mediálního textu a sociální třídou (viz Morley & Brunson 1999; Morley 2006).

2.3.3. Publikum

V této podkapitole je definován pojem *publikum* ve smyslu, ve kterém ho budu v této práci nadále užívat. Vzhledem k povaze stěžejní teorie, o kterou se práce opírá, budu se primárně zabývat perspektivou aktivního publika. Z historického hlediska zmíním úzce související přístup, na který model aktivního publika navazuje a který je vůči tomuto modelu v určitém smyslu v opozici.

„Publikum je soubor jedinců, kteří soustavně nebo příležitostně užívají média, přičemž se liší stupněm aktivity jako formy odstupů od médií a sklonu k vlastnímu způsobu recepce, tvorbě vlastního výběru a užití mediálních obsahů“ (Reifová 2004: 197).

2.3.3.1. Model aktivního publika

Obecně lze tvrdit, že vznik nebo zrod teorie aktivního publika je možné pokládat za bod představující vyvrcholení proudu, jež poukazuje na omezené účinky médií (Numerato 2004: 6). Koncepce aktivního publika byla předznamenána již během čtyřicátých let dvacátého století Lazarsfeldem, Gaudet a Berelsonem, v hypotéze dvoustupňového komunikačního toku, jež byla posléze vícekrát revidována. Podstatou hypotézy byla představa, že zprostředkovaná sdělení nejsou mezi adresáty distribuována rovnoměrně, ale filtrována a přijímána nejprve

aktivnější složkou publika, tzv. názorovými vůdci, kteří je dle vlastního uvážení distribuují dál. Tato hypotéza, ani její revidované verze, nepředstavovaly přímé odmítnutí publika jako pasivního. Pozornost se však začíná obracet od tvůrců sdělení směrem k publiku (Jiráček, Köpplová 2007: 104n.). Dále paradigmaticky navazovala *teorie užití a spokojenosti*, která vychází z předpokladu, že diváci mohou na mediálně sdělení reagovat mnoha způsoby. Stejně tak mohou mít různé důvody pro sledování konkrétního média a z nabízených sdělení vybírat, které přijmou, které nikoliv a které třeba jen částečně – vše na základě individuálních potřeb. I tato teorie znamenala výrazný posun pozornosti směrem k publiku a jeho aktivitě, ovšem se zde objevuje kritika týkající se omezených možností této teorie. Například zde není zohledněna aktivita tvůrců, tedy že i samotná média mohou utvářet potřeby. Dále se nebere ohled na možnost neuspokojení samotné potřeby, nevšímá si okolností vzniku jednotlivých interpretací a koncentruje se zejména na otázku, proč lidé konzumují média (Jiráček, Köpplová 2009: 214n.). Studie jsou převážně kvantitativního a popisného rázu a ačkoliv je pozornost směřována k divákům, jednání členů publika je posuzováno bez ohledu na samotné mediální obsahy. Přístup tedy nezohledňuje potenciál síly významů, které mediální sdělení obsahují (Numerato 2004: 6).

Druhým přístupem, který pokládá publika za aktivní je studium recepce. To se zabývá primárně zpracováváním mediálních obsahů z hlediska kognice. Platnost závěrů je však často omezena na prostředí, ve kterých se výzkum odehrával. Publikum je chápáno, vzhledem k mediálním sdělením, jako autonomní (Ibid.).

Uvažování o členech publika jako o skutečně aktivně jednajících souborech individualit do akademické diskuze přinesl, na přelomu sedmdesátých a osmdesátých let dvacátého století, model aktivního publika. Model tak představoval konceptuální revoluci ve výzkumu mediálních publik. Do té doby byly členové publik nahlíženi čistě jako pasivní nádoby na významy. Tento teoretický posun v akademické sféře

vyvolal značný ohlas a pod značkou *audience studies* či *reception studies* začalo vycházet mnoho empirických studií (Askew, Wilk 2002: 237).

Koncept aktivního publika odmítá nahlížení čtenářů či členů publik jako pouhých pasivních příjemců určitých sdělení, která text obsahuje. Čtenář zde vystupuje v roli aktéra, který se stává tvůrcem významů. Aktivní publikum se objevuje jako reakce na trend v akademickém výzkumu chápat čtenáře jako anonymní jedince neproblematicky vstřebávající významy a hotová sdělení masových médií, a to zcela pasivně. Tento přístup se stal známým pod svým přízviskem tzv. injekčního modelu publika. Zde jsou čtenářům do mysli pomyslně vstříkovány pevně dané významy, které byly do textu zakódovány a které jsou neměnné (Barker 2006: 19). Členové publika či čtenáři jsou zde vnímáni jako oběti mediální manipulace (Reifová 2004: 197). Podoba komunikace je tak čistě lineární povahy. Aktivní publikum v akademické sféře znamenalo paradigmatický posun ke kvalitativním přístupům k výzkumu (Barker 2006: 19). Značná část výzkumů tohoto nového směru se orientovala na otázku, jak mediální texty, do kterých jsou tvůrci zakódovány významy, během procesu rozkódování samotnými publiky mění své významy (Askew, Wilk 2002: 237).

2.3.3.2. Kritické ohlasy teorie aktivního publika

Pokud bych měl nastínit ústřední argumenty kritiky teorie aktivního publika, jedná se především o dvě základní polohy. První pojednává o hodnotě teorie z vědeckého hlediska a druhá se týká důsledků a potenciálních negativních rizik, které z tohoto uvažování o aktivitě publika, a užívání samotného termínu, plynou. Na teoretické rovině lze rozeznat kritiku týkající se mnohoznačnosti, neohraničenosti a vyprázdněnosti pojmu – teorie jako taková měla všeobíhající povahu. Dále byla teorii vyčítána nedostatečná pozornost vůči problematice moci, konkrétně konceptu ideologie a hegemonie. Jako další kritiku lze uvést výhrady vůči metodologickému přístupu (Numerato 2004: 7).

Numerato zmiňuje například kritiku Rogera Silverstona, který shledává problém v samotném pojmu aktivního diváka. Tvrdí, že pojem nemá v sociální realitě pevnou referenci a konotace, skrze které je pojem nahlížen, se od jednotlivých autorů/ek liší. Dále je zde uváděna argumentace Gianniho Losita, týkající se samotné povahy aktivity. Ta totiž nemusí být vždy nutně a jednoznačně zamýšlená, byť je jakéhokoliv rázu. Volek na toto konto, dle Numerata, uvádí, že divácká aktivita, či pasivita, nejsou jasně definovány a upozorňuje tak na riziko zaměnitelnosti a směšování kategorií. Co se týče kritiky teorie a konceptu moci, je zde uvedena dvojice autorů – Greg Philo a David Miller. Hlavní kritický bod zde představuje interpretace textu, které je, dle autorů, věnována přílišná pozornost. Argumentují, že média se ve skutečnosti podílejí na formování a strukturaci hodnot a názorů publika a je tudíž nutné jim věnovat více pozornosti. Dle těchto autorů si divák neutváří pouze vlastní významy a interpretace na základě svých hodnot a přesvědčení. Nejedná se o jednostranný proces, jde však o dialektický vztah obou poloh. Individuální hodnoty a přesvědčení jsou totiž mediálními sděleními strukturována (Ibid.). Z metodologického hlediska byla teorie kritizována především za nedůslednost v propojení mikro a makro perspektivy, nerozlišení jednotlivých mediálních žánrů a směšování kognice a behaviorální složky s ohledem k sociální praxi (Numerato 2004: 7n.).

2.4. Stuart Hall

Nadcházející kapitola se věnuje osobnosti Stuarta Halla. Ve zkratce nastiňuje jeho vědeckou trajektorii a působení v tehdy nově vzniklé instituci v Birminghamu. Dále je zde rozebírán teoretický přístup S. Halla.

S. Hall bývá s jistotou řazen mezi nejvýznamnější postavy britských kulturních studií (dále jen KS). Narodil se v roce 1932 na Jamajce a později, roku 1951, začal studovat v Británii na University of Oxford. Zde se stal spoluzakladatelem a členem spolku *The New Left* a zároveň prvním hlavním redaktorem vlivného časopisu *New Left Review*. V letech 1964–1979 byl vedoucím pracovníkem *Centre for Contemporary Cultural Studies* v Birminghamu (dále jen CCCS) (Lachmann 2014: online).

Raná sedmdesátá léta se ve výzkumu masové komunikace v prostředí CCCS nesla v duchu opouštění etablovaných a zavedených teorií. Ve zmiňovaném období chtěl Hall, společně s tamními kolegy, vystavět nové teoretické přístupy, které by vycházely z rané sémiotiky¹, psychoanalýzy, strukturalismu a teorie diskurzu. Zároveň s analýzou deviate Hall rozvedl akademickou diskuzi o televizi a s ní souvisejících strukturách – skrze analýzu reakcí televizních publik. Použití nových metod aplikace sémiotiky na analýzu textů stálo za rozmachem výzkumu publik. Skrze etnografický přístup se pracovníci CCCS věnovali výzkumu publik intenzivně téměř deset let. Hallův přístup k problematice publik měl teoretizovat, co lidé skutečně dělají, když sledují televizi. Výsledná práce z roku 1973 nazvaná *Encoding / Decoding* je jedním z nejznámějších

---

¹ Sémiotika je obor věnující se studiu znaků a kódů. Sémiotika se na obecné rovině zabývá procesem, kde se užíváním společensky podmíněných znakových systémů produkují významy (Reifová 2004: 223).

„Sémiotika se stala jedním z hlavních přístupů k dekódování významů, které se generují uvnitř znakových systémů – populární kultury“ (Reifová 2004: 224). Umberto Eco vymezuje sémiotiku z hlediska komunikace, kdy proces komunikace představuje cestu signálu od zdroje k cíli. Pokud je cílem myšlena lidská bytost, kde je předpoklad interpretační reakce příjemce, hovoříme o signifikaci. Tento proces je zprostředkován pomocí existujícího kódu, kdy kód je systémem signifikace a jako takový je autonomním signifikačním konstruktem, který je předpokladem mezilidské komunikace (Eco 2004: 16).

hallových počinů. Dílo vyvolalo během let své existence mnoho kritických reakcí a bylo tak vícekrát revidováno (Davis 2004: 59n.).

Hall se během sedmdesátých let začal od tematiky médií postupně vzdalovat a skrze analýzu ideologie thatcherismu se postupně dostal k problematikám rasy, etnicity a kulturní identity (Chen, Morley 1996: 3). V polovině osmdesátých let se výzkum britských KS těšil velkému mezinárodnímu vlivu – zejména pak v americkém akademickém prostředí. V roce 1985 byl Hall poprvé pozván do Spojených států amerických. Z návštěvy vzešel dialog mezi okruhem KS s paradigmatem postmodernismu, což předznamenalo posun zájmu studia KS z pozic marxistického humanismu², strukturalismu, feminismu a poststrukturalismu právě k postmoderně (Chen, Morley 1996: 1n.).

Hall se nikdy nepovažoval primárně za teoretika, nelíčil sebe sama ani jako politika či politického vůdce. Byl zejména učitelem a kulturním kritikem (Davis 2004: 191).

2.4.1. Teoretický přístup

Dílo Stuarta Halla lze segmentovat do tří hlavních pozic. Jedná se o problematiku spojené s televizním vysíláním, čemuž se Hall věnoval zhruba do poloviny sedmdesátých let, analýzu ideologického thatcherismu z konce osmdesátých let a multikulturalismus z období sklonku dvacátého století (McRobbie 2006: 31).

---

² Jakkoli se Hall ztotožňoval s marxismem, jeho přístup k marxismu byl antidogmatický. V díle *New Times* vznášá kritiku vůči levicově orientovaným intelektuálům, kteří, dle jeho názoru, marxismu přiřadili doktrinální status. Hall se považoval za umírněného marxistu. Svými postoji dal najevo svůj závazek vůči historickému materialismu jakožto metodologii. Jevil zájem o transformaci levicového křídla, zároveň ale žádal ustoupit od předpokladu, že třídní boj je motorem historického dění a pokroku. Hall byl vždy zastáncem postoje, že intelektuální práce je nutné považovat za politickou aktivitu (Rojek 2007: 71).

Při zkoumání médií a televize se Hall zajímal o možné využití Althusserovy teorie ideologie³ pro uchopení každodenních praxí politické komunikace. Zejména se jednalo o vztahy figurující mezi médii, státem a politikou. Významnou roli hrála v této době v díle Stuarta Halla marxistická analýza (McRobbie 2006: 28).

Formulace alternativního a kritického přístupu k médiím z období šedesátých a sedmdesátých let, který byl reakcí na převládající pozitivní funkcionalismus, dala britským KS prostor k nalezení nových teoretických a metodologických východisek. Zároveň došlo k proměně na úrovni epistemologie, což vyústilo v restrukturalizaci výzkumných témat a zájmů mediálních studií (Macek 2007: 77).

Mediální analýza v podání Halla měla docela jinou podobu, než jak bylo v tomto období v sociologii a masové komunikaci zvykem (McRobbie 2006: 21). „*Hall experimentuje s možností analýzy televizního textu, a přitom čtenáře přímo vtahuje do televizního dění. Nabízí tak zároveň i jiný způsob, jak chápat vztah mezi médii, politikou a ideologií*“ (Ibid.).

Rojek uvádí, že snahou S. Halla bylo sjednocení přístupů kulturalismu a strukturalismu. Kulturalismus je z těchto pozic možné uchopit jako proces vedoucí k pochopení celkového způsobu života jedinců skrze kategorie zkušenosti dědictví, třídního vědomí a jazyka. Přístup Rojek připisuje Raymondovi Williamsovi, Richardu Hogartovi a Edwardu Thompsonovi. Strukturalismus je zde oproti tomu chápán jako snaha o kontextualizaci osobní a populární zkušenosti v rámci kultury, třídy a historického materialismu. Hallovu práci v sedmdesátých letech by tedy bylo možné shrnout jako pokusy o skloubení přínosných

---

³ Hall se inspiroval určitými prvky teoretických konceptů A. Gramsciho a L. Althussera, které se ve svých pracích snažil sloučit a propojit. Nejvýrazněji lze v tomto ohledu artikulovat teorii ideologie od L. Althussera a funkce státu, které jsou zakotveny v analýze moci a hegemonie u A. Gramsciho (Rojek 2007: 72).

Hall přijal gramsciho koncept organického intelektuála. Organický intelektuál je birminghamskou školou prezentován jako jeden z hlavních propojovatelů mezi vědomostí, mocí a socialistickou transformací (Rojek 2007: 71).

Hojně též využíval jeho pojmů ideologie a hegemonie, například jako součást rozsáhlé kritiky britského thatcherismu (Barker 2006: 64).

elementů kulturalismu se strukturalismem, z čehož by tak bylo možné vyvozovat nové syntézy (Rojek 2007: 69).

Reifová poukazuje na dvě základní struktury státu, které se objevují v díle Louise Althussera. Jedná se o represivní státní aparát, který je reprezentován politickou mocí, armádou, policií, soudy a státní administrativou. Represivní státní aparát se vyznačuje přímým výkonem moci a násilí a je nasměrován vůči veřejné sféře. Oproti tomu ideologické státní aparáty jsou tvořeny různými sociálními institucemi a jejich cílem je se infiltrovat do sféry soukromé. Mezi ideologické státní aparáty tak spadají i média, přičemž obě typologie aparátů se vzájemně ovlivňují (Reifová 2004: 82n.). Hall však uvažuje, že v natolik složité společnosti, jako je ta západní, televize i stát fungují v relativní autonomii. Lidé zaměstnaní v mediální sféře, kteří pracují s vlastními profesionálními kódy a kódovacími metodami, v drtivé většině případů nejsou přímým způsobem odpovědni politikům. To se týká i případů, kdy je určitá mediální aktivita či konkrétní instituce financována státem (McRobbie 2006: 30).

Hall se ohledně médií a publik zabýval zejména myšlenkou, že třídní vztahy, týkající se moci, se uvnitř vyspělé kapitalistické společnosti stávají zřetelnými až v jejich konečné fázi. Odůvodněním je argument, že velké ideologické instituce disponují vlastní autonomií. Takové instituce budí zdánlivý dojem, že jejich působením nevzniká vliv či vztah vůči ekonomice, způsobu výroby a organizaci práce. Tato zdánlivá autonomie však kapitalistickému řádu plní službu. Konflikt mezi jednotlivými sférami, například novináři a politiky, dává možnost k utvoření dojmu, že obě sféry zastávají odlišné zájmy. Ve skutečnosti však dochází pouze k pokusu o skrytí vzájemného spojenectví či konsenzu. Cílem konsenzu je pak ochrana statu quo a tedy reprodukce kapitalistických prvků v zavedeném společenském systému. Termíny, které jsou jednotlivými sociálními institucemi používány pro zabezpečení vlastního chodu a kontinuity, často natolik zevšednily a staly se přirozenými, že lidé, kteří s těmito sférami přicházejí do kontaktu právě

skrze takové termíny, je považují za nástroj poznání a pochopení světa. Například televize nebo tisk tak při svém vlastním provozu uplatňují rutinní postupy, které bývají založeny na odborných kódech a ustálených způsobech jednání. Tak se sféry podílejí na reprodukci základních struktur kapitalistické společnosti. Hall a jeho autorský kolektiv odmítali dosavadní akademické práce, které se týkali politické komunikace. Zde se objevoval předpoklad takového vztahu mezi komunikátorem (provozovatelé televizního vysílání) a publikem, který je řízen směrem shora dolů či že televize je pouhým oknem, které reflektuje určité události. Pro Halla se stal hlavním předpokladem takový přístup, kde televize nikdy nenese pouze jediný možný význam, nýbrž množinu významů (McRobbie 2006: 28n.).

Kritické paradigma vycházející z birminghamské školy se v přístupu inspiruje sémiotikou. Audiovizuální a mediální sdělení jsou zde nahlížena jako texty. Text představuje hlavní médium. Ten nepatří čistě autorům sdělení – v procesu mediální komunikace se totiž na tvorbě významů v koncových textech podílí velkou mírou právě publikum. Neexistuje tak jediná interpretační rovina a publika text různorodě interpretují. Interpretační roviny jsou přitom závislé na kulturních pozadích jednotlivých členů publik a jsou hlavním předmětem zájmu výzkumu mediálních publik v rámci birminghamské školy.

2.5. Teorie kódování a dekódování

V této kapitole představím teorii, která je pro předkládanou práci klíčová a pomocí které budu provádět analýzu výzkumných dat v praktické části této práce. Obecně zde nastíním základní charakteristiky a předpoklady teorie a v následných podkapitolách zběžně rozeberu dílčí fáze a aspekty, které jsou součástí tohoto analytického modelu.

Hall teorií kódování a dekódování reaguje na tradiční koncept masové mediální komunikace, konkrétně pak na lineární podobu komunikačního modelu, který předpokládá existenci cílových publik jakožto souborů pasivních jedinců přijímajících mediální sdělení. Inspirován Gramscim a Althusserem, cílem Halla bylo podat komplexní diskuzi o struktuře vztahů mezi tvůrcem a příjemcem mediálního sdělení a vyvodit tak, oproti lineárnímu modelu, uspokojivější vysvětlení (Davis 2004: 60).

Teorie nahlíží publikum jako množinu rozdílných příjemců, kteří jednotlivá sdělení nepřijímají nutně ve smyslu, ve kterém autor sdělení kódoval a ve kterém tak bylo vysíláno. Bere tak v úvahu moc publika, která je uplatňována při naplňování určitých sdělení významy – v rámci výzkumu se jedná o tzv. „příjmovou analýzu“. V rámci ní je konstrukce významů a jejich přidělování přisuzováno primárně příjemcům sdělení. Tento přístup či model vychází z kritické teorie, diskurzivní analýzy a sémiotiky. Teorie popisuje cestu, kterou musí urazit každé mediované sdělení, a to od svého vzniku, přes fázi příjmu a nakonec k výkladu. První fáze komunikace probíhá uvnitř mediální instituce, která má tendenci být v souladu s vládnoucími mocenskými strukturami. Určité sdělení je patřičným způsobem zakódováno, přičemž jeho podoba odpovídá ustáleným vzorcům, kterých je v daném žánru standardně užíváno – například televizní zpravodajství, rodinný seriál, detektivní seriál, atd., nesou určité významy a pro publikum jsou v těchto sděleních zabudovány návody, jak je číst a interpretovat. Publika ale disponují významovými strukturami, které vychází z individuálních sociálních zkušeností a idejí jednotlivých členů. Dekódování se tak může

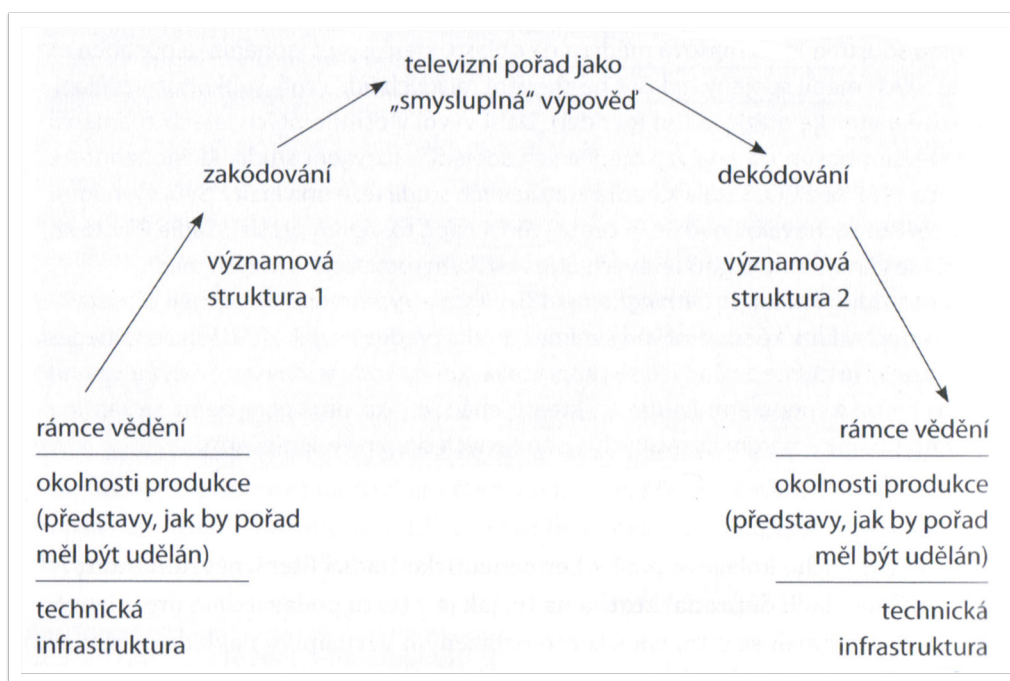
vydat docela jinými směry, než bylo autory a tvůrci sdělení původně zamýšleno (McQuail 2009: 84–86).

Ve výzkumu masové komunikace byl samotný komunikační proces tradičně nahlížen jako uzavřený cirkulační okruh (Hall 2005: 41). Hall v této souvislosti zmiňuje časté kritiky vůči tomuto modelu, které oponují strukturální nedostatky s ohledem k jeho lineární povaze (Hall 2005).

Hall označuje distribuci sdělení jako *konsumpci*, což odkazuje k využití posílaného významu, který je artikulován. Tím je umožněno, aby se posléze stal sociální praxí. Tento proces Hall nazývá *reprodukcí* (Hall 2005). Významy a sdělení jsou dle Halla (2005) uspořádávány prostřednictvím kódů a řetězeny uvnitř určitého diskurzu, kterého jsou nutnou součástí. Inspirován Marxem, navrhuje Hall nahlížet komunikační proces skrze kategorie produkce, cirkulace, distribuce či konsumpce a reprodukce. Jednotlivé momenty řetězce jsou vzájemně propojeny a zároveň jsou specifické v podmínkách své vlastní existence. Takový pohled koresponduje s koncepcí zbožní výroby dle Marxe. Důraz je kladen na specifickou a vývoj forem, jež umožňují nepřetržitý chod produkce, která je v rámci společnosti a mediálních systémů diskurzivně podřízena a diferencována. Produkce tak ve svém určitém specifickém momentu nabývá diskurzivní podoby symbolických označujících, jež jsou ukotveny v jazyce. Cirkulace produktu se tak odehrává v diskurzivní podobě, stejně jako distribuce produktu, jež se soustředí na různá publika. Aby byl obvod účinný, je zapotřebí proměny diskurzu v sociální praxi. Tak teprve dochází k vytvoření významu, který je nutné artikulovat, aby měl určitý účinek a byla tak možná jeho konsumpce. Každý z těchto momentů má vlastní podmínky existence a ani jeden nezaručuje moment následující po něm. Jednotlivé momenty tak disponují potenciálem k přerušení vývoje forem, jež řídí kontinuitu a účinnost produkce. Skrze tuto cirkulační optiku mají sdělení v komunikačním procesu diskurzivní povahu a jednotlivé momenty kódování a dekodování významů jsou momenty determinující. Na příkladu myšlené historické události Hall poukazuje na nutnou fázi

převedení události do forem televizního diskurzu, aby tak událost mohla být označena. V momentě vstupu události do diskurzu musí nutně dojít k jejímu podřízení se formálním pravidlům jazyka, který ji následně označí a ta tak může být komunikována. Při přechodu hrají formální pravidla diskurzu stěžejní roli. Formu sdělení považuje Hall, v otázce přechodu sdělení od vysílatele k příjemci, za determinující (Hall 2005: 42n.).

Obr. 1: Diagram komunikačního okruhu dle Halla

Zdroj: Hall (2005: 46)

Na vyobrazeném diagramu (obrázek č. 1) je znázorněn komunikační okruh tak, jak ho ve své stati pojímá Hall. Vychází z něj, že komunikační proces se skládá ze dvou obecných kategorií či fází – kódovací a dekódovací, přičemž obě části jsou ve vzájemném vztahu, ale mohou se lišit svou symetrií. Následující citace diagram blíže vysvětluje.

„To, co jsme v diagramu nazvali „významové struktury 1“ a „významové struktury 2“, nemusí být samozřejmě totéž. Tyto struktury neutvářejí „přímou identitu“. Kódy kódování a dekódování nemusejí být dokonale symetrické. Stupně symetrie – tedy stupně „rozumění“ a „nedorozumění“ v komunikační výměně – závisí na stupních symetrie/

asymetrie (vztahů ekvivalence) ustavených mezi „personifikovanými“ pozicemi: kódující–producent a dekódující–příjemce. Ty ovšem dále závisejí na stupních identity/non-identity mezi kódy, jež dokonale nebo nedokonale přenášejí, přerušují nebo systematicky zkreslují to, co bylo předáno. Nesoulad kódů z velké části souvisí se strukturálními diferencemi vztahu a postoje mezi podavatelem a publikem, ale také s asymetrií mezi kódy „zdroje“ a „příjemce“ v momentu přetvoření do diskursivní formy či vyčlenění z ní. To, co je nazýváno „zkreslením“ či nedorozuměním“, vyvstává právě z nedostatku ekvivalence mezi těmito dvěma stranami komunikační výměny. To opět vymezuje „relativní autonomii“ a „vzájemnou závislost“ vstupu a výstupu sdělení v jeho diskursivních momentech“ (Hall 2005: 46n.).

Hall se inspiroval sémiotikou Umberta Eca a jeho recepční teorií, kdy si vypůjčuje pojem *podmínky recepce*. Jsou to kódy, které jsou výstupem sofistikovaného a vysoce kódovaného souboru různých dekódování. Tento vztah je převoditelný na jakýkoliv znak, na fotografii i televizní obraz. Výše zmiňované ikonické znaky jsou nejvíce náchylné k vytvoření pocitu přirozenosti při jejich čtení. Vizuální recepční kódy jsou v kulturní společnosti hojně distribuovány a navíc tyto znaky nejsou natolik arbitrární, jako je tomu u znaků lingvistických (Hall 2005: 49).

2.5.1. Znak a diskurz

Pro možnost dalšího operování s teorií kódování a dekódování je vhodné více přiblížit povahu znaku. Znak jakožto základní komunikační jednotku, ze kterých jsou utvářeny určité diskurzivní formy.

Umberto Eco vymezuje obecně znak jako „[...] *Cokoli, co na základě dříve stanovené společenské konvence může být chápáno jako něco, co zastupuje něco jiného*“ (Eco 2004: 25).

„Artikulace arbitrárního znaku – ať již vizuálního či verbálního – pomocí konceptu určitého referentu není produktem přirozenosti nýbrž zvyku“ (Hall 2005: 49).

Hall označuje televizní znak jako komplexní a ikonický, protože v něm jsou obsaženy určité vlastnosti reprezentovaného. Realita tak sice existuje mimo jazyk, je jím však neustále zprostředkovávána. Lidské poznání je utvářeno uvnitř určitého diskurzu. Reference k reálnému jsou výsledkem určitých diskurzivních praxí (Hall 2005: 48).

„Diskursivní „vědění“ není produktem transparentní reprezentace „reálného“ v jazyce, je produktem artikulace jazyka týkající se reálných vztahů a podmínek. Neexistuje tudíž inteligibilní diskurs bez působení určitého kódu. Ikonické znaky jsou tedy rovněž znaky kódované – třebaže kódy zde pracují jinak než kódy jiných znaků“ (Ibid.).

Hall podotýká, že kódy, jež jsou v rámci určitého jazyka ve společnosti či kultuře hojně distribuovány, mohou být pokládány za natolik samozřejmé a přirozené, že mohou budit dojem, že nejsou konstruktem. Hall toto označuje jako naturalizaci kódu. Tímto vzniká ideologicky laděný účinek, který může způsobit zastření existence kódovacích praktik (Hall 2005: 48n.).

Po komplexní institucionální struktuře televizního vysílání je požadována produkce obsahů. Po lince díla *Kapitál* se jedná o diskurzivní způsob pracovního procesu. Ten je taktéž předurčen diskurzivnímu vlivu a zároveň filtraci vlastních obsahů a forem na základě existujících významů uvnitř struktury – zažité rutiny způsobů produkce, profesionální ideologie, předpoklady k publiku, technické dovednosti atd. Program je zde utvářen strukturou produkce, která sama formuje televizní diskurz. Je možné konstatovat, že procesem produkce sdělení začíná komunikační obvod, který však není uzavřeným systémem. Tato struktura totiž čerpá, zpracovává a cituje informace z jiných zdrojů, které je možné logicky označit za jiné diskurzivní formace, v rámci širší kulturní, společenské a politické struktury. Do výčtu faktorů ovlivňujících televizní

diskurz a spadajících do komunikačního procesu patří též samotná konzumpce a recepce, nýbrž různé zpětné vazby jsou do procesu produkce zpětně začleňovány. Produkce a recepce televizního vysílání nejsou tytéž kategorie, obě jsou však momentem v procesu produkce a jsou spolu ve vzájemném vztahu. Protože jsou ale struktury televizního vysílání nuceny k předkládání sdělení jakožto smysluplného diskurzu, produkce ve své celistvosti, včetně zde figurujících sociálních vztahů, se musí podřídit pravidlům, které jazyk nabízí. Jedině tak je možné finální sdělení realizovat tak, aby mělo účinek. K tomu je zapotřebí ještě jednoho důležitého faktoru – musí být uchopeno jako smysluplný celek, který lze dekodovat. Právě jen ty významy, které byly dekodovány se mohou stát účinkem a ty jako takové příjemce ovlivňují. V jistém bodu tedy struktura užívá určitého kódu pro vytvoření a přenosu sdělení a v dalším určitém bodě sdělení se skrze dekodování dostává do struktury sociální praxe (Hall 2005: 44n.).

Mediovaná sdělení tedy jsou, v perspektivě diskurzu kódování a dekodování, vždy otevřená a tudíž mnohoznačná a jejich interpretace vždy záleží na kulturním kontextu, ve kterém se příjemci pohybují. Tento přístup k publiku a způsobu přijímání mediovaných sdělení stojí na základech strukturalismu a sémiotiky (McQuail 2009: 84n.).

„[...] jakékoliv smysluplné sdělení je konstruováno ze znaků, jež mají svůj detonát a své konotované významy závislé na volbě toho, kdo je dekóduje“ (Hall 2005: 50). Každý televizní znak tak disponuje potenciálem být přetransformován ve vícero konotativních konfigurací, přičemž jednotlivé konotativní kódy mezi sebou nelze kvalitativně porovnávat, nýbrž mezi sebou nejsou rovné (Hall 2005: 49).

„Takzvaná denotativní rovina televizního znaku je fixována určitými složitými (nicméně omezenými nebo „uzavřenými“) kódy. Avšak jeho konotativní rovina, přestože je také ohraničená, je otevřenější, přípustná aktivnějším transformacím, jež využívají jeho polysemické hodnoty,“ (Hall 2005: 50).

Hall (Ibid.) konstatuje, že v každé společnosti či kultuře se v určitém stádiu objevuje tendence vnucování vlastních klasifikací světa ve všech jeho doménách. Tyto klasifikace tvoří dominantní kulturní řád. Žitá sociální realita je mapována do diskurzivních domén, které jsou hierarchicky vkládány do dominantních či preferovaných významů. Takové události, které jsou pro nás znepokojivé či jinak obtěžující a které odporují našemu přesvědčení o znalostech sociálních struktur a osvojeným „*konstruktům zdravého rozumu*“ (Ibid.), je nutné identifikovat a následně jim přiřadit diskurzivní doménu. A to před tím, než je o nich možné hovořit ve smyslu, že jsou smysluplné (Ibid: 50n.).

2.5.2. Typologie čtení textu

Jak bylo již naznačeno, čtenář může, v perspektivě komunikačního modelu aktivního publika, vůči mediálním sdělením zaujímat různé pozice. Tato podkapitola se podrobněji věnuje typologii strategií, podle níž lze dekódovat mediální text.

Preferované čtení

Stuart Hall rozlišuje tři typy čtení či dekódování mediálního textu. Prvním z nich je preferované čtení. Zde proces čtení probíhá dekódováním sdělení pomocí dominantního kódu, který je preferovaný a který je upřednostňován vládoucí třídou (Hall 2005: 51).

„Domény preferovaných významů mají do sebe vepsaný celý sociální řád v podobě významů, praktik a přesvědčení: jako každodenní znalost sociálních struktur, toho, „jak věci fungují z hlediska veškerých praktických cílů v této kultuře“, jako mocenské a zájmové uspořádání a struktura legitimizací, omezení i sankcí“ (Ibid.).

Pokud je řeč o dominantních významech, není tím myšleno, že veškeré události budou automaticky označovány tímto kódem a že se tak v procesu komunikace jedná o aktivitu pouze jedné strany. Kódovatelé musí publikum přesvědčit o správnosti, vhodnosti a legitimitě

určitého konotativního označení a tudíž i způsobu dekodování, které je ovšem vytyčeno dominantními rámci. Neméně důležitou složkou v procesu dekodování je nutnost porozumění publika užitému diskurzu. Jedině za těchto předpokladů mohou publika číst text dle dominantního kódu. Pro docílení srozumění a ztotožnění se se sdělením je nutná znalost užitého jazyka a pojmů, chápání vnitřní logiky a argumentací sdělení. Pokud tomu tak není, otevírá se prostor pro vznik nedorozumění, což je pro tvůrce sdělení nežádoucí. Komunikace mezi těmi, co kódují a těmi, co dekodují, nemůže být dokonale transparentní – a právě zmíněná transparentnost je stěžejním zájmem tvůrce. Pokud si čtenář či divák přisvojí referenční kód, kterého bylo užito při tvorbě sdělení a i samotnou strukturu sdělení, a bez hlubší reflexe se s nimi ztotožní, v takovém případě pro čtení textu užívá dominantního kódu. To znamená, že plně přijímá ideologii, která je ve sdělení obsažena, což je příkladem dokonalé komunikační transparentnosti. K dosažení transparentnosti je užíváno též tzv. profesionálního kódu, který pomáhá reprodukovat dominantní definice takovým způsobem, že popírá jejich hegemonickou povahu. Profesionální kódy tak napomáhají k reprodukci hegemonických definic. Hegemonická povaha těchto definic vychází z jejich definování situací a událostí, které mají globálně dominantní postavení (Hall 2005: 50–55).

Ohledně působení profesionálního kódu lze konstatovat, že pokud je například určitá historická událost interpretována skrze dominantní ideologii, jež byla utvořena určitou politickou mocí či elitou, její samotné reprezentování je založeno právě na profesionálním, institucionalizovaném a ustáleném kódu, skrze který jsou do výsledného sdělení zakomponovány konkrétní figury, techniky ztvárnění, herecká obsazení, atd.

McQuail hovoří o preferovaném čtení jako o kontaminaci běžně užívaných a doslovných významů ideologickým podtextem (McQuail 1999: 270).

„Pokud dekódování nejsou zcela zcestná, bude kódování ve výsledku vytvářet některá z omezení a parametrů, v jejichž rámci se jednotlivá dekódování budou pohybovat“ (Hall 2005: 53).

Hall o komunikaci mezi kódovateli a dekódovateli hovoří jako o korespondenci, kdy ta není samozřejmá sama o sobě, je však konstruována. Jde o vzájemnou spolupráci rozdílných momentů procesu komunikace. Kódování tak není schopné předem jasně určit strategie dekódování, které budou ke čtení určitého sdělení využity. Pokud by tomu tak bylo, byla by komunikace dokonale transparentní (Hall 2005: 52).

Pokud divák či čtenář užívá při dekódování textu dominantního kódu a přijímá tak sdělení skrze kód, ve kterém bylo sdělení tvůrci zakódováno, včetně jeho ideologického obsahu, jeho aktivita v rámci čtení je chápána jako nízká (Hall 2005).

Vyjednané čtení

Druhým možným přístupem ke čtení textu mediálního a audiovizuálního diskurzu je čtení pomocí tzv. vyjednaného kódu. Podstata hegemonického principu tkví v tom, že v rámci vlastních termínů je utvořena vnitřní linie, která vytyčuje množinu a prostor pro možné významy v rámci vztahů uvnitř společnosti či kultury. Významy jsou potom uvnitř sociálního řádu označeny za legitimní a možné, přičemž jsou jim přikládány kvality přirozenosti a samozřejmosti. Čtení pomocí vyjednaného kódu v sobě nese prvky adaptace i opozice. Čtenář přijímá ideologii obsaženou v kódu tím, že legitimita hegenomických definic není popřena. K úplnému přijetí výkladu sdělení však nedochází, nýbrž zde figurují situačně orientované a individuální výhrady, které plnému přijetí dominantního kódu sdělení zabraňují. Dominantní definice tak divák posléze převádí na vlastní lokální podmínky s tím, že definice jako takové mohou být během převodu pozměněny. Vyjednané kódy je pak možné nazvat situovanou logikou, kdy její nerovné postavení vůči dominantnímu diskurzu zprostředkovává její samotnou existenci. Hall se domnívá, že většina nedorozumění v procesu komunikace vzniká z rozporu mezi

dominantně-hegemonickým kódováním a vyjednaným dekódováním. Právě zde, na straně elit a profesionálů, dochází nejčastěji k identifikování komunikačních selhání (Hall 2005: 55–57).

Opoziční čtení

Posledním typem čtení je dekódování textu podle opozičního kódu. Předkládaná sdělení, která jsou běžně kódována i dekódována vyjednaným způsobem, jsou zde nyní dekódována pomocí kódu opozičního (Hall 2005: 57).

Pro opoziční způsob čtení platí, že pokud bude pro dekódování sdělení použit opoziční kód – vůči kódu, který byl do sdělení jeho tvůrci zakomponován jako dominantní, čtenář či divák čte sdělení opačným způsobem a vzniká tak nový obsah, který nebyl tvůrci původně zamýšlen a preferován. V rámci čtení textu podle opozičního kódu je člen publika, oproti čtení preferovanému, dominantním prvkem. Rozpoznává tvůrci vloženou ideologickou komponentu komunikátu a staví se vůči ní do opozice (Hall 2005).

Na uplynulých stránkách proběhlo seznámení s teorií, jejími základními principy a systémem perspektiv, které jsou v komunikačním procesu zainteresovány. Byly též objasněny jednotlivé kroky, které zainteresované strany mohou během mediální komunikace podnikat.

2.5.3. Revize modelu kódování a dekódování

Ačkoliv Hallův model ovlivnil způsob nahlížení mediálních publik, samotná teorie kódování a dekódování se nedokázala vypořádat s určitými metodologickými problémy. Zde je přiblížena vybraná teoretická pozice Svena Rosse, který na Halla navazuje, model podrobuje kritice a přichází s inovací dílčích aspektů jeho přístupu. Jedná se o rozšíření možné povahy a kombinací samotného procesu kódování a dekódování mediálního textu. S přihlédnutím k povaze seriálu *Most!* je vhodné tyto modifikace vzít v potaz a v práci je patřičně zohlednit.

Ross (2011) vůči původnímu modelu namítá, že text nemusí být nutně kódován z pozice dominantní ideologie a rozšiřuje možnosti procesu kódování např. o tzv. *radikální rámeček*. Na základě této inovace je možné uvnitř teorie kódování a dekódování pracovat s texty, které nebyly kódovány dominantně-hegemonicky, protože tvůrci se nabízejí možnost zastávat diverzní postoje k zobrazovaným tématům.

Hall zastával stanovisko, že mediální, zejména zpravodajský, text, je kódován veskrze z pozic dominantní hegemonické ideologie. Hallův model tak tvůrcům mediálních sdělení neposkytuje prostor tvořit text z jiných, než dominantně-ideologických pozic. Do jisté míry omezující a jednostranný pohled na povahu motivací a samotnou perspektivu tvůrců mediálních sdělení, může vycházet z původního určení samotného modelu kódování a dekódování. Ten byl sestaven primárně z potřeby možnosti vypořádání se s televizním zpravodajstvím a nikoli jako obecný model komunikace (Ross 2011).

Ross poukazuje, že tyto faktory mohou vést ke zmatení v oblasti dekódování textu. Základní tři pozice dekódování totiž referují nutně k ideologii a neberou v potaz postoj kódovatele. Opoziční dekódování totiž, dosavadní optikou, oponuje jak dominantní ideologii, tak i významu zakódovanému do daného sdělení. V případě, kdy se analýza týká textu, který zastává kritické stanovisko vůči určitému dominantnímu společenskému nastavení, dekódování se stává problematickým.

V takovém případě pak čtenář/ka, který/á rozumí textu a souhlasí s jeho zněním, zastává opoziční stanovisko vůči dominantní ideologii, zároveň však není v opozici vůči samotnému textu. A naopak, pokud čtenář/ka dekóduje text z pozice dominantní ideologie, bude v opozici vůči textu a nikoliv vůči dominantní ideologii (Ross 2011: 4).

Z těchto důvodů Ross navrhuje komplexnější typologii možných pozic kódování a dekódování. Proces percepce mediálního textu Ross dělí na dvě možné varianty – ideologickou a textuální. Obě verze byly obohaceny o dvě další možné pozice ve fázi kódování textu (Ross 2011).

Uvnitř ideologické varianty způsobu percepce mediálního textu, tvůrce sdělení může podle zmíněné typologie kódovat text z pozice nejen dominantně-hegemonické, ale nově i z pozice, vůči dominantní ideologii, vyjednané (částečně kritické) a pozice opoziční (radikální). Pokud například televizní program referuje o nerovnosti ve společnosti a vůči dominantní ideologii tak zaujímá opoziční postavení (radikální), pak konzervativně založený člen publika může daný mediální text interpretovat jako levicovou agendu a nikoliv jako obraz sociální reality. Zároveň, pokud tentýž obsah čte člen publika v konsensu se zakódovaným významem, zaujímá tak opoziční postavení vůči dominantní ideologii ale není v opozici vůči danému mediálnímu textu. V ten moment je v souladu s kritikou a takovou kritiku přijímá. Ross opoziční postavení člena publika vůči novým pozicím kódování významů nazývá neutralizací. S ohledem k variantě textuální se polohy kódování a dekódování částečně mění. Nýbrž se jedná o variantu modelu vztahující se čistě k povaze mediálního textu, kategorie *dominantně-hegemonní* je zde zaměněna za kategorii *přijetí textu* a kategorie *opoziční* je zaměněna za *textuálně-opoziční*. Zde se jedná o opoziční postavení vůči textu samotnému a nikoliv dominantní ideologii. Textuálně-opoziční dekódování vystupuje, z logiky věci, proti zakódovanému významu. V této textuální variantě je neutralizací míněn takový moment, kdy recipient odmítá opoziční (radikální) text z pozice

textuálně-opoziční (je v rozporu s radikálním textem)
(Ross 2011: 5–7; překlad vlastní).

Obr. 2: Upravená typologie kódování / dekodování (textuální verze)

Figure 3. The modified encoding/decoding typology (text-relative version)

		ENCODING POSITIONS		
		Dominant-hegemonic encoding (Hall' assumed mode)	Negotiated encoding (partly critical text)	Oppositional encoding (radical text)
DECODING POSITIONS (text-relative)	Text-accepting position	Text-acceptance of dominant-hegemonic text	Text-acceptance of negotiated text	Text-acceptance of oppositional text
	Text-negotiation position	Negotiation of dominant-hegemonic text	Negotiation of negotiated text	Negotiation of oppositional text
	Text-oppositional position	Text-oppositional reading of dominant-hegemonic text	Text-oppositional reading of negotiated text	Text-oppositional reading of oppositional text = <i>Neutralization</i>

Zdroj: Ross (2011: 7)

Podrobně lze upravené schéma kódování a dekodování pozorovat z obrázku č. 2. Pomocí takto upraveného modelu kódování a dekodování je možné se analyticky vypořádat s širší paletou mediálních textů, do které spadá i seriál *Most!*. V předkládané práci budu nadále vycházet z upraveného Rossova modelu, konkrétně textuální verze kódování a dekodování.

2.6. Shrnutí teoretické části

V uplynulé části byl představen koncept stereotypu, jeho možné variace a povahy. Dále zde byla podrobně popsána teorie kódování a dekódování, jež představuje hlavní zvolený přístup k analýze terénních výzkumných dat a další úzce související teoretické koncepty. Užitečnost této teorie pro svou práci shledávám v možnosti identifikace determinantů, figurujících ve tvorbě odlišných způsobů recepce seriálu *Most!* a to napříč výzkumnými populacemi.

Publika jsou náhledem tohoto paradigmatu sociálně strukturována, přičemž stěžejní roli pro způsob recepce textu představuje sociální zkušenost a kulturní pozadí členů publik. Například je možné vyjmenovat kategorie třídy, genderu a etnicity. Důsledkem určitého typu dekódování je buďto ideologická inkorporace, či vznik rezistence vůči této ideologii (Abercrombie, Longhurst 1998: 37).

Teorie kódování a dekódování zpochybňuje rovnoměrnost distribuce totožného způsobu dekódování významů napříč publikem. Členové publika podle této teorie čtou text rozličně. Vzhledem k povaze seriálu *Most!*, který je založen na zobrazení života dvou skupin žijících na společném prostoru, avšak vzájemně sociálně vzdálených, hlavní sociální kategorii, se kterou se bude v rámci praktické části předkládané práce operovat, bude etnická příslušnost. Skrze revidovanou, textuální verzi teorie kódování a dekódování, bude u obou zainteresovaných etnických skupin posuzován způsob percepce seriálového textu a které typy dekódování jejich zástupci při čtení textu užívají. Typologie dekódování budou, k povaze otázek obsažených v užitých výzkumných nástrojích, souběžně posuzovány z hlediska možných objevujících se předsudečných a stereotypních postojů ve zkoumaných, etnicky či národnostně odlišných, populacích.

„Hallův model kódování/dekódování tak přidal do debaty o moci médií kulturologické hledisko. Publikum není masa prefabrikovaných nádob připravených pojmout jakýkoliv obsah, ale značně různorodý

soubor jedinců, z nichž každý konzumuje média po svém a na základě své kulturní zkušenosti.[...], Mediální „kódovatelé“ musí tento fakt brát v potaz a možné mocenské a ideologické obsahy kódovat s přihlédnutím k aktivitě různých složek publika“ (Šmikmátor: online).

3. PRAKTICKÁ ČÁST

Praktická část práce se věnuje terénnímu výzkumu, který probíhal mezi lety 2019–2021. Byl částečně zasažen pandemií koronaviru SARS-CoV-2, na základě čehož musela být dodatečně upravena metodologie výzkumu a výzkum jako takový, z důvodu nemožnosti osobního kontaktu a pohybu v terénu, do jisté míry utrpěl na kvalitě i obsahu, nýbrž se nepodařilo získat předpokládaná terénní data.

Proběhne představení terénního výzkumu, jeho tematika a cíle. V následující kapitole pak bude představena metodologie výzkumu. Dále proběhne krátké seznámení se seriálem a stanovení důležitých kategorií pro analýzu výzkumných dat, vzhledem k užití metodologii. V těchto kategoriích budou následně diskutována výzkumná data, která budou zasazována do perspektivy zvoleného teoretického přístupu. V závěru práce budou shrnuty výsledky, proběhne diskuze nad užitečností použitého přístupu a zda se podařilo dosáhnout hlavních cílů práce.

3.1. Terénní výzkum

Empirický výzkum předkládané práce je zasazen do prostředí města Mostu, kde je též situováno centrum dějiště seriálu Most!. Na výzkumu se, vyjma zkoumané populace, podíleli též někteří studenti a studentky katedry antropologie v Plzni, a další vybraní dobrovolníci a dobrovolnice. Než o klasické etnografii ve smyslu souvislého longitudinálního pobytu, o tomto výzkumu a jeho podobě je možné referovat jako o sérii krátkodobých pobytů a návštěv (dojíždění z Plzně), během nichž probíhal pohyb v terénu a tvorba primárních terénních dat. Ta se sestávala především z poznatků vycházejících z nezúčastněného pozorování – nejčastěji situací ve veřejném prostoru a dále pak ze strukturovaných, polostrukturovaných a nestrukturovaných neformálních rozhovorů. Celkový počet participujících jedinců nelze přesně určit, nýbrž se často jednalo o neformální komunikaci, která byla zaznamenávána v podobě

zpětných poznámek. Ve většině případů se jednalo o jednorázová setkání a s participujícími tedy nebyly navazovány bližší a dlouhodobější vztahy. Uvědomuji si, že tento fakt může tvořit slabá místa celého výzkumu, protože zde, z podstaty věci, nutně absentoval aspekt hlubší vzájemné důvěry a podávané informace tak mohly být záměrně zkreslené či nemusely mít dostatečnou hloubku. Na druhou stranu bylo díky tomu možné zachovat si částečný odstup od obou populací a tím i určitou nestrannost. Interpretace dat tak nemusí být v určitém ohledu zatíženy aspektem hlubších vztahů s participanty a participantkami, výsledkem čehož by mohla být vznikat různá interpretační zkreslení.

Hlavním zdrojem sekundárních dat byly lokálně zaměřené studie a strategické plány týkající se sociální problematiky a další analýzy spojené s touto lokalitou. Jako zdroj byla užívána též data Českého statistického úřadu (dále jen ČSÚ). Dalším nedílným zdrojem sekundárních dat byl samotný televizní seriál *Most!*. Ten byl nahlížen čistě subjektivní perspektivou – určitým způsobem dekódován. Tento fakt se jistě promítnul například na podobě formulace konkrétních otázek pro dotazované, skrze které probíhala tvorba dat primárních. Jinými slovy, vykreslení reprezentací a reálií objevujících se v seriálu nevychází z oficiálních stanovisek tvůrců seriálu či zde vystupujících aktérů. Stejně tak se v médiích dostupná stanoviska tvůrců a spolutvůrců seriálu nepromítala na sestavování designu konkrétních výzkumných nástrojů. Výzkum byl od začátku stavěn na základě určitého způsobu čtení a vnímání seriálu a jeho prostředí. Toto čtení je během výzkumu konfrontováno s dalšími typy čtení, které se ve zkoumané populaci podařilo odhalit a je pokládáno za výchozí.

3.1.1. Téma výzkumu a jeho cíle

Analýza kulturních reprezentací v seriálu *Most!* a jejich aktérská reflexe – tomuto tématu se předkládaná práce věnuje zejména z důvodu

problematických sociálních otázek, kterým se seriál věnuje a které by jako takové měly být společensky více artikulovány a diskutovány.

Jak uvádí Weinerová (2014) „*Výskyt předsudků a stereotypů, diskriminace a otevřených forem rasismu se stal v české společnosti běžným jevem [...]*“ (Weinerová 2014: 71). A právě *Most!* tyto otázky předkládá v syrové podobě.

Z perspektivy Hallovy teorie se seriál odehrává v rámci určitého diskurzu. A jako seriál, který je mediálním textem, se pohybuje ve vnitřních mantinelech tohoto diskurzu, kde byly tvůrci do textu zaneseny určité dominantní a preferované významy. Z pozice výzkumníka nelze preferované významy pevně stanovit a definovat. Jelikož si práce neklade nárok vyvozovat jakákoliv objektivní stanoviska o seriálu jako uměleckém dílu, což by nejspíš muselo probíhat též skrze dotazování samotných tvůrců, nelze jednoznačně určit, co v případě *Mostu!* preferované čtení znamená. Je též otázkou, kdo pro seriál jako mediální text představuje primární cílovou diváckou skupinu.

Zde tvoří výhradní diváckou skupinu reální obyvatelé města Mostu. Města, ve kterém se seriál přímo odehrává a který život v něm, částečně z vnějších pozic, určitým způsobem vykresluje a označuje. Jde o aspekt, který byl jednou z hlavních motivací pro provedení terénního výzkumu – zjistit, jak tento, v české společnosti hojně diskutovaný seriál, nahlíží ti, kterých se to bezprostředně týká. Mediální zájem, publikované příspěvky a novinové články byly, podle zběžně provedené rešerše textů z databáze Anopress, často psány z vnějších pozic, tedy dalo by se říci – „o nich bez nich“.

Domnívám se, že výše zmíněné však pro účely této práce nemusí být nutně na škodu. Proto se při analýze aktivity publika budu opírat o svůj subjektivní předpoklad toho, co v seriálu představuje preferované významy. Jinými slovy, kategorie stanovím na základě čtení seriálového textu subjektivní optikou.

Cílem výzkumu je za pomoci smíšeného výzkumu zjistit, jak obyvatelé Mostu vnímají seriál Most! ve srovnání s běžným každodenním životem ve městě. Skrze výzkumná data pak bude směřováno ke konstrukci typologie subjektivních postojů a přesvědčení zdejších obyvatel vůči stanoveným kategoriím. Zkoumaná populace bude, s ohledem na sledované kategorie objevujících se v seriálu, rozdělena do typologií dekódování seriálového textu. Typologie budou následně navzájem porovnány s ohledem na tematiku negativní stereotypizace a předsudku.

3.1.2. Výzkumná otázka

Hlavní výzkumná otázka byla postavena následovně: Jakým způsobem a mechanismy obyvatelé Mostu čtou kulturní reprezentace objevující se v seriálu Most!, do jaké míry se s nimi ztotožňují/přetváří je a jaká je žitá realita v Mostě v konfrontaci se seriálem?

Pro možnost zodpovědět výzkumnou otázku bude využito metodologického postupu popsaného v jedné z následujících kapitol. Vzhledem k použitému teoretickému východisku – teorie kódování a dekódování, je snahou předkládané práce stanovení určité typologie či rozvrstvenosti obyvatel Mostu jakožto „nativního“ publika seriálu Most!, s ohledem na subjektivní interpretace seriálu.

3.1.3. Etika výzkumu

Terénní výzkum probíhal v souladu s etickými směrnicemi České asociace pro sociální antropologii (CASA 2020: online).

Veškerá spolupráce na výzkumu byla podmíněna informovaným souhlasem participujícího jedince. Rovněž v práci nejsou zmiňována jména participujících.

Co se týče dílčích problematik etického rázu, rozdělení zkoumané populace na Čechy a Romy se během výzkumu vyjevilo jako komplikace. Během neformálních a polostrukturovaných rozhovorů nezdá se, že docházelo k situaci, kdy participující jedinci referovali kategorie Češi a Romové jako navzájem se nevylučující. Víceero jedinců, kteří naplňovali stereotyp vnějšího vzezření „typického Roma“, se tak neoznačilo a bylo nutné s informacemi dále nakládat podle principu sebeidentifikace, ačkoliv třeba v seriálu fungovalo určení výhradně na základě identifikace vnější – podle viditelných somatických znaků. Mohu se jen domnívat, zda by se titíž lidé za jiných sociálních okolností a kontextů považovali za Romy či nikoliv.

V České republice se od 90. let 20. století mohou Romové v rámci sčítání lidu, jakožto primárního zdroje demografických dat, deklarovat jako příslušníci romské národnosti. Deklarace funguje na principu sebeurčení. Metoda tak poskytuje informace pouze o těch Romech, kteří se k národnosti přihlásí. Výsledky ze sčítání lidu o národnostní/etnické skladbě neodpovídají realitě a obecně jsou tato čísla považována za podhodnocená. Romové se na základě negativních zkušeností s postihy v minulosti vyhýbají jakékoliv evidenci. Romové zároveň často sami nechápou přesný význam pojmu národnost a ztotožňují jej s občanstvím, tedy státní příslušností. Částečným důvodem skrývání vlastní etnické identity však může být i fakt, že někteří Romové této problematice zkrátka nepřipisují důležitost (Kalibová 2009: 215n.).

3.2. Seriál Most!

Pro uvedení do prostředí seriálu a jeho atmosféry je záhodno uvést související faktory, tvořící ráz tohoto geografického území. V následující části jsou nejprve zmíněny vybrané problémové charakteristiky Ústeckého kraje, které představují rámcové kulisy jeviště, na kterém se seriál odehrává. Též je zde přiblížen osud města Mostu a historie sídliště Chanov. Dále proběhne krátké seznámení se seriálem, jeho prostředím, příběhovým narativem a vybranými souvisejícími pojmy. Následuje podkapitola se stanovením postoje či způsobu dekodování seriálu z pozice výzkumníka.

3.2.1. Charakteristika regionu

„Ústecký kraj se dodnes potýká s důsledky poválečných změn i s poklesem průmyslové výroby po roce 1990 a mezi regiony zemí procházejících transformací ze socialistického na tržní hospodářství je typickým představitelem strukturálně postižené oblasti. Na rozdíl od některých jiných regionů se však strukturální problémy v Ústeckém kraji stále prohlubují.“ (Krajský úřad Ústeckého kraje: 2011: 5).

Seriál Most! je vsazen do prostředí Ústeckého kraje, který jako takový na svých bedrech nese dědictví svého nedávného historického vývoje. To spočívá především ve strukturálních proměnách ekonomiky, se kterou souvisela výrazná prostorová mobilita obyvatelstva a nezvládnutá transformace z devadesátých let. Kraj si tak „vysloužil“ pověst ověšenou negativní konotací periferie.

Region, který trpí strukturálními sociálními a ekonomickými problémy lze pak, ve smyslu Musila (2008), označit jako vnitřní periferii.

„Ústecký kraj patří k regionům, které po roce 1990 procházely složitou sociální a ekonomickou transformací. Tento proces byl (a dosud je) komplikovanější než ve většině jiných regionů ČR, protože ekonomika

kraje byla výrazně ovlivněna socialistickou industrializací a naddimenzovaností těžby nerostných surovin, těžkého průmyslu a energetiky. Ústecký kraj dnes patří mezi kraje s podprůměrnou ekonomickou výkonností [...]. V souvislosti s nízkou ekonomickou výkonností a přetrvávajícími strukturálními problémy je životní úroveň, měřená čistým disponibilním důchodem domácností na obyvatele dlouhodobě (2001-2009) jednou z nejnižších mezi všemi kraji ČR. V roce 2009 dosahovala 163 tis. Kč/obyv., což je 91 % průměru ČR. Kromě nízké výkonnosti ekonomiky měřené podle HDP/obyv. se projevuje i vysoká míra nezaměstnanosti, která významně ovlivňuje výši disponibilního důchodu domácností, neboť relativně vysoký podíl obyvatel je odkázán na podporu dávek sociálního systému, což potvrzují i údaje o počtu osob s čistým příjmem pod hranicí životního minima.“
(Krajský úřad Ústeckého kraje 2011: 14–16).

Dlouhodobě nejslabším strukturotvorným článkem, ovlivňujícím život a práci obyvatel Ústeckého kraje, je vzdělání. Je zde dlouhodobě vysoký podíl lidí s nejnižším vzděláním a naopak nízký podíl lidí, kteří absolvovali vysokou školu. Zároveň se tyto nepříznivé trendy v čase snižují pomaleji, než je tomu v ostatních částech České republiky (Kuchař, Balek 2019: 5n.). Je zde tak riziko, že do budoucna se bude deficit této úrovně vzdělanosti nadále prohlubovat, což negativně ovlivňuje budoucí vyhlídky na zlepšení a lze tedy předpokládat, že Ústecký kraj bude i nadále hospodářským prostorem určeným spíše pro méně a středně kvalifikované profese (Kuchař, Balek 2019: 35).

Co se týče parametru naděje dožití, neboli střední délky života, která vypovídá, kolika let se dožije právě narozená osoba, dle dat ČSÚ naděje na dožití v Ústeckém kraji zaostává za průměrem České republiky. V období mezi lety 2017–2018 tento rozdíl za obě pohlaví činil 1,9 roku oproti ostatním krajům. Ve srovnání s ostatními kraji tak Ústecký kraj zaujímá poslední příčku. Postupem let se navíc rozdíl mezi nadějí dožití u mužů a žen v Ústeckém kraji snižuje. Zatímco mezi lety

2001-2002 činil tento rozdíl mezi pohlavími 6,7 roků, v letech 2017–2018 došlo ke snížení tohoto rozdílu na 5,8 let. Pokud bychom hovořili za okres Most, v něm za období 2014–2018 měli novorozenci muži, z celého Ústeckého kraje a všech jeho okresů, nejkratší střední délku života (73,06 let). U téhož parametru u novorozených žen patřil okres Most též k nejhorsším okresům v rámci Ústeckého kraje. V okresech Most a Teplice nemají ženy naději, že se dožijí 79 let (ČSÚ 2019a).

Ústecký kraj je v poměru k ostatním krajům v České republice nejsilněji zastoupen romskou populací. Podle dat ze sčítání lidu platných k roku 2011 žilo v Ústeckém kraji 24,2 % romské populace z jejího celorepublikového zastoupení. Z celkového počtu obyvatel Ústeckého kraje k 26. 03. 2011, který činil 808 961 osob se k romské národnosti přihlásilo pouze 1247 osob a 1290 jedinců uvedlo dvojí národnost česká a romská (ČSÚ 2011a; ČSÚ 2011b). Podle zprávy Kanceláře Rady vlády ČR pro záležitosti romské komunity se však absolutní počet Romů v Ústeckém kraji v roce 2001 odhadem pohyboval v rozmezí mezi 24 300 a 40 500 jedinci (Nesvadbová et al. 2009: 17).

Město Most je vskutku unikátním jevem a zároveň dramatickým příběhem českých poválečných dějin. Královské středověké město Most, které bylo založeno u úpatí vrchu Hněvín a které bylo jedním z nejcennějších historických měst v severních Čechách, bylo v šedesátých letech minulého století doslova vymazáno z povrchu. Dnes se na jeho místě rozprostírá rozsáhlé umělé jezero, které tak zakrývá bývalý povrchový hnědouhelný důl. Jiné město, které nyní leží o pár kilometrů dál a které bylo postaveno na zelené louce, dostalo stejný název. Původní město, které bylo stavěno v gotickém a renesančním architektonickém slohu, bylo lemováno měšťanskými domy, kláštery, bulváry ale i chudými hornickými koloniemi, ve kterých panoval hlad, bída a nemoci. To vše bylo zbouráno a jakožto bezcenná suť odvezeno. Namísto toho, kousek opodál, vzniklo nové, utopistické, racionální a organizované město. Důvodem pro zbourání starého Mostu byl dlouho

se rodící nápad o vytěžení uhlí, které pod základy starého města leželo (Spurný 2016: 7–30).

Část seriálu Most! se odehrává na sídlišti Chanov, které se rozprostírá nedaleko města. Z hlediska tendence mediálního a veřejného diskurzu místo svým způsobem démonizovat či exotizovat, což se značnou mírou podílí na tvorbě negativního obrazu „typického českého Roma“, dovolím si osud sídliště přiblížit krátkým shrnutím studie J. Haušilda (2008).

V polovině sedmdesátých let byla vytvořena čtvrť, která měla představovat ukázkové sídliště. Tehdy akce sestěhování Romů z tehdejšího starého Mostu byla nahlížena čistě pozitivně jako příležitost pro místní Romy. Ovšem po uplynutí patnácti let tehdejší mediální diskurz začal o čtvrti referovat ve zcela odlišných konotacích. Nyní byla čtvrť již nálepkována jako „sídliště hrůzy“ či „český Bronx“. Problematika Chanova (správné označení Most 15-Rudolice) je veřejností od té doby vnímána jako problematikou romské menšiny a jako konkrétní příklad jejich nepřizpůsobivosti. Mediální obraz sídliště Chanov tak do velké míry přispěl k negativní stereotypizaci romské populace. Původní obyvatelstvo Chanova představovalo romské rodiny přestěhované z tehdejšího starého Mostu, který musel ustoupit těžbě hnědého uhlí. Většina z nich v té době v Mostě žila již déle než deset let. V časech před demolicí starého města Romové nebyli prostorově izolovanou skupinou, ale žili rozptýleně po celém městském území. Vztahy mezi majoritní populací a populací romskou byly veskrze přívětivé, stejně tak vztahy uvnitř samotné romské populace. Ta byla rozšiřována též o Romy ze slovenských romských osad, kteří do průmyslového jádra severních Čech přicházeli pod příslibem nového a dostupného bydlení. Podle rozsáhlého dotazníkového šetření z roku 1972, které se soustředilo na kulturu a vzhled romského bydlení v Mostě vyšlo, že více než dvě třetiny místních Romů mělo bydlení dobře materiálně vybavené a udržované v čistotě, a to i přes skutečnost, že většina z nich obývala byty nejnižší kategorie, které byly technicky i hygienicky závadné a často

prakticky neobyvatelné. A ačkoliv byli Romové dle výsledků šetření s bydlením víceméně spokojeni, téměř všechny rodiny projevily zájem o možnost přestěhování se do nového bytu. Situace se začala zhoršovat po započetí kumulace romských rodin do několika málo ulic po zahájení likvidace starého města. Tehdejší politická reprezentace ustanovila kategorii „romské problematiky“, v rámci které Romy rozkategorizovala do skupin ve vertikálním slova smyslu, kdy jednotlivé kategorie byly definovány bez ohledu na heterogenitu populace. Strategie masivního přesunu se měla řídit novým systémem kategorií Romů, kteří tak měli být rozptýleni po více okresech severočeského kraje. Obyvatelé měst však nesouhlasili s přistěhování Romů jiné než první kategorie. Nový Most v té době nedisponoval dostatečně velkým bytovým fondem a zhruba 170 rodin nadále zůstávalo ve starém městě. Situaci bylo nutné kvůli těžbě řešit a město přistoupilo k řešení v podobě výstavby samostatného a prostorově segregovaného městského okrsku nedaleko obce Chanov. Většina Romů, ačkoliv se jim do Chanova zprvu nechtělo, si nové bydlení pochvalovalo. Byty (přes 360 bytů) byly nové a sídliště disponovalo vysokou občanskou vybaveností. Výdaje na bydlení v novém sídlišti však byly až čtyřikrát vyšší než ve starém městě a pro mnoho rodin to představovalo značné problémy. Celkově se tak názory na bydlení na novém sídlišti překlápily k záporu. Kromě vysokého nájemného si některé rodiny stěžovaly na nové sousedy. Ačkoliv zde z počátku nebydleli čistě jen Romové, postupem času lidé patřící k majoritní společnosti z Chanova odcházeli a do opuštěných bytů byli sestěhováni Romové z okolních obcí. Tak zde vzniklo tzv. „romské ghetto“. Chanovské rodiny byly velmi heterogenní a navzájem se od sebe lišily svým společenským postavením, majetky, životní úrovní či příbuzenskou příslušností. Většina rodin se mezi sebou již znala ze starého Mostu, ovšem neměly mezi sebou vždy dobré vztahy. Co se týče nového bydlení, část Romů nebyla na moderní byty první kategorie, kde bylo například ústřední topení, vůbec zvyklá. Do nedávné doby rodiny topily uhlím a obývaly byty čtvrté kategorie. To někteří pamětníci uvedli jako prvotní příčinu devastace místních bytového fondu – lidé zkrátka neuměli

moderní byty adekvátně používat a tak je začali různě předělávat. V šetření z roku 1972 byla otázka zabývající se privilegováním určitých rodin jako potenciálních sousedů a naopak i určováním rodin, se kterými by dotazovaní nechtěli být v přímém sousedství. K požadavkům mělo být při přerozdělování bytů v Chanově přihlédnuto, ovšem se tak často nedělo. Docházelo k tomu, že v jednom domě bydlely rodiny různých generací, rozdílné sociální úrovně a různých příbuzenských skupin, z čehož pramenily konfliktní situace. Prostorová segregace měla navíc efekt omezení veškerých aktivit na prostor sídliště, čímž tak došlo k postupnému odloučení mosteckých Romů se zdejší většinovou populací (Haušild 2008: 81–93).

3.2.2. Povaha a narativ seriálu

Komediální seriál *Most!* se odehrává v reálném prostředí dělnického města Mostu, kde byl zároveň natáčen. Zmíněné širší socioekonomické charakteristiky území Ústeckého kraje se v seriálu a jeho atmosféře poměrně věrně odrážejí. Základnu seriálového narativu tvoří místní sídlištní hospoda Severka, kde se schází část hlavních postav seriálu, kamarádi, které spojuje frustrace nad vlastní životní situací. V prostředí Severky je většina zde vyřknutých problémů směřována na místní Romy, jakožto ústřední viníky a samozřejmě příčinu vzniku těchto problémů. Seriál se vyznačuje tím, že mnoho hlavních postav projevuje latentní či explicitní homofobii a rasismus, kdy, na základě setkávání se s „cizím a obávaným“, se postoje některých postav v průběhu narativu seriálu proměňují.

Hlavní postavou seriálu je persona svérázného Ludka (přezdíváný Lud'an), kterého kvůli jeho rasistickým projevům právě vyhodili z práce. Luděk je zadlužený, bydlí ve starém a nepříliš udržovaném domě, má problematické vztahy s rodinou a problémy s předsudky. S bývalou manželkou Ilonou mají syna Tondu, o kterého střídavě pečují.

Do každodenního naladění, které má povahu frustrace, xenofobie a nesnášenlivosti, namířené zejména vůči minoritám, přichází dějový zvrat, kdy se do Mostu jakožto svého rodného města vrací transsexuálka Dáša, která dříve byla Luďkův bratr Pavel. V nedávné minulosti podstoupila operativní změnu pohlaví a nyní, s nově nabytou identitou, sebevědomím a altruismem se pokouší o znovunavázání vztahu se svým bratrem Luďanem. Ten Dášu při první příležitosti veřejně slovně i fyzicky napadne a po zbytek seriálu se za ní otevřeně stydí a označuje jí výhradně jejím předchozím jménem Pavel. Toto lze označit jako tzv. *deadnaming*. Jedná se o formu předsudečného násilí, kdy je používáno starého jména transosoby (Pavlica in Horáková et al. 2020: 45). Dáša je v průběhu seriálu opakovaně nucena prokazovat své ženství skrze své tělo, což odkazuje na rozšířenost pojmání a prezentování této tematiky v české společnosti právě skrze medicínský diskurz, který referuje především k lidskému tělu. Ovšem její genderová identita v seriálu řešena téměř není a tak je postava Dášy s její transsexualitou redukovatelně předkládána čistě po fyzikální stránce.

Přes počáteční nevraživost a předsudky vůči Dášě si ji však v průběhu příběhu mnoho postav oblíbí a ona se tak stává plně respektovanou osobou a plnohodnotnou součástí mosteckého života.

Ústřední romskou postavu představuje Franta. Franta je součástí kolektivu navštěvujícího hospodu Severka. Zde však, kvůli svému romskému původu, má majitelem hospody vyhrazené místo v rohu podlouhlého stolu, kdy tak „drží úhel“, aby ho zvenku hospody nebylo vidět a neodrazoval kolemjdoucí od potenciální návštěvy. Franta je ambivalentní postavou, která je prostředníkem mezi oběma světy „bílým“ a „černým“. Franta jako jediná postava v Severce platí ještě tentýž den, jako jeden z mála vstává denně do práce. Je jedním z mála Romů, kteří v seriálu s bílými Čechy komunikují. Zároveň verbálně a často explicitně reprodukuje negativní stereotypy směřované na Romy. Skrze své jednání však tyto stereotypy zároveň neguje. Porušuje pravidla obou, stereotypně nastavených, světů.

Zejména postavy Dáša a Franta jsou skrze celý seriálový narativ zvnějšku vystavovány předsudečnému (nejen) verbálnímu násilí. Představují tak symbolické postavy, skrze něž jsou projektovány konkrétní společenské problémy.

V seriálu Most! vystupuje mnoho postav majících svá specifika. Ta se týkají například postupných proměn ohledně osobních společenských postojů. Mezi takové postavy lze řadit Edu (hospodského), který z otevřeného a explicitního homofoba a rasisty dospěje k částečné změně, kdy se zamiluje do Dáši a sám si začne hlouběji uvědomovat svou sexuální identitu.

3.2.3. Související termíny

Účelem této práce není se hlouběji zabývat mnohovrstvou problematikou sexuality, genderu, transgenderismu či transsexuality, ovšem pro možnost univerzálního pochopení jsou zde uvedeny definice či krátká vymezení vybraných pojmů. Dále zde budou ve zkratce přiblíženy pojmy jako rasismus, xenofobie a předsudečné násilí.

Gender

Pojem *gender* je ve Velkém sociologickém slovníku definován jako „[...] *Termín používaný pro skupiny vlastností a chování formované kulturou a spojené s obrazem muže a ženy. Sociologický přístup vychází z práce Margaret Meadové [...], která staví na tom, že pohlaví je biologickou charakteristikou, kdežto gender je společenskou konstrukcí. [...]. Koncepce genderu zdůrazňuje kategorie kontrastujících charakteristik s označením „feminní“ či „maskulinní“, které odrážejí očekávání spjatá s rolemi muže a ženy. Rozlišení, vzdálenost mezi „mužským“ a „ženským“ jsou z pohledu kategorie genderu determinovány kulturně a jsou vysoce variabilní“ (Petrušek et al. 1996: 339).*

Fafejta (2004) termín gender vymezuje podobným způsobem. *„Termínem gender označujeme kulturní a sociální stereotypy a očekávání, které se pojí s jednotlivým pohlavím. Gender je sociální konstrukt a jako takový se mezi společnostmi liší a lze ho sociálně měnit. [...] Není pevný, závazný je pouze na základě sociálních norem. Jde o roli, ke které každý může přidávat vlastní obsah. Není dopředu dáno, jaká podoba je správná nebo špatná. Přitom je nám vštěpován již od narození a stává se součástí naší identity“* (Fafejta 2004: 30).

Transsexualita

„Pohlavní identita vyjadřuje subjektivně vnímaný pocit sounáležitosti či naopak rozporu s vlastním tělem, s jeho primárními a sekundárními pohlavními znaky, i se sociální rolí přisuzovanou danému pohlaví“ (Procházka, Weiss in Fifková et al. 2008: 13).

Definice transsexualismu je mnoho, často je o tomto jevu v rámci lékařského diskurzu referováno jako o nemoci či diagnóze. Definice podle Meyera (1974) zní: *„[...] Existují čtyři základní charakteristiky, které člověk musí vykazovat, aby mu mohla být diagnostikována transsexualita:*

- *Pocit nevhodnosti nebo nepřiměřenosti anatomicky dané pohlavní role.*
- *Víra, že změna role povede ke zlepšení.*
- *Výběr sexuálních partnerů téhož anatomického pohlaví a chápání sama sebe jako heterosexuála.*
- *Touha po chirurgické změně pohlaví.“*

(Procházka, Weiss in Fifková et al. 2008: 16).

Podle definice Brzka a Šípové (1979) *„je diagnóza transsexuality založena na zjištění, že se klient od dětství identifikoval s opačným pohlavím a podle toho se také choval“*

(Procházka, Weiss in Fifková et al. 2008: 16).

„Transsexualita je podle oficiálně platné Mezinárodní klasifikace nemocí (ICD 10) vedena pod diagnózou F64.0 a je definována jako stav jedince, který si přeje žít a být akceptován jako příslušník opačného

pohlaví. Obvyklý je zde pocit nespokojenosti s vlastním anatomickým pohlavím nebo pocit jeho nevhodnosti a přání hormonálního léčení a chirurgického zásahu, aby jeho/její tělo odpovídalo (pokud možno preferovanému pohlaví. Transsexuální identita by měla trvat alespoň dva roky – nesmí být projevem duševní poruchy (zejména schizofrenie) ani nesmí být sdružena s intersexuální, genetickou nebo chromozomální abnormalitou (Ibid.).

Transgender

Pojem *transgender* je poněkud širší a komplikovanější koncept spadající pod kategorii gender. Z jeho filozofické podstaty vychází, že ho nelze jednoduše a pevně vymezit.

„U některých lidí je pohlaví od narození nejasné. U jiných je nezpochybnitelné, přesto později ve svém vývoji začnou gender, který jim byl na základě pohlaví přisouzen, odmítat. Někteří odmítají i pohlaví, se kterým se narodili, a chtějí změnit svou anatomii. Takto své pohlaví znejasňují nebo přímo volí pohlaví opačné. Tyto lidi označujeme termínem „transgender“.“ (Fafejta 2004: 49).

Termín *transgenderismus* je možné referovat jako diskurz, který se vymezuje vůči různým aspektům snahy medicínského diskurzu o pevnou kategorizaci genderové identity a transsexuality. Transgenderismus může být chápán jako politická pozice, která vychází z postmodernistického a poststrukturálního pojetí fluidity a to jak na úrovni kategorií fyzických těl, tak kategorií genderu. Transgenderismus tedy například odmítá dichotomie jako muž a žena či tělo a mysl. Pojem *transsexualita* může být oproti tomu chápán, ve více modernistickém pojetí, jako psychiatrická definice stavu preexistence dvou pohlaví, mezi kterými může jedinec přecházet (Roén 2002: 501n.).

Fafejta (2004) pro nemožnost stanovení konečného výčtu kategorie transgender navrhuje spokojit se například se sociologickou definicí od Anne Fausto–Sterling, která mezi transgender řadí všechny co *„nějakým způsobem nespĺňujú očakávání, která daná společnost spojuje s jejich biologickým pohlavím“* (Fafejta 2004: 49 dle Fausto–Sterling 2000: 78).

Transsexualita a transgenderismus jsou rozdílné diskurzy, kdy transgenderismus z určitých politických pozic usiluje o dekonstrukci binarit, jasně stanovených kategorií a směřuje tak ke fluiditě a mnovýznamnosti, zatímco transexualita referuje spíše k medicínskému slovníku. V rámci předkládané práce se však nebudu problematikou a vztahy těchto kategorií hlouběji zabývat a vzhledem jejímu zaměření na předsudek a stereotyp se budu, s ohledem na tuto problematiku, věnovat zejména souhrnně nadefinované kategorii *homofobie* (viz dále).

Homofobie a transfobie

„Pojmy homofobie, bifobie či transfobie lze definovat jako negativní až nepřátelské postoje, pocity a jednání vůči lidem, kteří se identifikují jako lesby, gayové, bisexuální nebo trans, nebo je za takové považuje jejich okolí. Projevy homo/bi/ transfobie se řadí do kategorie předsudečného násilí (nebo taky násilí z nenávisti). Sexuální orientace a genderová identita patří mezi primární motivy zločinů z nenávisti“ (Pavlica in Horáková et al. 2020: 45).

Transfobie je pojem, jenž lze ve zkratce vymežit následovně: *„Transfobie se vyznačuje netolerancí k genderové pestrosti, tedy zastáváním názoru, že existují jen dvě pohlaví (muž a žena), a když se člověk narodí jako muž (žena), bude mužem (ženou) navždy. A lidé, kteří zapadají do genderových stereotypů, jsou podle tohoto názoru nějak lepší (nebo nadřazení) těm, kteří do nich nezapadají“* (Pavlica in Horáková et al. 2020: 48).

Pro účely výzkumu byla jako ústřední analytická kategorie, věnující se této problematice, stanovena kategorie *homofobie*. Ta je zde míněna ve smyslu širšího a zastřešujícího pojmu, ve kterém je obsažen koncept homofobie i transfobie, tedy oblasti sexuality i genderu, ačkoliv se v rozdílných diskurzích může jednat o dvě nezávislé problematiky.

Pro tento účel je vhodná definice homofobie od Smetáčkové (2009: 9): „[...] *Obava z homosexuality a homosexuálních osob, která může vést k pocitům odporu, nepřátelství až nenávisti a může se stát základem pro odmítající, zesměšňující či ubližující chování vůči homosexuálním lidem nebo vůči lidem, u nichž je homosexualita předpokládána; v současné době se pojem homofobie používá pro označení uvedených pocitů a chování vůči všem skupinám osob, které nejsou heterosexuální či se jinak vymykají genderovému řádu, tzn. gayové, lesby, bisexuální a transsexuální lidé; homofobie je sociální fenomén, který má původ v genderovém uspořádání společnosti*“.

Pro strukturovaný rozhovor byly otázky, ač přímo či nepřímo související s postavou Dáši, pro snadnější komunikaci formulovány s odkazem na homofobii⁴.

Rasismus

Velký sociologický slovník termín rasismus referuje jako nepřátelský postoj vůči příslušníkům jiného etnika, který je postaven na specifickém předsudku a který se většinou obrací vůči izolovaným menšinám s výraznějšími například fyzickými, jazykovými, nebo náboženskými rozlišovacími znaky. Masovým rasismem je pak rozuměn takový stav, kdy uvnitř většiny existuje sociální napětí, které není řešeno,

---

⁴ Dotazovaní/né však byli/y obeznámeni/y se šířkou záběru takové otázky. Pokud tedy odpovídali na otázku referující o homofobii, vyjadřovali se v určitý bod souhrnně jak k problematice homofobie, tak k problematice transfobie. Modelově byla otázka položena následovně: „Byli Romové v seriálu zobrazováni jako homofobové? Homofobové – to znamená, když někdo cítí strach nebo nenávisť vůči člověku, který má menšinovou sexuální orientaci nebo sexuální identitu? To znamená například, když někdo není heterosexuál.“

což následně vede k hledání univerzálního viníka. Rasistické postoje doprovázené agresí mají základ ve frustraci na individuální i skupinové úrovni. Tato frustrace bývá spojena se vzrůstem nejistoty, hospodářského úpadku, nerovnosti atd. Dílčí projevy rasismu mohou přerůst v systematickou rasovou diskriminaci, jejíž vyústěním je omezování některých práv členů příslušných skupin. V českých zemích se prvky rasismu objevují především vůči Romům (Petrušek et al. 1996: 908–910).

Xenofobie

Termín xenofobie nemá jasnou a konečnou definici. Podle Štěchtové (2001) je xenofobie „*nedůvěra, strach až nenávisť ke všemu neznámému*“ (Štěchtová 2001: 7).

Předsudečné násilí, hate crime, hate speech

Předsudečné násilí lze vymezit jako: „*Takové násilí, které je motivováno předsudky útočníka vůči skupině, kterou v jeho očích reprezentuje napadený. Může nabývat různých podob od verbálních útoků přes psychický nátlak, útoků na majetek až po fyzické násilí. Termín používají ty organizace a autoři/ky, kteří akcentují podstatu tohoto násilí – předsudek útočníka*“ (Kalibová et al. 2016: 9).

Předsudečné násilí je užíváno jako synonymum k termínu násilí z nenávisťi (anglicky hate crime). Jako násilí z nenávisťi lze označit takový druh násilí, který je motivován předsudkem útočníka vůči napadené osobě. Motivací může být barva pleti, národnost, etnicita, náboženské vyznání, zdravotní stav, sexuální orientace či identita, politické názory apod. Projevy verbálního násilí jakožto projevů nesnášenlivosti či nevraživosti se nazývají hate speech – do češtiny překládáno jako *nenávisťný projev* (Ibid.: 11).

Nejčastěji bývá pro vymezení termínu hate speech odkazováno na dokument Rady Evropy z roku 1997, kde se v doporučení výboru ministrů k nenávisťným projevům jako nenávisťný projev (hate speech) označují: „*Všechny formy projevu, které šíří, podněcují, podporují nebo*

ospravedlňují rasovou nenávisť, xenofobii, antisemitismus či jiné nenávisti založené na netoleranci, včetně netolerance vyjádřené agresivním nacionalismem a etnocentrismem, diskriminací a nepřátelstvím vůči menšinám, migrantům a lidem přistěhovaleckého původu“
(Svobodová 2015: 6 dle Rada Evropy 1997).

3.2.4. Dekódování z perspektivy výzkumníka

V této podkapitole stanovím subjektivní postoj k seriálu Most! a způsob jeho dekodování vlastní optikou. Stanovená optika bude výchozím bodem pro možnost analýzy výzkumných dat.

Seriál Most! se skrze zpochybňování dominantně zakořeněných definic identity a sexuality ve společenském diskurzu snaží o nabourání těchto definic, jejich nastavení a pevně stanovených hranic mezi kategoriemi. Z vlastní subjektivní pozice budu číst seriál jako snahu o boření předsudků a stereotypů vůči některým zde se objevujícím kategoriím. Domnívám se, že v intencích S. Rosse lze seriál Most! označit jako radikální text, který vystupuje vůči dominantnímu společenskému diskurzu.

Komediální seriál Most! se s nadsázkou a skrze explicitní a často přehnanou artikulaci zakořeněných stereotypů v české společnosti, a s tím související tendence lidí k mnohdy nepodloženému vymezování se vůči jakémukoliv typu „ONI“ či kategoriím, se kterými nemají osobní zkušenost, zvýšit ideovou pluralitu a toleranci vůči takovým kategoriím.

Jedná se především o stereotypy a předsudky vůči minoritám – zejména vůči Romům a sexuálním menšinám. Tímto směrem klade seriál Most!, skrze explicitní artikulaci symbolického násilí a násilí z nenávisti, silný důraz. Hlavními rámcovými kategoriemi tak jsou rasismus a homofobie (potažmo transfobie, viz dále). V seriálu vystupuje mnoho postav explicitně vyjadřující rasistická a homofobní stanoviska.

Na obrazovce tato edukační rovina probíhá tak, že je divák se situacemi napřímo konfrontován a nabádán k zamyšlení se nad vlastními postoji k zobrazovaným tematikám. Zmíněné vlastnosti, které lze nalézat v jakémkoliv z dílů seriálu by dle mé perspektivy bylo možné označit za tzv. „*orientátory*“ (Jirák, Köpplová 2015: 228). Ty mají publikum přimět a navést k tomu, aby mediální text četlo tak, jak bylo autory zamýšleno a vyvolat tak v publiku preferované významy (Ibid.).

3.3. Metodologie výzkumu

Nadcházející kapitola se věnuje metodologii, které bylo použito pro realizaci terénního výzkumu. V úvodu je uvedeno obecněji pojaté metodologické nasměrování vůči zvolené zkoumané problematice a povaze výzkumného terénu. Dále je zde stanoven design výzkumu, tedy nadefinování použitého přístupu pro práci s daty, samotná orientace terénního výzkumu, popis postupu a organizace výzkumného plánu. V neposlední řadě je zde popsána metodika tvorby dat a jednotlivých výzkumných nástrojů. V rámci toho je nadefinována zkoumaná populace, výzkumný vzorek a popis tvorby výzkumného vzorku. Dále jsou zde uvedeny metody výběru výzkumného vzorku. U použitých výzkumných nástrojů je popsán průběh sběru a tvorby dat.

3.3.1. Metodologická poznámka

V této podkapitole krátce zmíním vybraný metodologický přístup k výzkumu stereotypu a předsudku v kontextu sociálního kontaktu minoritních a majoritních skupin.

Jonáš (2013) uvádí, že tím nejspíš nejefektivnějším metodologickým nástrojem pro sběr terénních dat, v kontextu výzkumu stereotypu, se jeví polostrukturovaný rozhovor. Vzhledem k citlivosti zkoumaného tématu a tedy možnému záměrnému zkreslování informací bude stát za zvážení tázání se pomocí nepřímých otázek. Takovýto rozhovor může poodkrýt základnu problematiky, která nám zůstane při užití dotazníku nejspíše skryta. Ideální volbou je tedy využít kombinované metody, tedy zmapovat si populaci a rozložení problematiky skrze dotazníkové šetření a hlubší či kvalitnější data poté získávat právě skrze polostrukturovaný rozhovor. Výzkumné otázky by se neměly týkat identifikace reálné formy stereotypů a předsudků, nic takového totiž neexistuje. Hlavní pozornost by se měla upínat ke vztahu mezi skupinami a představách jejich členů o tomto vzájemném vztahu. Pohled na sebe navzájem, interpretace historického vývoje vztahu mezi skupinami

a vzájemná očekávání – to mohou být důležité otázky, které pomohou poodhalit složku emocinality a kognice (Jonáš 2013).

3.3.2. Design výzkumu

Jako výchozí design výzkumu pro předkládanou práci jsem zvolil tzv. *mixed methods research*, což lze do českého jazyka přeložit jako smíšený výzkum.

Creswell (2015) definuje smíšený výzkum jako metodu: „*Přístup k výzkumu v sociálních, behaviorálních a zdravotnických vědách, v rámci něhož výzkumník shromažďuje jak kvantitativní (uzavřená), tak kvalitativní (otevřená) data. Integrací obou typů data setů je umožněno vyvozování interpretací, založených na kombinování silných stránek zmíněných typů dat, což tak směřuje k porozumění zkoumané problematiky*“ (Creswell 2015: kapitola 1; překlad vlastní).

Smíšený výzkum, jakožto výchozí design a zastřešující výzkumnou strategii, jsem vzhledem k zaměření výzkumného tématu a jeho obsáhlosti shledal pro svou práci jako vhodný. Očekávám, že bude možné kombinace a následné integrace silných stránek obou typů datových souborů dosáhnout, což také umožní posílení validity získaných dat s navazujícími interpretací. Pomocí smíšeného přístupu budu moci získat částečnou představu o frekvenci a rozsahu konkrétních fenoménů zastoupených ve zkoumané populaci, kdy budou tyto obecné a kvantifikující charakteristiky posléze přibližovány ve světle dat kvalitativního, tedy významového charakteru.

Pro vymezení užitého výzkumného designu předkládané práce se hodí užší charakteristika typu smíšeného výzkumu dle Given (2008). Uvádí, že využitím smíšeného výzkumu lze dosáhnout bližšího porozumění a vzhledu do zkoumané problematiky, než pokud by byl využit pouze kvalitativní či kvantitativní přístup. Dodává, že data z obou složek je možné vytvářet současně, přičemž z jejich vzájemné integrace lze později formovat jednu společnou či integrovanou interpretaci.

Ta v sobě nese jak složku kvantitativní, která ze své podstaty hovoří o nějaké četnosti, tak i hlubší perspektivy jednotlivých participantů/tek výzkumu na probíraná témata a aspekty zkoumané problematiky. Tento výzkumný přístup označuje Given jako *triangulaci* či *concurrent mixed methods design* (Given 2008: 527).

Pro lepší porozumění termínu *triangulace*, ve smyslu, ve kterém je ho zde užíváno – jako součásti pomyslného prostoru sociálních věd, může posloužit definice od Flicka (2007): „*Triangulace zahrnuje aspekt, kdy je zkoumaná problematika výzkumníky nahlížena z více perspektiv a ti při zodpovídání výzkumných otázek berou v potaz vícero možných pohledů. Tyto perspektivy mohou být podepřeny či doloženy použitím kombinace více metod nebo použitím více teoretických přístupů. Tyto kombinace jsou nebo by měly být vzájemně propojeny. Triangulace dále odkazuje na kombinování různých druhů dat na pozadí teoretických perspektiv, které jsou na data aplikovány [...]. Zároveň by triangulace měla (z důvodu využití více metod či typů dat) umožnit vznik zásadního nadbytku znalostí. Například, triangulace by měla produkovat znalosti na různých úrovních, což v důsledku znamená, že zasahují i mimo rámec znalostí, které umožňuje využití jednoho přístupu a přispívají tak k podpoře kvality výzkumu*“ (Flick 2007: 41).

V návaznosti na vymezení užitého výzkumného designu dle Given, Lojdová a Vlčková označují tentýž typ smíšeného výzkumného designu jako kvalitativně-quantitativní, případně paralelní nebo souběžný. Zde, v rámci triangulace, dochází k propojení kvalitativních a kvantitativních výsledků s cílem tyto výsledky validizovat a vyhnout se tak možnému efektu „černé skříňky“. Dalším nežádoucím efektem může být problém malého vzorku, který vychází z orientace výzkumného designu na hloubkovou exploraci jednotlivých případů, za využití nestandardizovaného sběru dat. Nebude totiž jasné, které kauzální vztahy hrají skutečně roli a nebude známé zastoupení jednotlivých typů v populaci. Z toho pak vyvstává potíže se zobecnitelností a generalizací výsledků (Lojdová, Vlčková 2016: 488–492).

Velký sociologický slovník vymezuje „černou schránku“ obecně jako systém, u něhož jsou známy jeho vstupy a výstupy, ovšem jeho vnitřní organizace zůstává neznámá. Během procesu zkoumání této „černé skříňky“ se její „čern“ postupně vytrácí a výzkumníci či výzkumnici se tak začíná vyjevovat vnitřní struktura (Petrušek et al. 1996: 157).

Existují další potenciální rizika, které je dobré, s ohledem k vlastnímu výzkumu zohlednit. Zvolený výzkumný přístup a konkrétní výzkumná nastavení jsou pro realizaci časově náročná a nemusí se tak podařit stanovený cíl úspěšně pokrýt – tedy uspokojivě zodpovědět výzkumnou otázku. S tím je spojeno riziko, že se nepodaří dosáhnout požadovaného stupně integrace obou složek tvořených dat, tudíž nebude možné uspokojivě zodpovědět výzkumnou otázku a s tím nebude dosaženo hlavního cíle práce. Jak uvádí Vlčková s Lojdovou (2016), při využití smíšeného designu výzkumu je pracováno s paralelizací jednotlivých komponent výzkumu – například sběru a tvorby dat. Z toho vychází, že z hlediska dosažení úspěšné triangulace, tedy posílení kontroly validity výzkumných dat, potažmo naplnění výzkumného cíle, může být užitečné, při obou fázích tvorby dat v terénu, spolupracovat s týmiž participanty a participantkami (Vlčková, Lojdová 2016: 490).

Toho se v terénu reálně nepodařilo dosáhnout, protože jednotliví respondenti a respondentky se zřídka zúčastnili obou složek výzkumného šetření.

3.3.3. Metody tvorby dat

Pro tvorbu a sběr dat jsem si vzhledem k vybranému výzkumnému problému a výzkumné otázce zvolil výběrové šetření. To znamená, že z celkové populace města Mostu byl, podle konkrétních pravidel, vybrán soubor jedinců, kteří na výzkumu participovali. Skrze tento soubor bude analyzován výzkumný problém a zodpovídána výzkumná otázka.

Výzkum se sestává obecně ze dvou typů dat. Kvantitativní část výzkumu se věnuje spíše individuálním, atribučním a relačním datům, na základě kterých je měřeno rozložení sledovaných znaků ve zkoumané populaci a vztahy mezi nimi. V části kvalitativní jsou sledována a vytvářena data kulturní. U kulturních dat lze předpokládat jejich intersubjektivní povahu. Kulturní významy a jednání jsou v rámci populací do určité míry sdíleny (Bernard 2006: 146).

Významy však v komplexních společnostech nebývají sdíleny zcela jednotně, nýbrž variují například podle socioekonomického statusu, lokality bydliště apod. (Toušek in Hirt et al. 2012: 47).

3.3.3.1. Zkoumaná populace a výzkumný vzorek

Zkoumaná populace je vymezena jako obyvatelé Mostu starší 15 let, kteří bydlí v Mostě po dobu minimálně jednoho měsíce a viděli alespoň jeden díl seriálu Most!. Základní jednotku analýzy zde představuje jedinec. Data jsou analyticky pozorována na úrovni jednotlivých stanovených subpopulací.

S ohledem na domnělou povahu seriálu Most! – jak text seriálu na základě vlastního úsudku dekóduji, místní obyvatelé se dělí na dvě kulturně a sociálně ohraničené skupiny. Příslušnost k té či oné skupině je v seriálu často určována výlučně podle vnějších somatických znaků, přičemž nejčastěji je to přiřazení na základě barvy pleti – zda je jedinec „Čech“/ „bílej“/ „gádžo“ nebo Rom/ „cigán“/ „cikán“/ „černej“. Stejným principem byla rozdělena na dvě podskupiny i zkoumaná populace – Češi a Romové. Pro výzkumné potřeby bylo rozdělení stanoveno jako bazální parametr, kdy je zkoumanou populací veden přímý řez. Účastníci a účastnice výzkumu byli podle tohoto principu přiřazováni do jednotlivých subpopulací, a to čistě na základě vlastní sebeidentifikace.

Ačkoliv v seriálu funguje konstrukce identity na základě jejího přiřazení zvěštku – na principu etiketizace založené na stereotypní představě o vzezření „typického Roma“, z etických důvodů jsem pro terénní výzkum zvolil strategii konstrukce identity na základě sebeurčení. Je však nutno podotknout, že vzhledem ke stanovení kategorií Češi a Romové, mohou být obě tyto kategorie apriori nahlíženy jako homogenní celky, které mají jasné ohraničení a pevně stanovené hranice.

Takový přístup však v důsledku nemusí být z antropologického hlediska eticky relevantním, nýbrž ho lze označit jako konstrukci identity opomíjející jakoukoliv vnitřní variabilitu. Je tak vytvářen homogenní pohled, který je ve skutečnosti pohledem očí majority a netýká se etnické identity, nýbrž sociálního statusu, který byl zaveden majoritou a který tak představuje produkt útlaku. Takto stanovená identita je totiž vytvářena na základě hodnot majoritní společnosti. V tomto ohledu by mohlo být užitečnější rozdělení populací na romskou a neromskou (viz Csepeli, Simon 2004).

Protože byly obě zmiňované skupiny v seriálu zastoupeny rovnocenně (ve smyslu míry či schopnosti ovlivnit dějiště příběhu) a obě se na vývoji podílely rovnocenně či komplementárně, stejně tak proporce výběrového souboru byla sestavena v poměru 1 : 1, ačkoliv by oficiální demografická data základních souborů tomuto poměru zastoupení v populaci neodpovídala. Pro dotazníkové šetření byl vzorek stanoven na celkovou velikost $N = 100$, přičemž 50 strukturovaných rozhovorů připadalo na skupinu Češi a 50 strukturovaných rozhovorů na skupinu Romové.

Vzhledem k malé velikosti výzkumného vzorku není možné uvažovat o jeho obecné reprezentativnosti ve vztahu k městu Most a výsledná data nelze generalizovat na obyvatelstvo města jako celku. Vyvozené závěry a interpretace se budou týkat pouze výběrových souborů.

3.3.3.2. Výběry vzorku

Pro konstrukci výzkumných dat bylo pro účely výzkumu zvoleno čistě nepravděpodobnostních výběrů. Konkrétně kvótní, úsudkový a metoda snowball.

3.3.3.2.1. Kvótní výběr

K výběru respondentů pro kvantitativní šetření byla zvolena metoda kvótního výběru. A to tak, aby výzkumné vzorky odpovídaly struktuře věku a pohlaví obyvatelstva.

Primární snahou při použití kvótního výběru je se výběrovým souborem co nejvíce přiblížit reálnému obrazu či shodě se základním souborem ve vztahu k vybraným sociodemografickým znakům a jejich populačnímu rozložení. Na základě těchto kategorií jsou stanoveny kvóty, které se shodují s danými kategoriemi a jejich rozdělení v populaci (Řehák 1979: 601n.).

Předpokladem použití kvótního výběru je znalost složení zkoumané populace.

V České republice však neexistuje přesvědčivá odpověď na otázku početního stavu romské populace. Spolehlivá statistická data chybí a reálná čísla se tak odvozují na základě různých odhadů, které se svou metodikou navzájem liší a vznikají z různých důvodů a za různými účely. V ČR nelze přesná data zjistit, nýbrž etnické a národnostní charakteristiky patří mezi osobní charakteristiky a ty jako takové mohou být shromažďovány pouze se souhlasem osob, kterých se takové charakteristiky týkají. Příslušnost k romské národnosti v ČR dlouhodobě hlásí velmi nízký počet osob. Tato čísla však nemají reálnou vypovídací hodnotu, protože jsou oproti reálnému stavu silně podhodnocena (Weinerová 2014: 21).

Ovšem jak uvádí kolektiv autorů Budilová, Jakoubek, Baudis v závěrečné zprávě k projektu *Identifikace potřeb obyvatel sociálně*

vyloučení (romských) enkláv ve vztahu ke vzdělávacím institucím na příkladu jazyka (2007) – v České republice v mnohých diskurzech zabývajících se tzv. romskou problematikou převládá představa, že deklarace vlastní národnostní identity úzce souvisí příslušností k určité kultuře, v tomto případě romské. Z toho pak vychází předpoklad, že údaje o sčítání lidu zároveň referují o příslušnosti k určitým kulturám, respektive, že deklarace národní identity se překrývá s kulturou. V antropologickém smyslu pojetí kultury tomu však tak není a tyto principy jsou ve skutečnosti zcela odlišné. Kultura je v tomto smyslu totiž z velké části nevědomá a není možné ji tudíž deklarovat. Pokud se tedy někdo prohlásí za Roma, nemusí to nutně znamenat, že je nositelem vzorců tzv. „tradiční romské kultury“. Kompetence k určité kultuře totiž jedinec nezískává deklarací, nýbrž skrze proces socializace (Budilová, Jakoubek, Baudis 2007).

S odkazem na výše zmíněné je vhodné upřesnit rámec, ve kterém se s osobními daty participantů a participantek terénního výzkumu operuje. Pro účely předkládané práce je deklarací příslušnosti k určité zkoumané subpopulaci míněna či uvažována čistě příslušnost národnostní, potažmo etnická identita, která je chápána na úrovni jedinců a nikoliv příslušnost kulturní v antropologickém slova smyslu.

Pro potřeby výzkumu byl pro tvorbu vzorku pro subpopulaci *Romové* použit poměr dotazovaných (dle věku a pohlaví) obyvatel sociálně vyloučených lokalit z dotazníkového šetření k projektu BRIZOLIT. Ten byl realizován Katedrou antropologie Západočeské univerzity v Plzni. Projekt se zabýval viktimizací v souvislosti se sociálním vyloučením v České republice. Výzkum probíhal v prostředí sociálně vyloučených lokalit, které jsou v České republice v nadprůměrné míře obývány „Romy“. Zde se při konstrukci vázaných kvót pro dotazníkové šetření vycházelo z následně potvrzeného předpokladu, že populace v prostředí sociálně vyloučených lokalit se z hlediska svého demografické struktury od vnějšího prostředí liší (Toušek et al. 2018).

Kalibová (2009) uvádí, že odlišnosti v demografickém chování romské populace jsou dány mj. značně jejím izolovaným vývojem po imigraci na evropský kontinent, kdy mezi Romy a okolním obyvatelstvem běžně nedocházelo k uzavírání sňatků. Tak si Romové ve svém demografickém chování zachovali určité rysy, které u ostatního obyvatelstva figurovaly v minulosti. Kromě celkově mladé věkové struktury je to i vysoká plodnost a úmrtnost. Obecně lze říci, že oproti okolnímu obyvatelstvu je v romské populaci nízké zastoupení starých osob a naopak silné zastoupení osob mladého věku (Kalibová 2009: 227n.).

Proporcionalita kvót pro jednotlivé subpopulace v dotazníkovém šetření se od sebe liší právě na základě odlišného demografického rozložení obou populací.

Pro stanovení kvót pro subpopulaci „Češi“ byla použita data ČSÚ o počtu obyvatel podle věku a pohlaví v Mostě za rok 2017⁵.

Vázané kvóty byly nastaveny vzhledem ke kontrole podmínky věku, pohlaví a příslušnosti k dané subpopulaci. Obě populace byly rozděleny do 5 věkových skupin (15–19; 20–29; 30–44; 45–59; 60 a více let).

3.3.3.2.2. Účelový a nahodilý výběr

Pro výběr respondentů pro polostrukturovaný rozhovor byl primárně zvolen účelový nepravděpodobnostní výběr. Stanoveným cílem zde bylo dosáhnout takového výběru informátorů, který by v ideálním případě pokrýval zkoumanou populaci, s přihlédnutím k teorii kódování a dekódování a charakteristice daného terénního výzkumu. Konkrétní zvolenou variantou účelového výběru byl dle Given (2008: 697) *Maximum variation Sampling*. Tedy takový výběr, který umožní pokrýt širokou paletu pozic a perspektiv nacházejících se v populaci.

---

⁵ V tuto chvíli na webových stránkách ČSÚ již nejsou tato data k dispozici a byla nahrazena za tatáž data referující k roku 2019 (ČSÚ 2019b). Po porovnání dat z roku 2017 a 2019 zůstala proporcionalita místní populace pro účel stanovení kvót o celkovém počtu 50 nezměněna. Z tohoto důvodu odkazuji na novější dokument vztahující se k roku 2019.

Informátorem/kou je myšlen (dle Bernard 2011: 149n.) takový jedinec, který zprostředkovává informace o své kultuře. Narozdíl od respondenta, který odpovídá na strukturované otázky, informátor podává a sdílí významová kulturní data. Bernard dělí informátory na klíčové a specializované. Specializovaní informátoři disponují nějakou konkrétní kompetencí v určité kulturní doméně.

V případě výzkumu seriálu Most! a toho, jak výzkum probíhal a byl nastaven, je možné všechny informátory a informátorky pokládat svým způsobem za specializované, protože se předpokládá, že, co se týče například domény „podle jakých pravidel probíhá život v Mostě“, jsou potenciálními specialisty všichni jeho obyvatelé. Vzhledem k tomu, že se během výzkumu nepodařilo navázat hlubší vztahy se zástupci obou subpopulací, je otázkou, zda se jedná skutečně o informátory v Bernardově slova smyslu, či spíše o respondenty a respondentky, kteří zkrátka jednorázově participují na polostrukturovaném dotazování.

Výběr byl naplánován cíleně – v důsledku získat zástupce všech tří typů dekódování u obou zkoumaných subpopulací a zároveň obou pohlaví a různorodého věku. Toho se ovšem z více dílčích důvodů nepodařilo dosáhnout a postupně tak bylo nutné výběr přehodnotit a přizpůsobit na výběr nahodilý.

Nahodilým výběrem je myšleno vybírat takové jedince ze zkoumané populace, kteří jsou zrovna k dispozici a jsou zároveň ochotni na výzkumu participovat (Toušek in Hirt et al. 2012: 59n.).

3.3.3.2.3. Snowball

Pro výběr participujících jedinců byla pro kvalitativní i kvantitativní část výzkumu využita též metoda „*sněhové koule*“ (snowball). Tato metoda využívá principu sociální sítě a může být užitečná pro potřeby výzkumu tzv. „hard-to-find“ či „hard-to-study“ populací (Bernard 2011: 147n).

Této strategii bylo několikrát použito v rámci dotazníkového šetření, kdy nebylo standardním způsobem možné naplnit kvóty nejstarších

jedinců v subpopulaci *Romové*. Dále byly metody použity při kvalitativní části výzkumu, a to z důvodu opakovaného neúspěchu ohledně shánění jedinců pro provedení rozhovoru během pandemie koronaviru. Ovšem tato technika se nakonec v obou případech ukázala jako nefunkční. Podrobněji se bude problematice věnovat následující kapitola.

3.2.4. Výzkumné nástroje a průběh sběru dat

Pro získávání a tvorbu terénních dat bylo využito vícero nástrojů, které se pro jednotlivé části výzkumu lišily. Jedná se o rozdělení na kvantitativní a kvalitativní část. Obě tyto části se v průběhu práce v terénu časově vzájemně prolínaly. Kapitola popisuje parametry zvolených výzkumných nástrojů a průběh jejich použití ve výzkumném terénu.

3.2.4.1. Strukturovaný rozhovor

Primární zvolenou metodou pro kvantitativní část výzkumu byl strukturovaný rozhovor, který byl veden skrze dotazník⁶. Tento dotazník byl vyplňován anonymně a vždy proškoleným tazatelem či tazatelkou. Rozhovory byly prováděny na základě přímého osobního kontaktu s participujícím jedincem, tedy tzv. face-to-face interakcí. Celkově bylo z původně stanoveného počtu 100 dotazníků celkově sebráno 98 plnohodnotných rozhovorů, přičemž 5 dotazníků bylo, napříč populacemi, sebráno nad rámec stanovených kvót a zároveň 7 dotazníků do naplnění stanovených kvót chybělo. Konečný stav lze sledovat na obrázku č. 3.

---

⁶ Dotazník je přiložen v příloze č. 1 této práce.

Obr. 3: Kvótní tabulka – konečný stav, 2019

MOST – Češi				MOST - Romové			
Kvóty dle demografického složení				Kvóty dle demografického složení (SVL)			
	M	Ž	Celkem		M	Ž	Celkem
15-19 let	2	2	4	15-19 let	3	3	6
20-29 let	4	4	8	20-29 let	5	6	11
30-44 let	7	6	13	30-44 let	6	7	13
45-59 let	6	6	12	45-59 let	6	6	12
60 a více let	6	7	13	60 a více let	4	4	8
Celkem	25	25	50	Celkem	24	26	50
Hotovo - počet sebraných dotazníků dle kvót				Hotovo - počet sebraných dotazníků dle kvót			
	M	Ž	Celkem		M	Ž	Celkem
15-19 let	2	2	4	15-19 let	3	5	8
20-29 let	4	4	8	20-29 let	6	6	12
30-44 let	6	7	13	30-44 let	6	7	13
45-59 let	6	6	12	45-59 let	4	6	10
60 a více let	6	8	14	60 a více let	3	1	4
Celkem	24	27	51	Celkem	22	25	47
Saldo - zbývá sebrat				Saldo - zbývá sebrat			
	M	Ž	Celkem		M	Ž	Celkem
15-19 let	0	0	0	15-19 let	0	-2	0
20-29 let	0	0	0	20-29 let	-1	0	0
30-44 let	1	-1	0	30-44 let	0	0	0
45-59 let	0	0	0	45-59 let	2	0	2
60 a více let	0	-1	0	60 a více let	1	3	4
Celkem	1	0	1	Celkem	3	3	6
Hotovo - počet sebraných dotazníků dle kvót				Hotovo - počet sebraných dotazníků dle kvót			
	M	Ž	Celkem		M	Ž	Celkem
15-19 let				15-19 let			
20-29 let				20-29 let			
30-44 let				30-44 let			
45-59 let				45-59 let			
60 a více let				60 a více let			
Celkem				Celkem			

Zdroj: Vytvořeno pro potřeby výzkumu (2019).

Na tvorbě dotazníku se podílela úzká skupina studentů plzeňské antropologie, mých spolužáků z ročníku. Byl vyhotoven v několika, časově po sobě jdoucích, verzích, které byly postupně revidovány a ze kterých vzešla jeho finální verze. Tvorba dotazníku byla průběžně konzultována s doktorem Touškem.

Dotazník se sestával ze tří hlavních částí. První část se věnovala obecně identifikaci dotazované/ho z hlediska naplněnosti stanovených kvót vzhledem k věku, pohlaví a národnosti/etnicity jedince. Jak již bylo zmíněno, stanovení národnosti/etnicity probíhalo na základě sebeidentifikace. Tato otázka byla otevřená a byla kladena následujícím způsobem: „Seriál Most! je do značné míry o soužití mezi Čechy a Romy tady v Mostě, Vy sám/a se hlásíte k jaké národnosti/etnicitě?“. Odpověď na tuto otázku byla volně jmenována, kdy měla předpřipraveny dvě základní odpovědi podle zvolených subpopulací a měla též vypisovací možnost „jiná“. Následně proběhlo přiřazení jedince do dané subpopulace a příslušné věkové kvóty.

Další část se týkala hodnocení kvality života v Mostu, hodnocení seriálu na základě sledovaných kategorií a následné překlápění těchto

kategorií na žitou realitu Mostu. Tato část dotazníku se zaměřovala na způsob čtení seriálu jedincem.

Poslední část se týkala měření intenzity percepce stereotypů objevujících se v seriálu a jejich reálný výskyt u obou subpopulací v české společnosti. Tento soubor otázek navazoval částí nazvanou „*Self-report*“, kde dotazovaní hodnotili vlastní postoje k určitým problematickým kategoriím, na které je v seriálu poukazováno.

Závěrem byla tzv. „rozlučková část“, kde se zjišťovaly informace o vzdělání, rodinném stavu, délce bydlení v obci a ekonomickém statusu. Také zde byly otázky na občanství a mateřský jazyk. Poslední otázka byla otevřená a ptala se dotazovaných, co by v Mostě změnili a zda bylo v dotazníku něco opomenuto.

Struktura otázek

Svou strukturou se dotazník sestával z otevřených, uzavřených a polouzavřených otázek. Nejčastějším typem otázky byly otázky uzavřené, v nichž většina měla podobu intervalové sedmibodové číselné Likertovy škály.

Otázky s jedinou možností odpovědi se týkaly především sociodemografických ukazatelů a měly buď uzavřenou či polouzavřenou podobu, kdy dotazovaní odpovědi volně jmenovali. To se týkalo věku, pohlaví, etnicity/národnosti, dosaženého stupně vzdělání, délky bydlení v obci, rodinného stavu, ekonomického statusu, mateřského jazyka a občanství dotazovaných.

Dále zde byly zastoupeny polouzavřené výčtové (multiple choice) otázky typu baterie, kdy dotazovaní odpověď volně jmenovali a odpovědi byly zaneseny do připravené baterie, kde byla případně možnost k vypsání „jiná/é“.

Otevřené otázky v dotazníku byly otázky úvodní či seznamovací a týkaly vyjmenování tří věcí/aspektů, které se dotazovaným na životě v Mostě nejvíc líbí a které naopak nelíbí. Odpovědi byly zapisovány volně a později byly tematicky kategorizovány. Další otevřenou otázkou byla

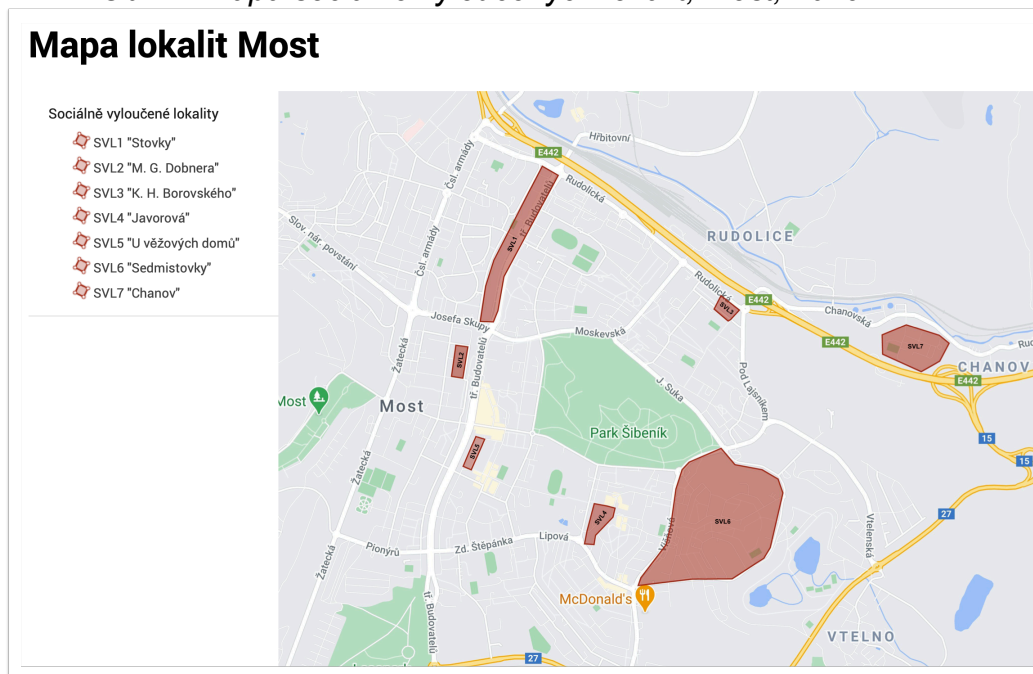
doplňující otázka, zda a co by lidé na životě v Mostě změnili.

U této otázky však byla nízká míra jejího zodpovězení či se její odpověď shodovala s předešle jmenovanou otázkou a proto nebyla vyhodnocována.

Průběh šetření

Dotazníkové šetření bylo realizováno zhruba v rozmezí jednoho neceleho kalendářního roku mezi lety 2019-2020. Samotný sběr probíhal zejména v centru města a jeho přilehlém okolí. Sběr byl soustředěn též v místech, která bývají označována jako sociálně vyloučené lokality (Ministerstvo pro místní rozvoj ČR 2019: online). Jedná se zejména o sídliště „Stovky“, „Sedmistovky“ a sídliště Chanov. Dále se jedná o ulice M. G. Dobnera, K. H. Borovského, Javorová a U věžových domů. Geografické rozložení lokalit lze pozorovat z obrázku č. 4.

Obr. 4: Mapa sociálně vyloučených lokalit, Most, 2019

Zdroj: Google Maps, vytvořeno pro potřeby výzkumu (2019)

Sběr běžně probíhal v intervalech od ranních do pozdně večerních hodin, a to pracovních dnech i o víkendech. Z hlediska času byla práce v terénu diverzifikována. Místa sběru, která se z hlediska návratnosti (potažmo úspěšnosti) zprvu nejevila jako přínosná, byla navštěvována opakovaně. V terénu byla snaha nevyhledávat dostupnější část populace a usnadňovat tak sběr dat. Díky tomu mohlo dojít k částečnému vyvarování se rizika homogenizace shromážděných dat a tudíž jejich možnému zkreslení.

V prvních dvou dnech se na sběru dotazníků podíleli též někteří studenti a studentky sociální a kulturní antropologie v Plzni.

Před samotným sběrem proběhnul zácvik tazatelů/lek, během kterého došlo k detailnímu seznámení se s jednotlivými částmi dotazníku, kvótním systémem a podmínkami výběru jednotlivých respondentů. Otázky byly kladeny strukturovaně, všichni respondenti tak byli dotazováni víceméně jednotně.

Kódy vyplněných dotazníků se pro aktuální přehlednost a lepší kontrolu posílaly sms zprávou stanovenému členovi týmu kontrolujícímu naplněnost jednotlivých kvót.

V pokročilejších fázích sběru, kdy se jednotlivé kvóty postupně naplňovaly se tým tazatelů zúžil na několik málo jedinců, kteří měli se sběrem strukturovaných dotazníků předešlé zkušenosti.

Obr. 5: Přehled naplněnosti kvót, Most, 2019

MOST - NESVL				MOST - SVL			
Kvóty dle demografického složení (NESVL)				Kvóty dle demografického složení (SVL)			
	M	Ž	Celkem		M	Ž	Celkem
15-19 let	2	2	4	15-19 let	3	3	6
20-29 let	4	4	8	20-29 let	5	6	11
30-44 let	7	6	13	30-44 let	6	7	13
45-59 let	6	6	12	45-59 let	6	6	12
60 a více let	6	7	13	60 a více let	4	4	8
Celkem	25	25	50	Celkem	24	26	50
Hotovo - počet sebraných dotazníků dle kvót				Hotovo - počet sebraných dotazníků dle kvót			
	M	Ž	Celkem		M	Ž	Celkem
15-19 let				15-19 let	2	5	5
20-29 let	3	3	6	20-29 let	4	1	5
30-44 let	4	1	5	30-44 let	2	4	6
45-59 let	3	2	5	45-59 let	1	4	5
60 a více let	3	5	8	60 a více let			
Celkem	13	11	24	Celkem	9	14	23
Saldo - zbyvá sebrat				Saldo - zbyvá sebrat			
	M	Ž	Celkem		M	Ž	Celkem
15-19 let	2	2	4	15-19 let	1	-2	1
20-29 let	1	1	2	20-29 let	1	5	6
30-44 let	3	5	8	30-44 let	4	3	7
45-59 let	3	4	7	45-59 let	5	2	7
60 a více let	3	2	5	60 a více let	4	4	8
Celkem	12	14	26	Celkem	15	12	27
Hotovo - počet sebraných dotazníků dle kvót				Hotovo - počet sebraných dotazníků dle kvót			
	M	Ž	Celkem		M	Ž	Celkem
15-19 let				15-19 let			
20-29 let				20-29 let			
30-44 let				30-44 let			
45-59 let				45-59 let			
60 a více let				60 a více let			
Celkem				Celkem			

0000001

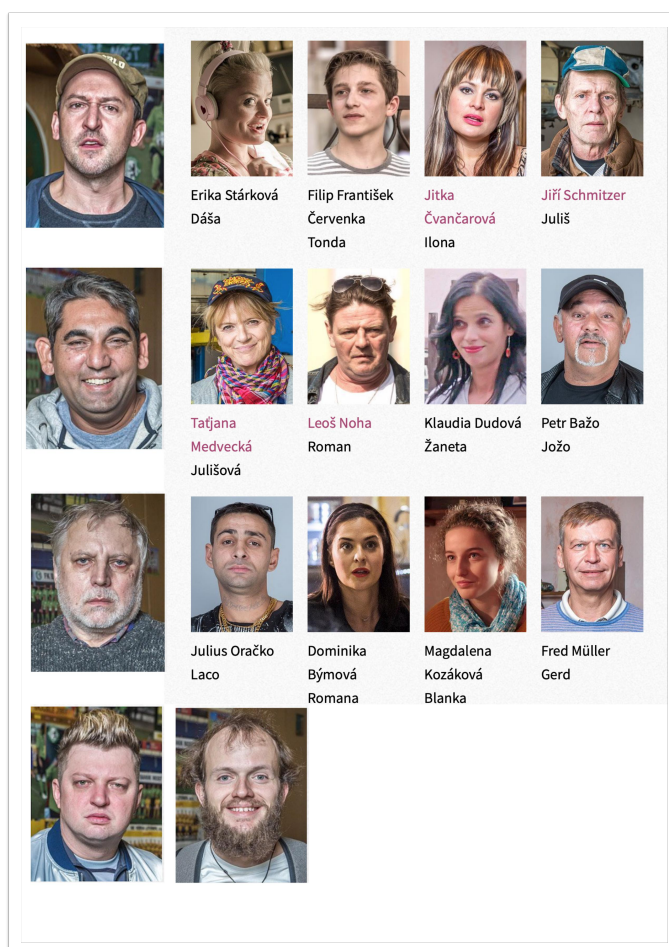
Zdroj: Vytvořeno pro potřeby výzkumu (2019)

V praxi probíhala průběžná kontrola naplněnosti kvót pomocí vytisknuté tabulky (viz Obr. 5), která byla před každým jednotlivým sběrem pravidelně aktualizována.

Vzhledem ke kritériu pro stavbu zkoumaného vzorku a výběru konkrétních participantů – podmínce, že jedinec musí být obyvatelem či obywatelkou Mostu, a to po dobu minimálně jednoho kalendářního měsíce, jedná se o výzkumné téma, které týká široké většiny lidí běžně se pohybujících v ulicích Mostu a jeho dalšího veřejného prostoru. Toto může být jedním z důvodů, proč jsme se v terénu setkávali s relativně nízkým poměrem odmítnutí spoluúčasti na výzkumu. Většina oslovených místních obyvatel seriál znala a vyznala se v postavách.

Dotazník byl sestaven tak, aby bylo možné jej kompletně zodpovědět za zhruba dvacet minut. Tohoto potenciálu se však v praxi téměř v žádném případě nepodařilo dosáhnout. Vyplnění dotazníku mnohdy zabralo déle než jednu hodinu.

Obr. 6: Šablona s postavami, 2019

Zdroj: Česká televize (2019).

Používání šablony vyobrazující hlavní seriálové postavy (viz Obr. 6) se v terénu, při vyplňování dotazníků a provádění rozhovorů, ukázalo jako velmi užitečná pomůcka. Nebylo výjimkou, že si dotazovaní jedinci nedokázali na místě vybavit konkrétní seriálovou postavu, případně její jméno či přezdívku. V těchto situacích šablona fungovala jako možnost nápovědy. Seriálové postavy na šabloně odpovídají základnímu výčtu postav v jednotlivých otázkách strukturovaného rozhovoru.

Poslední dny sběru dotazníku byly věnovány výhradně rekrutaci starších Romů jakožto zástupců a zástupkyň poslední skupiny kvót, které se doposud nepodařilo kompletně naplnit. Přes veškerou snahu se však stanovené kvóty naplnit nepodařilo. Během těchto dnů probíhal sběr částečně i v místním nákupním centru. Zde vícero starších Romů a Romek (60 a více let) proklamovalo, že nebydlí v Mostě a dotazník

tak nebylo možné vyplnit. Domnívám se, že se tak dělo z důvodu jednak obecně vyšší míry odmítnutí u starších Romů, a že zástupci nejstarší kvóty (60 a více let) se ve veřejném prostoru běžně příliš nevyskytovali či nezdržovali. V návaznosti na problém byla několikrát vyzkoušena metoda sněhové koule, ovšem bez pozitivního efektu. V Chanově jsem takto například vyjednával s místními mladými „obchodníky“, kterým mohlo být zhruba kolem deseti let. Jak se ale po „nutné“ platbě dvaceti korun předem ukázalo, diskutovaná babička zde nakonec nejspíš nebydlela.

S ohledem na předchozí zkušenosti s obcházením jednotlivých domácností a s tím související často vysoké míry odmítnutí, vlastního pocitu nelegitimního překračování prahů cizí intimity a značné časové náročnosti této strategie, jsem ji v terénu neaplikoval. Nutno zmínit, že jsem se během výzkumu do několika domácností, ač předem nezamýšleně, přesto podíval.

Pro prvotní zpracování dotazníků bylo použito online nástroje *Google Formuláře*, kde byla vytvořena vlastní šablona pro přepis vyplněných dotazníků. Odsud se pak, nyní již digitalizovaná, data extrahovala v podobě datové matice, která byla následně přepsána do databáze v prostředí statistického programu *SPSS Statistics*. Zde byly nadefinovány a ohodnoceny jednotlivé proměnné. Konstrukce deskriptivní a relační analýzy kvantitativních dat probíhala též v programu *SPSS*.

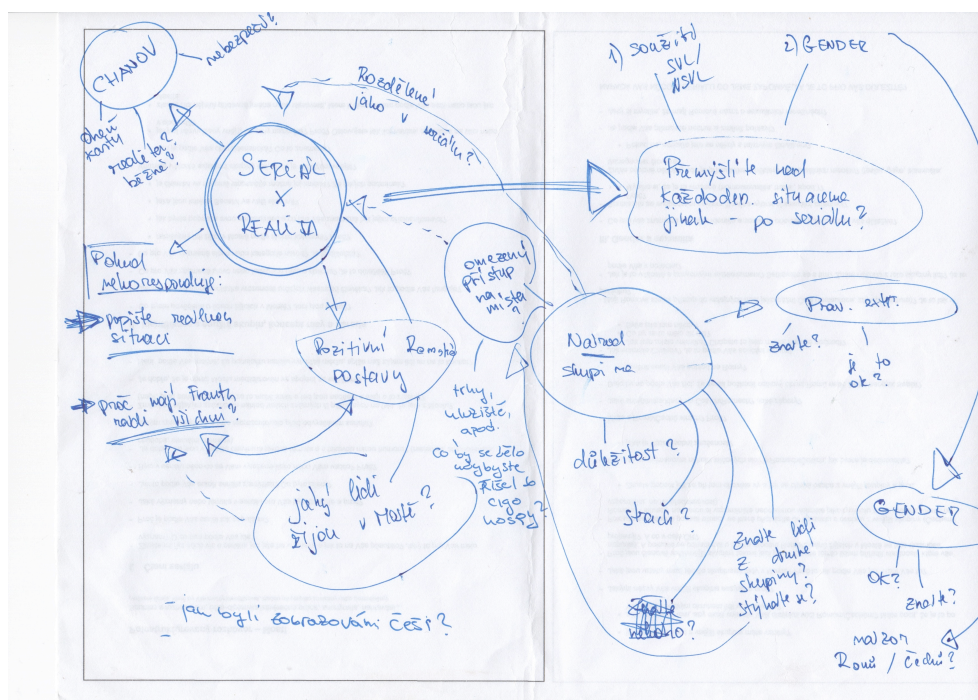
3.2.4.2. Polostrukturované rozhovory

Polostrukturovaný rozhovor je z ústředních výzkumných nástrojů, skrze něž jsou v kvalitativní části tohoto výzkumu vytvářena data. Tato kulturní data následně prochází kvalitativní analýzou a posléze jsou interpretována ve vztahu ke stanovené výzkumné otázce a výzkumným cílům. Celkově se podařilo zrealizovat čtyři polostrukturované rozhovory, z nichž vzešlo 84 stran okódovaného přepisu.

Osnova rozhovoru tematicky kopírovala dotazník z kvantitativního šetření, přičemž nebyla natolik strukturována. Před každým rozhovorem proběhl ústní informovaný souhlas o provedení rozhovoru, možnosti jeho nahrávání na záznamové zařízení a anonymitě osobních i poskytnutých informací.

Obr. 7: Rychlé schéma rozhovoru, Most, 2019

Zdroj: Vytvořeno pro potřeby výzkumu (2019)

Pro zlepšení vlastní orientace během rozhovoru bylo vytvořeno rychlé tematické schéma (viz obr. 7), díky kterému bylo možné pružně reagovat na řečené, a někdy skryté, podněty.

Prvotně stanovený účelový výběr participantů/tek se v praxi vyjevil jako problematicky proveditelný. Stěžejním důvodem byla zejména vysoká míra odmítnutí rozhovor realizovat. To mohlo mít vícero příčin.

Komunikace po většinu případů probíhala tak, že dotyčný/á návrh k rozhovoru zamítnul/a se stručnou odpovědí například „je to tady tak, jak v seriálu“ a na případnou otázku, proč si to daný člověk myslí,

byla ve většině případů odpovědí zejména absence času – „*nemám teď čas*“, bez možnosti další komunikace. Podobně probíhala komunikace s lidmi, kteří měli na seriál negativní názor. Ti, kteří měli při prvotní rozmluvě tendenci seriál rovnou odsoudit slovy např. „*no ne, byla to hrozná sračka*“, tak učinili téměř ihned po započetí vzájemné komunikace a hlubší rozhovor odmítli ve 100% případů. Takové setkání bývalo zakončeno zpravidla zvoláním „*nic z toho není pravda*“ či „*je to tady ještě mnohem horší*“. Takoví jedinci mohli mít potenciální tendenci seriál číst opozičním, tedy neutralizačním typem dekodování, nicméně k hlubším informacím se mi nepodařilo dostat.

Další komplikaci při rekrutaci participantů/tek představovalo hloučkování ve veřejném prostoru a vypořádávání se s ním. Lidé, kteří v Mostě tráví čas venku a vyskytují se na nějaký čas na statickém místě (například v parku U zpívající fontány či v parku Střed, kdy obě tato místa jsou situována poblíž lokality „Stovky“), se často sdružují ve skupinách více lidí, kde nebylo možné jednotlivce od zbytku skupiny izolovat. Z takových situací vzešel většinou „pouze“ krátký, ač přátelský, skupinový neformální rozhovor, bez další možnosti na takové setkání navázat na individuální rovině. Z takových a dalších neformálních rozhovorů jsem si zpětně vedl poznámky, které jsem posléze třídil do kategorií, ovšem zde byli všichni obyvatelé bráni jako spojitá populace, protože nebylo možné určení národnosti/etnicity sebeidentifikací.

Většina rozhovorů tak proběhla neformálně, a to buď ve veřejném prostoru a v délce několika málo minut, nebo například u kávy v některé z mosteckých domácností. Taková návštěva pak zabrala i několik hodin, kdy samotné téma seriálu Most! nedostalo ani na chvíli prostor, zatímco se např. prohlížela rodinná fotoalba.

Postupně tak došlo k přehodnocení typu výběru vzorku na výběr příležitostný. Zde se jako vcelku efektivní strategie vyjevila komunikace a následný výběr skrze platformu Facebook, kde jsem do jedné z velkých

lokálních skupin napsal příspěvek o hledání participantů/tek pro provedení anonymního rozhovoru na tematiku seriálu Most!.

V podmínkách byly uvedeny parametry pro příležitostný výběr. Podmínky byly zvoleny následující: nutnost být obyvatelem/kou Mostu po dobu alespoň jednoho měsíce, být starší 15 let a vidět alespoň jeden díl seriálu Most!.

Z etického hlediska zde, neboť se jednalo pouze o rekrutaci potenciálně participujících, jediný problém představují citlivé osobní informace, které jsou veřejně k dispozici na profilech dotyčných (jako jméno, věk, vzdělání, informace o dětech, fotografie atd.). Tyto informace nebyly pro potřeby výzkumu použity a nebylo s nimi nijak dál nakládáno (více viz Ditchfield, Meredith 2018: 502–505).

Skrze tuto techniku rekrutace se mi podařilo zrealizovat několik rozhovorů, z nichž některé se odehrávaly v Mostě formou osobního setkání a další dálkově, přes digitální komunikační platformu ve formě videohovoru. Tento způsob shánění respondentů je ovšem nutně a z podstaty limitován v zúžení celkové variability skupiny potenciálních participujících. V první řadě, ne každý má přístup k připojení k internetu. Z té části populace, která přístup má, jen určitá skupina lidí používá Facebook, zároveň jen určitá část obyvatel Mostu jsou členy dané skupiny a jen někteří z nich na takový inzerát kladně odpoví. Domnívám se, že touto formou nelze posbírat deviantní případy a výsledný vzorek bude, co se týče společenských pozic, omezený.

Podobně jako při fyzickém kontaktu, tito lidé buď na příspěvek vůbec nereagovali nebo jsem jimi byl rázně odmítnut. Dalším faktorem je problematická vnější důvěryhodnost ohledně podezření z možnosti zneužití či podvodu. Domnívám se, že právě z tohoto důvodu mnoho lidí spolupráci odmítne. Příspěvek jsem na danou skupinu vkládal s postupem času vícekrát, kdy jsem za spolupráci nabízel určitý finanční obnos. Toto se však na míře odezvy příliš nepromítlo. Možná se na tom též podílela určitá únava a částečná vyčerpanost tématu – slovy recepční

jednoho z místních penzionů (pátek, kolem 23. hodiny večerní):
„[...] *místní už sere ta senzačnost Severky*“.

Od roku 2020, kdy se v jeho průběhu v České republice poprvé objevil koronavirus SARS-CoV-2, začalo být znatelné, že se lidem spíše nechtělo komunikovat a drželi si od cizích lidí odstup. Zároveň zde figurovalo etické hledisko možného rizika šíření viru. Z toho důvodu proběhla poslední fyzická návštěva Mostu na začátku tohoto období.

Výše zmíněné problémy při sběru a tvorbě dat lze podle mého názoru částečně připsat absenci navázání hlubších vztahů uvnitř zkoumaných populací a z toho plynoucí nemožnosti získat dostatek relevantních výpovědí.

Analýza kvalitativní části probíhala v programu MAXQDA. Pro analýzu dat bylo využito otevřeného tematického kódování. Audiozáznamy z rozhovorů byly nejprve přepsány do textové formy, včetně značení časových úseků. Následně byly na příslušných místech v textu označeny tematické kategorie. Později pak přibyla konkrétní klíčová slova a kódy⁷. Tento proces probíhal nejprve deduktivní formou, kdy jsem v rozhovorech rozeznával sledované kategorie s ohledem k výzkumné otázce a použité teorii. V následujícím kole byly uvnitř těchto kategorií induktivní metodou pozorovány a označovány jednotlivé pohyby informací. Celkově vzato byl korpus kvalitativních dat tříděn kombinací obou těchto přístupů (Braun, Clarke: 2006; Kuckartz 2014: 66–76).

---

⁷ Tabulka s použitými kódy je přiložena v příloze č. 2 této práce.

3.4. Živý Most! aneb recepce, dekódování a reprodukce

V následující části budou primárně šířeji rozebírána a kategorizována zjištění a vytvořená data z provedeného terénního výzkumu. Stejně jako teorie kódování a dekódování nahlíží publikum ve třech stěžejních kategoriích, i zde bude tato optika aplikována a dotazované publikum bude do těchto kategorií děleno. Jedná se o zmiňované tři typy čtení, potažmo dekódování mediálního textu dle Rosse – akceptace opozičního textu, vyjednávání opozičního textu a opoziční vůči opozičnímu textu (neutralizace). Data za obě stanovené subpopulace budou analyzována zvlášť jako samostatné rovnoběžné kategorie.

Pro stanovení typologie vycházím primárně ze statistické analýzy dat z dotazníkového šetření v kombinaci s daty kvalitativními. Jednotlivé kvantitativní záznamy jsou doplňovány o úryvky z již vyčištěných kvalitativních dat, nashromážděných z polostrukturovaných, neformálních rozhovorů a nezúčastněného pozorování. Schéma posloupnosti analýzy výzkumných dat bude víceméně následovat osnovu strukturovaného rozhovoru.

3.4.1. Sociodemografická charakteristika vzorku

Celkem bylo v rámci dotazníkového šetření, které probíhalo od května 2019 do prvního čtvrtletí roku 2020, shromážděno a vyplněno 98 kompletních dotazníků. Jednotku pozorování představovali jedinci starší 15 let, kteří bydlí v Mostě po dobu delší jednoho kalendářního měsíce (trvalý pobyt nebyl podmínkou). V této podkapitole jsou představeny vybrané sociodemografické ukazatele za jednotlivé subpopulace, které jsou mezi sebou tematicky porovnávány.

3.4.1.1. Věk a pohlaví

Tab. 1: Zastoupení pohlaví ve výběrovém souboru

Výběrový soubor dle pohlaví

		Etnicita/národnost				Celkem	
		Česká		Romská			
		Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%
Pohlaví	Muži	24	48.0%	22	45.8%	46	46.9%
	Ženy	26	52.0%	26	54.2%	52	53.1%
Celkem		50	100.0%	48	100.0%	98	100.0%

Výběrový soubor tvoří celkově 98 pozorování, přičemž je rozdělen podle etnicity či národnosti na dvě subpopulace Češi a Romové. Muži tvoří cca 47 % vzorku (46 dotazníků) a ženy cca 53 % (52 dotazníků). Vzorek byl u Čechů tvořen z 48 % muži a z 52 % ženami. U Romů byl vzorek tvořen z cca 46 % muži a z cca 54 % ženami.

Tab. 2: Zastoupení jedinců dle etnicity/národnosti

Výběrový soubor dle etnicity

Etnicita/národnost		Pohlaví				Total	
		Muži		Ženy			
		Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%
Česká	Česká	24	52.2%	26	50.0%	50	51.0%
	Romská	22	47.8%	26	50.0%	48	49.0%
Celkem		46	100.0%	52	100.0%	98	100.0%

Ve výběrovém souboru připadá 24 mužů (cca 52 %) na subpopulaci Češi a 22 mužů (cca 48 %) na subpopulaci Romové. 26 žen (50 %) připadá na subpopulaci Češi a 26 žen (50 %) na subpopulaci Romové. Celkový poměr zastoupení obou zkoumaných subpopulací ve výběrovém souboru je 50 jedinců (51 %) za subpopulaci Češi a 48 jedinců (49 %) za subpopulaci Romové. Během kvantitativního šetření nedošlo k situaci, kdy se dotazovaný/á identifikoval/a dvojí etnicitou/národností identitou.

Zastoupení Čechů a Romů dle věku ve výběrovém souboru lze sledovat v tabulce č. 3 a č. 4.

Tab. 3: Zkoumaná subpopulace Češi dle věku a pohlaví

		Češi dle věku a pohlaví					
		Pohlaví				Celkem	
		Muži		Ženy			
		Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%
Věk	15–19	2	8.3%	2	7.7%	4	8.0%
	20–29	4	16.7%	4	15.4%	8	16.0%
	30–44	6	25.0%	6	23.1%	12	24.0%
	45–59	6	25.0%	6	23.1%	12	24.0%
	60+	6	25.0%	8	30.8%	14	28.0%
Celkem		24	100.0%	26	100.0%	50	100.0%

Nejvyšší zastoupení ve vzorku Češi měla nejstarší věková skupina 60+ let (28 %). Dále pak skupiny 30–44 let (24 %) a 45–50 let (24 %). Nejmladší skupina 15–19 let představovala naopak nejnižší zastoupení (8 %).

Tab. 4: Zkoumaná subpopulace Romové dle věku a pohlaví

		Romové dle věku a pohlaví					
		Pohlaví				Total	
		Muži		Ženy			
		Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%
Věk	15–19	3	13.6%	5	19.2%	8	16.7%
	20–29	6	27.3%	6	23.1%	12	25.0%
	30–44	6	27.3%	8	30.8%	14	29.2%
	45–59	4	18.2%	6	23.1%	10	20.8%
	60+	3	13.6%	1	3.8%	4	8.3%
Celkem		22	100.0%	26	100.0%	48	100.0%

Ve vzorku *Romové* představovala nejzastupovanější věkovou skupinu skupina 30–44 let (cca 29 %) a dále 20–29 let (25 %). Nejméně zastoupenou byla skupina nad 60 let (cca 8 %). V praxi se v terénu ukázalo jako velmi obtížné najít jedince této věkové kategorie, zejména pak ženy.

3.4.1.2. Rodinný stav

Dle údajů ČSÚ z roku 2011 bylo cca 40 % české populace svobodných, cca 42,3 % bylo ženatých/vdaných, 7,3 % rozvedených a 10,3 % ovdovělých. U zbytku nebylo zjištěno (ČSÚ 2011c; vlastní výpočet). Údaje vztahující se k populaci Mostu a k témuž datu uvádí 42,7 % obyvatel svobodných, 35 % ženatých/vdaných, 14,7 % rozvedených, 7 % ovdovělých (u zbytku nebylo zjištěno) (ČSÚ 2011d; vlastní výpočet).

Z dat vychází, že podíl obyvatel Mostu, kteří jsou v manželském svazku, je v porovnání s celkovou populací ČR nižší a zároveň má mostecká populace dvojnásobný podíl rozvedených jedinců.

Tab. 5: Rodinný stav dle etnicity

Rodinný stav dle etnicity/národnosti		Etnicita/národnost					
		Česká		Romská		Celkem	
		Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%
Rodinný stav	Svobodný/á	16	32.0%	28	58.3%	44	44.9%
	Ženatý/vdaná	14	28.0%	12	25.0%	26	26.5%
	Nesezdaný/á v partnerském vztahu	4	8.0%	4	8.3%	8	8.2%
	Rozvedený/á	12	24.0%	4	8.3%	16	16.3%
	Vdovec/vdova	4	8.0%	0	0.0%	4	4.1%
Celkem		50	100.0%	48	100.0%	98	100.0%

Z porovnání údajů ČSÚ za Most s výzkumnými daty vychází, že ve výběrovém souboru je o cca 10 procentních bodů (dále jen „p. b.“) vyšší podíl svobodných či nesezdaných jedinců (celkově 53 %)⁸. Podíl sezdaných respondentů a respondentek je oproti celkové populaci Mostu

⁸ Hodnoty kategorií „Svobodný/á“ a „Nesezdaný/á“ byly kumulativně sečteny. V dotazníku byly kategorie uvedeny zvlášť.

nižší o 8,5 p. b. (celkově 26,5 %). Podíl svobodných či nesezdaných Romů (celkově 66,5 %) je o 16,5 p. b. vyšší oproti podílu svobodných či nesezdaných Čechů (celkově 40 %).

Tab. 6: Rodinný stav dle pohlaví – Češi

Rodinný stav – Češi dle pohlaví		Pohlaví				Celkem	
		Muži		Ženy			
		Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%
Rodinný stav	Svobodný/á	9	37.5%	7	26.9%	16	32.0%
	Ženatý/vdaná	6	25.0%	8	30.8%	14	28.0%
	Nesezdaný/á v partnerském vztahu	1	4.2%	3	11.5%	4	8.0%
	Rozvedený/á	8	33.3%	4	15.4%	12	24.0%
	Vdovec/vdova	0	0.0%	4	15.4%	4	8.0%
Celkem		24	100.0%	26	100.0%	50	100.0%

Tab. 7: Rodinný stav dle pohlaví – Romové

Rodinný stav – Romové dle pohlaví		Pohlaví				Celkem	
		Muži		Ženy			
		Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%
Rodinný stav	Svobodný/á	10	45.5%	18	69.2%	28	58.3%
	Ženatý/vdaná	8	36.4%	4	15.4%	12	25.0%
	Nesezdaný/á v partnerském vztahu	3	13.6%	1	3.8%	4	8.3%
	Rozvedený/á	1	4.5%	3	11.5%	4	8.3%
Celkem		22	100.0%	26	100.0%	48	100.0%

Při porovnání rodinného stavu na základě pohlaví a napříč oběma subpopulacemi (viz tabulka č. 6 a č. 7) lze pozorovat výrazný rozdíl mezi podílem svobodných či nesezdaných Čechů a Romů (cca 35 p. b.). Rozdíl mezi muži napříč populacemi není natolik signifikantní (17,5 p. b.). Zároveň byl rozdíl mezi dotazovanými Romy, kdy muži byli v porovnání se ženami častěji v manželském svazku – respektive, ve výběrovém souboru bylo více svobodných či nesezdaných Romů nežli Romů (o 20,5 p. b.). Toto výraznější vychýlení ovšem zčásti připisují omezené velikosti výzkumného vzorku. Ačkoliv jak Toušek et al. (2018: 38) uvádí, v populaci žijící v sociálně vyloučených lokalitách je podíl jedinců sezdaných v manželském svazku oproti celkové populaci nižší a zároveň je zde vyšší podíl svobodných jedinců.

3.4.1.3. Vzdělání

Dle Ministerstva pro místní rozvoj (2019) vzdělanostní struktura Ústeckého kraje zaostává za celorepublikovým vzdělanostním průměrem s tím, že vzdělanostní struktura města Mostu dosahuje nižšího průměru, než je průměr úrovně vzdělání v Ústeckém kraji.

Data ze strukturovaných rozhovorů ukazují, že rozdíly ve vzdělání mezi sledovanými vzorky jsou velmi zřetelné. Tabulka č. 8 poukazuje nejvyšší signifikanci v kategorii základního vzdělání, kde, mezi jednotlivými subpopulacemi, rozdíl činí 55 p. b. Češi z výběrového souboru mají základní vzdělání (ukončené či neukončené) ve 24 % případů (12 jedinců), zatímco dotazovaní Romové mají základní vzdělání (ukončené či neukončené) v 79 % případů (38 jedinců).

Tab. 8: Vzdělanostní struktura dle etnicity/národnosti

		Vzdělanostní struktura výběrového souboru					
		Etnicita/národnost				Celkem	
		Česká		Romská			
		Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%
Vzdělání	Bez vzdělání; základní	12	24.0%	38	79.2%	50	51.0%
	Střední bez maturity	14	28.0%	9	18.8%	23	23.5%
	Střední s maturitou	17	34.0%	1	2.1%	18	18.4%
	Vyšší odborné	2	4.0%	0	0.0%	2	2.0%
	Vysokoškolské	5	10.0%	0	0.0%	5	5.1%
Celkem		50	100.0%	48	100.0%	98	100.0%

Tab. 9: *Vzdělání Čechů dle věkových skupin*

Vzdělání			Věk					Celkem
			15-19	20-29	30-44	45-59	60+	
Bez vzdělání; základní	Abs.	4	3	3	2	0	12	
	%	33.3%	25.0%	25.0%	16.7%	0.0%	100.0%	
Střední bez maturity	Abs.	0	1	4	5	4	14	
	%	0.0%	7.1%	28.6%	35.7%	28.6%	100.0%	
Střední s maturitou	Abs.	0	3	5	2	7	17	
	%	0.0%	17.6%	29.4%	11.8%	41.2%	100.0%	
Vyšší odborné	Abs.	0	0	0	1	1	2	
	%	0.0%	0.0%	0.0%	50.0%	50.0%	100.0%	
Vysokoškolské	Abs.	0	1	0	2	2	5	
	%	0.0%	20.0%	0.0%	40.0%	40.0%	100.0%	
Celkem	Abs.	4	8	12	12	14	50	
	%	8.0%	16.0%	24.0%	24.0%	28.0%	100.0%	

U dotazovaných Čechů byla nejčastější kategorií dosaženého vzdělání střední škola s maturitou, kterou avizovalo 17 jedinců (34 %). 14 jedinců (28 %) avizovalo střední vzdělání bez maturity. Nejméně zastoupenou kategorií pak bylo vyšší odborné vzdělání, které uvedlo 4 % případů (2 jedinci) a vzdělání vysokoškolské 10 % případů (5 jedinců). Nejvyšší stupně vzdělání avizovali zejména jedinci starší 45 let.

Tab. 10: *Vzdělání Romů dle věkových skupin*

Vzdělání			Věk					Celkem
			15-19	20-29	30-44	45-59	60+	
Bez vzdělání; základní	Abs.	8	10	10	7	3	38	
	%	21.1%	26.3%	26.3%	18.4%	7.9%	100.0%	
Střední bez maturity	Abs.	0	2	3	3	1	9	
	%	0.0%	22.2%	33.3%	33.3%	11.1%	100.0%	
Střední s maturitou	Abs.	0	0	1	0	0	1	
	%	0.0%	0.0%	100.0%	0.0%	0.0%	100.0%	
Celkem	Abs.	8	12	14	10	4	48	
	%	16.7%	25.0%	29.2%	20.8%	8.3%	100.0%	

U dotazovaných Romů představuje nejčastěji zastoupenou kategorií základní vzdělání (dokončené či nedokončené) a to v cca 79 %

případů⁹ (38 jedinců). Druhou nejčastější kategorií byla střední škola bez maturity, kterou avizovalo 9 jedinců (cca 19 %). Střední školu s maturitou avizoval jeden respondent (2 %). Vyšší stupně vzdělání nebyly ve vzorku zastoupeny. Napříč věkovými kohortami lze sledovat, že trend vzdělanosti má v čase setrvalý stav.

3.4.1.4. Ekonomický status

Okres Most patří mezi oblasti, které jsou v rámci České republiky dlouhodobě nejvíce postiženy vysokou mírou nezaměstnanosti. Na Mostecku je oproti celorepublikovému srovnání více než dvojnásobný počet nezaměstnaných osob. Důvodem je nízká kvalifikovanost pracovní síly a povaha struktury místního hospodářství, která se zaměřuje na petrochemický průmysl a těžbu nerostných surovin (Tomčík 2018: 9n.).

Přesnou míru nezaměstnanosti ovšem nelze spolehlivě odhadovat, nýbrž samotný pojem *nezaměstnanost* není uspokojivě konceptualizován. Nezaměstnanost je měřena na základě dvojí typologie ukazatelů, skrze které nelze ekonomickou aktivitu v prostředí sociálního vyloučení spolehlivě měřit. Mezi nezaměstnané jsou buďto vzhledem k celkové populaci v daném místě započítáváni takoví jedinci, kteří nejsou ekonomicky aktivní, a v tu chvíli lze mezi taové řadit i např. studující a starobní a invalidní důchodce, nebo, v druhém případě, jsou mezi nezaměstnané počítáni takoví jedinci, kteří jsou sice ekonomicky aktivní, ale nemají legální zaměstnání (Toušek et al. 2018: 40).

---

⁹ Světová banka (2008: 1–7) uvádí, že 60% Romů žijících v sociálně vyloučených lokalitách v ČR má základní vzdělání. Mezigeneračně nedochází ke zvyšování vzdělanosti romských obyvatel. Pouze malá část dětí, jejichž rodiče získali základní vzdělání dosáhne vyššího stupně vzdělání než právě základního. Existuje zároveň sestupný trend, kdy romské děti, oproti svým rodičům, kteří studovali před rokem 1989, dosahují nižšího vzdělání.

Ačkoliv se v rámci sociálně vyloučeného prostředí vyskytuje značný podíl ekonomicky aktivních jedinců, kteří ovšem nemají status legálních a tudíž plnohodnotných zaměstnanců, v dotazníku jsou dotyční souhrnně kategorizováni jako nezaměstnaní včetně těch, kteří jsou např. evidováni jako uchazeči o zaměstnání na úřadu práce.

Tab. 11: Ekonomický status české subpopulace

Ekonomický status české subpopulace		Etnicita/národnost			
		Česká		Celkem	
		Abs.	%	Abs.	%
Ekonomický status	Žena v domácnosti	2	4.0%	2	4.0%
	Mateřská/rodičovská	2	4.0%	2	4.0%
	Starobní důchodce	15	30.0%	15	30.0%
	Invalidní důchodce	1	2.0%	1	2.0%
	Studující	6	12.0%	6	12.0%
	Nezaměstnaný	3	6.0%	3	6.0%
	Dělník nekvalifikovaný	5	10.0%	5	10.0%
	Dělník kvalifikovaný	5	10.0%	5	10.0%
	Nižší administrativní pracovník	4	8.0%	4	8.0%
	Nižší odborný pracovník	4	8.0%	4	8.0%
	VŠ odborný a vědecký pracovník (učitel, lékař, právník ap.)	1	2.0%	1	2.0%
	OSVČ	2	4.0%	2	4.0%
Celkem	50	100.0%	50	100.0%	

Celkem 42 % dotazovaných Čechů (21 jedinců) uvedlo, že jsou zaměstnaní. Nezaměstnaných bylo ve vzorku 6 % (3 jedinci). 30 % dotazovaných (15 jedinců) pobíralo starobní důchod, 12 % bylo studujících.

Tab. 12: Ekonomický status romské subpopulace

Ekonomický status romské populace		Etnicita/národnost			
		Romská		Celkem	
		Abs.	%	Abs.	%
Ekonomický status	Žena v domácnosti	5	10.4%	5	10.4%
	Mateřská/rodičovská	6	12.5%	6	12.5%
	Invalidní důchodce	4	8.3%	4	8.3%
	Studující	5	10.4%	5	10.4%
	Nezaměstnaný	9	18.8%	9	18.8%
	Dělník nekvalifikovaný	12	25.0%	12	25.0%
	Dělník kvalifikovaný	3	6.3%	3	6.3%
	Nižší administrativní pracovník	1	2.1%	1	2.1%
	Nižší odborný pracovník	1	2.1%	1	2.1%
	OSVČ	2	4.2%	2	4.2%
Celkem	48	100.0%	48	100.0%	

Celkem cca 41 % dotazovaných Romů uvedlo, že jsou zaměstnaní (19 jedinců). Naopak cca 19 % dotazovaných (9 jedinců) uvedlo, že jsou nezaměstnaní, ovšem část z nich jsou tací, kteří pracují tzv. „na černo“. 12,5 % (6 jedinců) bylo na mateřské/rodičovské dovolené, 10,4 % tvořily ženy v domácnosti, 10,4 % vzorku bylo studujících a 8,3 % v invalidním důchodu.

V porovnání s Čechy je zaměstnanost Romů ve výběrovém souboru obdobná, struktura zaměstnání se však liší. Zatímco 10 % Čechů zastává pozice nekvalifikovaných dělnických prací, na těchto pozicích pracuje 25 % dotazovaných Romů. Žádný dotazovaný Rom či Romka nepobíral/a starobní důchod, což může být způsobeno částečnou absencí dat za starší populaci. Co se ve struktuře ekonomické statusu též odlišuje jsou počty jedinců, kteří jsou na mateřské/rodičovské dovolené a žen v domácnosti. Dohromady bylo ve vzorku takových jedinců 11, zatímco u Čechů pouze 4 jedinci.

3.4.1.5. Délka bydlení v obci

Co se týče délky bydlení v obci, signifikantní rozdíl je v počtu jedinců, kteří bydlí v Mostě od narození. Dotazovaní Češi bydlí v Mostě od narození v 36 % případů (18 jedinců), zatímco Romové v 50 % případů (24 jedinců). Při porovnání těch, kteří v Mostě bydlí déle než 20 let, ale v Mostě se nenarodili, Češi zde mají oproti Romům vyšší zastoupení. V dotazníku nebyla zohledňována vnitřní migrace v rámci Města.

Tab. 13: Délka bydlení v Mostě dle etnicity

Délka bydlení v Mostě dle etnicity		Etnicita/národnost			
		Česká		Romská	
Délka bydlení v Mostě	1 měsíc až 6 měsíců	1	2.0%	0	0.0%
	1 rok až 5 let	8	16.0%	9	18.8%
	6 až 10 let	4	8.0%	5	10.4%
	10 až 20 let	7	14.0%	4	8.3%
	Více než 20 let	12	24.0%	6	12.5%
	Od narození	18	36.0%	24	50.0%
Celkem		50	100.0%	48	100.0%

3.4.1.6. Shrnutí

V této podkapitole došlo k představení a porovnání vybraných sociodemografických charakteristik zkoumaných subpopulací. Proporce vzorku v otázce zastoupení jednotlivých pohlaví napříč skupinami víceméně kopíruje předpokládanou globální skladbu obou sledovaných populací. Protože se ovšem nepodařilo získat data za starší Romy či Romky, u některých ukazatelů odvislých od věkové struktury, což je zejména rodinný stav a ekonomický status, jsou data za romskou populaci částečně zkreslena a neodpovídají tak reálnému rozložení.

Z kapitoly vyplývá, že dotazovaní Češi a Romové se od sebe odlišují věkovou strukturou, kdy populace dotazovaných Čechů je oproti

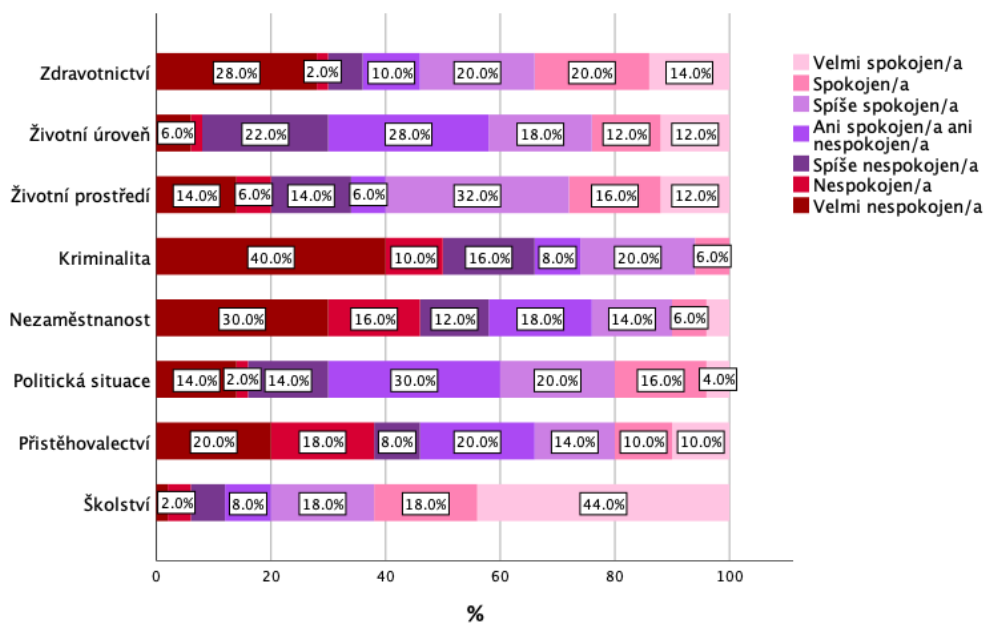
Romům více starší, než jaký je předpokládaný reálný stav. Mezi odlišnosti mezi sledovanými subpopulacemi lze řadit vyšší procento svobodných či nesezdaných Romů vůči Čechům, kde vysokou signifikaci vykazovaly zejména ženy. Svobodných či nesezdaných romských žen bylo o 35 p. b. více než svobodných či nesezdaných Češek a zároveň svobodných či nesezdaných Romek bylo o 20,5 p. b. více než svobodných či nesezdaných Romů. Další výraznou odlišností byla míra vzdělanosti, kdy Romové v 79 % případů vykazovali jako své nejvyšší dosažené vzdělání, ukončené či neukončené základní vzdělání. Mezi Čechy a Romy byl v této kategorii rozdíl 55 p. b. U Čechů byla nejčastěji dosaženým vzděláním střední škola s maturitou či střední škola bez maturity. U ekonomického statusu je nejvýznamnějším rozdílem struktura pracovních pozic, kdy Romové častěji zastávají dělnické nekvalifikované pracovní pozice. Mezi Romy bylo též více nezaměstnaných jedinců a více jedinců v domácnosti či pečujících o malé dítě. V délce bydlení v obci bylo ve vzorku více Romů, kteří žijí v Mostě od narození.

3.4.2. Život v Mostě

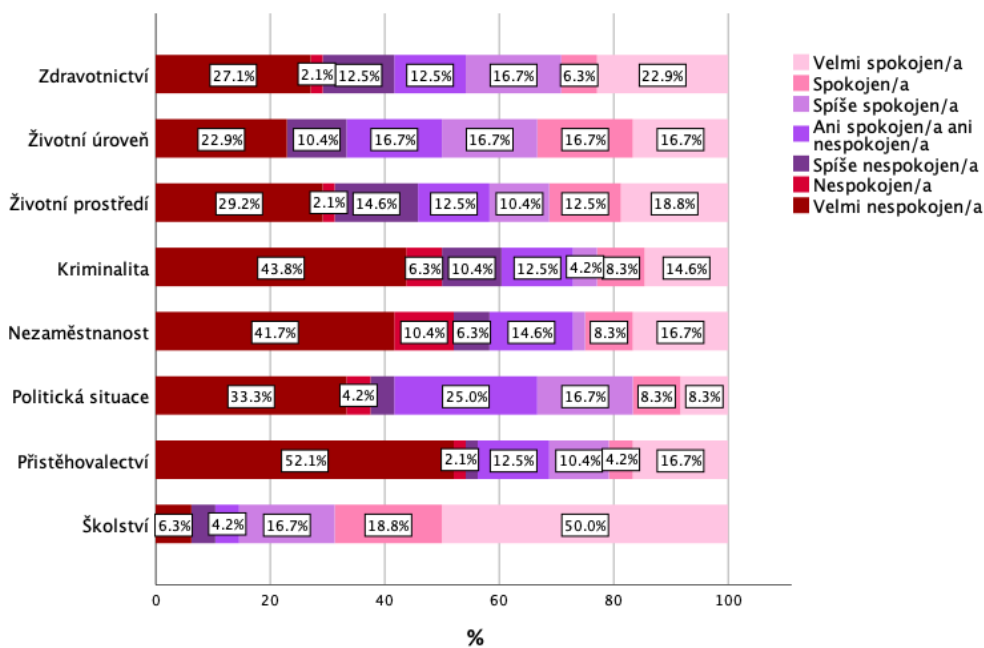
Za použití sedmibodové Likertovy škály dotazování hodnotili vybrané aspekty života v Mostě. Po srovnání názorů obou subpopulací lze pozorovat některé rozdíly. S ohledem na graf č. 1 a graf č. 2 je patrné, že Romové jsou s životem v Mostě v určitých aspektech, oproti Čechům, ve více případech více nespokojeni.

Graf 1: Hodnocení života v Mostě dle Čechů

Graf 2: Hodnocení života v Mostě dle Romů

Signifikantní rozdíl lze sledovat například v otázce životního prostředí, kdy Romové problematiku hodnotili jako více neuspokojivou. Co se týče zdravotnictví, životní úrovně a kriminality, obě subpopulace hodnotily víceméně podobně, přičemž silnou nespokojenost s mírou

kriminality vypovědělo přes 40 % celkově dotazovaných. Podobně je to s kategorií nezaměstnanosti, kde 30 % Čechů hodnotilo situaci jako velmi neuspokojivou a Romové takto odpověděli v cca 41 % odpovědí. Ačkoliv jsou Romové s problematikou nezaměstnanosti ve více případech silně nespokojení, obě subpopulace zde vykazují spíše nespokojený postoj. V otázce spokojenosti s lokální politickou situací vyjadřovali Romové silnější nespokojenost. Během rozhovorů se v této věci velmi často odvolávali na setkávání se s diskriminací při shánění bydlení či zaměstnání. V počtu absolutních případů bylo více Romů, kteří hodnotili otázku přistěhovalectví zcela negativně, kdy se situací bylo velmi nespokojeno 52 % dotazovaných, zatímco Češi takto odpověděli ve 20 % případů. Z diskutovaných otázek obě populace hodnotily nejvíce pozitivně školství, kdy 80 % Čechů bylo s lokální úrovní školství velmi spokojeno – až spíše spokojeno. Stejně tak bylo se školstvím velmi spokojeno – až spíše spokojeno 85 % dotazovaných Romů.

3.4.3. Hodnocení seriálu

V této podkapitole jsou představeny výsledky týkající se hodnocení seriálu a jednotlivých postav a porovnání seriálové reality s žitou zkušeností.

3.4.3.1. Počet shlédnutých dílů

V tabulce č. 14 lze pozorovat srovnání počtu shlédnutých dílů v jednotlivých subpopulacích a v tabulkách č. 15 a č. 16 lze porovnat počet shlédnutých dílů dle věku a pohlaví dotazovaných. Rozložení sledovanosti mezi vzorky je podobné s tím, že ženy oproti mužům ve více případech shlédnuly všechny díly seriálu.

Tab. 14: Počet shlédnutých dílů dle pohlaví a etnicity

		Počet shlédnutých dílů dle pohlaví a etnicity				
		Česká		Romská		
		Pohlaví		Pohlaví		
		Muži	Ženy	Muži	Ženy	
Shlédnuto dílů	1 díl	Abs.	2	1	1	1
		%	8.3%	3.8%	4.5%	3.8%
	2–4 díly	Abs.	7	6	6	5
		%	29.2%	23.1%	27.3%	19.2%
	5–7 dílů	Abs.	4	2	4	2
		%	16.7%	7.7%	18.2%	7.7%
	Všechny díly	Abs.	11	17	11	18
		%	45.8%	65.4%	50.0%	69.2%

Při porovnání sledovanosti dle věku lze mezi vzorky sledovat určité rozdíly. Zatímco muži Češi z nejmladší věkové kategorie viděli všechny díly seriálu ve 100 % případů, u mužů Romů činí podíl 33 % dotazovaných. Vě věkové kategorii 30–44 let muži Češi shlédnuli všechny díly seriálu ve 33 % případů a spíše viděli 2–4 díly, Romové ze stejné věkové skupiny viděli všechny díly v cca 83 % případů.

U žen je zřetelný rozdíl ve věkové skupině 20–29 let, kdy Češky sledovaly všechny díly ve 100 % případů, zatímco Romky v cca 67 %. Ve věkové skupině 30–44 let je tomu naopak, kdy Češky viděly všechny díly v cca 67 % případů a Romky v cca 88 % případů. Romky v této věkové skupině shlédnuly oproti Češkám více dílů. Ve věkové skupině

45–59 viděly Češky všechny díly v cca 83 % případů, zatímco Romky v 50 %.

Tab. 15: Počet shlédnutých dílů dle věku a pohlaví – Češi

				Počet dílů			
				1 díl	2–4 díly	5–7 dílů	Všechny díly
				%	%	%	%
Počet shlédnutých dílů dle věku a pohlaví – Češi	Muži	Věk	15–19	0.0%	0.0%	0.0%	100.0%
			20–29	25.0%	25.0%	0.0%	50.0%
			30–44	16.7%	50.0%	0.0%	33.3%
			45–59	0.0%	16.7%	50.0%	33.3%
			60+	0.0%	33.3%	16.7%	50.0%
	Ženy	Věk	15–19	0.0%	50.0%	0.0%	50.0%
			20–29	0.0%	0.0%	0.0%	100.0%
			30–44	0.0%	16.7%	16.7%	66.7%
			45–59	16.7%	0.0%	0.0%	83.3%
			60+	0.0%	50.0%	12.5%	37.5%

Tab. 16: Počet shlédnutých dílů dle věku a pohlaví – Romové

				Počet dílů			
				1 díl	2–4 díly	5–7 dílů	Všechny díly
				%	%	%	%
Počet shlédnutých dílů dle věku a pohlaví – Romové	Muži	Věk	15–19	0.0%	33.3%	33.3%	33.3%
			20–29	0.0%	33.3%	16.7%	50.0%
			30–44	0.0%	0.0%	16.7%	83.3%
			45–59	25.0%	0.0%	25.0%	50.0%
			60+	0.0%	100.0%	0.0%	0.0%
	Ženy	Věk	15–19	20.0%	20.0%	0.0%	60.0%
			20–29	0.0%	33.3%	0.0%	66.7%
			30–44	0.0%	0.0%	12.5%	87.5%
			45–59	0.0%	33.3%	16.7%	50.0%
			60+	0.0%	0.0%	0.0%	100.0%

3.4.3.2. Zdroj zjištění o existenci seriálu a sledovaná platforma

V otázce způsobu zjištění samotné existence seriálu¹⁰, mezi sledovanými subpopulacemi lze sledovat poměrně rozdílný trend. Zatímco Češi se o seriálu v nejvíce případech dozvěděli v rámci televizního vysílání (30 % dotazovaných) a dále pak prostřednictvím sociálních sítí

¹⁰ Odpověď na otázku: „Jakým způsobem jste se o seriálu dozvěděl/a?“

(18 % dotazovaných), Romové se o seriálu dozvídali prostřednictvím více informačních kanálů a oproti Čechům ve více případech prostřednictvím rodinného příslušníka či kamaráda/dky (viz tabulka č. 17).

Tab. 17: Zdroj informace o existenci seriálu dle etnicity/národnosti

		Etnicita/národnost			
		Česká		Romská	
		Abs.	%	Abs.	%
Zdroj	Rodinný příslušník	4	8.0%	9	18.8%
	Přátelé	4	8.0%	2	4.2%
	Kamarádi	4	8.0%	7	14.6%
	Známí	1	2.0%	1	2.1%
	Sociální síť	9	18.0%	7	14.6%
	Internetové zpravodajství	2	4.0%	1	2.1%
	TV	15	30.0%	9	18.8%
	Tištěná média	1	2.0%	1	2.1%
	Veřejný prostor	6	12.0%	8	16.7%
	Jiné	4	8.0%	3	6.3%

V otázce sledované platformy¹¹ lze s přihlédnutím k tabulce č. 18 konstatovat, že obě subpopulace sledovaly seriál nejčastěji v televizi. Kumulativně ve více než 75 % všech případů.

Tab. 18: Platforma sledování seriálu dle etnicity/národnosti

		Etnicita/národnost			
		Česká		Romská	
		Abs.	%	Abs.	%
Platforma	TV	36	72.0%	38	79.2%
	Internet	3	6.0%	7	14.6%
	Obojí	11	22.0%	3	6.3%

3.4.3.3. Sebe prezentace města skrze seriál

Značka „Dycky Most!“ se po odvysílání seriálu stala známou po celém Česku a během výzkumu je zřetelné, že fenomén seriálu se ve veřejném prostoru odráží v mnoha jeho dimenzích. Turistické centrum města Mostu nabízí prodej triček a placek s tematikou seriálu, v restauraci Severka je možné zakoupit různé tematické suvenýry, na mnohých veřejných

¹¹ Odpověď na otázku: „Kde jste seriál sledoval/a, v televizi nebo na internetu?“

místech jsou vylepeny seriálové nálepky a od lidí jsou na veřejnosti často slyšet nářky na seriál.

Město Most začátkem roku 2021 odstartovalo kampaň na třídění odpadu nazvanou „DYCKY TŘÍDÍ“, kde hlavní tvář kampaně představuje seriálová postava Franty, který je oblečen ve svém pracovním oděvu. Kampaní byly polepeny například vozy městské hromadné dopravy a technických služeb (viz¹²).

Primátor mostu Paparega na webových stránkách města například uvedl, že skrze popularitu seriálu ve vztahu k městu doufá v dlouhodobé zlepšení finanční situace regionu a možné nalezení politického dlouhodobějšího řešení lokálních problémů. Zároveň uvedl, že by tak seriál mohl pomoci k získání finančních prostředků pro možnost zpětného odkupu části bytového fondu do vlastnictví města (Paparega 2019: online).

Mnohdy oslavovaná popularita však má i své stinné dopady. Například v Chanově si více místních obyvatel různého věku stěžovalo na seriálový turismus se slovy „*jsme tady jako v ZOO*“. Po odvysílání seriálu se do Chanova začali vypravovat fanoušci, aby tak na vlastní oči viděli toto nechvalně proslulé místo. Seriáloví turisté si například mohli u jedné lokální firmy za 1.500 korun koupit zážitkový „safari“ výlet s průvodcem, během kterého mohli navštívit místa v Mostě, kde se seriál natáčel. Někteří obyvatelé Chanova v návaznosti na pocit „ZOO“ dodávali, že příjíždějící lidé, často spíš jen projíždějící auty, si je bez jakéhokoliv svolení svévolně fotografují jakožto formu „trofeje“, což je jim velmi nepříjemné. Dotyční však odmítli realizovat jakoukoliv oficiální formu rozhovoru a jejich nazírání se tak nepromítlo do kvantitativních dat. Co je ovšem během neformálních rozhovorů s místními Romy a Romkami zřetelné, je aspekt na základě seriálu vzrůstajícího fenoménu

---

¹² Kampaň na třídění odpadu v Mostě. Viz web: Pöschlová, S. Ke třídění vyzývá město Most nejen na tramvajích. *Město Most - oficiální web*. [online]. 8.2.2021

exotizace místních Romů ve vztahu k prostorově vyloučenému prostředí, ve kterém, ač mnohdy nechtěně, žijí.

Zde respondenti a respondentky hodnotili, zda by město Most mělo využívat seriál Most! ke své sebepropagaci¹³.

Tab. 19: Hodnocení sebepropagace města dle pohlaví a etnicity

	Etnicita/národnost								
	Česká				Romská				
	Pohlaví		Pohlaví		Pohlaví		Pohlaví		
	Muži	Ženy	Muži	Ženy	Muži	Ženy	Muži	Ženy	
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	
Sebepropagace (1= rozhodně ano; 7= rozhodně ne)	1	12	50.0%	10	38.5%	13	59.1%	15	57.7%
	2	2	8.3%	3	11.5%	3	13.6%	0	0.0%
	3	2	8.3%	2	7.7%	0	0.0%	0	0.0%
	4	3	12.5%	1	3.8%	4	18.2%	4	15.4%
	5	1	4.2%	3	11.5%	1	4.5%	2	7.7%
	6	0	0.0%	0	0.0%	0	0.0%	1	3.8%
	7	4	16.7%	7	26.9%	1	4.5%	4	15.4%

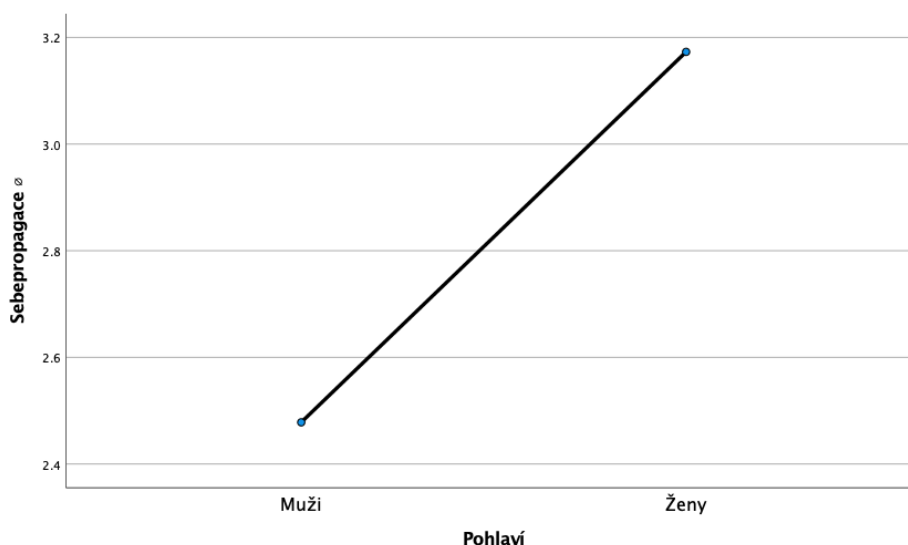
Tab. 20: Průměrná hodnocení sebepropagace města dle etnicity

Sebepropagace	Abs.	$\bar{x}$	σ	95% Confidence Interval for Mean			
				Lower Bound	Upper Bound	Minimum	Maximum
				Česká	50	3.14	2.424
Romská	48	2.54	2.133	1.92	3.16	1	7
Celkem	98	2.85	2.295	2.39	3.31	1	7

Z tabulek č. 19 a č. 20. lze vyčíst některá specifika mezi sledovanými populacemi. Češi otázku sebepropagace hodnotili průměrnou hodnotou $\bar{x} = 3,14$, zatímco Romové známkovali průměrnou hodnotou $\bar{x} = 2,54$. V rámci neformálních a polostrukturovaných rozhovorů obyvatelé města vnímali téma veskrze pozitivně.

¹³ Odpověď na otázku: „Myslíte si, že by město Most mělo využít seriál ke své propagaci? Odpovězte prosím na škále od 1 do 7, kdy 1 znamená rozhodně ano a 7 rozhodně ne.“

Graf 3: Průměrné hodnocení sebepropagace dle pohlaví

Participantka: „Je to ostuda pro tohle město.“ (Romka, Chanov, cca 30 let)

Ve výběrovém souboru se k dané otázce stavěli pozitivněji muži (viz graf č. 3). Etnicita či národnost, věk, vzdělání a ekonomický status zde nehrál při hodnocení významnou roli.

Participant: „No Most na to nakoupil práva na to heslo Dycky Most...visí to i na ceduli před kostelem, takže ano..trošičku to pozvedlo náladu. [...] a určitě je to dobře, každá prezentace, ať negativní nebo pozitivní, je dobrá a tady bych řekl, že to byla pozitivní prezentace.“ (Čech, řidič kamionu, cca 50 let, obyvatelem Mostu od narození)

Participant: „Takže, podívejte se jak, jaké je Most, jaká je to díra. Jo prostě nejhorší místo, kde může člověk bydlet. A byl jsem mile překvapený, jakou vlastně, jak to tam podali, takovou zábavnou formou jo. Že člověk se tomu zasmál, i když někdy ten humor byl až moc tvrdý, ale jako dobře. A vlastně vůbec nevykresloval Most jako špatný místo, ale spíš vykresloval nějakou tu náladu ve společnosti.“ (Čech, 35 let, obyvatelem Mostu od narození)

3.4.3.4. Celkové hodnocení seriálu

V hodnocení seriálu¹⁴ se dotazovaní lišili na základě etnicity/národnosti. Ačkoliv obě sledované subpopulace hodnotily seriál veskrze kladně, v tabulkách č. 21., č. 22, č. 23 a č. 24 lze sledovat, že Romové hodnotili, napříč pohlavími, seriál pozitivněji. Průměrné hodnocení u Čechů bylo $\bar{x} = 2,40$ a u Romů $\bar{x} = 2,10$. Muži Češi hodnotili průměrnou hodnotou $\bar{x} = 2,33$, zatímco muži Romové hodnotili seriál průměrnou hodnotou $\bar{x} = 1,77$. Ženy napříč populacemi celkově hodnotily seriál nevýrazně méně pozitivně.

Tab. 21: Celkové hodnocení seriálu dle pohlaví a etnicity/národnosti

		Etnicita/národnost							
		Česká				Romská			
		Pohlaví		Pohlaví		Pohlaví		Pohlaví	
		Muži	Ženy	Muži	Ženy	Muži	Ženy	Muži	Ženy
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	
Celkové hodnocení (1=velmi kladně/velmi se mi líbil; 7=velmi negativně/vůbec se mi nelíbil)	1	12	50.0%	13	50.0%	16	72.7%	14	53.8%
	2	4	16.7%	4	15.4%	1	4.5%	3	11.5%
	3	2	8.3%	3	11.5%	3	13.6%	2	7.7%
	4	2	8.3%	2	7.7%	0	0.0%	4	15.4%
	5	3	12.5%	1	3.8%	1	4.5%	0	0.0%
	6	0	0.0%	0	0.0%	0	0.0%	1	3.8%
	7	1	4.2%	3	11.5%	1	4.5%	2	7.7%

Tab. 22: Průměrná hodnocení seriálu dle etnicity/národnosti

Celkové hodnocení							
	Abs.	$\bar{x}$	σ	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
				Lower Bound	Upper Bound		
Česká	50	2.40	1.884	1.86	2.94	1	7
Romská	48	2.10	1.789	1.58	2.62	1	7
Celkem	98	2.26	1.835	1.89	2.62	1	7

Tab. 23: Průměrná hodnocení seriálu dle pohlaví – Romové

Celkové hodnocení							
	Abs.	$\bar{x}$	σ	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
				Lower Bound	Upper Bound		
Muži	22	1.77	1.572	1.08	2.47	1	7
Ženy	26	2.38	1.941	1.60	3.17	1	7
Celkem	48	2.10	1.789	1.58	2.62	1	7

¹⁴ Odpověď na otázku: „Jak byste celkově seriál hodnotil/a? Odpovězte prosím na škále od 1 do 7, kdy 1 znamená velmi kladně/velmi se mi líbil a 7 velmi negativně/vůbec se mi nelíbil.“

Tab. 24: Průměrná hodnocení seriálu dle pohlaví – Češi

Celkové hodnocení							
	Abs.	$\bar{x}$	σ	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
				Lower Bound	Upper Bound		
Muži	24	2.33	1.761	1.59	3.08	1	7
Ženy	26	2.46	2.024	1.64	3.28	1	7
Celkem	50	2.40	1.884	1.86	2.94	1	7

V této otázce, s přihlédnutím k sociodemografické proměnné ekonomického statusu a vzdělání dotazovaných, Češky mající vyšší a vysokoškolské vzdělání a pobírající starobní důchod, hodnotí seriál veskrze velmi negativně a muži Češi ve starobním důchodu a různého vzdělání, hodnotí seriál výrazně pozitivněji. Oproti tomu například Romové, kteří zastávají nekvalifikované dělnické práce hodnotí seriál pozitivněji než Romky se stejným ekonomickým statutem.

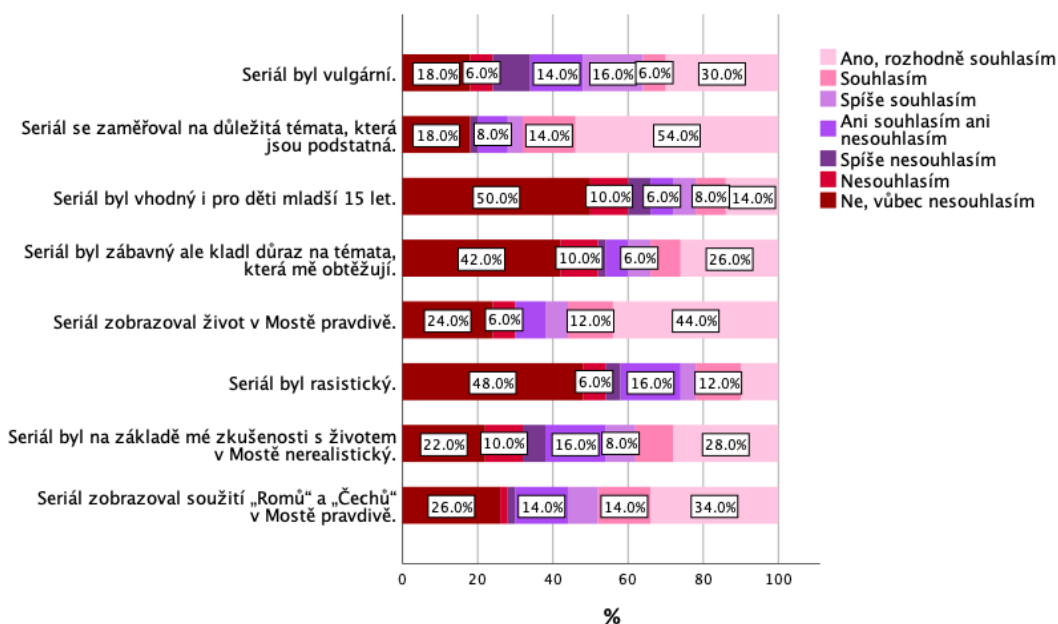
Data jsou ovšem do jisté míry omezena faktorem vysoké míry odmítnutí rozhovoru u jedinců, kteří seriál vnímali a hodnotili negativně. Dále se lze pouze domnívat, jak by kupříkladu seriál hodnotila nejstarší věková skupina Romů, pokud by se podařilo terénní data získat.

3.4.3.5. Hodnocení charakteristik seriálu

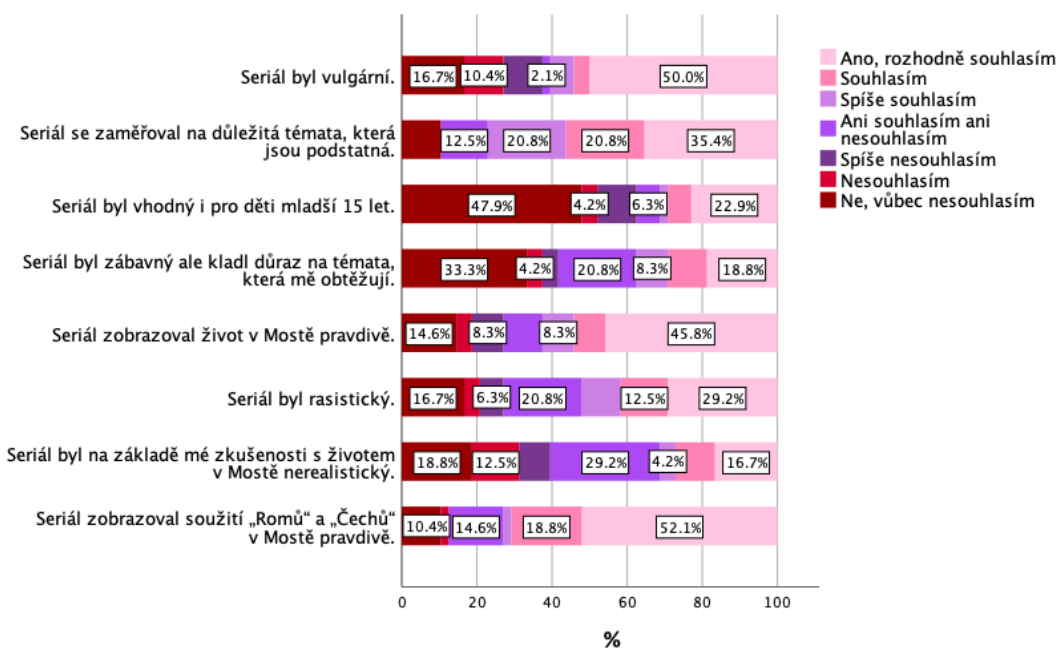
Následuje hodnocení obecných charakteristik seriálu vztahujících se k hypotetické realnosti seriálového zobrazení života v Mostě a způsobu čtení seriálového textu publikem ve vztahu k tematice společenských problémů. Baterie obsahovala osm výroků, u nichž dotazovaní vyjadřovali míru souhlasu či nesouhlasu¹⁵.

¹⁵ Odpověď na otázku: „Uvedte, do jaké míry souhlasíte s následujícími výroky. Odpovězte prosím na škále od 1 do 7, kdy 1 = ANO, rozhodně souhlasím a 7 = NE, rozhodně nesouhlasím.“

Graf 4: Hodnocení charakteristik seriálu – Češi

Graf 5: Hodnocení charakteristik seriálu – Romové

Na grafech č. 4 a č. 5 jsou procentuálně vyobrazeny odpovědi v jednotlivých subpopulacích. V tabulkách č. 25–28 pak lze pozorovat aritmetický průměr a směrodatnou odchylku hodnocení jednotlivých otázek dle etnicity a pohlaví. Z grafu č. 4 a č. 5 je patrné, že Romové v 50 % případů zcela souhlasili s tvrzením, že seriál byl vulgární. Češi s tvrzením plně souhlasili ve 30 % případů. Zcela s tvrzením nesouhlasil obdobný podíl jedinců v obou populacích. U Romů činí

průměrná hodnota odpovědi v otázce vulgarity $\bar{x} = 3,17$ a u Čechů $\bar{x} = 3,58$ s tím, že mezi jednotlivými pohlavími není výrazný pozorovaný rozdíl.

Ačkoliv větší podíl Čechů oproti Romům jednoznačně souhlasil s tvrzením, že se seriál zaměřoval na důležitá témata, průměrné hodnocení obou populací je takřka totožné s tím, že muži Češi souhlasili s tvrzením z celého výběrového vzorku nejvíce a ženy Češky naopak nejméně.

Během neformálních rozhovorů Romové a Romky velmi často poukazovali pozitivní odkaz seriálu, týkající se zobrazení romského nerovného a marginalizovaného postavení v české společnosti. Bylo tak možné, ač implicitně, usuzovat, že značná část romských obyvatel Mostu při dekódování seriálového textu přijala způsob jeho kódování, jakožto textu radikálního, který poukazuje na určité společenské problémy a rozporuje tak dominantní společenský diskurz. Dotyční tak byli s textem v souladu, či ve vyjednávací pozici. Element přínosnosti seriálu v ohledu artikulace společenských problémů zde byla nezřídka vyzdvihována nad složku čistě zábavní. Podobně o seriálu ve vztahu k důležitosti zobrazené tematiky referovali i někteří Češi.

Tazatel: „Ten seriál měl podle tebe teda funkci upozornit na rozepře mezi skupinama?“

Participant: „Ne úplně upozornit, já myslím, že většina lidí o tom ví, že v Ústeckym kraji takovýhle problémy jsou. Nemyslím si úplně upozornit, ale zmírnit ty problémy. Když jsem se sem přistěhoval, tak jsem si toho hned všimnul. Byla to komedie a urážky v komedii nejsou urážky, je to komedie. Myslím si, že to mělo ty problémy zmírnit.“

Tazatel: „A co jsou ty problémy?“

Participant: „Ty problémy, myslím si, že rasismus, protože každě... já budu říkat, jako že jsme ty bílí... tak já nevím, znám pár lidí, viděj na ulici Roma, tak hned: "ježiš, von je zloděj, von je tohleto a támhleto"... a právě v tom seriálu bylo to, že Franta byl takovej slušnej, takovej v pohodě člověk. Tak to si měli ty lidi uvědomit..“

že nejsou všichni stejný. Že prostě fakt je Rom a Rom... my jsme taky bílí a bílí. [...]. Takže tohle bych řekl, že byla ta největší pointa toho..aby si to ty lidi uvědomili, že ne všichni jsou takoví, jak se zdá a že lidi nemaj soudit podle pohledu, dokud toho člověka nepoznají.“
(Čech, 18 let, student, obyvatelem Mostu 2 roky)

Tazatel: „A jak jste říkal, podle vás tvůrci tím pádem neměli nebo nechtěli upozornit na nějaký společenský problémy nebo tak?“

Participant: „Ne vůbec, vůbec jsem to v tom neviděl, podle mě čistě chtěli pobavit obecenstvo, nic jinýho jsem v tom neviděl. Nějakej názor, nějakej pohled změnit. To určitě ne...“ (Čech, řidič kamionu, cca 50 let, obyvatelem Mostu od narození)

Vybrané sociodemografické proměnné nehrály v této otázce znatelnou roli a pozorované rozdíly mezi jednotlivými pozicemi k určité charakteristice byly málo patrné. Ovšem Češi, kteří seriálový text četli zejména jako zábavní program, tím pádem vyjednáváním či neutralizačním způsobem, v otázkách společenské problematiky s ohledem k romské minoritě, často zastávali předsudečné postoje. Ty se týkaly poukazování obecných negativních vlastností Romů, jako vytěžování a zneužívání sociálního systému, nepracovitosti, vychytralosti, sklonu k vytváření hluku a nepořádku ve veřejném prostoru, obecná nepřizpůsobivost a sklony k majetkové kriminalitě. S tímto obrazem „typického Roma“ se během neformálních rozhovorů bylo možné setkávat velmi frekventovaně.

V tabulkách č. 25–28 jsou zobrazena průměrná hodnocení a jejich konzistence dle jednotlivých subpopulací a pohlaví. S tvrzením, že seriál byl vhodný i pro děti mladší 15 let plně nesouhlasilo 50 % dotazovaných Čechů. Podobně hodnotili Romové, kteří se na stejné odpovědi shodli ve 48 % případů. Průměrná hodnota odpovědí za Čechy je zde $\bar{x} = 5,13$ a u Romů $\bar{x} = 4,78$, což za obě posuzované skupiny (zaokrouhleně) znamená kategorii „spíše nesouhlasím“.

42 % dotazovaných Čechů a 33 % Romů plně nesouhlasilo s tvrzením, že se seriál zaměřoval na témata, která dotazované

obtěžovala. Průměrné hodnoty populací zde byly za Čechy $\bar{x} = 4,49$ a Romy $\bar{x} = 4,29$. Obě skupiny tak hodnotily otázku velmi podobně a vůči tvrzení tak zastávaly neutrální – až spíše nesouhlasné stanovisko.

Tab. 25: Hodnocení ženy Češky

	Abs.	$\bar{x}$	σ
Seriál byl vulgární.	26	3.50	2.005
Seriál se zaměřoval na důležitá témata, která jsou podstatná.	26	2.81	2.209
Seriál byl vhodný i pro děti mladší 15ti let.	26	4.88	2.405
Seriál byl zábavný ale kladl důraz na témata, která mě obtěžují.	26	4.19	2.577
Seriál zobrazoval život v Mostě pravdivě.	26	3.19	2.577
Seriál byl rasistický.	26	4.46	2.284
Seriál byl na základě mé zkušenosti s životem v Mostě nerealistický.	26	3.35	2.279
Seriál zobrazoval soužití „Romů“ a „Čechů“ v Mostě pravdivě.	26	3.46	2.267
Celkem pozorování	26		

Tab. 26: Hodnocení muži Češi

	Abs.	$\bar{x}$	σ
Seriál byl vulgární.	24	3.67	2.496
Seriál se zaměřoval na důležitá témata, která jsou podstatná.	24	2.42	2.430
Seriál byl vhodný i pro děti mladší 15ti let.	24	5.38	2.281
Seriál byl zábavný ale kladl důraz na témata, která mě obtěžují.	24	4.79	2.670
Seriál zobrazoval život v Mostě pravdivě.	24	3.25	2.541
Seriál byl rasistický.	24	5.62	2.102
Seriál byl na základě mé zkušenosti s životem v Mostě nerealistický.	24	4.29	2.368
Seriál zobrazoval soužití „Romů“ a „Čechů“ v Mostě pravdivě.	24	3.46	2.670
Celkem pozorování	24		

Tab. 27: Hodnocení ženy Romky

	Abs.	$\bar{x}$	σ
Seriál byl vulgární.	26	3.12	2.471
Seriál se zaměřoval na důležitá témata, která jsou podstatná.	26	2.65	1.623
Seriál byl vhodný i pro děti mladší 15ti let.	26	4.92	2.682
Seriál byl zábavný ale kladl důraz na témata, která mě obtěžují.	26	4.08	2.348
Seriál zobrazoval život v Mostě pravdivě.	26	3.19	2.498
Seriál byl rasistický.	26	3.69	2.363
Seriál byl na základě mé zkušenosti s životem v Mostě nerealistický.	26	3.96	2.271
Seriál zobrazoval soužití „Romů“ a „Čechů“ v Mostě pravdivě.	26	2.42	2.003
Celkem pozorování	26		

Tab. 28: Hodnocení muži Romové

	Abs.	$\bar{x}$	σ
Seriál byl vulgární.	22	3.23	2.562
Seriál se zaměřoval na důležitá témata, která jsou podstatná.	22	2.59	2.085
Seriál byl vhodný i pro děti mladší 15ti let.	22	4.64	2.401
Seriál byl zábavný ale kladl důraz na témata, která mě obtěžují.	22	4.50	2.345
Seriál zobrazoval život v Mostě pravdivě.	22	2.73	2.004
Seriál byl rasistický.	22	3.09	1.925
Seriál byl na základě mé zkušenosti s životem v Mostě nerealistický.	22	4.36	1.840
Seriál zobrazoval soužití „Romů“ a „Čechů“ v Mostě pravdivě.	22	2.36	2.036
Celkem pozorování	22		

V otázce, nakolik seriál zobrazoval život v Mostě pravdivě, odpovídaly obě skupiny dotazovaných podobně s tím, že necelá polovina dotazovaných s tvrzením, že seriál zobrazoval život v Mostě pravdivě „zcela souhlasila“. Průměrně v této věci Češi „spíše souhlasili“ v míře $\bar{x} = 3,22$ a Romové s $\bar{x} = 2,92$ taktéž. Jako nejbližše pravdě nahlíželi seriál muži Romové, s průměrnou hodnotou $\bar{x} = 2,73$, kdy zároveň ze všech datových shluků, řazených dle pohlaví hodnotili nejkonzistentněji,

tedy s nejmenším hodnotovým rozptylem. Ti, kteří s tvrzením buďto nesouhlasili, či zcela nesouhlasili, byli u Čechů z 33 % (největší podíl) tvořeni starobními důchodci a u Romů tvořili skupinu v největším podílu, z cca 33 %, nekvalifikovaní dělníci. S přihlédnutím k délce bydlení v obci byla skupina nesouhlasící či zcela nesouhlasící, tvořena v největší míře jedinci, kteří buďto v Mostě bydlí déle než 20 let (Češi), či se v Mostě narodili (Romové), (viz tabulka č. 29).

Tab. 29: Jedinci neshledávající seriál realistický dle etnicity a délky bydlení

Etnicita/národnost	Česká	Délka bydlení v Mostě		Jedinci hodnotící na škále 6 a 7	
				Abs.	%
Česká	Délka bydlení v Mostě	1 měsíc až 6 měsíců	0	0.0%	
		6 měsíců až 1 rok	0	0.0%	
		1 rok až 5 let	5	33.3%	
		6 až 10 let	0	0.0%	
		10 až 20 let	2	13.3%	
		Více než 20 let	6	40.0%	
		Od narození	2	13.3%	
Romská	Délka bydlení v Mostě	1 měsíc až 6 měsíců	0	0.0%	
		6 měsíců až 1 rok	0	0.0%	
		1 rok až 5 let	1	11.1%	
		6 až 10 let	1	11.1%	
		10 až 20 let	2	22.2%	
		Více než 20 let	0	0.0%	
		Od narození	5	55.6%	

Participant: „No, ze začátku jsem se na to díval s tím, že tam uvidím běžně známá místa, kde já se pohybuju a pak mě to chytlo i tím humorem...no a pak už to bylo jedno s druhým, támhle ten barák, tam jsem byl třeba před tejdnem, tam jsem prožil tohleto, takže sem se na to začal koukat s tím, abych viděl ty známé budovy a pak jsem se díval, že tam byly ty situace komický. Ale samozřejmě, nic z toho nebylo reálný, protože to bylo jako sitcom prostě.“

Tazatel: „Nebyly tam situace, kde jste si říkal třeba: "no jo, takhle vypadá typická situace u nás v Mostě“?“

Participant: „Nene, vůbec. Žádná situace nebyla typická, která se odehrává dnes a denně, přímo tady.“

Tazatel: „Jak to?“

Participant: „Protože v Chanově to ve skutečnosti vypadá úplně jinak, než je v tom seriálu. I ta severka funguje úplně jinak. I ty lidi se chovají jinak, i na tom gymplu tam chodí jinak..nic z toho tam není reálný. Bylo to udělaný, aby to bylo úsměvný, což chápu..ale nic z toho nebylo reálný prostě.“ (Čech, cca 45 let, dělník).

S tvrzením, že byl seriál rasistický plně nesouhlasilo 48 % dotazovaných Čechů, zatímco Romové odpověděli stejně pouze v cca 17 % případů. Průměrná hodnota zde činí $\bar{x} = 5,04$ u Čechů a $\bar{x} = 3,39$. Muži Romové nejvíce považovali seriál za rasistický s průměrnou hodnotou $\bar{x} = 3,09$, zatímco muži Češi naopak nejméně s průměrnou hodnotou $\bar{x} = 5,62$. V tabulce č. 30 a č. 31 lze sledovat věkové složení a ekonomický status Čechů, kteří neshledávali seriál rasistickým a na Likertově škále výrok hodnotili číslem 6 a 7. Z tabulky č. 30 je evidentní, že Češi shledávají seriál méně rasistickým s přibývajícím věkem. 33 % těch Čechů, kteří na škále hodnotili body 6 a 7, jsou starší 60 a více let a zároveň 37 % takto hodnotících, jsou starobní důchodci. S ohledem k tabulce č. 32 lze konstatovat, že úroveň dosaženého vzdělání nehrála při rozhodování této nejstarší skupiny dotazovaných rolí. Další významnou podskupinu tvoří lidé ve věku mezi 30–59 lety se středním vzděláním, ať s maturitou či bez maturity. Ti nejčastěji vykonávají dělnické či jiné, „níže“ postavené pracovní pozice a jsou to většinou muži.

Participant: „[...] jako v tom seriálu jo...no tak tam nebylo nic rasistického že jo...v tom seriálu, ta nevraživost těch skupin...když člověk nemusí, tak s cikánama nikdy nespolupracuje že jo...když nemusí...když, plácnu, někdo shání na facebooku v jedné skupině... tam někdo shání furt nějaký zedníky...samozřejmě, že jsou mezi cigánama i šikovný zedníci, ale prostě...plácnu, je tam inzerát: potřebuju šikovného na předělání koupelny. Tak tam psali ty cigáni šikovný, i tam posílali ty fotky toho co udělali, jenže ten člověk si stejně vzal radši nějakýho bílýho, protože má větší jistotu, že se mu nic neztratí že jo. [...] a z tohoto důvodu vychází to,

ze když nemusíte spolupracovat, tak nespolupracujete s nima...“
(Čech, řidič kamionu, cca 50 let, obyvatelem Mostu od narození)

Tab. 30: Češi neshledávající seriál rasistickým dle věku a pohlaví

Věk			Pohlaví		Celkem
			Muži	Ženy	
15-19	Abs.		0	1	1
	%		0.0%	10.0%	3.7%
20-29	Abs.	4	0	4	4
	%	23.5%	0.0%	14.8%	
30-44	Abs.	4	1	5	5
	%	23.5%	10.0%	18.5%	
45-59	Abs.	4	4	8	8
	%	23.5%	40.0%	29.6%	
60+	Abs.	5	4	9	9
	%	29.4%	40.0%	33.3%	
Celkem	Abs.	17	10	27	27
	%	100.0%	100.0%	100.0%	

Tab. 31: Češi neshledávající seriál rasistickým dle ekonomického statusu

		Češi hodnotící na škále 6 a 7		Celkem	
		Abs.	%	Abs.	%
Ekonomický status	Starobní důchodce	10	37.0%	10	37.0%
	Studující	2	7.4%	2	7.4%
	Dělník nekvalifikovaný	3	11.1%	3	11.1%
	Dělník kvalifikovaný	5	18.5%	5	18.5%
	Nižší administrativní pracovník	2	7.4%	2	7.4%
	Nižší odborný pracovník	3	11.1%	3	11.1%
	VŠ odborný a vědecký pracovník (učitel, lékař, právník ap.)	1	3.7%	1	3.7%
OSVČ	1	3.7%	1	3.7%	
Celkem		27	100.0%	27	100.0%

Tab. 32: Češi neshledávající seriál rasistickým dle vzdělání a ekonomického statusu

		Ekonomický status								Celkem	
		Starobní důchodce	Studující	Dělník nekvalifikovaný	Dělník kvalifikovaný	Nižší administrativní pracovník	Nižší odborný pracovník	VŠ odborný a vědecký pracovník (učitel, lékař, právník ap.)	OSVČ		
Vzdělání	Základní	Abs.	0	1	0	0	0	0	0	0	1
		%	0.0%	100.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	100.0%
Střední bez maturity		Abs.	3	0	2	3	1	1	0	0	10
		%	30.0%	0.0%	20.0%	30.0%	10.0%	10.0%	0.0%	0.0%	100.0%
Střední s maturitou		Abs.	3	0	0	2	1	2	0	1	9
		%	33.3%	0.0%	0.0%	22.2%	11.1%	22.2%	0.0%	11.1%	100.0%
Vyšší odborné		Abs.	2	0	0	0	0	0	0	0	2
		%	100.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	100.0%
Vysokoškolské		Abs.	2	1	1	0	0	0	1	0	5
		%	40.0%	20.0%	20.0%	0.0%	0.0%	0.0%	20.0%	0.0%	100.0%
Celkem		Abs.	10	2	3	5	2	3	1	1	27
		%	37.0%	7.4%	11.1%	18.5%	7.4%	11.1%	3.7%	3.7%	100.0%

Ve vztahu k seriálovému textu, jakožto textu opozičnímu či radikálnímu, který vystupuje vůči určitému společenskému diskurzu, je možné artikulovat, že zmiňovaná část dotazovaných Čechů zde měla tendenci, s ohledem k otázce výskytu rasismu v textu, text neutralizovat, či jej vyjednávat. Dle výsledků dat se jedná nejčastěji o starobní důchodce a ekonomicky aktivní muže, kteří vykonávají dělnické a jiné, méně kvalifikované práce.

Jak totiž bylo v metodologické části stanoveno, předpokládanou součástí kódování textového obsahu z opoziční či radikální pozice, bylo zakomponování explicitního vyjadřování rasistických postojů vůči určitým seriálovým postavám, které představovaly členy/ky romské minority. Skrze taková zobrazení pak text, opoziční vůči diskurzu implicitního a explicitně vyjadřovaného rasismu v české společnosti, na samotný problém existence takového diskurzu upozorňoval.

K protilehlému tvrzení „seriál byl na základě mé zkušenosti s životem v Mostě nerealistický“ se obě skupiny postavily různě. Ačkoliv průměrná hodnota u Čechů $\bar{x} = 3,82$ a u Romů $\bar{x} = 4,16$, obě skupiny měly odlišné rozložení známkování. Romové zaujímali nejčastěji (ve 29 % případů) střední hodnotu 4, zatímco Češi se uchýlovali nejčastěji k oběma extrémním hodnotám, teda 1 (28 % případů) či 7 (22 % případů). U tohoto tvrzení docházelo během šetření často ke zmatení dotazovaných, kdy nepochopili samotnou logiku tvrzení. Nezřídká v pokročilejší fázi dotazníku docházelo ke zjištění, že dotyční tvrzení hodnotili nechtěně přesně opačně vůči vlastnímu názoru. Jistou příčinou nedorozumění byla špatná srozumitelnost otázky.

Závěrečné tvrzení této baterie otázek, týkající se pravdivosti zobrazení soužití „Romů“ a „Čechů“, hodnotili dotazované skupiny rozdílně. Zatímco 34 % dotazovaných Čechů s tvrzením zcela souhlasilo a 26 % zcela nesouhlasilo, Romové s tvrzením zcela souhlasili v cca 52 % případů a v pouze v cca 10 % případů zcela nesouhlasili. Průměrné hodnoty jsou $\bar{x} = 3,46$ u Čechů a $\bar{x} = 2,39$. Romové, souhrnně řečeno, „souhlasí“ až „spíše souhlasí“ s tím, že soužití Čechů a Romů bylo

v seriálu zobrazeno pravdivě. Češi s tímž tvrzením „spíše souhlasí“ až „ani souhlasí a ani nesouhlasí“.

Z uplynulé baterie škálových otázek vychází, že dotazovaní Romové větším podílem nahlíží seriál jako zcela pravdivý obraz reality života v Mostě. Stejně je tomu tak v otázce pravdivosti zobrazení soužití obou skupin. Češi naopak ve znatelně menší míře shledávají seriál jako rasistický. S přihlédnutím k celkovému hodnocení seriálu, kdy se seriál jako celek více líbil Romům, lze tvrdit, že nahlížení seriálu jako rasistického není implicitním znakem toho, že by se jedincům seriál nelíbil. Z tohoto důvodu z baterie otázek vyplývá, že Romové seriálový text oproti Čechům spíše četli v konsensu s postojem opozičního kódování textu. Jinými slovy, na těchto otázkách Romové seriálový text četli více souhlasně, zatímco někteří Češi byli vůči textu buďto v neutralizační pozici či v pozici vyjednávací.

3.4.3.6. Nejvíce (ne)sympatické postavy

Obě dotazované skupiny měly za úkol určit tři nejvíce sympatické a naopak tři nejvíce nesympatické seriálové postavy s tím, že jsou řazeny preferenčně a každé „umístění“ bylo vedeno jako zvláštní otázka. V tabulce č. 33 jsou pod vlastními kódy zaneseny seriálové postavy.

Tab. 33: Číselné označení postav

Číselné označení	Jméno postavy
1	Luďan
2	Dáša
3	Eda
4	Franta
5	Farář
6	Čočkin
7	Ilona
8	Tonda
9	Roman
10	Laco
11	Jožo
12	Žaneta
13	Juliš
14	Gerd
15	Romana
16	Julišová
17	Blanka
18	Nikdo
19	Ostatní

Češi

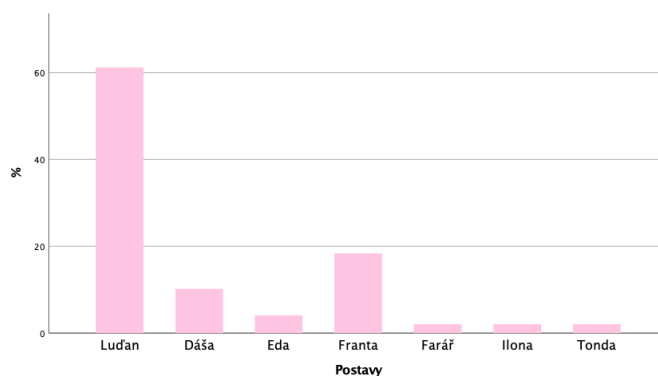
Tab. 34: Nejvíce sympatické postavy dle preferencí Čechů

		1. postava	2. postava	3. postava
Abs.	Valid	49	48	47
	Missing	1	2	3
	Mod(x)	1	4	2

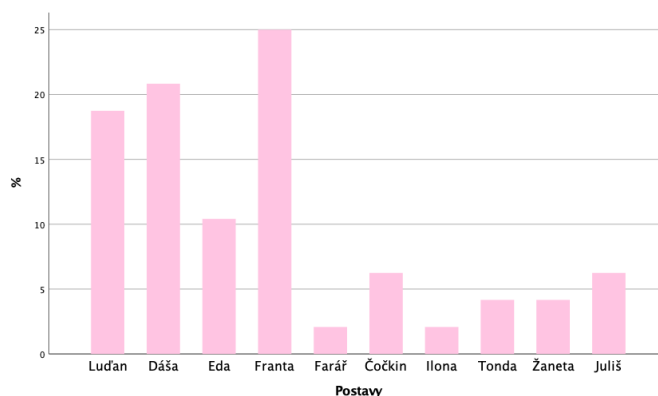
Z tabulky č. 34 vychází, že nejvíce oblíbenou postavu u dotazovaných Čechů představuje Luďan, kterého jako nejvíce sympatickou postavu vidělo 60 % dotazovaných. Druhou nejvíce sympatickou postavou je Franta, kterého tak zvolilo 24 % dotazovaných a třetí nejvíce sympatickou Dáša, kterou takto nahlíželo 20% dotazovaných Čechů. Zatímco při volbě nejvíce sympatické seriálové

postavy byli Češi poměrně konzistentní a volili z užšího okruhu postav, u druhé nejvíce sympatické seriálové postavy se názory liší a Dáša zde, oproti nejvíce preferované postavě, získala pouze o 4 p. b. méně hlasů. U třetí nejvíce sympatické postavy pak byly hlasy rozvrstveny mezi největší počet postav, kdy zároveň Dáša dostala znatelně silnější preferenci. Do preferenčních hlasů byly započítány v datech chybějící záznamy, nýbrž dotyční jedinci často vyjádřili neexistenci jakékoliv preference na danou pozici.

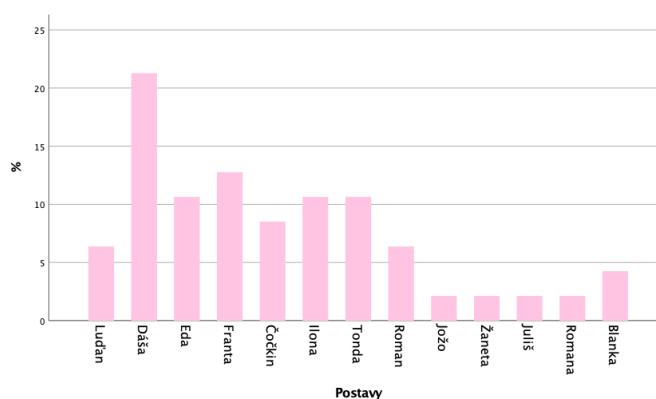
Graf 6: Nejvíce sympatická postava – Češi

Graf 7: Druhá nejvíce sympatická postava – Češi

Graf 8: Třetí nejvíce sympatická postava – Češi

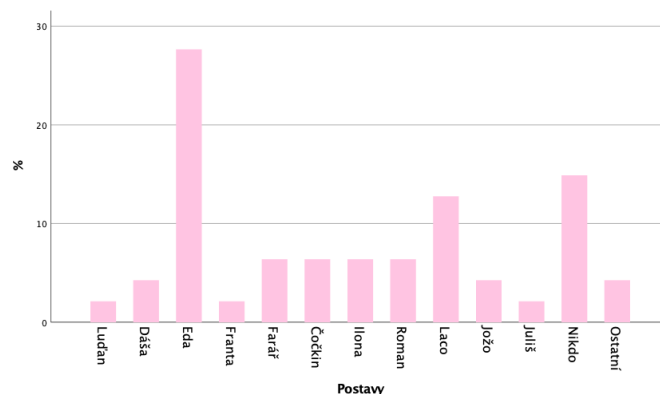

Tab. 35: Nejvíce nesympatické postavy dle preferencí Čechů

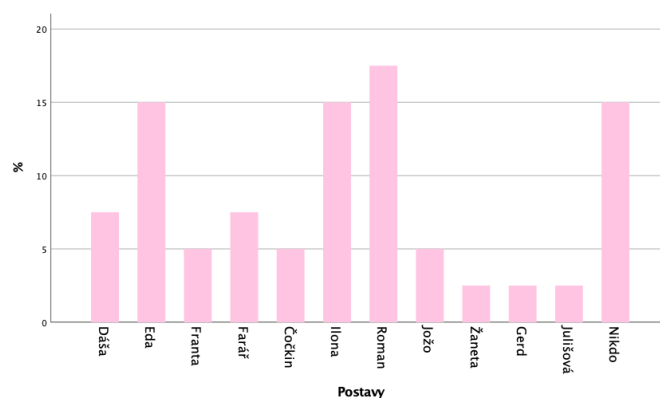
		1. postava	2. postava	3. postava
Abs.	Valid	47	40	35
	Missing	3	10	15
	Mod(x)	3	9	18

V tabulce č. 35 lze optikou Čechů pozorovat tři nejvíce nesympatické postavy. V grafech č. 9, č. 10 a č. 11 se pak nachází rozvrstvení hlasů u jednotlivých pozic a postav. Jako nejvíce nesympatickou postavu Češi určili Edu, kterého takto označilo 26 % dotazovaných. U nejvíce nesympatické postavy dotazovaní Češi hlasovali znovu poměrně jasně, kdy na druhé pozici, která byla nejbližší nejvyšší preferenci, byl „nikdo“ se 14 %, s tím, že dotyční neshledávali žádnou z postav jako nejvíce nesympatickou. Preferenčně následovala postava Laca, který získal 12 %. Druhou nejvíce nesympatickou postavou byl Roman, kterého tak označilo 14 % dotazovaných. Zde lze opět sledovat jistou nejednoznačnost preferencí, kdy se o druhou nejvíce preferovanou pozici dělí „nikdo“, Ilona a Eda s 12 % hlasů. Třetí nejvíce nesympatickou postavu Češi neurčili, nýbrž největší podíl hlasujících připadá na volbu „nikdo“. Na druhé, preferenčně nejsilnější pozici, pak byla Ilona a Laco s 10 %.

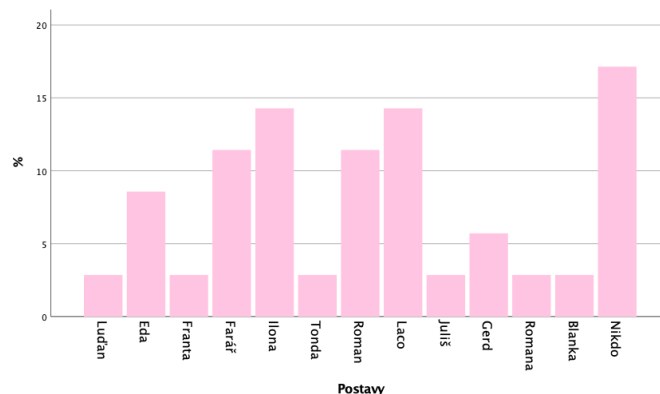
Graf 9: Nejvíce nesympatická postava – Češi

Graf 10: Druhá nejvíce nesympatická postava – Češi

Graf 11: Třetí nejvíce nesympatická postava – Češi

Z rozdělení preferencí vůči jednotlivým postavám označeným jako „nejvíce nesympatické“ lze konstatovat, že jako nejsilněji nesympatickou postavu viděli Češi Edu. S přechodem k dalším nesympatickým pozicím vzrůstá množství chybějících dat a lze se tak, pouze implicitně, domnívat, že část z dotazovaných, za které data chybí, též neměli ve výběru

nesympatických postav preferenci, pouze však nevyslovili „nikdo“. Například Laca vidělo více jedinců (7) jako nejvíce nesympatickou postavu než například Romana (3 jedinci). Při volbě druhé nejvíce nesympatické postavy však Laca neoznačil ani jeden/jedna z dotazovaných. Roman je druhou nejvíce nesympatickou postavou, ovšem, pokud by byla vyřazena volba „nikdo“, na třetí pozici by byla Ilona s Lacem, kteří při volbě třetí nejvíce nesympatické postavy získali druhý nejvyšší podíl preferencí. Mezi českými diváky je více jedinců, kteří nahlíželi postavu Laca jako nejvíce nesympatickou.

Romové

Tab. 36: Nejvíce sympatické postavy dle preferencí Romů

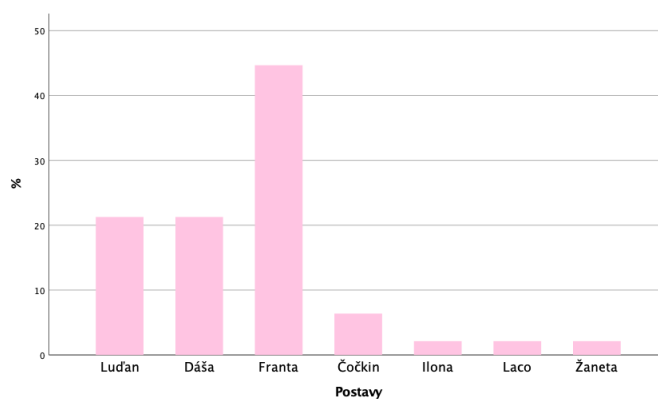
		1. postava	2. postava	3. postava
Abs.	Valid	47	47	46
	Missing	1	1	2
	Mod(x)	4	1 ^a	1

a. Multiple modes exist. The smallest value is shown

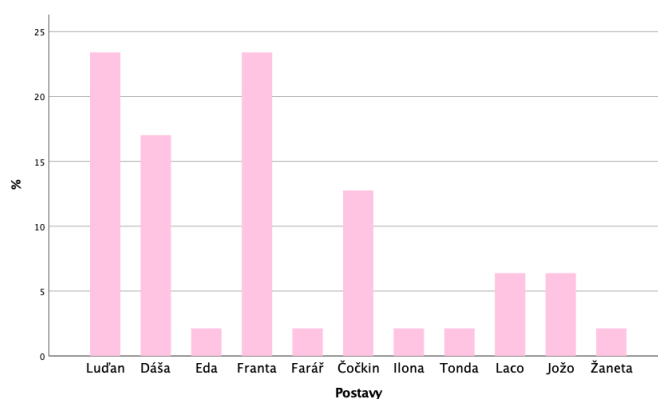
V tabulce č. 36 lze pozorovat preference dotazovaných Romů k nejvíce sympatickým seriálovým postavám. Jako nejvíce sympatickou postavu označili Romové Frantu a to v cca 44 % případů. O pozici nejvíce sympatické postavy s druhou nejvyšší preferencí se zde dělí Dáša a Luďan s 22 % preferenčních hlasů. Jako druhou nejvíce sympatickou postavu označili dotazovaní Romové rovnocenně Luďana a Frantu, s podílem cca 30 % dotazovaných na každou z postav. Postava s druhým největším podílem preferencí je zde Dáša, kterou jako nejvíce pozitivní postavu shledalo cca 17 % dotazovaných. Jako třetí nejvíce sympatickou postavou, s největším podílem preferencí, označili dotazovaní Luďana s cca 19 % hlasů. S cca 17 % pak byla postava Dáša.

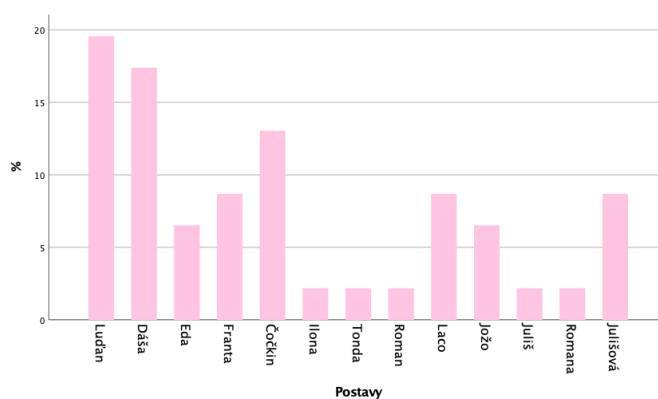
Graf 12: Nejvíce sympatická postava – Romové

Graf 13: Druhá nejvíce sympatická postava – Romové

Graf 14: Třetí nejvíce sympatická postava – Romové

Při volbě nejvíce sympatické postavy Romové hlasovali, oproti Čechům, více nejednoznačně. U všech tří pozic či stupňů jsou hlasy postavám přiřazovány diferencovaně s tím, že se mezi nejvíce preferovanými postavami jsou Franta, Dáša a Lud'an.

V tabulce č. 37, č. 38 a č. 39 lze lépe pozorovat preference k volbě druhé nejvíce sympatické postavy z pozic jedinců, kteří jako nejvíce sympatickou postavu volili buďto Frantu, Dášu či Luďana.

Tab. 37: Preference k volbě druhé postavy z pozic nejvíce sympatického Franty – Romové

	Abs.	%
Luďan	7	33.3
Dáša	5	23.8
Eda	1	4.8
Čočkin	3	14.3
Ilona	1	4.8
Laco	1	4.8
Jožo	3	14.3
Celkem	21	100.0

Tab. 38: Preference k volbě druhé postavy z pozic nejvíce sympatické Dáši – Romové

	Abs.	%
Luďan	3	30.0
Franta	3	30.0
Farář	1	10.0
Čočkin	1	10.0
Tonda	1	10.0
Laco	1	10.0
Celkem	10	100.0

Tab. 39: Preference k volbě druhé postavy z pozic nejvíce sympatického Luďana – Romové

	Abs.	%
Dáša	3	30.0
Franta	4	40.0
Čočkin	2	20.0
Laco	1	10.0
Celkem	10	100.0

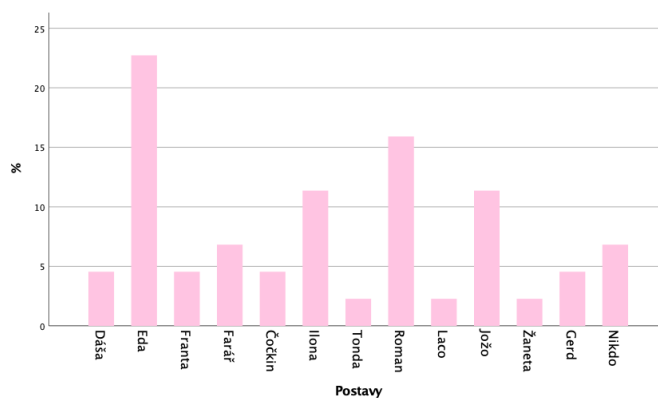
Tab. 40: Nejvíce nesympatické postavy dle preferencí Romů

		1. postava	2. postava	3. postava
Abs.	Valid	44	37	33
	Missing	4	11	15
Mod(x)		3	9	3 ^a

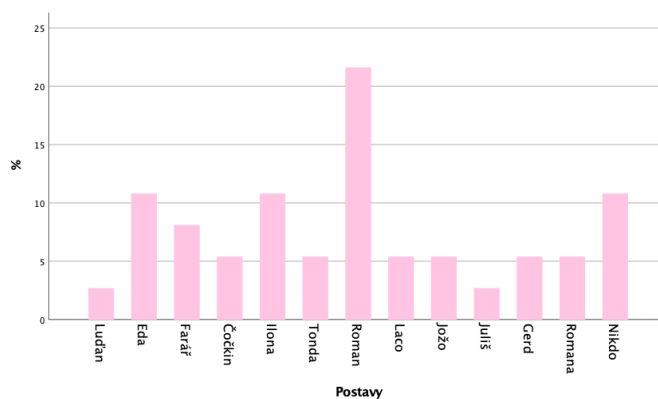
a. Multiple modes exist. The smallest value is shown

Tabulka č. 40 referuje k nejvíce nesympatickým postavám z pohledu Romů. Jako nejvíce nesympatickou postavu Romové viděli Edu, který získal cca 21 % preferenčních hlasů. Jako druhou nejvíce nesympatickou postavu Romové spatřovali Romana s cca 17 % hlasů. Ovšem zde 23 % dotazovaných nevyřklo žádnou preferenci. Jako třetí nejvíce nesympatickou postavou byl zvolen souběžně Eda a Roman a to pouze s cca 8 % hlasů. Této volby se neúčastnilo 31 % celkově dotazovaných Romů a hlasy jsou zde silně diferencovány, nýbrž mají jednotlivé postavy pouze jednotky preferenčních hlasů.

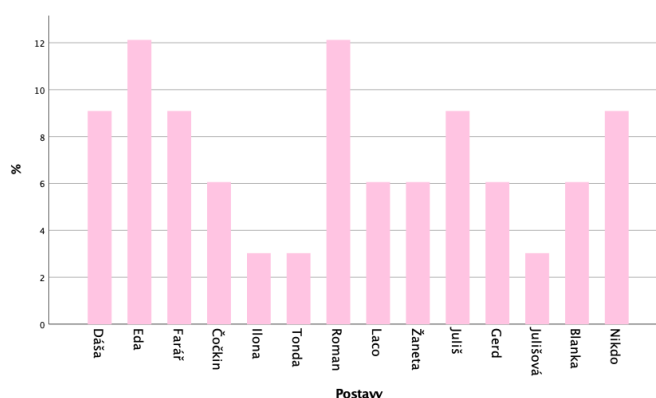
Graf 15: Nejvíce nesympatická postava – Romové

Graf 16: Druhá nejvíce nesympatická postava – Romové

Graf 17: Třetí nejvíce nesympatická postava – Romové

Z uplynulé soustavy otázek lze konstatovat, že obě sledované skupiny mají svou nejvíce oblíbenou postavu, která svou etnickou či národnostní identitou korespondují s identitou jednotlivých skupin.

3.4.3.7. Rasistické a homofobní postavy?

V následujících dvou otázkách dotazovaní volně jmenovali, zda v seriálu shledávali některé z postav jako rasistické či homofobní¹⁶.

Rasistické postavy

Tab. 41: Výskyt rasistických postav dle Čechů

		Abs.	%	Valid %
Valid	NE	27	54.0	54.0
	ANO	23	46.0	46.0
	Celkem	50	100.0	100.0

Tab. 42: Výskyt rasistických postav dle Romů

		Abs.	%	Valid %
Valid	NE	20	41.7	41.7
	ANO	28	58.3	58.3
	Celkem	48	100.0	100.0

¹⁶ Odpověď na otázky: „Byly podle Vás v seriálu postavy, které byste označil/a za rasisty?“; „Byli podle Vás v seriálu postavy, které byste označil/a jako homofobní, vyjadřující strach či nenávisť vůči sexuálním menšinám (gayové, lesby, bisexuální či transgender osoby)?“

S ohledem k tabulkám č. 41 a č. 42, referujících o výskytu rasistických postav dle preferencí jednotlivých subpopulací, podíl dotazovaných Čechů shledávajících některé z postav jako rasistické, činil 46 % dotazovaných. Určité postavy jako rasistické označil větší podíl dotazovaných Romů, kdy takto uvedlo cca 58 % dotazovaných.

Seriálovou postavou, nejčteněji označenou jako rasistickou, se v očích Čechů stal Edu (viz tab. 43), kterého takto označilo 28 % dotazovaných. Stejně tak byl Eda nejčteněji označenou rasistickou postavou z perspektivy Romů (viz tab. 44). Edu jako rasistu označilo cca 35 % dotazovaných Romů.

Tab. 43: Rasistické postavy dle Čechů

		Abs.	%
Luďan	NE	45	90.0%
	ANO	5	10.0%
Dáša	NE	50	100.0%
	ANO	0	0.0%
Eda	NE	36	72.0%
	ANO	14	28.0%
Franta	NE	50	100.0%
	ANO	0	0.0%
Farář	NE	50	100.0%
	ANO	0	0.0%
Čočka	NE	49	98.0%
	ANO	1	2.0%
Ilona	NE	45	90.0%
	ANO	5	10.0%
Tonda	NE	50	100.0%
	ANO	0	0.0%
Roman	NE	45	90.0%
	ANO	5	10.0%
Jiné	NE	46	92.0%
	Agresori z Chanova	1	2.0%
	Laco	2	4.0%
	Skinheadi	1	2.0%

Tab. 44: Rasistické postavy dle Romů

		Abs.	%
Luďan	NE	43	89.6%
	ANO	5	10.4%
Dáša	NE	48	100.0%
	ANO	0	0.0%
Eda	NE	31	64.6%
	ANO	17	35.4%
Franta	NE	47	97.9%
	ANO	1	2.1%
Farář	NE	47	97.9%
	ANO	1	2.1%
Čočka	NE	48	100.0%
	ANO	0	0.0%
Ilona	NE	44	91.7%
	ANO	4	8.3%
Tonda	NE	47	97.9%
	ANO	1	2.1%
Roman	NE	37	77.1%
	ANO	11	22.9%
Jiné	NE	45	93.8%
	Jožo	1	2.1%
	Juliš	1	2.1%
	Skinheadi	1	2.1%

Edu jako rasistu označilo nejvíce z dotazovaných Čechů, ovšem u dalších postav se četnost čtení daných postav jako rasistických výrazně snižuje. Rozdíl je patrný u Romana (viz tab. 45 a tab. 46), kterého Češi jako rasistu označili pouze v 10 % případů, zatímco Romové v cca 23 % případů. Dalšími, nejčteněji označovanými postavami z pozice Čechů jsou Luďan a Ilona, kteří získali nálepku rasisty/tky též od 10 % dotazovaných. Luďana jako rasistu označili Romové podobně, tedy v cca

10 % dotazovaných. Ilonu jako rasistku pak nahlíželo cca 8 % dotazovaných Romů (4 jedinci). Mezi nejvýznamnější reziduální případy lze řadit, z perspektivy Čechů, Laca, kterého jako rasistu označili 4 % dotazovaných. Dále byl v jednom případě označen Čočkín. Dva Češi též použili skupinové označení, kdy jako rasisty označili „agresory z Chanova“ a „skinheady“. Romové použili označení postav jako rasistických v celkově širším spektru, kdy, oproti Čechům, v jednotkách případů označili jako rasistu Frantu, faráře, Tonda, Joža a Juliše. Též použili, v jednom případě, skupinové označení pro „skinheady“.

Jelikož z vlastní stanovené perspektivy čtení seriálového textu vychází, že Eda představuje postavu explicitně vyjadřující rasismus, je vhodné srovnat, kdo ho ve výběrovém vzorku za rasistickou postavu nepovažoval. Mezi Čechy ho jako rasistu neoznačilo 36 dotazovaných, respektive 72 % celkově dotazovaných a mezi Romy 31 dotazovaných, což představuje cca 65 % dotazovaných. Tuto skupinu u Čechů největším podílem tvoří starobní důchodci a to 36 % (13 jedinců). Dále pak se podílem 11–14 % takto vyjádřili dělníci, ať nekvalifikovaní či kvalifikovaní. Mezi Romy jsou preference více diverzifikovány, přičemž největší shluk tvoří nekvalifikovaní či kvalifikovaní dělníci, kdy oba ekonomické statusy tvoří 20 % této skupiny. U české populace je tak nejvíce zastoupena věková skupina lidí starších šedesáti let, oproti tomu u populace romské nejvíce zastoupenou věkovou kategorií jsou lidé ve věku 30–44 let (29 %). Češi staršího věku mají na této otázce tendenci seriálový text dekodovat vyjednáváním způsobem, či jej neutralizovat.

Homofobní postavy

V tabulkách č. 45 a č. 46 jsou zaneseny názory jednotlivých skupin vůči homofobii v vztahu k seriálovým postavám. Oproti tematice rasismu jsou zde obě sledované skupiny více v konsensu, kdy v seriálu shledalo 52 %

dotazovaných Čechů některé postavy jako homofobní a Romové se stejným způsobem vyjádřili v cca 56 % případů.

Tab. 45: Výskyt homofobních postav dle Čechů

		Abs.	%	Valid %
Valid	NE	24	48.0	48.0
	ANO	26	52.0	52.0
	Celkem	50	100.0	100.0

Tab. 46: Výskyt homofobních postav dle Romů

		Abs.	%	Valid %
Valid	NE	21	43.8	43.8
	ANO	27	56.3	56.3
	Celkem	48	100.0	100.0

V tabulkách č. 47 a č. 48 lze sledovat podrobné rozložení jednotlivých preferencí. Nejčteněji označovanou postavou jako homofobní byl, v perspektivě obou sledovaných skupin, Luďan. Češi ho takto označili podílem 22 % a Romové 31 %. Druhou nejčteněji označovanou postavou jakožto homofobní byl Eda, kterého tak nahlíželo 18 % Čechů a cca 19 % Romů. Dále Romana jako homofoba označilo cca 13 % Romů a 10 % Čechů. Češi stejně artikulovali Ilonu, kterou jako homofobku nahlíželo 10 % dotazovaných a Romů 6 % dotazovaných. Češi ve dvou případech označili všechny postavy jako homofobní a dále v jednom případě Dášu. Romové po dvou případech označili jako homofoba Frantu, Laca, Čočkina, Romanu a Julišovou, v jednom pak faráře. Romové tak mezi seriálovými postavami, oproti Čechům, rozeznali více z nich jako homofobních či rasistických.

Tab. 47: Homofobní postavy dle Čechů Tab. 48: Homofobní postavy dle Romů

		Abs.	%
Ludřan	NE	39	78.0%
	ANO	11	22.0%
Dáša	NE	49	98.0%
	ANO	1	2.0%
Eda	NE	41	82.0%
	ANO	9	18.0%
Franta	NE	50	100.0%
	ANO	0	0.0%
Farář	NE	50	100.0%
	ANO	0	0.0%
Čočkin	NE	50	100.0%
	ANO	0	0.0%
Ilona	NE	45	90.0%
	ANO	5	10.0%
Tonda	NE	50	100.0%
	ANO	0	0.0%
Roman	NE	45	90.0%
	ANO	5	10.0%
Romana	NE	50	100.0%
	ANO	0	0.0%
Julišová	NE	50	100.0%
	ANO	0	0.0%
Laco	NE	50	100.0%
	ANO	0	0.0%
Jiné	NE	48	96.0%
	Všechny	2	4.0%

		Abs.	%
Ludřan	NE	33	68.8%
	ANO	15	31.3%
Dáša	NE	48	100.0%
	ANO	0	0.0%
Eda	NE	39	81.3%
	ANO	9	18.8%
Franta	NE	46	95.8%
	ANO	2	4.2%
Farář	NE	47	97.9%
	ANO	1	2.1%
Čočkin	NE	46	95.8%
	ANO	2	4.2%
Ilona	NE	45	93.8%
	ANO	3	6.3%
Tonda	NE	48	100.0%
	ANO	0	0.0%
Roman	NE	42	87.5%
	ANO	6	12.5%
Romana	NE	46	95.8%
	ANO	2	4.2%
Julišová	NE	46	95.8%
	ANO	2	4.2%
Laco	NE	46	95.8%
	ANO	2	4.2%
Jiné	NE	48	100.0%

Participant (k Edovi): „Protože je primitiv... každý kdo nemá rád někoho kvůli rase je pro mě primitiv.“ (Rom, Most)

Participant (k Edovi): „Zahrál to tak, jako Mostečák vesnickej, nekulturní hovado. Jsem také z Mostu, prostě to tak zahrál, mám hodně kámošů co nejsou Romové a ani jeden semnou takhle nemluvil, prostě to je jenom trošku přehnaný, co se týče seriálu jako takovýho, dobrá komedie pro zasmání.“

Tazatel: „Takže nějakýho takovýho Edu z Mostu v realitě neznáte nebo nepotkáváte?“

Participant: „Ale jasně že sou takoví Edové v Mostě, ale když by se tahle bavil se mnou můj kámoš Eda, tak mu pustím jednu na bradu a byla by z něho Eva... Přece se někdo nenechá tak urážet nebo vy byste to snášel? Od vašeho kolegy kterej by vás rasově urážel... tady jde o to, že Eda byl kamarád Franty a takhle prostě kámoši spolu nemluví...“ (Rom, odhadem 40 let, Most)

3.4.4. Reprezentace stereotypů

V nadcházejících bateriích tvrzení dotazovaní na sedmibodové škále hodnotili, nakolik v seriálovém textu spatřovali vybrané jevy. Daný jev pak hodnotili ve vztahu k domnělému reálnému stavu a určité skupině. První baterie se týká české populace a tytéž otázky byly posléze kladeny ve vztahu k populaci romské. Otázky se soustředí na subjektivní vnímání vlastní skupiny, se kterou se dotazovaní přímo ztotožňují a skupiny jim vnější. Co se týče rozdílnosti jednotlivých hodnocení podle různých sociodemografických ukazatelů, ukázalo se, že poměrně významnou charakteristiku zde hraje, mimo etnicitu či národnost, pohlaví dotazovaných a dále, u některých konkrétních tvrzení, ekonomický status jedinců.

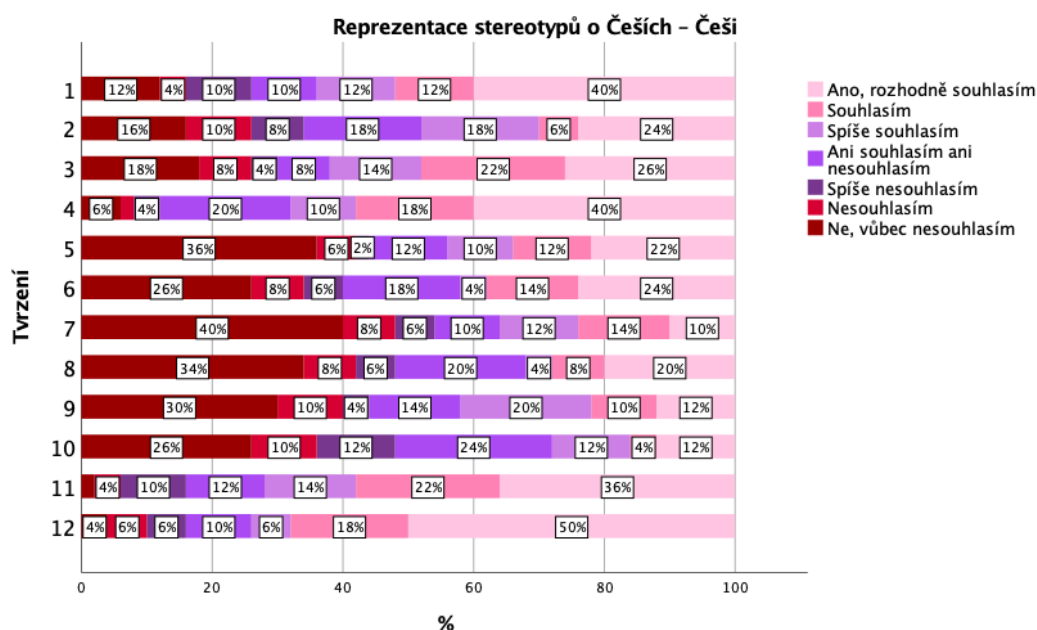
Stereotypy o Češích

V tabulce č. 49 se nachází baterie diskutovaných tvrzení, která jsou hierarchicky seřazena tak, jak šla při rozhovorech po sobě. V grafu č. 18 lze pozorovat, jak sami sebe Češi v seriálu viděli a jak se, vzhledem k daným tvrzením, vidí Češi v reálném sociálním světě. Podrobnější hodnocení za jednotlivá pohlaví lze sledovat v tabulkách č. 50 a č. 51.

Tab. 49: Reprezentace stereotypů o Češích

Reprezentace stereotypů o Češích	
Číslo tvrzení	Tvrzení
1	Češi byli v seriálu zobrazováni jako tolerantní.
2	Češi jsou tolerantní i ve skutečnosti.
3	Češi byli v seriálu zobrazováni jako alkoholici.
4	Češi jsou alkoholici i ve skutečnosti.
5	Češi byli v seriálu zobrazováni jako rasisté.
6	Češi jsou rasisté i ve skutečnosti.
7	Češi byli v seriálu zobrazováni jako homofobové.
8	Češi jsou homofobové i ve skutečnosti.
9	Češi byli v seriálu zobrazováni jako neochotní pracovat.
10	Češi jsou neochotní pracovat i ve skutečnosti.
11	Češi byli v seriálu zobrazováni jako lidé, kteří si zakládají na rodinných a přátelských vztazích.
12	Češi si zakládají na rodinných a přátelských vztazích i ve skutečnosti.

Graf 18: Reprezentace stereotypů o Čechách – Češi

Tab. 50: Perspektiva žen Češek k Čechům

Ženy Češky													
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	Celkem pozorování
Abs.	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26
$\bar{x}$	3.31	3.96	3.15	2.77	3.35	3.38	4.00	3.96	4.38	4.46	2.50	2.04	
σ	2.363	2.049	1.953	1.796	2.348	2.282	2.383	2.358	2.299	1.944	1.631	1.341	

Tab. 51: Perspektiva mužů Čechů k Čechům

Muži Češi													
Číslo tvrzení	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	Celkem pozorování
Abs.	24	24	24	24	24	24	24	24	24	24	24	24	24
$\bar{x}$	2.63	3.50	3.63	2.42	5.17	4.58	5.50	4.96	4.38	4.63	2.67	2.75	
σ	1.861	2.226	2.551	1.792	2.297	2.339	1.888	2.274	2.102	2.102	1.711	2.231	

K zobrazení Čechů v seriálu jako tolerantních referovali Češi souhrnně spíše souhlasně. Češi se souhrnně označili v realitě za silnější alkoholiky, než tomu bylo v seriálu.

Participant: „Já bych řek, že tak jako alkoholik byl maximálně kněz. [...] Jsme pivaři jak cyp no. To je to, co mi říká, že máme ty sklony. Nejsme Rusko, abysme jako jeli tvrdej furt, ale máme rozhodně tam ty sklóníky no. Někdo jede vínko, někdo pivo. Ale myslim si, že každěj si rád uleví jako nad sklenkou něčeho, co má nějaký procentíčko.“ (Čech, 22 let)

V otázce, zda byli Češi zobrazováni jako rasisté, Češi zaujímali spíše nesouhlasná stanoviska, zejména pak muži, jejichž průměrné hodnocení tvrzení činilo $\bar{x} = 5,17$. Podobně pak hodnotili i reálný stav, a sice, že Češi spíše nejsou rasisté. Ovšem například aktuálně studující Češi hodnotili tvrzení průměrně $\bar{x} = 2,33$, tedy souhlasně a skupina Čechů do 29 let $\bar{x} = 3,08$. S přibývajícím věkem Češi nahlížejí Čechy méně jako rasisty. Průměrná hodnota tvrzení za věkovou kohortu 30–44 byla $\bar{x} = 3,58$, za kohortu 45–59 pak $\bar{x} = 4,67$. U nejstarší skupiny byla průměrná čísla obdobná.

Participant: „... máme v sobě něco, co nám asi nakecal někdo nebo to prostě vychází ze zkušeností a prostě jsme všichni tak trochu rasisti, bych řek. Takže spíš nejsme tolerantní a závisí na situaci.
(Čech, 22 let)

Participant: „Já si myslím, že lidi, když budete do hloubky a když vám dovolí se jim dostat pod kůži, tak jakoby hodně lidí ve své podstatě takovejch je. Jako takovej ten nácek skrytej...[...], když tady budeme mezi ty lidi co tady sou, tak prostě ten, ten, ten řekne, že s cigánama nemá problém, ale když přijde na lámání chleba, tak v něm bude ten nácek jako prase. Asi takhle.“
(Čech, 35 let, obyvatelem Mostu od narození)

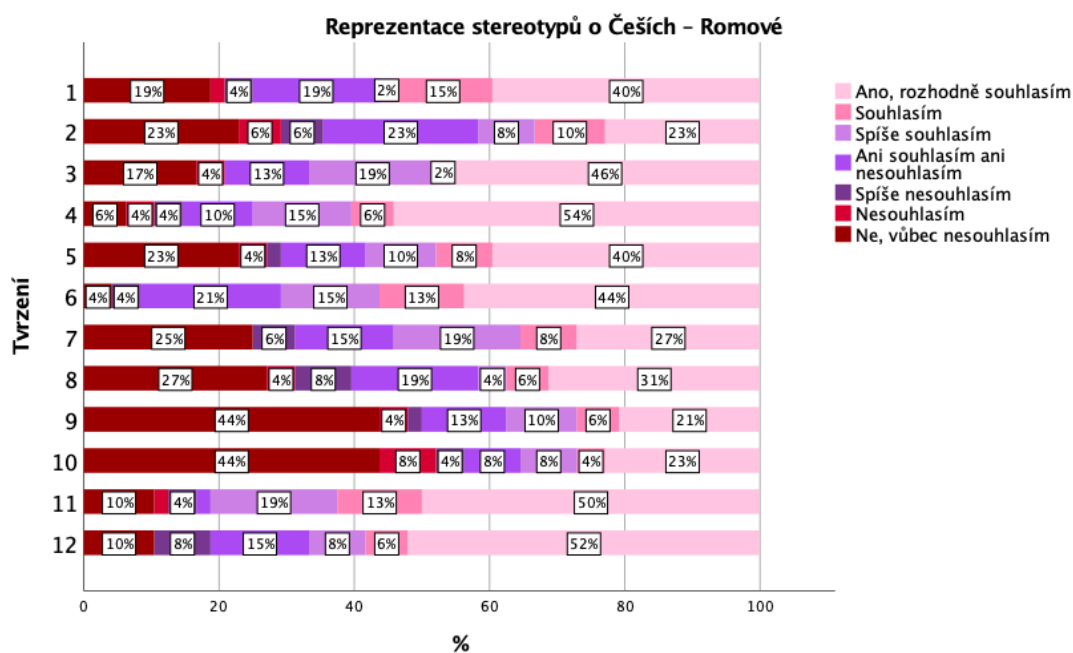
Vůbec nejsilněji nesouhlasné stanovisko Češi zastávali vůči tvrzení, že byli v seriálu zobrazováni jako homofobové. Zde 40 % dotazovaných uvedlo, že s tvrzením zcela nesouhlasí, kdy znovu výrazněji v nesouhlasu byli muži ($\bar{x} = 5,50$) a ženy ($\bar{x} = 4,00$) zastávaly v souhrnu neutrální stanovisko. Domnělá realita byla přijímána více, než jak tomu bylo v seriálu. Ovšem celkově Češi s tvrzením spíše nesouhlasili. Vzhledem k ekonomickému statusu, nejsilnější nesouhlas vyjadřovali starobní důchodci/kyně a kvalifikovaní a nekvalifikovaní dělníci/nice.

Zobrazení české neochoty k práci Češi hodnotili spíše nesouhlasně, kdy pak v domnělé realitě vlastnost Čechům připisovali ještě méně.

Zda si Češi v seriálu zakládají na přátelských a rodinných vztazích bylo Čechy přijímáno spíše souhlasně, kdy reálný stav pak hodnotili souhlasně. V otázkách rasismu a homofobie hodnotily ženy Čechy více kriticky, tedy více souhlasně. V otázce Čechů a přátelských a rodinných vztahů pak ženy toto tvrzení hodnotily nejvíce souhlasně ($\bar{x} = 2,00$).

V grafu č. 19 je zaneseno hodnocení výroků o Češích, seriálové zobrazení a jejich „reálné“ vlastnosti, z perspektivy Romů. Podrobnější hodnocení za jednotlivá pohlaví lze sledovat v tabulkách č. 52 a č. 53.

Graf 19: Reprezentace stereotypů o Češích – Romové

Tab. 52: Perspektiva žen Romek k Čechům

		Ženy Romky											Celkem pozorování		
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12		
Abs.		26	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26
$\bar{x}$		3.15	4.12	3.27	3.00	3.23	2.54	2.96	3.69	5.27	4.77	2.54	2.54		
σ		2.603	2.179	2.409	2.263	2.503	1.606	2.107	2.494	2.491	2.582	2.177	1.794		

Tab. 53: Perspektiva mužů Romů k Čechům

Muži Romové												Celkem pozorování	
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
Abs.	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22
$\bar{x}$	3.14	3.64	2.64	1.73	3.45	2.36	4.45	4.09	3.73	4.55	2.36	2.73	
σ	1.983	2.341	2.083	1.032	2.405	1.706	2.283	2.389	2.251	2.483	1.787	2.374	

Při pohledu na rozložení preferencí z romské perspektivy (viz graf č. 19) je možné sledovat určitý nesoulad. Například v otázce reálného alkoholismu Čechů, muži Romové hodnotili průměrně $\bar{x} = 1,73$, zatímco v seriálu byli Češi zobrazováni jako alkoholici, dle Romů, slaběji. Celkově však s tvrzením zcela souhlasilo 54 % dotazovaných Romů.

S tvrzením, že Češi byli v seriálu zobrazováni jako rasisté, Romové, oproti Čechům, souhlasili ve výrazně větší míře, kdy 40 % dotazovaných Romů s tvrzením zcela souhlasilo a celkově s tvrzením Romové spíše souhlasili. Zda jsou Češi rasisté i ve skutečnosti Romové hodnotili oproti seriálovému zobrazení více souhlasně, kdy pouhé 4 % dotazovaných Romů s tvrzením zcela nesouhlasilo a zcela souhlasilo 44 %. Mezi muži z jednotlivých skupin je zde velmi zřetelný nesoulad, kdy rozdíl mezi průměrným hodnocením činí více než dva body na Likertově škále (rozdíl mezi ženami je jeden bod).

V otázce homofobie byli Romové vůči Čechům více kritičtí, než samotní Češi vůči sobě samým. S tvrzeními zcela nesouhlasil menší podíl dotazovaných a naopak větší podíl dotazovaných s tvrzeními zcela souhlasil. Romové, nezávisle na pohlaví, v otázce reálného stavu homofobie hlasovali víceméně v souladu s názorem Češek, které mezi Čechy spatřují silnější homofobní tendence, oproti mužům Čechům. Zobrazovanou neochotu Čechů pracovat nahlíží jednotlivá pohlaví rozdílně, kdy Romové jsou k tvrzení neutrální, zatímco Romky s ním spíše nesouhlasí. K reálnému stavu pak Romové souhrnně oproti dotazovaným Čechům přistupují více nesouhlasně, kdy Čechy hodnotí jaké více pracovité. Čechy jako zakládající si na rodinných a přátelských vztazích zcela souhlasně nahlíží jak v seriálu, tak i v realitě, přes 50 % dotazovaných Romů.

Stereotypy o Romech

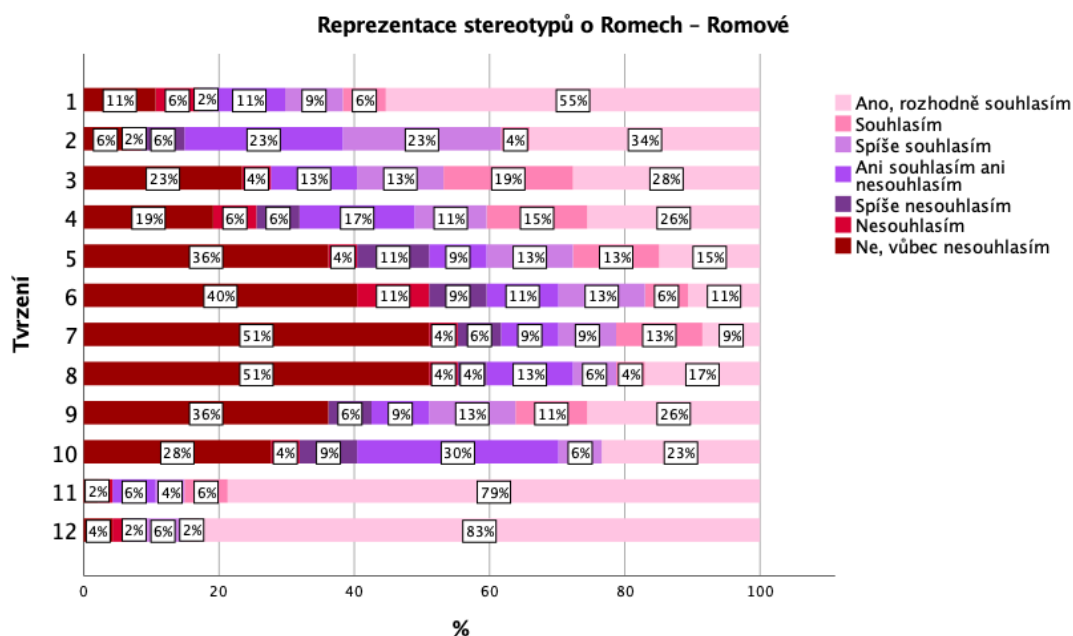
V tabulce č. 54 je zobrazena baterie tvrzení, které se týkají zobrazení Romů v seriálu a jejich domnělých reálných vlastností.

Tab.54: Reprezentace stereotypů o Romech

Reprezentace stereotypů o Romech	
Číslo tvrzení	Tvrzení
1	Romové byli v seriálu zobrazováni jako tolerantní.
2	Romové jsou tolerantní i ve skutečnosti.
3	Romové byli v seriálu zobrazováni jako alkoholici.
4	Romové jsou alkoholici i ve skutečnosti.
5	Romové byli v seriálu zobrazováni jako rasisté.
6	Romové jsou rasisté i ve skutečnosti.
7	Romové byli v seriálu zobrazováni jako homofobové.
8	Romové jsou homofobové i ve skutečnosti.
9	Romové byli v seriálu zobrazováni jako neochotní pracovat.
10	Romové jsou neochotní pracovat i ve skutečnosti.
11	Romové byli v seriálu zobrazováni jako lidé, kteří si zakládají na rodinných a přátelských vztazích.
12	Romové si zakládají na rodinných a přátelských vztazích i ve skutečnosti.

V grafu č. 20 lze pozorovat, jak sami sebe k daným tvrzením nahlíží Romové. V tabulkách č. 55 a č. 56 je hodnocení za jednotlivá pohlaví.

Graf 20: Repräsentace stereotypů o Romech – Romové

Tab. 55: Perspektiva žen Romek o Romech

Ženy Romky													Celkem pozorování
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
Abs.	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26
$\bar{x}$	2.73	2.92	3.35	3.73	4.88	5.15	4.77	5.42	3.58	4.00	1.35	1.19	
σ	2.308	1.958	2.331	2.219	2.372	2.203	2.286	2.335	2.686	2.298	.797	.567	

Tab. 56: Perspektiva mužů Romů¹⁷ o Romech

Muži Romové													Celkem pozorování
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
Abs.	21	21	21	21	21	21	21	21	21	21	21	21	21
$\bar{x}$	2.43	3.00	3.57	3.43	3.90	4.67	5.48	4.48	4.62	4.52	1.86	2.10	
σ	2.014	1.581	2.399	2.293	2.211	2.153	2.228	2.400	2.202	2.159	1.797	2.143	

S tvrzením, že Romové byli v seriálu zobrazováni jako tolerantní, Romové souhlasili – až spíše souhlasili. Zcela s tvrzením souhlasilo 55 % z validně dotazovaných Romů. Průměrně pak hodnotili tvrzení v souhrnu $\bar{x} = 2,58$. Zda jsou tolerantní i ve skutečnosti již natolik souhlasní nebyli, kdy s tvrzením zcela souhlasilo 34 % platně dotazovaných a značný podíl

¹⁷ Jeden respondent (65 let) odmítl hodnotit baterii otázek vztahující se k Romům.

dotazovaných se pohyboval mezi neutrálním a spíše souhlasným stanoviskem.

Zda byli Romové zobrazováni jako alkoholici a jsou jimi i ve skutečnosti, Romové hodnotili velmi podobně, kdy průměrné hodnoty u obou otázek byly kolem $\bar{x} = 3,50$, tedy spíše souhlasné – až neutrální stanovisko.

Zda byli Romové zobrazováni jako rasisté hodnotili Romové v 36 % platných případů zcela odmítavě. Romky zde, oproti Romům, v průměru hodnotily o jeden škálový bod více nesouhlasně. Zcela s tvrzením souhlasilo 15 % platně dotazovaných, kdy souhrnně Romové zastávali neutrální – až spíše nesouhlasný postoj. Reálný sklon k rasismu pak Romové hodnotili spíše nesouhlasně a průměrná hodnota zde činila $\bar{x} = 4,91$, přičemž 40 % dotazovaných tvrzení zcela odmítlo.

Co se týče tematiky homofobie, Romové se zde vyjádřili k oběma tvrzením spíše nesouhlasně, kdy u obou tvrzení byl 51 % podíl dotazovaných, kteří tvrzení zcela odmítnuli. Více z nich se pak vyjádřilo zcela souhlasně k reálnému stavu výskytu homofobie mezi Romy (17 % dotazovaných).

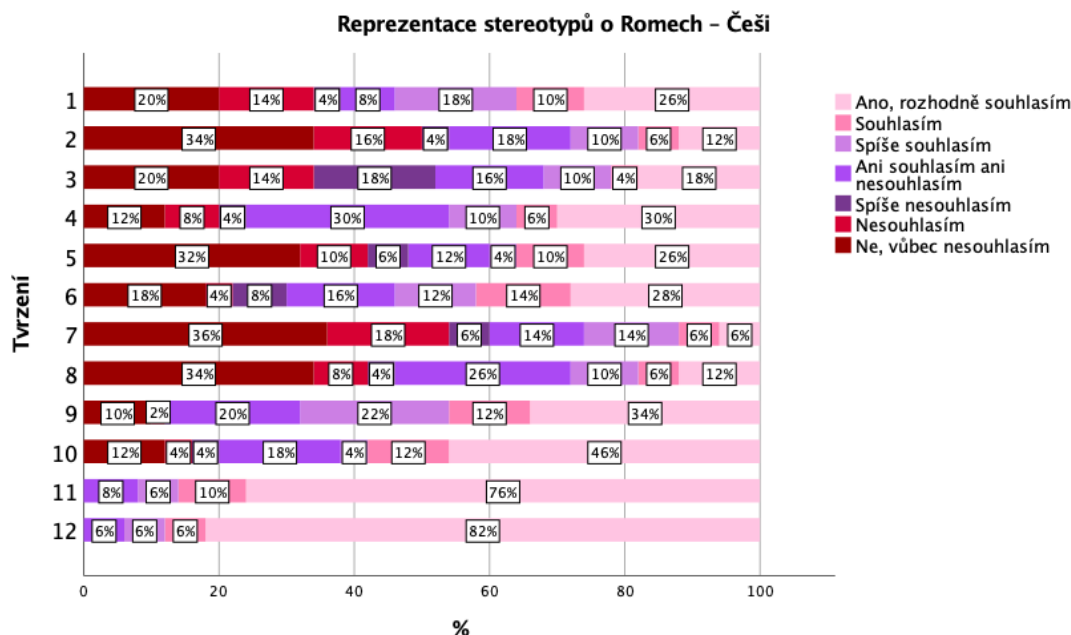
Zda byli Romové zobrazováni jako neochotni pracovat, zcela negovalo 36 % dotazovaných a zcela souhlasilo 26 %, přičemž celkové stanovisko vůči výroku bylo neutrální. Romové oproti Romkám s tvrzením více nesouhlasili s rozdílem jednoho škálového bodu.

U tvrzení, zda jsou Romové neochotni pracovat i ve skutečnosti, byli dotazovaní rozděleni zhruba na části, které byly rozděleny poměrně rovnoměrně po celé bodové škále. Celkově Romové zaujali k výroku neutrální stanovisko.

U otázky, zda byli Romové v seriálu zobrazováni jako zakládající si na rodinných a přátelských vztazích, se vyjádřilo 79 % dotazovaných zcela souhlasně. U reálného stavu se pak 83 % dotazovaných vyjádřilo zcela souhlasně. Romky zde hlasovaly velmi konzistentně, kdy jejich průměrná hodnota činila $\bar{x} = 1,19$ a směrodatná odchylka $\sigma = 0,567$. Romové v průměru o zhruba jeden škálový bod méně souhlasně.

V grafu č. 21 je rozložení názorů Čechů, jak vnímali zobrazení Romů v seriálu a jak hodnotí domnělé vlastnosti Romů ve skutečnosti. V tabulkách č. 57 a č. 58 je hodnocení za jednotlivá pohlaví.

Graf 21: Reprezentace stereotypů o Romech – Češi

Tab. 57: Perspektiva žen Češek o Romech

Ženy Češky														
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	Celkem pozorování	
Abs.	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26
$\bar{x}$	3.69	4.58	4.38	3.27	3.81	3.04	4.69	4.58	2.77	2.69	1.46	1.42		
σ	2.294	2.266	1.768	1.867	2.281	1.822	1.995	2.230	1.818	2.112	.905	.945		

Tab. 58: Perspektiva mužů Čechů o Romech

Muži Češi													
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	Celkem pozorování
Abs.	24	24	24	24	24	24	24	24	24	24	24	24	24
$\bar{x}$	3.83	5.04	4.29	3.63	4.63	3.92	5.46	4.71	2.96	2.96	1.46	1.29	
σ	2.390	2.032	2.440	2.281	2.683	2.518	1.911	2.053	1.967	2.236	.977	.751	

Způsoby percepce seriálového textu se mezi skupinami liší, a to zejména na základě etnické či národnostní identity. S ohledem k zobrazované a domněle reálné tolerantnosti obou skupin, lze v hodnocení jednotlivých výroků pozorovat funkční uzavřený okruh. Z dat je zřejmé, že pohled na chování příslušníků jednotlivých skupin, či jejich „obecnou vlastnost“ tolerantnosti se mezi skupinami liší. Romové

v otázce tolerantnosti nahlíží na Čechy podobným způsobem jako Češi nahlíží sami sebe. To platí jak pro zobrazovanou tolerantnost Čechů, tak pro tolerantnost reálnou. Při pohledu na domnělou tolerantnost Romů však Češi, oproti sebenahlížení Romů, zaujmají výrazně odlišné stanovisko, které se odlišuje téměř o dva škálové body. 34 % dotazovaných Čechů zcela popřela, že jsou Romové tolerantní.

Zda byli Romové zobrazováni jako alkoholici Češi spíše negovali s tím, že o jeden škálový bod více souhlasili s vyobrazením Čechů jako alkoholiků. Domnělý reálný stav pak Češi hodnotili v průměru více souhlasně s tvrzením a jako reálné alkoholiky označili Romy v 30 % zcela souhlasících případů. Ovšem zde byli Češi s Romy víceméně v konsensu, tedy spíše souhlasně.

S tvrzením, že Romové byli zobrazováni jako rasisté zcela souhlasilo 26 % dotazovaných Čechů a 32 % zcela nesouhlasilo. Celkovým průměrem se k tvrzení Češi stavěli neutrálně. Mezi zcela souhlasnými a zcela nesouhlasnými hlasy nehrál roli věk, pohlaví, ani ekonomický status. Tvrzení, že Romové jsou rasisty ve skutečnosti, Češi v průměru hodnotili spíše souhlasně s tím, že ženy spatřovaly v Romech více rasisty než muži, a to o jeden škálový bod.

U otázky homofobie Češi s vyobrazením Romů jako homofobů spíše nesouhlasili. Celkově se zcela odmítavě vyjádřilo 36 % dotazovaných, muži hodnotili v průměru $\bar{x} = 5,46$ a ženy $\bar{x} = 4,69$. Zda jsou Romové homofoby ve skutečnosti Češi hodnotili podobně, tedy spíše nesouhlasně. Zde je patrný rozdíl mezi pohlavími, kdy Češky hodnotí Romy jako homofoby o jeden škálový bod pozitivněji oproti Romkám.

U tématu neochoty k práci je mezi skupinami viditelný rozdíl, kdy Češi s oběma tvrzeními spíše souhlasili. Zobrazení Romů jako neochotných pracovat zcela potvrdilo 34 % dotazovaných. Ačkoliv průměrná hodnocení zobrazované neochoty k práci a neochoty reálné jsou si podobná, u domnělé reálné neochoty s tvrzením zcela souhlasilo

46 % dotazovaných. Rozdíl v hodnocení mezi skupinami zde činí jeden a půl bodu na hodnotící škále.

Participant: „... záleží, jestli berete Roma jako všechny, nebo je odsuzujete, dáváte je do podskupin... já je беру všechny stejně... existují dva typy tohoto obyvatelstva, ale myslím si, že se tohle město hodně umírnilo, co se týče těchto konfliktů...“

Tazatel: „Co jsou ty dva typy?“

Participant: „Znám dva, jeden ten pracující, co se nebojí ty práce, je takovej v pohodě, chce i pracovat... a druhá ta část, kterou já osobně nemusím, to jsou ty co berou ty drogy, berou si peníze z toho, že mají ty děti. Takhle za mě, já rozdělují ty dva typy Romů a takhle by to brala podle mě většina.“

Tazatel: „A kdybys tyhle dvě kategorie měl vztáhnout na celou populaci, jak budou zastoupený?“

Participant: „Přímo ve městě Most převyšuje populace těch hodnějších, ale co se týče okolní vesnice jako Chanov nebo Obrnice, tam bych se bál vstoupit... tam jsou fakt takový ty, jak bych to řekl, jednou jsem se tam byl podívat i osobně a nebylo to nic hezkýho. Seznámil jsem se tady s pár kamarádama a jsou dobrý a vim, že tyhle by si nějakou krádež nedovolili, mají tu výchovu tak danou asi, že by si tohle asi nedovolili... ale fakt tyhle vesnice Chanov, Obrnice, tam jsou populace těch... zlejších.“ (Čech, 18 let, student, obyvatelem Mostu 2 roky)

Zda byli Romové zobrazení jako zakládající si na rodinných a přátelských vztazích Češi hodnotili zcela souhlasně až souhlasně. 76 % dotazovaných Čechů s tvrzením zcela souhlasilo a nikdo k dotazovaných nehodnotil vyšší známkou než neutrální. U domnělého reálného stavu pak souhrnně Češi hodnotili zcela souhlasně. Zde obě pohlaví vyjádřila například silnější souhlas, než muži Romové.

Obě sledované skupiny mají v určitých bodech sklon k pozitivnějšímu sebehodnocení a naopak více negativnímu hodnocení druhé skupiny. Nahlížení určitého tvrzení vztahujícího se k dané skupině

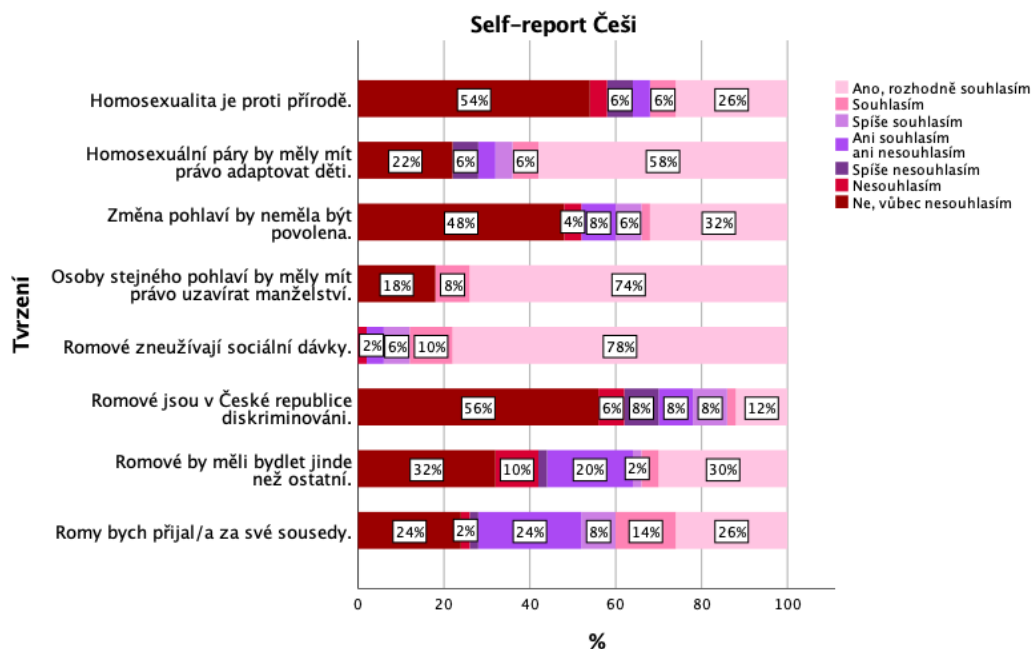
tak může v důsledku vypadat docela jinak z perspektivy sebenahlížení a nahlížení druhé skupiny. Na určitých otázkách, zejména výroku o zneužívání sociálních dávek, je zřejmé, že Češi Romy vnímají a posuzují méně diferencovaně, než sami sebe. Objevuje se zde tak sdílená stereotypní představa homogenity romské populace, jinými slovy, že všichni Romové jsou „stejní“.

3.4.4.1. Self-report

Závěrečná škálová baterie otázek se soustředí na zjišťování osobních postojů a preferencí vůči určitým kategoriím. Ty se vztahují k vybraným sociálním problematikám, vyskytujících se též v seriálu Most!.

Na grafech č. 22 a č. 23 se nachází jednotlivé výroky, včetně vyhodnocení odpovědí za danou subpopulaci.

Graf 22: Self-report Češi

V tabulkách č. 59 a č. 60 lze pozorovat průměrná hodnocení a konzistenci odpovědí dle jednotlivých pohlaví s tím, že číselné zobrazení jednotlivých tvrzení odpovídá řazení (shora dolů) v grafech v této podkapitole.

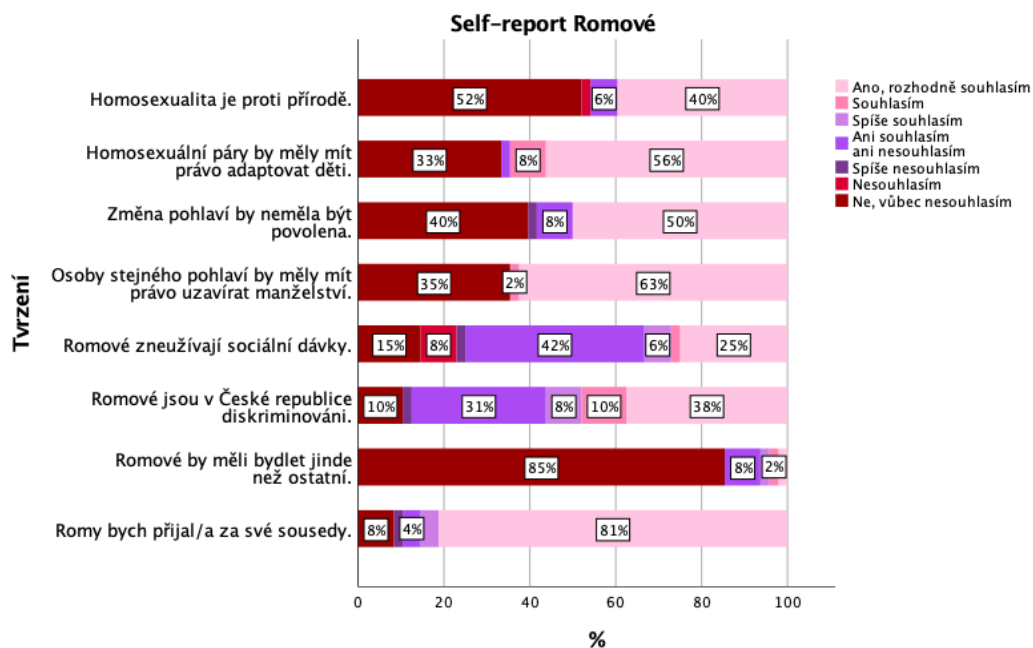
Tab. 59: Self-report Češi – muži

	1	2	3	4	5	6	7	8	Celkem
Abs.	24	24	24	24	24	24	24	24	24
$\bar{x}$	4.75	2.17	3.83	2.08	1.50	5.67	4.21	3.50	
σ	2.832	2.140	2.792	2.263	1.216	2.057	2.604	2.187	

Tab. 60: Self-report Češi – ženy

	1	2	3	4	5	6	7	8	Celkem
Abs.	26	26	26	26	26	26	26	26	26
$\bar{x}$	4.96	3.42	5.04	2.23	1.38	5.15	4.15	3.77	
σ	2.537	2.701	2.584	2.388	.804	2.292	2.461	2.405	

Graf 23: Self-report Romové

V tabulkách č. 61 a č. 62 jsou zobrazena průměrná hodnocení a konzistence odpovědí dle jednotlivých pohlaví. Číselné zobrazení tvrzení odpovídá pořadí v grafu č. 23 (shora dolů).

Tab. 61: Self-report Romové – muži

	1	2	3	4	5	6	7	8	Celkem
Abs.	22	22	22	22	22	22	22	22	22
$\bar{x}$	3.95	3.68	3.32	3.45	3.36	3.41	6.55	2.23	
σ	3.031	2.901	2.918	3.019	1.866	2.197	1.184	2.224	

Tab. 62: Self-report Romové – ženy

	1	2	3	4	5	6	7	8	Celkem
Abs.	26	26	26	26	26	26	26	26	26
$\bar{x}$	4.81	2.69	4.04	2.88	4.12	2.50	6.35	1.42	
σ	2.757	2.680	2.821	2.805	2.123	1.606	1.648	1.332	

Z grafů je na první pohled patrné, že názory obou skupin na daná témata se značně liší, zejména pak v některých doménách. V otázkách týkajících se sexuality byly obě sledované skupiny děleny na ty, kteří buď plně souhlasili, či naopak zcela nesouhlasili. Dotazovaní v těchto otázkách měli velmi jasno a těch, kteří na škále volili střední hodnoty, byla menšina.

Výrok, že homosexualita je proti přírodě hodnotily obě sledované skupiny téměř stejným podílem zcela nesouhlasných stanovisek, kdy se takto vyjádřilo 54 % Čechů a 52 % dotazovaných Romů. Podíl zcela souhlasících jedinců byl větší u Romů, kde se tak vyjádřilo 40 % dotazovaných. U Čechů podíl těchto odpovědí tvořil 26 % dotazovaných. U Čechů v této otázce jedinci vypovídali v konsensu, nehledě na pohlaví a celkově byli k tvrzení spíše nesouhlasní (průměr za obě pohlaví $\bar{x} = 4,85$). Romové byli průměrnou hodnotou na neutrální pozici s tím, že muži Romové hlasovali průměrně ($\bar{x} = 3,95$) téměř o jeden škálový bod více souhlasně než ženy ($\bar{x} = 4,81$), které tak byly v konsensu s Čechy.

V hodnocení tvrzení, že by homosexuální páry měly mít právo k adopci dětí, se obě sledované skupiny lišily na základě pohlaví. 58 % dotazovaných Čechů s tvrzením zcela souhlasilo a naopak 22 % zcela nesouhlasilo. Romové s tvrzením zcela souhlasili v 56 % případů a ve 33 % zcela nesouhlasili. Romky s tvrzením souhlasily ($\bar{x} = 2,69$) o jeden škálový bod více než romští muži ($\bar{x} = 3,68$) a zároveň Češky s tvrzením souhlasily více než o jeden škálový bod méně ($\bar{x} = 3,42$) oproti českým mužům ($\bar{x} = 2,17$). Romové celkově zastávali spíše souhlasné stanovisko, stejně tak Češi.

V tvrzení, že změna pohlaví by neměla být povolena, byly obě sledované skupiny názorově vnitřně rozděleny. Češi se k tvrzení zcela

nesouhlasně vyjádřili ve 48 % procentech případů, což znamená, že by tato část s legální možností změny pohlaví souhlasila. Zcela souhlasně (tedy nesouhlasně vůči legalitě této možnosti) se k tvrzení vyjádřilo 32 % dotazovaných Čechů, kdy ženy byly v tematice o více než jeden škálový bod benevolentnější ($\bar{x} = 5,04$) oproti mužům ($\bar{x} = 3,83$). Romové se k tvrzení vyjádřili zcela nesouhlasně ve 40 % případů a zcela nesouhlasně v 50 %, kdy, stejně jako u skupiny Čechů, Romky se k tématu stavěly benevolentněji ($\bar{x} = 4,04$) a zastávaly tak k tématu neutrální stanovisko. Muži Romové v průměru ($\bar{x} = 3,22$) s tvrzením spíše souhlasili, muži Češi zastávali neutrální postoj a ženy Češky postoj spíše nesouhlasný.

Zda by osoby stejného pohlaví měly mít právo uzavírat manželství hodnotili Češi v 74 % případů zcela souhlasně a v 18 % zcela nesouhlasně, kdy obě pohlaví hlasovala průměrně v konsensu s tím, že muži nevýrazně více souhlasně ($\bar{x} = 2,08$) a obě tak vůči otázce zastávala souhlasný postoj. Romové s tvrzením zcela souhlasili v 63 % případů a zcela nesouhlasili v 35 % případů. Romky v této otázce volily znovu benevolentněji ($\bar{x} = 2,88$), kdy k otázce zastávaly průměrně spíše souhlasné stanovisko. Muži Romové se k otázce v průměru stavěli spíše souhlasně, až neutrálně ($\bar{x} = 3,45$).

Při přechodu k tvrzením týkajících se Romů, se dosavadní struktura postojů a jejich rozvrstvení mění. K tvrzení, že Romové zneužívají sociální dávky, Češi zaujali v 78 % dotazovaných (39 jedinců) zcela souhlasné stanovisko a průměrně se k tvrzení v souhrnu vyjádřili zcela souhlasně – až souhlasně ($\bar{x} = 1,44$). Ženy byly v hodnocení velmi konzistentní, kdy jejich průměrná volba činila $\bar{x} = 1,38$ a směrodatná odchylka $\sigma = 0,804$. Romové se k tvrzení stavěli rozvrstveně, kdy největší podíl dotazovaných (42 %) se k výroku vyjádřil neutrálně, tedy ani souhlasně a ani nesouhlasně. Ženy Romky hodnotily průměrně $\bar{x} = 4,12$ a muži Romové $\bar{x} = 3,36$, kdy s tvrzením souhlasili silněji než ženy Romky.

Participant: „Vlastně ty Romové co si jako hrajou na Romy, tak vlastně oni se chtějí segregovat jo, oni nechtějí s náma nic mít společného, nechtějí se začlenit, nechtějí to... oni chtějí "my jsme to a vy buďte to"... ale Cikáni, který jsou normálně v pohodě s náma, tak je to přesně jako... tam byl Franta, dyť jsou to normální lidi, s těma se můžete bavit, oni chápou problémy naše, my chápem jejich a vůbec nemaj problém s tím, že prostě by se měli začlenit, měli by nás mít jako kamarády, nám se jít svěřit a tak, takže jako tam jde o to , že ty co si hrajou na Rómy, tak ty nechtějí... to prostě bude věčněj boj... ale jako s pravejma cikánama nikdy problém nebude, protože oni sami chtějí se začlenit, chtějí tady po sobě něco nechat a nechtějí, aby se na ně člověk koukal skrz prsty.“

Tazatel: „No a myslíte... jak je tohle zastoupení mezi Romama... kolik z nich podle vás je typ co...“

Participant: „Ty co sou v pohodě...“

Tazatel: „No... tady v Mostě“

Participant: „Já si myslím, že to je hodně malý procento... mm... že možná se ani nedostaneme na deset... jako je to smutný, ale řekl bych, že je to hodně malý procento. Z deseti tisíc jestli to bude pětistovka, ani ne... takže jako málo jich je no, oni nechtějí... to jsou prostě ty Romové, co nechtějí...oni rádi využijou nějakou tu finanční pobídku ve formě sociálních dávek a podobně, ale oni nakonec skutečně nechtějí se měnit, svůj styl života... oni sou zvyklý a takovýho člověka už nepředěláte prostě.“

Tazatel: „To znamená, že Romové zneužívaj sociální dávky?“

Participant: „Když to nebude znít jako rasisticky, tak jo... jo... protože... zneužívaj je samozřejmě i bílí jo, kdokoliv co může, tak něco zneužije. Ale jakoby ve všeobecný rovině bych řekl, že to tak je, že prostě Rómové sou, maj sklony k tomu zneužívat prostě tyhleto sociální dávky...“

Tazatel: „A byli tam takhle vykreslovaný ty Romové v tom seriálu? Ve smyslu, že se jim třeba nechce pracovat...“

Participant: „Já si uplně nemyslím, že tohle tam bylo vykreslený, tam spíš bylo vykreslený to, byla tam taková... málokdo si toho

možná všim, ale ta scéna, myslím, že to bylo hned v prvním díle... kdy vlastně Lud'an je vyhozen z práce a jde si do toho lidlu koupit tu mraženou pizzu a tam vidí ty cigány, jak rvou ty nákupy, ty tašky a tak to tam prostě listujou pětistíčkama... a takhle to tam po tý pokladní hodí, tak jakoby naznačeno v tom, že jsou to prostě takoví šmelináři, já nevím, že maj prostě tadyten taky... nějaký vydírání, obchod s bílým masem a podobně, že jsou to prostě ne uplně asi poctivý lidi no... že se živěj tak jak se normální člověk asi neživí, protože by si takhle nemohl dovolit nakupovat a maj rádi, bylo tam ukázaný, jak maj rádi takovej ten okázalej styl života jo..."

Tazatel: „A vy byste řekl, že tyhle vlastnosti se daj nějakým způsobem nabalit na tu celou populaci? Nebo na velkou část..."

Participant: „... Myslím si, že jo... tak určitě, protože ten seriál je takový to zrcadlo tý naší společnosti..." (Čech, 35 let, obyvatelem Mostu od narození)

Zneužívání sociálních dávek byl nejčastějším označením z hlediska obecně přijímaného mínění o romské populaci. S tím úzce souvisí dělení Romů na dvě jasně oddělené kategorie těch „dobrých“/„hodných“ a těch „špatných“/„zlých“.

Zda jsou Romové v České republice diskriminováni hodnotili Češi v 56 % případů zcela nesouhlasně a 12 % s výrokem zcela souhlasilo. Celkově se v průměru Češi stavěli k tvrzení spíše nesouhlasně – až nesouhlasně ($\bar{x} = 5,41$). Romové největším podílem (38 % dotazovaných; 18 jedinců) s výrokem zcela souhlasili. 31 % pak k tvrzení vyjádřilo neutrální postoj. Průměrné hodnocení se mezi skupinami lišilo o dva škálové body, kdy Češi s tvrzením spíše nesouhlasili a Romové spíše souhlasili ($\bar{x} = 2,95$). Romky k tvrzení zastávaly mírně více souhlasné stanovisko, než romští muži.

V otázce, zda by Romové měli bydlet jinde než ostatní, byla česká subpopulace názorově rozdělena. Zatímco 32 % dotazovaných k tvrzení vyjádřilo plný nesouhlas, 30 % zcela souhlasilo a 20 % zastalo neutrální

postoj. Průměrně tak Češi v otázce zaujímali neutrální postoj ($\bar{x} = 4,18$). Romové toto tvrzení plně odmítli v 85 % případů (41 jedinců). Souhrnné průměrné stanovisko Romů k tomuto tvrzení bylo na rozmezí mezi nesouhlasným a zcela nesouhlasným ($\bar{x} = 6,45$). Rozdíl v nahlížení problematiky se mezi skupinami lišil o více než dva škálové body.

Zda by dotyční přijali Romy za své sousedy hodnotili Češi znovu poměrně rozvrstveně, kdy 26 % dotazovaných s výrokem zcela souhlasilo, 24 % plně nesouhlasilo a dalších 24 % dotazovaných hodnotilo výrok neutrálně, tedy ani souhlasně a ani nesouhlasně. Průměrně tak Češi k otázce zaujali spíše souhlasné – až neutrální stanovisko ($\bar{x} = 3,63$). Romové výrok v 81 % dotazovaných hodnotili zcela souhlasně a pouze 8 % zcela nesouhlasilo. V souhrnu tak Romové s výrokem souhlasili ($\bar{x} = 1,82$) a rozdíl mezi skupinami tak činil necelé dva škálové body. Zároveň Romky s výrokem v průměru více souhlasily téměř o jeden škálový bod, oproti mužům Romům.

3.4.5. Typologie dekodování ve vztahu ke stereotypu

V rámci terénního výzkumu se objevilo více druhů dekodování seriálového textu. Vzhledem k vybraným sociodemografickým ukazatelům, skrze které byl výběrový vzorek a terénní data filtrována, lze konstatovat, že pro určitou sociodemografickou proměnnou nelze způsob dekodování textu pevně stanovit. Z dat nevyplývalo, že by například většina dělníků a dělnic, či například většina žen, nehledě na etnickou identitu, zaujímala jakkoliv jednotný názor na zobrazení určitých kategorií. Mnohdy data neukázala žádná rozložení, která by bylo možné, alespoň implicitně, k dané sociální kategorii považovat za typická či se opakující. Částečným důvodem může být, že v případě Mostu a jeho postavení „vnitřní periferie“ ve smyslu Musila (2008), je obtížné takovým způsobem publikum typologizovat, nýbrž sociální prostředí a socioekonomickou situaci regionu do jisté míry sdílejí všichni jeho obyvatelé. Lze tak

uvažovat, že výchozí pozice přístupu k seriálu jako textu bude pro velkou část místních obyvatel totožná. To ovšem nejspíš neplatí pro kategorii příslušnosti k určité ze zkoumaných skupin, tedy národnosti či etnické identitě. Na této rovině, zdá se, ležely hlavní pozorované rozdíly v přístupu k seriálovému textu.

Jestliže by na základě výzkumných dat mělo dojít k obecnému porovnání zkoumaných skupin, a to z hlediska typu aktivity vůči seriálovému textu, lze poznamenat, leč pravděpodobně v rámci diskurzu stereotypu, že Češi z výběrového souboru ve větší míře text dekodovali jako text zábavní, zatímco Romové v textu ve větší míře nacházeli jeho zakódované opoziční postavení. Z toho plyne, že Češi seriálový text častěji dekodovali vyjednávaným či neutralizačním způsobem, zatímco Romové seriálový text častěji dekodovali vyjednávaným způsobem či způsobem konfirmačním.

Představím zde vybrané a daty propojené, divácké skupiny¹⁸. Zde lze nalézat a pozorovat opakující se vzorce, které mohou být vzájemně významově komplementární. V tabulce č. 63 je seznam otázek či výroků, na základě jejichž hodnocení jsou typologie dekodování u jednotlivých podskupin stanoveny. Podrobné rozvrstvení hodnocení otázek a tvrzení u jednotlivých diváckých skupin nelze z důvodu přílišné rozměrové velikosti v práci zobrazit a data zde budou z dotyčných tabulek pouze interpretována.

---

¹⁸ Jednotlivé zobrazené případy se mohou mezi diváckými skupinami duplikovat.

Tab. 63: Dekódování – seznam otázek/tvrzení

Číslo otázky/tvrzení	Otázka/tvrzení
1	Seriál zobrazoval život v Mostě pravdivě.
2	Seriál se zaměřoval na důležitá témata která jsou podstatná.
3	Seriál byl rasistický.
4	Byly podle Vás v seriálu postavy, které byste označil/a za rasisty?
5	Byly podle Vás v seriálu postavy, které byste označil/a za homofobní?
6.1.	Češi byli v seriálu zobrazováni jako tolerantní.
7.1.	Češi jsou tolerantní i ve skutečnosti.
8.1.	Češi byli v seriálu zobrazováni jako alkoholici.
9.1.	Češi jsou alkoholici i ve skutečnosti.
10.1.	Češi byli v seriálu zobrazováni jako rasisté.
11.1.	Češi jsou rasisté i ve skutečnosti.
12.1.	Češi byli v seriálu zobrazováni jako homofobové.
13.1.	Češi jsou homofobové i ve skutečnosti.
14.1.	Češi byli v seriálu zobrazováni jako neochotní pracovat.
15.1.	Češi jsou neochotní pracovat i ve skutečnosti.
6.2.	Romové byli v seriálu zobrazováni jako tolerantní.
7.2.	Romové jsou tolerantní i ve skutečnosti.
8.2.	Romové byli v seriálu zobrazováni jako alkoholici.
9.2.	Romové jsou alkoholici i ve skutečnosti.
10.2.	Romové byli v seriálu zobrazováni jako rasisté.
11.2.	Romové jsou rasisté i ve skutečnosti.
12.2.	Romové byli v seriálu zobrazováni jako homofobové.
13.2.	Romové jsou homofobové i ve skutečnosti.
14.2.	Romové byli v seriálu zobrazováni jako neochotní pracovat.
15.2.	Romové jsou neochotní pracovat i ve skutečnosti.
16	Homosexualita je proti přírodě.
17	Homosexuální páry by měly mít právo adaptovat děti.
18	Změna pohlaví by neměla být povolena.
19	Osoby stejného pohlaví by měly mít právo uzavírat manželství.
20	Romové zneužívají sociální dávky.
21	Romové jsou v České republice diskriminováni.
22	Romové by měli bydlet jinde než ostatní.
23	Romy bych přijal/a za své sousedy.

Češi – vyjednávací a neutralizační pozice

V tabulce č. 64 lze blíže pozorovat průměr a konzistenci hodnocení podskupiny Čechů, jedinců, kteří neshledávali seriál rasistickým¹⁹.

Tab. 64: Dekódování Čechy, kteří neshledávají seriál rasistickým

Číslo otázky/tvrzení	Abs.	$\bar{x}$	σ
1	27	3.15	2.612
2	27	2.81	2.466
3	27	6.89	.320
4	27	.41	.501
5	27	.44	.506
6.1.	27	2.56	1.987
7.1.	27	3.63	2.022
8.1.	27	4.22	2.423
9.1.	27	2.96	1.808
10.1.	27	5.37	2.239
11.1.	27	4.19	2.527
12.1.	27	5.63	1.843
13.1.	27	4.78	2.293
14.1.	27	4.56	2.154
15.1.	27	4.78	2.207
6.2.	27	3.30	2.250
7.2.	27	5.07	2.147
8.2.	27	5.19	1.962
9.2.	27	3.89	2.063
10.2.	27	5.26	2.263
11.2.	27	3.81	2.450
12.2.	27	5.63	1.644
13.2.	27	5.19	1.777
14.2.	27	3.15	2.070
15.2.	27	2.59	2.117
16	27	5.15	2.699
17	27	2.70	2.431
18	27	4.41	2.606
19	27	2.41	2.515
20	27	1.44	1.155
21	27	5.81	2.131
22	27	4.37	2.452
23	27	3.93	2.319
Celkem pozorování	27		

¹⁹ Dotazovaní daný výrok na škále hodnotili číslem 6 či 7.

Tab. 65: Dekódování z vyjednávací a neutralizační pozice – Češi dle věku a ekonomického statusu (rasismus)

Ekonomický status		Věk										Celkem	
		15-19		20-29		30-44		45-59		60+		Abs.	%
		Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%		
Starobní důchodce		0	0.0%	0	0.0%	0	0.0%	2	25.0%	8	88.9%	10	37.0%
Studující		1	100.0%	1	25.0%	0	0.0%	0	0.0%	0	0.0%	2	7.4%
Dělník nekvalifikovaný		0	0.0%	0	0.0%	1	20.0%	2	25.0%	0	0.0%	3	11.1%
Dělník kvalifikovaný		0	0.0%	3	75.0%	0	0.0%	2	25.0%	0	0.0%	5	18.5%
Nižší administrativní pracovník		0	0.0%	0	0.0%	2	40.0%	0	0.0%	0	0.0%	2	7.4%
Nižší odborný pracovník		0	0.0%	0	0.0%	1	20.0%	1	12.5%	1	11.1%	3	11.1%
VŠ odborný a vědecký pracovník (učitel, lékař, právník ap.)		0	0.0%	0	0.0%	0	0.0%	1	12.5%	0	0.0%	1	3.7%
OSVČ		0	0.0%	0	0.0%	1	20.0%	0	0.0%	0	0.0%	1	3.7%
Celkem		1	100.0%	4	100.0%	5	100.0%	8	100.0%	9	100.0%	27	100.0%

Z tabulky č. 65 lze vyčíst, že divácká skupina Čechů, kteří seriál neshledávali rasistickým (54 % celkově dotazovaných), byla největším podílem tvořena starobními důchodci/kyněmi a jedinci vykonávajícími dělnická a jiná méně kvalifikovaná zaměstnání. Dále zde byla v několika případech zastoupena nižší odborná zaměstnání. Z hlediska věku lze sledovat, že s přibývajícím věkem dotazovaných, počet jedinců, kteří neshledávali seriál rasistickým, stoupá. Jedinci z této divácké skupiny označili alespoň jednu ze seriálových postav za rasistickou či homofobní méně než v polovině případů. Dále většina (cca 60 %) zcela nesouhlasila s tvrzením, že Češi byli zobrazováni jako rasisté a domnělý reálný stav zcela popřel též největší podíl jedinců této podskupiny. Zároveň většina (či největší podíl) zcela souhlasila například s tvrzeními, že Romové zneužívají sociální dávky (82 %); Romové jsou zcela neochotni pracovat s průměrem $\bar{x} = 2,59$ (48 % případů). 70 % zcela odmítlo, že Romové jsou v České republice diskriminováni a 45 % zcela odmítlo, že Romové jsou ve skutečnosti tolerantní. Průměrná hodnota k domnělé reálné tolerantnosti Romů byla $\bar{x} = 5,07$ a zobrazovaná tolerantnost $\bar{x} = 3,30$. Zároveň zobrazení Čechů jako tolerantních hodnotila podskupina průměrně $\bar{x} = 2,56$ a domnělou realitu $\bar{x} = 3,63$. To znamená, že z pohledu této množiny dotazovaných byli Češi zobrazováni více jako více tolerantní než Romové a zároveň v domnělé realitě jsou Češi oproti Romům více tolerantní.

Co se týče zakládání si na rodinných a přátelských vztazích, zde byly průměrné hodnoty totožné. V tematice sexuálních menšin jedinci z tohoto souboru hodnotili veškeré výroky v průměru benevolentně

či neutrálně (tvrzení o změně pohlaví $\bar{x} = 4,41$). Zároveň spíše nesouhlasili, že by jakákoliv ze skupin byla zobrazována jako homofobní. Že by některá ze skupin byla homofobní i ve skutečnosti, bylo též spíše negováno a zároveň více než polovina jedinců neoznačila ani jednu z postav za homofobní. Zároveň v této podskupině byly oba zmiňované případy, které jako homofobní označily všechny seriálové postavy.

V tabulce č. 66 lze pozorovat průměr a konzistenci odpovědí divácké skupiny Čechů, jedinců, kteří ani jednu seriálovou postavu neoznačili jako homofobní, což odporuje stanovenému preferovanému čtení seriálového textu.

Tab. 66: Dekódování Čechy, kteří neoznačili ani jednu z postav jako homofobní

Číslo otázky/tvrzení	Abs.	$\bar{x}$	σ
1	24	2.83	2.444
2	24	2.58	2.263
3	24	5.42	2.165
4	24	.17	.381
5	24	.00	.000
6.1.	24	2.63	2.081
7.1.	24	3.12	1.825
8.1.	24	4.04	2.476
9.1.	24	2.67	1.903
10.1.	24	5.17	2.408
11.1.	24	4.71	2.476
12.1.	24	5.75	1.962
13.1.	24	4.42	2.466
14.1.	24	4.50	2.207
15.1.	24	4.33	2.057
6.2.	24	3.38	2.281
7.2.	24	4.92	2.020
8.2.	24	4.08	2.283
9.2.	24	3.50	2.043
10.2.	24	4.63	2.601
11.2.	24	3.96	2.274
12.2.	24	5.25	2.005
13.2.	24	4.96	2.216
14.2.	24	3.21	2.043
15.2.	24	2.87	2.092
16	24	5.25	2.454
17	24	3.00	2.621
18	24	4.58	2.669
19	24	2.12	2.252
20	24	1.33	.868
21	24	5.58	2.205
22	24	3.75	2.472
23	24	3.67	2.316
Celkem pozorování	24		

Obdobně zde, Češi, kteří neoznačili ani jednu z postav za homofobní, průměrně spíše nesouhlasili – až nesouhlasili s tvrzením,

že seriál byl rasistický. Zde jsou Češi v realitě pokládáni za více tolerantní oproti předchozí podskupině. Češi jsou v realitě alkoholiky ve větší míře, než je zobrazeno v seriálu. Zobrazení Čechů jako rasistů $\bar{x} = 5,17$ a domnělá realita $\bar{x} = 4,71$ (rasistickou postavu identifikovalo 17 % této podskupiny). Romy shluk jedinců hodnotí znovu „hůře“ ve všech dimenzích domnělé reality, než bylo seriálem zobrazeno. To se týká i vztahu mezi skupinami, kdy Romové jsou téměř vždy (kromě alkoholismu a reálné homofobie) nahlíženi, oproti Čechům tak, že u nich daná vlastnost převládá ve větší/menší míře (v negativním smyslu). Zobrazovaná tolerantnost Romů $\bar{x} = 3,38$ a předpokládaná realita $\bar{x} = 4,92$. Zobrazení Romů jako rasistů $\bar{x} = 4,63$ a předpokládaná realita $\bar{x} = 3,96$ (Romové jsou zobrazení i ve skutečnosti větší rasisté, než zobrazení i reální Češi). Na otázkách týkajících se sexuální identity a práv sexuálních menšin byl shluk jedinců znovu do jisté míry benevolentní, kdy např. spíše nesouhlasili, že je homosexualita proti přírodě ($\bar{x} = 5,25$); spíše souhlasili s tím, že by homosexuální páry měly mít právo adoptovat si děti ($\bar{x} = 3,00$); neutrálně – až spíše nesouhlasně se vyjádřili s nemožností legálně podstoupit operaci pohlaví ($\bar{x} = 4,58$); s uzavíráním manželství osob stejného pohlaví pak souhlasili průměrně v míře $\bar{x} = 2,12$. Z hlediska sociodemografických ukazatelů jsou členy této divácké skupiny nejčastěji starobní důchodci/kyně a dále jedinci zastávající dělnické a jiné, méně kvalifikované práce (viz tabulka č. 67).

Tab. 67: Dekódování z vyjednávací a neutralizační pozice – Češi dle věku a ekonomického statusu (homofobie)

		Věk										Celkem	
		15-19		20-29		30-44		45-59		60+			
		Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%		
Ekonomický status	Mateřská/rodičovská	0	0.0%	0	0.0%	1	25.0%	0	0.0%	0	0.0%	1	4.2%
	Starobní důchodce	0	0.0%	0	0.0%	0	0.0%	2	28.6%	10	100.0%	12	50.0%
	Studující	1	100.0%	0	0.0%	0	0.0%	0	0.0%	0	0.0%	1	4.2%
	Nezaměstnaný	0	0.0%	0	0.0%	1	25.0%	1	14.3%	0	0.0%	2	8.3%
	Dělník nekvalifikovaný	0	0.0%	0	0.0%	1	25.0%	2	28.6%	0	0.0%	3	12.5%
	Dělník kvalifikovaný	0	0.0%	2	100.0%	0	0.0%	2	28.6%	0	0.0%	4	16.7%
	OSVČ	0	0.0%	0	0.0%	1	25.0%	0	0.0%	0	0.0%	1	4.2%
Celkem	1	100.0%	2	100.0%	4	100.0%	7	100.0%	10	100.0%	24	100.0%	

Na základě předložených řetězců lze argumentovat, že někteří participující Češi, kteří neshledávali seriál rasistickým, či v něm nenacházeli žádnou homofobní postavu, dekovali text seriálu Most!

vyjednávacím či neutralizačním způsobem. Zároveň někteří tito jedinci zaujmají určité formy předsudečných a negativně stereotypizujících stanovisek vůči romské menšině (viz např. Čížek et al. 2017; Weinerová 2014) s tím, že Romové byli ve všech dimenzích zobrazováni „lépe“, než je tomu ve skutečnosti a seriál tak neodpovídá realitě. V otázkách sexuální identity či práv sexuálních menšin obě podskupiny výroky hodnotily průměrně spíše benevolentně či neutrálně.

Češi – vyjednávací a konfirmační pozice

V tabulce č. 68 jsou zobrazena průměrná hodnocení a konzistence odpovědí podskupiny Čechů, kteří označili alespoň jednu seriálovou postavu jako homofobní a alespoň jednu seriálovou postavu jako rasistickou. Z hlediska stanoveného preferovaného dekodování textu, jež vychází z radikální pozice, lidé, kteří takto odpověděli v obou otázkách, mohou seriálový text dekodovat ve vyjednávací či konfirmační pozici.

Tab. 68: Dekódování Čechy, kteří označili alespoň jednu seriálovou postavu za rasistickou a alespoň jednu seriálovou postavu za homofobní

	Abs.	ø	σ
1	19	3.37	2.650
2	19	2.58	2.269
3	19	4.47	2.366
4	19	1.00	.000
5	19	1.00	.000
6.1.	19	3.84	1.951
7.1.	19	4.95	1.929
8.1.	19	2.63	1.862
9.1.	19	2.53	1.867
10.1.	19	2.74	1.910
11.1.	19	2.53	1.577
12.1.	19	3.21	1.960
13.1.	19	4.05	2.198
14.1.	19	3.95	2.068
15.1.	19	4.37	2.060
6.2.	19	4.26	2.306
7.2.	19	4.63	2.409
8.2.	19	5.21	1.718
9.2.	19	3.37	2.191
10.2.	19	3.53	2.195
11.2.	19	2.63	1.640
12.2.	19	4.68	2.136
13.2.	19	4.16	2.218
14.2.	19	2.42	1.502
15.2.	19	2.68	2.110
16	19	4.47	2.836
17	19	2.95	2.483
18	19	4.42	2.893
19	19	2.32	2.496
20	19	1.68	1.293
21	19	4.84	2.340
22	19	5.21	2.485
23	19	3.21	2.417
Celkem pozorování	19		

V tabulce č. 69 lze pozorovat složení divácké skupiny. Tato skupina tvořila 38 % (19 jedinců) z celkově dotazovaných Čechů a z větší části jí tvořily ženy. Byly zde zastoupeny všechny věkové kohorty, nejvíce jedinci ve věku 20–29 let (32 %).

Tab. 69: Dekódování Čechy dle vyjednávací či konfirmační pozice dle věku a pohlaví

	Pohlaví					
	Muži		Ženy		Celkem	
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%
Věk						
15–19	2	28.6%	1	8.3%	3	15.8%
20–29	2	28.6%	4	33.3%	6	31.6%
30–44	1	14.3%	4	33.3%	5	26.3%
45–59	0	0.0%	1	8.3%	1	5.3%
60+	2	28.6%	2	16.7%	4	21.1%
Celkem	7	100.0%	12	100.0%	19	100.0%

V tabulce č. 70 lze sledovat složení divácké skupiny dle ekonomického statusu a délky bydlení v Mostě. Nejčastěji zastoupenou kategorií ekonomického statusu zde byli studující (26 %), nižší odborní pracovníci/nice (16 %) a starobní důchodci (16 %). Nejčastější doba bydlení v Mostě byla od narození (9 jedinců).

Tab. 70: Dekódování Čechy podle vyjednávací či konfirmační pozice dle ekonomického statusu a délky bydlení v Mostě

Ekonomický status		Délka bydlení v Mostě								Celkem			
		1 rok až 5 let		6 až 10 let		10 až 20 let		Více než 20 let		Od narození			
		Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%		
	Žena v domácnosti	1	33.3%	0	0.0%	0	0.0%	0	0.0%	1	11.1%	2	10.5%
	Mateřská/rodičovská	0	0.0%	1	33.3%	0	0.0%	0	0.0%	0	0.0%	1	5.3%
	Starobní důchodce	0	0.0%	0	0.0%	0	0.0%	2	66.7%	1	11.1%	3	15.8%
	Invaldní důchodce	0	0.0%	0	0.0%	0	0.0%	0	0.0%	1	11.1%	1	5.3%
	Studující	2	66.7%	1	33.3%	0	0.0%	0	0.0%	2	22.2%	5	26.3%
	Dělník kvalifikovaný	0	0.0%	0	0.0%	0	0.0%	0	0.0%	1	11.1%	1	5.3%
	Nižší administrativní pracovník	0	0.0%	1	33.3%	0	0.0%	0	0.0%	1	11.1%	2	10.5%
	Nižší odborný pracovník	0	0.0%	0	0.0%	1	100.0%	1	33.3%	1	11.1%	3	15.8%
	VŠ odborný a vědecký pracovník (učitel, lékař, právník ap.)	0	0.0%	0	0.0%	0	0.0%	0	0.0%	1	11.1%	1	5.3%
Celkem		3	100.0%	3	100.0%	1	100.0%	3	100.0%	9	100.0%	19	100.0%

Jedinci se při hodnocení u více tvrzení neshodovali, a narozdíl od ostatních českých diváckých skupin zde bývala častěji využívána celá bodová škála. Tato divácká skupina byla poměrně heterogenní co se týče osobních postojů i zastoupení jednotlivých ekonomických statusů. V postojích lze nalézat určité ambivalence. Skupina například hodnotila tolerantnost Čechů oproti předchozím skupinám výrazně kritičtěji, kdy zobrazovaná tolerantnost byla hodnocena více nesouhlasně, než reálná tolerantnost Čechů u předchozích skupin, které chápaly zobrazení Čechů jako méně tolerantních, než je tomu ve skutečnosti. Zároveň domněle reálná tolerantnost Čechů zde byla nižší než zobrazovaná (o více než jeden škálový bod), a zároveň nižší, než domnělá reálná tolerantnost Romů. Dále v tematice rasismu tato skupina nahlížela Čechy výrazně kritičtěji, kdy zobrazovaný rasismus Čechů tato skupina dekódovala o polovinu škálových bodů více souhlasně oproti předchozím skupinám. Tito diváci shledávali Čechy vystupující v seriálu výrazně silněji jako rasisty. Zároveň reálný rasismus Čechů skupina hodnotila o více než 1,5, až více než 2 škálové body více souhlasně oproti předchozím diváckým skupinám.

Co se ovšem týká stanovisek vůči Romům, například v otázce zobrazovaného a reálného rasismu skupina Romy hodnotí více souhlasně oproti předchozím skupinám a reálný rasismus u Romů hodnotí velmi podobně jako rasismus u Čechů. Češi zde byli zobrazováni více jako homofobové, ovšem zobrazení neodpovídá skutečné realitě, kdy obě skupiny jsou více homofobní a to neutrálně. Jako předchozí skupiny, i zde dotazovaní hodnotí Romy jako neochotné pracovat a stejně tak souhlasně tvrzení, že Romové zneužívají sociální dávky.

Tvrzení týkající se sexuální identity a práv sexuálních menšin byly hodnoceny všemi skupinami obdobně.

Tato skupina v textu častěji shledává obsaženou kritiku a diváci zde dekodují více v souladu s textem oproti předchozím skupinám – vidí a částečně kritiku také sdílejí. Ačkoliv zde jedinci nahlíží Čechy ve více dimenzích kritičtěji, v populaci často se objevující negativní stereotypní předpoklady vůči Romům zde figurují ve srovnatelné míře jako u dalších diváckých skupin, které seriálový text dekodovaly odlišně, mají jinou věkovou skladbu i jiné složení zastoupení jednotlivých ekonomických statusů.

Participant: „... ale je to tak jako, vopravdu, nastavil zrcadlo jak se říká... a je, hodně lidí se tam vidí a nechce se tam vidět, proto třeba mě zarazilo mí jakoby přátelé který sou... co jsou supr lidi, ale mám pocit, že po shlédnutí toho seriálu se tam viděli a nejsou s tím srovnány v tom smyslu, že řeknou "to byla kravina, takhle to vůbec není" a já si myslím, že právě že to tak je, akorát voni si to nechtěj připustit, že jim někdo nastavil to zrcadlo a dostali tu facku.“

Tazatel: „A ve smyslu, že oni sou nějak konzervativní...nebo že maj...“

Participant: „taky... taky třeba, třeba hrajou... říkaj o sobě, že sou takoví spíš jakože otevřený světu a přitom to není pravda jo... a jenom oni to o sobě tvrděj a sou taky... sou taky konzervy no, že když něco přijde, nějaký téma, tak nechtěj se uplně vo tom bavit,

zahrajou to do outu, ale prezentujou se jako že nemaj problém.“

(Čech, 35 let, obyvatelem Mostu od narození)

Participant z předchozího úryvku představuje dobrý příklad ze skupiny diváků Čechů, kteří vůči textu zastávají konfirmační stanovisko – to se ovšem děje pouze z části, nýbrž negativní stereotypní prohlášení o Romech reprodukoval v obdobné míře i konotacích, jako například 50 letý řidič kamionu, který v rámci polostrukturovaných rozhovorů představoval jedince dekódujícího vyjednáváním či neutralizačním kódem. U českých diváckých skupin se na úrovni sociodemografických proměnných neobjevují jasné souvislosti, které by měly přímý vztah s výskytem a distribucí homofobie – tedy, že by některý z ukazatelů determinoval předsudečné homofobní jednání. Pokud určití participující vydávali stanoviska, která by mohla být označena jako homofobní, nepodařilo se najít společný ovlivňující faktor, který by takové jedince spojoval – až na členství ve společnosti, v jejímž rámci se homofobní diskurz odehrává.

Csepeli a Simon (dle Csepeli et al. 2004) uvádí, že na základě kvantitativních šetření v oblasti postojů, předsudků a stereotypů vůči etnickým a náboženským menšinám v zemích střední a východní Evropy, jsou Romové ze všech minoritních skupin právě tou nejvíce odmítanou (Csepeli, Simon 2004: 133).

V mediálních reprezentacích se mezi zeměmi střední a východní Evropy obraz Romů příliš neliší, stejně tak společenský konsenzus v názoru na romskou minoritu. V průběhu ekonomické transformace směrem k tržní ekonomice nepřátelství vůči Romům jen posilovalo a otevřená diskriminace a rasismus vůči této minoritní skupině se ve zmiňovaných zemích postupně staly součástí každodenního života. Skrze celý region pak byla značná shoda na souhlasu s výroky jako např. „Romové mají genetické sklony k páchání kriminality“ nebo „Romové jsou líní a nezodpovědní“ (Ibid.).

Navzdory extrémní heterogenitě romské komunity a diferencí na úrovni individuálních jedinců, majoritní populace nadále Romy vnímá jako vysoce homogenní masu, kterou lze hromadně označit jako negramotnou, nedostatkem chuti k práci a absencí respektu vůči sociálním a právním normám. Lze tvrdit, že v celém zmiňovaném regionu, kam patří i Česká republika, převažuje tato kultura intolerance a veřejnému diskurzu vůči Romům pak dominují všemožné manifestace hate speech ve skryté i neskryté podobě (Ibid.).

Romové – vyjednávací a neutralizační pozice

U výzkumného vzorku Romů je pro stanovení typů dekodování seriálového textu užito zčásti odlišných dělících tvrzení. Pro stanovení vyjednávacího či neutralizačního způsobu dekodování je tak užito negativního hodnocení tvrzení o zobrazení Čechů jako rasistů. V tabulce č. 71 jsou zobrazena průměrná hodnocení a konzistence odpovědí podskupiny Romů, kteří neshledávali²⁰ zobrazení Čechů v seriálu jako rasistů. Jelikož bylo ve způsobu preferovaného čtení stanoveno, že mnoho českých postav v seriálu otevřeně vyjadřuje rasistická stanoviska, ti Romové, kteří v textu linku neshledávali, mohou seriálový text číst z neutralizační či vyjednávací pozice.

---

²⁰ Dotazovaní daný výrok na škále hodnotili číslem 6 či 7.

Tab. 71: Dekódování Romy, kteří neshledávali zobrazení Čechů jako rasistů

	Abs.	$\bar{x}$	σ
1	13	3.08	2.532
2	13	2.08	1.188
3	13	4.15	2.410
4	13	.15	.376
5	13	.23	.439
6.1.	13	1.92	1.754
7.1.	13	3.77	2.279
8.1.	13	3.31	2.323
9.1.	13	3.38	2.293
10.1.	13	6.85	.376
11.1.	13	3.46	2.025
12.1.	13	5.69	2.175
13.1.	13	5.08	2.397
14.1.	13	4.92	2.532
15.1.	13	5.15	2.375
6.2.	13	2.15	2.115
7.2.	13	3.31	1.932
8.2.	13	3.77	2.455
9.2.	13	4.31	2.097
10.2.	13	5.23	1.878
11.2.	13	5.38	2.022
12.2.	13	5.77	1.964
13.2.	13	5.62	2.256
14.2.	13	4.46	2.436
15.2.	13	4.00	2.198
16	13	5.62	2.631
17	13	2.15	2.193
18	13	3.54	2.961
19	13	3.31	3.038
20	13	3.69	1.974
21	13	3.62	2.219
22	13	6.31	1.797
23	13	2.31	2.287
Celkem pozorování	13		

Tato divácká skupina je tvořena 13 jedinci, kteří jsou poměrně rovnoměrně rozloženi z hlediska pohlaví a věku, kdy nejvíce zastoupenou kohortou jsou lidé ve věku 30–44 let (viz tabulka č. 72). Pohledem ekonomického statusu (viz tabulka č. 73) je skupina největšími podíly (23 %) tvořena ženami v domácnosti a jedinci, kteří jsou nezaměstnaní. Dále jsou zde dva případy studujících, dva případy OSVČ, nekvalifikovaný a kvalifikovaný dělník a invalidní důchodce, přičemž devět jedinců bydlí v Mostě od narození a tři jedinci v rozmezí 1–5 let.

Tab. 72: Dekódování z vyjednávací a neutralizační pozice – Romové dle věku a pohlaví

		Pohlaví				Total	
		Muži		Ženy			
		Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%
Věk	15-19	0	0.0%	2	28.6%	2	15.4%
	20-29	2	33.3%	1	14.3%	3	23.1%
	30-44	2	33.3%	2	28.6%	4	30.8%
	45-59	1	16.7%	2	28.6%	3	23.1%
	60+	1	16.7%	0	0.0%	1	7.7%
Celkem		6	100.0%	7	100.0%	13	100.0%

Tab. 73: Dekódování z vyjednávací a neutralizační pozice – Romové dle ekonomického statusu a délky bydlení v Mostě

		Délka bydlení v Mostě							
		1 rok až 5 let		Více než 20 let		Od narození		Celkem	
		Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%
Ekonomický status	Žena v domácnosti	0	0.0%	0	0.0%	3	33.3%	3	23.1%
	Invalidiční důchodce	0	0.0%	0	0.0%	1	11.1%	1	7.7%
	Studující	1	33.3%	0	0.0%	1	11.1%	2	15.4%
	Nezaměstnaný	2	66.7%	0	0.0%	1	11.1%	3	23.1%
	Dělník nekvalifikovaný	0	0.0%	0	0.0%	1	11.1%	1	7.7%
	Dělník kvalifikovaný	0	0.0%	0	0.0%	1	11.1%	1	7.7%
	OSVČ	0	0.0%	1	100.0%	1	11.1%	2	15.4%
Celkem		3	100.0%	1	100.0%	9	100.0%	13	100.0%

V otázkách stereotypního vnímání seriálového zobrazení a domnělé reality se jedinci z divácké skupiny lišili od celkového romského výzkumného vzorku a například i od divácké skupiny Čechů, kteří seriálový text dekovali vyjednávaně či konfirmačně. To se týkalo například otázky tolerantnosti, kde zobrazovaná tolerantnost Čechů byla u aktuální divácké skupiny vnímána o polovinu škálových bodů více souhlasně oproti zmiňované divácké skupině Čechů a o více než jeden škálový bod více souhlasně, než byl průměr celkového výzkumného romského vzorku. Zároveň byla zobrazovaná tolerantnost Romů nižší, než zobrazovaná tolerantnost Čechů. Reálnou tolerantnost Čechů pak divácká skupina hodnotila v průměru téměř totožně s průměrem celkového vzorku Romů. Romové v divácké skupině hodnotili zobrazovaný rasismus Čechů o 3,5 škálových bodů méně souhlasně oproti celkovému romskému průměru hodnocení tohoto tvrzení. Domnělý reálný rasismus u Čechů pak Romové z divácké skupiny hodnotili o jeden

škálový bod více nesouhlasně. U homofobie Čechů jsou hodnocení podobná, kdy zobrazovanou homofobii hodnotila divácká skupina Romů o více než tři škálové body více nesouhlasně, oproti průměru celkového vzorku Romů. Domnělý reálný výskyt homofobie u Čechů divácká skupina hodnotila o více než jeden škálový bod méně souhlasně, oproti průměrnému hodnocení Romů. Zobrazení rasismu u Romů se v hodnocení shodovalo.

Romové z této divácké skupiny byli v hodnocení tvrzení týkajících se sexuální identity či práv sexuálních menšin ve vzájemném rozporu, kdy ve většině tvrzení zaujímalí spíše extrémní hodnocení. Oproti podílu v celkovém vzorku Romů, členové této divácké skupiny označili některou z postav za rasistickou či homofobní ve výrazně méně případech. Podílem jedinců, kteří alespoň jednu postavu shledali jako homofobní či rasistickou se divácká skupina příliš neliší od divácké skupiny Čechů, kteří neoznačili ani jednu z postav jako homofobní. V porovnání s ostatními diváckými skupinami (i celými jednotlivými vzorky), hodnocení tvrzení, která se týkají sexuální identity či práv sexuálních menšin, například v otázce možnosti změny pohlaví Romové v průměru zaujímalí méně benevolentní stanoviska, která ovšem téměř odpovídají průměru hodnocení celého vzorku Romů. Podobně je tomu u otázky uzavírání sňatků osob stejného pohlaví, kde Romové z divácké skupiny s otázkou souhlasili v průměru o jeden škálový bod méně oproti ostatním diváckým skupinám a průměrnému hodnocení celého vzorku Čechů. Toto odpovídá rozvrstvení hodnocení daných tvrzení v self-reportu, kde Romové poměrově oproti Čechům hodnotili častěji méně benevolentně. S přihlédnutím k hodnocení lze usuzovat, že část divácké skupiny, jež neshledávala zobrazené Čechy za rasisty, zastává stanoviska, která by bylo možné označit za homofobní.

V hodnocení tvrzení ze self-reportu, která se týkala Romů, byli jedinci z divácké skupiny znovu ve vzájemném rozporu a v hodnoceních témat nebyli v konsensu. V otázkách diskriminace Romů v České

republiky a motivace k sousedství s Romy, byla divácká skupina, oproti průměrnému hodnocení romským vzorkem, mírně více nesouhlasná.

V porovnání s diváckou skupinou, jež neshledávala seriál rasistickým, bylo hodnocení diskriminace Romů však o více než dva škálové body více souhlasné a o téměř dva škálové body více souhlasné, než divácká skupina, jež v seriálu neshledávala jedinou homofobní postavu.

V porovnání s českou diváckou skupinou, jež seriálový text dekódovala vyjednáváním či konfirmačním způsobem, rozdíl v hodnocení diskriminace zde činil více než jeden škálový bod.

Romové – vyjednávací a konfirmační pozice

V tabulkách č. 74 a č. 75 je zobrazeno složení divácké skupiny Romů, kteří označili alespoň jednu seriálovou postavu za rasistickou a alespoň jednu seriálovou postavu za homofobní. Zde bude divácká skupina rozdělena na jednotlivá pohlaví, která budou posuzována zvlášť.

Tab. 74: Dekódování z vyjednávací a konfirmační pozice – Romové dle věku a pohlaví

	Pohlaví						
	Muži		Ženy		Celkem		
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	
Věk	15–19	3	30.0%	1	7.7%	4	17.4%
	20–29	3	30.0%	3	23.1%	6	26.1%
	30–44	1	10.0%	5	38.5%	6	26.1%
	45–59	1	10.0%	3	23.1%	4	17.4%
	60+	2	20.0%	1	7.7%	3	13.0%
Celkem		10	100.0%	13	100.0%	23	100.0%

Tab. 75: Dekódování z vyjednávací a konfirmační pozice – Romové dle ekonomického statusu a délky bydlení v Mostě

		Délka bydlení v Mostě											
		1 rok až 5 let		6 až 10 let		10 až 20 let		Více než 20 let		Od narození		Celkem	
		Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%
Ekonomický status	Žena v domácnosti	0	0.0%	0	0.0%	1	50.0%	0	0.0%	1	8.3%	2	8.7%
	Mateřská/rodičovská	1	33.3%	1	33.3%	0	0.0%	0	0.0%	2	16.7%	4	17.4%
	Invalidní důchodce	0	0.0%	0	0.0%	0	0.0%	1	33.3%	3	25.0%	4	17.4%
	Studující	0	0.0%	0	0.0%	0	0.0%	0	0.0%	1	8.3%	1	4.3%
	Nezaměstnaný	0	0.0%	1	33.3%	0	0.0%	1	33.3%	1	8.3%	3	13.0%
	Dělník nequalifikovaný	1	33.3%	1	33.3%	1	50.0%	0	0.0%	3	25.0%	6	26.1%
	Dělník kvalifikovaný	0	0.0%	0	0.0%	0	0.0%	0	0.0%	1	8.3%	1	4.3%
	Nižší administrativní pracovník	0	0.0%	0	0.0%	0	0.0%	1	33.3%	0	0.0%	1	4.3%
	Nižší odborný pracovník	1	33.3%	0	0.0%	0	0.0%	0	0.0%	0	0.0%	1	4.3%
Celkem		3	100.0%	3	100.0%	2	100.0%	3	100.0%	12	100.0%	23	100.0%

Tato divácká skupina tvoří 23 pozorování a z hlediska zastoupení pohlaví ji tvoří z větší části ženy. Jednotlivá pohlaví mají rozdílné věkové složení, kdy u mužů Romů jsou nejvíce zastoupeny kohorty mladých Romů 15–19 let a 20–29 let. U žen Romek tvoří nejvíce zastoupenou věkovou skupinu ženy ve věku 30–44 let s tím, že sousedící kohorty (20–29 a 45–59) tvoří druhé nejvíce zastoupené věkové kategorie a jsou zastoupeny rovnoměrně. V divácké skupině jsou zastoupeny všechny věkové kategorie u obou pohlaví. Z pohledu ekonomického statusu (viz tabulka č. 75) je skupina největším podílem zastoupena nekvalifikovanými dělníky (26 %) a dále pak jedinci na mateřské/rodičovské dovolené a invalidními důchodci. Největší podíl jedinců žije v Mostě od narození.

V tabulkách č. 76 a č. 77 jsou zobrazena průměrná hodnocení a konzistence odpovědí Romů a Romek z této divácké skupiny²¹ dle jednotlivých pohlaví.

Tab. 76: Dekódování Romy – muži, kteří označili alespoň jednu seriálovou postavu za rasistickou a alespoň jednu seriálovou postavu za homofobní

	Abs.	$\bar{x}$	σ
1	10	2.80	2.201
2	10	3.00	2.404
3	10	2.90	1.912
4	10	1.00	.000
5	10	1.00	.000
6.1.	10	4.20	1.549
7.1.	10	3.80	2.700
8.1.	10	2.30	2.003
9.1.	10	1.80	1.135
10.1.	10	1.70	1.059
11.1.	10	1.80	1.033
12.1.	10	4.00	2.211
13.1.	10	3.00	2.108
14.1.	10	3.20	2.300
15.1.	10	4.10	2.726
6.2.	9	1.89	2.028
7.2.	9	2.11	1.167
8.2.	9	4.44	2.651
9.2.	9	4.00	2.739
10.2.	9	4.22	2.587
11.2.	9	5.44	2.242
12.2.	9	6.22	1.986
13.2.	9	4.11	2.713
14.2.	9	5.22	2.279
15.2.	9	4.67	2.500
16	10	3.30	2.983
17	10	4.60	3.098
18	10	2.20	2.530
19	10	3.40	3.098
20	10	3.00	1.414
21	10	3.40	2.271
22	10	6.40	1.265
23	10	2.40	2.503
Valid N (listwise) ^b	9		

b. Rom z Chanova odmítl hodnotit baterii otázek týkající se stereotypů o Romech a příslušná data tak za tohoto jedince chybí.

²¹ V divácké skupině je muž z Chanova, který odmítl hodnotit některé výroky týkající se stereotypů o Romech. Část dat za tohoto jedince tak ve výčtu hodnocení chybí.

Tab. 77: Dekódování Romů – ženy, které označili alespoň jednu seriálovou postavu za rasistickou a alespoň jednu seriálovou postavu za homofobní

	Abs.	$\bar{x}$	σ
1	13	3.46	2.504
2	13	2.85	2.035
3	13	3.69	2.496
4	13	1.00	.000
5	13	1.00	.000
6.1.	13	2.92	2.565
7.1.	13	4.23	1.964
8.1.	13	3.23	2.421
9.1.	13	2.38	1.895
10.1.	13	2.23	1.878
11.1.	13	2.15	1.345
12.1.	13	2.15	1.725
13.1.	13	3.23	2.555
14.1.	13	5.54	2.602
15.1.	13	4.00	3.000
6.2.	13	2.69	2.097
7.2.	13	2.77	1.787
8.2.	13	3.54	2.602
9.2.	13	3.23	2.315
10.2.	13	3.92	2.565
11.2.	13	4.85	2.230
12.2.	13	3.46	2.066
13.2.	13	5.00	2.449
14.2.	13	3.08	2.783
15.2.	13	4.31	2.323
16	13	4.46	2.961
17	13	2.46	2.602
18	13	4.46	2.961
19	13	2.38	2.631
20	13	3.23	2.088
21	13	2.15	1.405
22	13	6.62	1.387
23	13	1.69	1.797
Celkem pozorování	13		

Z tabulek č. 76 a č. 77 je patrné, že určitá hodnocení se mezi jednotlivými pohlavími výrazně liší. Hodnocení se odlišují nejen svými průměry, ale i svou konzistencí a rozložením. Ženy z divácké skupiny nahlížely seriálové zobrazení Čechů docela jinak oproti mužům Romům a ve více případech zároveň odlišně od průměrů hodnocení Romů a Romek ve výběrovém souboru. Zmíním zde kategorie, ve kterých se objevuje výraznější rozpor.

Nahlížení tolerantnosti zobrazovaných Čechů se mezi pohlavími liší o více než jeden škálový bod, kdy muži nahlíželi zobrazované Čechy jako méně tolerantní. Romky tak se zobrazovanou tolerantností spíše souhlasily a muži zastávali neutrální stanovisko. Muži z divácké skupiny zobrazovanou tolerantnost hodnotili o více než jeden škálový bod více

nesouhlasně oproti průměrnému hodnocení všech mužů Romů z výběrového souboru.

Romky z divácké skupiny nahlížely zobrazení Čechů jako rasistů o jeden škálový bod více souhlasně oproti průměrnému hodnocení Romek ve výběrovém souboru a muži Romové z divácké skupiny nahlíželi zobrazení Čechů jako rasistů o téměř dva škálové body více souhlasně v porovnání s průměrným hodnocením mužů Romů z výběrového souboru. Romové a Romky z divácké skupiny tak v porovnání s celkovou skupinou Romů vnímali zobrazení Čechů jako rasistů podstatně více souhlasně. V případě srovnání průměrných hodnot s diváckou skupinou Romů, kteří neshledávali zobrazení Čechů jako rasistů, je rozdíl ještě markantnější. Zde rozdíl průměrných hodnot činí více než 4,5 škálových bodů v případě žen a více než pět škálových bodů v případě mužů. Reálný rasismus Čechů pak zástupci/kyně obou pohlaví hodnotili více souhlasně, oproti Romům a Romkám ve výběrovém souboru.

V otázce zobrazení Čechů jako homofobů lze v divácké skupině spatřit výrazný rozdíl, který ovšem kopíruje celkový trend hodnocení romské populace ve výběrovém souboru. Ženy Romky, v porovnání s muži Romy, zobrazované Čechy vnímaly téměř o dva škálové body více souhlasně jako homofoby s tím, že v hodnocení byly více konzistentní než muži Romové. Zároveň Romky v divácké skupině hodnotily zobrazovanou homofobii více souhlasně oproti Romkám ve výběrovém souboru. Muži Romové z divácké skupiny v porovnání s Romy z výběrového souboru též nahlíželi Čechy jako homofoby s větším souhlasem, ovšem s mírnějším rozdílem. V porovnání s diváckou skupinou, jejíž členové nespatořovali zobrazované Čechy jako rasisty, rozdíl v průměrném hodnocení zobrazované homofobie Čechů zde činí 3,5 škálového bodu v případě žen a více než 1,5 škálového bodu v případě mužů. Domnělý reálný stav homofobie u Čechů pak Romové z divácké skupiny hodnotí více souhlasně, v porovnání s Romy z výběrového souboru. V případě mužů činí rozdíl jeden škálový bod a v případě žen rozdíl činí zhruba půl škálového bodu.

Oproti celkovému vzorku Romů, Romové v divácké skupině mírně více souhlasí s tvrzením, že Češi jsou ve skutečnosti neochotni pracovat.

Zobrazení Romů a domnělá realita se v hodnocení ve většině tvrzení shodovala s trendem hodnocení Romy z celkového výběrového souboru (dle jednotlivých pohlaví). Zmíním zde výraznější nesrovnalosti. Muži z divácké skupiny četli zobrazování Romů v průměru jako více tolerantních, oproti mužům Romům ve výběrovém souboru. V domnělé realitě pak byli Romové hodnoceni též jako více tolerantní, a to s rozdílem jednoho škálového bodu.

Ženy Romky hodnotily zobrazení Romů jako homofobních o více než jeden škálový bod více souhlasně v porovnání se ženami Romkami z výběrového souboru. Výskyt reálné homofobie pak ženy z divácké skupiny, v porovnání se ženami Romkami z výběrového souboru, hodnotí mírně více souhlasně, stejně tak muži Romové. V porovnání s diváckou skupinou, jejíž členové neshledávali zobrazení Čechů jako rasistů, rozdíl mezi průměry v reálné homofobii zde činí 1,5 škálových bodů v případě mužů. U žen je trend méně viditelný.

Co se týče otázek ze self-reportu, zástupci/kyně obou pohlaví v porovnání s Romy z výběrového souboru, mírně více souhlasili/y s tvrzením, že homosexualita je proti přírodě. Ovšem zde, stejně jako u předchozí divácké skupiny, její členové a členky byli názorově v silném rozporu.

V otázce, zda by homosexuální páry měly mít právo na adopci dětí, byla divácká skupina opět názorově rozdělena, ovšem s tím, že ženy byly v tematice benevolentnější (o více než dva škálové body) a většinový podíl hlasoval v souhlasné části bodovací škály. Muži byli též rozděleni na škále hodnotili výhradně extrémně, ovšem větší počet jedinců s tvrzením zcela nesouhlasil (60 %) a oproti průměru hodnocení muži Romy, muži Romové z divácké skupiny hodnotili tvrzení o jeden škálový bod více nesouhlasně.

V otázce možnosti změny pohlaví hodnotili muži a ženy rozdílně. Zatímco ženy hodnotily výrok v porovnání s průměrem žen Romek

benevolentněji, muži s výrokem souhlasili, oproti průměrnému hodnocení mužů Romů z výběrového souboru o více než jeden škálový bod více souhlasně s tím, že 80 % mužů z divácké skupiny se k výroku vyjádřilo zcela souhlasně.

Zda by osoby stejného pohlaví měly mít právo uzavírat manželství hodnotila divácká skupina znovu vnitřně rozporupně, kdy ženy s tvrzením souhlasily, v porovnání s průměrnou hodnotou žen Romek, mírně silněji (77 % žen hodnotilo tvrzení zcela souhlasně) a muži hodnotili průměrně srovnatelně s ostatními muži Romy (60 % hodnotilo zcela souhlasně).

Divácká skupina jedinců, kteří označili alespoň jednu seriálovou postavu za rasistickou a alespoň jednu seriálovou postavu za homofobní, se v hodnocení jednotlivých tvrzení často shodovala s průměrnou hodnotou daného tvrzení za všechny zástupce/kyně Romů či Romek. Pozorovatelný je však rozdíl v nahlížení tvrzení mezi muži a ženami, kde ženy Romky v otázkách sexuální identity či práv sexuálních menšin, zastávají častěji benevolentnější názory než muži Romové. Zároveň ženy Romky napříč věkovými kategoriemi rozeznávají homofobní seriálové postavy, zatímco muži Romové, kteří takové postavy rozeznávají, jsou častěji mladšího věku (viz tabulka č. 78). Muži Romové z výběrového souboru zároveň nahlíží zobrazované Čechy v menší míře jako homofoby v porovnání s Romkami.

Tab. 78: Romové rozeznávající homofobní seriálové postavy dle věku a pohlaví

		Věk * Pohlaví Crosstabulation					
		Pohlaví				Celkem	
		Muži		Ženy			
		Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%
Věk	15-19	3	27.3%	2	12.5%	5	18.5%
	20-29	4	36.4%	3	18.8%	7	25.9%
	30-44	1	9.1%	6	37.5%	7	25.9%
	45-59	1	9.1%	4	25.0%	5	18.5%
	60+	2	18.2%	1	6.3%	3	11.1%
Celkem		11	100.0%	16	100.0%	27	100.0%

S ohledem k výzkumným datům se lze domnívat, že názorové postoje Romů, jež se týkají otázek sexuální identity a práv sexuálních menšin, jsou zastávány muži a ženami rozdílně, kdy ženy přistupují k tematice častěji více benevolentně nežli muži. Ačkoliv byli zástupci obou pohlaví z divácké skupiny, v porovnání s výběrovým souborem, citlivější vůči zobrazované homofobii, v oblasti self-reportu se projevil rozdíl nahlížení tematiky na základě pohlaví respondentů. Pokud tedy byl seriálový text přijímán z pozic vyjednávaných či konfirmačních – vzhledem k úspěšné identifikaci rasistických a homofobních postav, v jeho reprodukci se ukázalo, že potenciální pozice konfirmace se v romské optice týká více problematiky diskurzu rasismu, nežli diskurzu homofobního.

4. ZÁVĚR

Práce se zaměřovala na výzkum percepce a aktérskou reflexi mediálního textu seriálu *Most!*. Z hlediska použité teorie výzkum probíhal skrze model masové komunikace kódování a dekódování Stuarta Halla. Jelikož se povaha seriálu soustředí primárně na soužití dvou skupin obyvatel, jejichž vzájemný sociální vztah je opředen mnoha předsudky a stereotypy, na tento aspekt se zaměřoval i samotný terénní výzkum. Účelem práce bylo odpovědět na otázku, jakým způsobem obyvatelé Mostu čtou kulturní reprezentace v seriálu *Most!* a jak si tyto reprezentace osvojují či je reprodukují. Hlavní snahou bylo odhalit a popsat typologie, ve kterých se dekódování seriálového textu ve zkoumané populaci objevuje. Možných typů čtení je jistě omezený počet a jako hlavní determinant způsobu přístupu k textu a jeho reprodukci se v případě obyvatel Mostu jeví etnická a národnostní příslušnost.

Z hlediska nahlížení seriálu *Most!* a osobních postojů respondentů a respondentek z jednotlivých zkoumaných skupin lze pozorovat určitá opakující se a sdílená stanoviska. Více indikátorů naznačuje, že Češi z výběrového souboru nahlíží Romy více jako homogenní nežli participující Romové nahlíží Čechy i sami sebe. To se týká zejména otázek spojených se stereotypní představou o Romech jako o záměrně nepracujících; zneužívajících sociální systém; narušujících veřejný život a prostor; nepřizpůsobivých; dobrovolně žijících v oddělené a silné „komunitě“; netolerantních. Participující Češi sami sebe častěji nahlíželi sebeckvalnou optikou, nežli sami sebe nahlíželi participující Romové, kteří byli častěji sebekritičtí. Češi s přibývajícím věkem seriálový text častěji dekodovali vyjednávaným či opozičním způsobem. Tato skupina diváků je častěji zastupována lidmi, kteří vykonávají dělnická a jiná, méně kvalifikovaná zaměstnání a jedinci ve starobním důchodu.

Participující Romové nejsilněji artikulovali problematiku projevů rasismu ze strany majority Čechů a s tím související systematické netolerance majoritní společnosti vůči Romům. Velmi častým jevem

ve výzkumném terénu pak bylo dělení Romů Čechy na dvě skupiny „hodných“ a „zlých“, kdy do „hodné“ skupiny, jejíž velikost je oproti celkové populaci zlomková, zpravidla patří někdo osobně známý, který tvoří ojedinělou výjimku z pravidla (viz Jonáš 2013: 298n.).

Problematika národnostních stereotypů a předsudků je, zdá se, oddělena od problematiky homofobie a tyto kategorie nejsou spojité. Pokud někdo svým názorem zastává určitý národnostní stereotyp, například vůči vnější skupině, neznamená to, že takový jedinec bude zároveň zastávat názory, které by bylo možné označit za homofobní. Co se týče výsledků plynoucích z výzkumu, Romové velmi často identifikují nerovné zacházení a diskriminaci ze strany Čechů a v tomto ohledu tak úspěšně identifikovali záměr seriálového textu. Co se týče tematiky sexuality a práv sexuálních menšin, Romové zde v souhrnu zastávali častěji mírně méně benevolentní postoje oproti Čechům, kteří problematiku, řečeno skrze etnocentrický pohled člena majoritní společnosti, vnímali častěji více „progresivně“. Data naznačují, že muži Romové v mladším věku se k problematice staví více benevolentně, jde však o pouhý odhad a data za výběrový soubor nelze generalizovat v širších kontextech. Nutno podotknout, že cílem této práce nebylo hlubší zkoumání vnitřních praktik a norem, kterými je u Romů tato problematika vázána a z vnějších pozic tak nelze tematiku kvalitativně jakkoliv hodnotit či soudit. U Romů se jako faktor postoje k seriálovému textu, ačkoliv málo významný, jeví pohlaví jedince, kdy v hodnocení určitých stanovisek byl častěji, z hlediska rozdílného pohlaví, výraznější rozdíl v nahlížení konkrétního tématu. Jednotlivé postojové pozice, které se ve zkoumaných populacích vyskytují, nelze s jistotou propojit na základě vybraných sociodemografických proměnných, nýbrž korelace mezi jednotlivými proměnnými byly často velmi slabé. Navíc je evidentní, že názory jednotlivců jsou značně individuální a nelze je ve vztahu k výzkumu stereotypů a předsudků jednoduše vysvětlovat na základě těchto ukazatelů.

V otázce validity provedeného terénního výzkumu je záhodno zmínit, že s ohledem k předem stanovenému nahlížení mediálního textu mohlo docházet k jistým misinterpretacím či zeslení informací, jež byly od participujících získávány. Způsob metodologického uchopení tématu totiž do jisté míry obsahoval předpoklad existence stereotypu ve zkoumané populaci. Problematiku metodologie výzkumu tak představuje samotný způsob nastavení a kladení otázek v terénu. Ty byly samy o sobě mnohdy apriori zobecňující a participující tak byli nuceni vydávat stereotypizující prohlášení, která tak případně mohla utvrzovat existenci kategorií, v nichž se stereotypy předávají a kde je možné myšlené skupiny nahlížet jako homogenní. Strukturu a průběh realizovaného výzkumu by tak bylo možné označit za nástroj, skrze nějž participující mohli pouze upevnit svá dosavadní stanoviska. Nabízí se otázka, zda by při zkoumání společenských stereotypů nebylo vhodné do designu konkrétních výzkumných nástrojů přidat faktor, skrze který by bylo možné zakořeněná schémata spíše narušovat a ne je pouze posilovat. Tím pádem je možné uvažovat, zda „vidění“ stereotypů skrze takto získávaná data může ve skutečnosti vypovídat o jakémkoliv reálném sociálním stavu.

Triangulace výzkumných dat (viz Given 2008; Flick 2008), jakožto hlavní přednosti smíšeného výzkumného přístupu, se nepodařilo dosáhnout v předem stanovené míře, nýbrž množství získaných kvalitativních dat neodpovídá výzkumnému záměru a cíli. V průběhu výzkumu nedocházelo k navazování pevnějších a dlouhodobějších sociálních vztahů, což může být zapříčiněno kombinací důsledku zvolené metody smíšeného výzkumu a faktoru, že výzkum na natolik rozsáhlé a časově náročné téma by bylo vhodnější realizovat v kolektivu více lidí. Výstupy výzkumu mohou posloužit jako podklad pro další navazující výzkum, nýbrž se zde vyjevuje mnoho domén, které by bylo záhodno zkoumat do větší hloubky a jednotlivě.

Seriál *Most!* jakožto entita zápasící s negativními předsudky a stereotypy v české společnosti zaujímá ambivalentní kvalitu. Je otázkou, zda objevující se figury samy o sobě stereotypy spíše nereprodukuje. Seriál jako takový možná dostatečně nepracuje s odbouráním binárního principu vidění MY vs. ONI. Chatrnost stereotypních představ jsou zde skrze text divákům vráženy přímo do tváří s úkolem probudit kritiku vůči vlastním úsudkům o druhých, ovšem hranici mezi kategoriemi tato snaha nejspíš nestírá. Seriál svým přístupem jistým způsobem přispěl k rozšíření mediálního diskurzu s ohledem k zobrazování společenských menšin. Reprezentací vícero pozitivních obrazů možná zvýšil diverzitu způsobů zobrazování romské populace, ovšem většinové negativní reprezentace tak nejspíš neneguje (viz Hall 1997: 270–274). Je však záhodno zmínit, že jako komedie se svým laděním seriál *Most!* zapsal do první linie v boji proti předsudkům, homofobii, xenofobii a rasismu v české společnosti.

Slovy S. Halla k boření rasových stereotypů v televizním diskurzu: „[...] *Za předpokladu, že význam nikdy nemůže být fixován jako konečný, není myslitelná ani jakákoliv konečná výhra.*“ (Hall 1997: 274; překlad vlastní).

RESUMÉ

The goal of this thesis was to answer the question of how the inhabitants of the city of Most read the cultural representations appearing in the Czech Television comedy series *Most!*. How inhabitants of Most identify with those representations, and what is the lived reality in the city of Most in confrontation with the series. The key analytical tool of the thesis is the theory of coding and decoding by Stuart Hall, which was formulated concerning media audience research. As the *Most!* series focuses on the issue of national and ethnic stereotypes, prejudice and homophobia, field research focuses on this concept where the local population was divided into two groups – Czechs and Roma. The actual field research was designed as mixed-methods research and lasted for two years. For the quantitative part of the research, a structured questionnaire was chosen as the main research tool, and for the qualitative part, the main research tools were semi-structured interviews and informal interviews. Interviews were conducted with the inhabitants of Most, who were familiar with the *Most!* series. The work is introducing the results of the research, which included 98 survey questionnaires, 4 semi-structured interviews, and field notes. The results suggest that Roma respondents recognize the coded oppositional position in the series more often, while a larger proportion of Czechs understand the series more as a comedy. In terms of stereotypes, Czechs view Roma as more homogeneous than Roma view Czechs and also themselves.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

- Abercrombie, N., B. Longhurst. 1998. *Audiences: A sociological theory of performance and imagination*. SAGE Publications Ltd.
- Allport, G. W. 2004. *O povaze předsudků*. Praha: Prostor.
- Ang, I. 2006. On the Politics of Empirical Audience Research. Pp. 174–194 in: M. G. Durham, D. M. Kellner. *Media and Cultural Studies*. Blackwell Publishing.
- Askew, K., R. Wilk. (ed.). 2002. *The anthropology of media: A reader*. Oxford: Blackwell.
- Barker, C. 2006. *Slovník kulturních studií*. Praha: Portál.
- Bernard, H. Russell. 2006. *Research Methods in Anthropology: Qualitative and Quantitative Approaches*. 4th ed. Lanham, MD; Oxford: AltaMira Press
- Bernard, H. Russell. 2011. *Research Methods in Anthropology: Qualitative and Quantitative Approaches*. 5th ed. Lanham, MD; Oxford: AltaMira Press.
- Braun, V., V. Clarke. 2006. „Using thematic analysis in psychology.“ *Qualitative Research in Psychology*. 3 (2): 77-101. ISSN 1478-0887.
- Brzek, A., I. Šípová. 1979. „Dnešní možnosti změny pohlaví u transsexualismu.“ *Praktický lékař*. 59, 752-756.
- Budilová, L., M. Jakoubek, J. Baudis. 2007. Závěrečná zpráva z projektu „Identifikace potřeb obyvatel sociálně vyloučených (romských) enkláv ve vztahu ke vzdělávacím institucím na příkladu jazyka“. Plzeň: Katedra antropologie FF ZČU. Dostupné z: http://www.antropoweb.cz/media/webzin/webzin_1_2007/05_budilova_jakoubek_baudis.pdf
- Capponi, V., Novák, T. 2017. *Předsudky národnostní* [online]. Sociologická encyklopedie [cit. 2020-07-30]. Dostupné z: encyklopedie.soc.cas.cz/w/Předsudky_národnostn%C3%AD
- Creswell, J. W. (2015). *A concise introduction to mixed methods research*. Thousand Oaks: Sage.
- Csepeli, G., D. Simon, 2004. „Construction of Roma identity in Eastern and Central Europe: perception and self-identification.“ *Journal of Ethnic and Migration Studies*. 30(1), 129-150.
- Česká asociace pro sociální antropologii. 2020. *Etické směrnice České asociace pro sociální antropologii*. [online]. [cit. 2021-01-03]. Dostupné z: http://www.casaonline.cz/?page_id=9

- Česká televize. Most!: Osoby a obsazení. *Česká televize* [online]. 2019 [cit. 2021-04-22]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10995220806-most/11888-osoby-a-obsazeni/>
- Čížek, T., M. Šmídová, M. Vávra. 2017. *Inventura předsudků*. Praha: Academia.
- ČSÚ. 2011a. *Obyvatelstvo podle národnosti a podle velikostních skupin obcí a krajů k 26. 3. 2011*. [online]. [cit. 2021-01-03]. Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt-vyhledavani&bkvt=bsOhcm9kbm9zdGk.&vyhltext=národnosti&katalog=30715&pvo=ZVCR013>.
- ČSÚ. 2011b. *Obyvatelstvo podle věku, národnosti a pohlaví k 26. 3. 2011*. [online]. [cit. 2021-01-03]. Dostupné z: https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt&pvo=OBCR614A&z=T&f=TABULKA&katalog=30715&u=v1050__VUZE MI__100__3069&v=v1051__null__null__null.
- ČSÚ. 2011c. *Obyvatelstvo podle pohlaví, rodinného stavu a podle věku k 26. 3. 2011 - Most*. [online]. [cit. 2021-01-03]. Dostupné z: https://www.czso.cz/staticke/data/2000013/SOORP/4209_MOST/SPOR150_4209.pdf
- ČSÚ. 2011d. *Obyvatelstvo podle pohlaví, rodinného stavu a podle věku k 26. 3. 2011 - Česká republika*. [online]. [cit. 2021-01-03]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/staticke/data/2000013/CR/SPCR150.pdf>
- ČSÚ. 2019a. *Naděje dožití aneb kolika let se můžeme dožít v Ústeckém kraji?* [online]. [cit. 2021-01-03]. Dostupné z: https://www.czso.cz/documents/11248/125415245/2018_Nadeje+doziti_pro+pdf.pdf/50062089-08dd-4578-ae21-0e73e51ed3dc?version=1.1
- ČSÚ. 2019b. *Obyvatelstvo podle pohlaví a věku ve vybraných městech Ústeckého kraje k 31. 12. 2019*. [online]. [cit. 2021-01-03]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/xu/mesta_a_obce_mesta
- Davis, H. 2004. *Understanding Stuart Hall*. Sage.
- DeVito, J. 2001. *Základy mezilidské komunikace*. Praha: Grada.
- Ditchfield, H., J. Meredith. 2018. „Collecting Qualitative Data from Facebook: Approaches and Methods.“ Pp. 496-510 in: U. Flick (ed.) *The SAGE Handbook of Qualitative Data Collection*, London: SAGE Publications Ltd. Dostupné z: <http://www.doi.org/10.4135/9781526416070>
- Diviák, T. 2016. *Walter Lippmann: Veřejné mínění*. Ikaros [online] 20 (3) [cit. 2019-06-01]. Dostupné z: <http://ikaros.cz/node/17705>.
- Eco, U. 2009. *Teorie sémiotiky*. Praha: Argo.

- Fafejta, M. 2004. *Úvod do sociologie pohlaví a sexuality*. Věrovany: Jan Piszkiwicz.
- Fausto-Sterling, A. 2000. *Sexing the body: Gender politics and the construction of sexuality*. New York, NY: Basic Books.
- Flick, U. 2007. *Managing quality in qualitative research*. SAGE Publications, Ltd.
- Geist, B. 1992. *Sociologický slovník*. Victoria publishing.
- Given, L. M. (ed.). 2008. *The Sage Encyclopedia of Qualitative Research Methods*. Thousand Oaks: SAGE publications.
- Hall, S. 1996. „Cultural studies and its theoretical legacies.“ Pp. 262-275 in S. Hall, D. Morley, K.H. Chen (ed.), *Critical Dialogues in Cultural Studies*. London: Routledge.
- Hall, S. 2005. *Kódování/dekódování*. *Teorie vědy* 2 (27) 41–59.
- Hamilton, D.L., T. K. Trolie. 1986. „Stereotypes and stereotyping: An overview of the cognitive approach.“ Pp. 127–163 in J. Dovidio, S. Gaertner (eds.). *Prejudice, discrimination, and racism*. Orlando: Academic Press.
- Haušild, J. 2008. Kořeny chanovských problémů Pp. 81-93 in M. Jakoubek, L. Budilová (eds.): *Romové a cikáni neznámí i známí*. Mznice: Leda
- Krajský úřad Ústeckého kraje. 2011. *Problémová analýza Ústeckého kraje*. [online] [cit. 2021-03-01] Dostupný z: https://www.kr-ustecky.cz/assets/File.ashx?id_org=450018&id_dokumenty=1666198
- Hirt, T. (a kol.) 2012. *Vybrané kapitoly z aplikované antropologie*. Plzeň: Západočeská univerzita.
- Horáková, A. et al. 2020. *Duhové rodiny v systému náhradní rodinné péče: Příručka pro pracovníky*pracovnice v oblasti sociálně-právní ochrany dětí*. Praha: Prague Pride, z.s.
- Hyhlík, F. 2018. *Stereotyp (MSgS)* [online]. Sociologická encyklopedie [cit. 2020-07-30] Dostupné z: [https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Stereotyp_\(MSgS\)](https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Stereotyp_(MSgS))
- Chen, K. H., D. Morley (ed.). 1996. *Stuart Hall: Critical dialogues in cultural studies*. London: Routledge.
- iRozhlas.cz. 2019. *Seriál lámající rekordy. Poslední díl seriálu Most! sledovalo více než 1,5 milionu diváků*. [online]. Praha: Český rozhlas [cit. 2020-07-30]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/kultura/televize/most-serial-ct-sledovanost-ceska-televize-internet-dycky_1902261250_och

- Jirák, J., B. Köpplová. 2007. *Média a společnost*. Vyd. 2. Praha: Portál.
- Jirák, J., B. Köpplová. 2009. *Masová média*. Praha: Portál.
- Jirák, J., B. Köpplová. 2015. *Masová média*. 2. vyd. Praha: Portál.
- Jonáš, J. 2013. „Theoretical and methodological aspects in anthropological research of stereotypes.“ *Prace Etnograficzne* 41 (4): 297–307.
- Kalibová, Klára., K. Wawlik, I. Biháriová. 2016. *Tváří v tvář předsudečnému násilí – příručka pro sociální pracovníky a pracovnice*. Praha: In IUSTITIA, o.p.s.
- Kalibová, Květa. 2009. „Demografické charakteristiky Romů ve vybraných zemích střední a východní Evropy.“ Pp. 213–237 in M. Jakoubek, L. Budilová. *Cikánské skupiny a jejich sociální organizace*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK).
- Kubičková, K. 2004. „Třetí generace výzkumu publika: *Pertti Alasuutari: Rethinking the Media Audience*.“ *Revue pro média* (10) 33–35.
- Kuckartz, U. 2014. *Qualitative Text Analysis: A Guide to Methods, Practice and Using Software*. London; Thousand Oaks, CA: SAGE Publications. Dostupné z: <https://www.doi.org/10.4135/9781446288719>
- Kuchař, P., P. Balek. 2019. *Rozvojový potenciál Ústeckého kraje. Zpráva ze sociologického výzkumu*. Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem. Dostupné z: https://www.kr-ustecky.cz/assets/File.ashx?id_org=450018&id_dokumenty=1748713
- Krekovičová, E. 1999. *Medzi toleranciou a bariérami*. Bratislava: Academic Electronic Press
- Krekovičová, E. 2001. *Medzi autoobrazom a heteroobrazom*. Pp. 17–36 in: M. Toncrová, L. Uhlíková, (eds.). *Etnické stereotypy z pohledu různých vědních oborů*. Brno, Etnologický ústav AV ČR.
- Lachmann, F. 2014. *Stuart Hall: Kulturální studia, kultura a politika*. [online]. Sociální teorie [cit. 2020-07-30] Dostupné z: <http://socialniteorie.cz/stuart-hall-kulturalni-studia-kultura-a-politika/>
- Lojdová, K., K. Vlčková. 2016. „Když čísla a slova spolupracují: smíšený design“. *Pedagogická orientace*. (26/3): 4 Dostupné z: <https://journals.muni.cz/pedor/article/view/6136/5509>
- Macek, J. 2007. „Stuart Hall - fragmentární, organický, kritický.“ *Mediální studia* 2 (1) 77–78.
- McQuail, D. 1999. *Úvod do teorie masové komunikace*. Praha: Portál.

McQuail, D. 2009. *Úvod do teorie masové komunikace*. 4., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Portál.

McRobbie, A. 2006. *Aktuální témata kulturních studií*. Praha: Portál.

Metyková, M. 2005. *Hall, Stuart (1932)* [online]. Revue pro média [cit. 2020-07-30]. Dostupné z: <http://rpm.fss.muni.cz/Revue/Heslar/hall.htm>

Meyer, J.K. 1974. „Clinical variants among applicants for sex reassignment.“ *Archives of Sexual Behavior*. 3, 527-558. Dostupné z: <https://doi.org/10.1007/BF01541136>

Ministerstvo pro místní rozvoj ČR. 2019. *Místní plán inkluze statutárního města Mostu*. [online]. [cit. 2021-01-03]. Dostupné z: <https://www.mesto-most.cz/mistni-plan-inkluze-statutarniho-mesta-mostu/d-29885/p1=60133>

Morgensternová M., J. Gruber. 2007. Umění interkulturní komunikace. Pp. 114–122 in M. Morgensternová, L. Šulová. *Interkulturní psychologie: rozvoj interkulturní senzitivity*. Praha: Karolinum.

Morley, D. 2006. „Unanswered Questions in Audience Research.“ *The Communication Review*, 9:2, 101-121. Dostupné z: [10.1080/10714420600663286](https://doi.org/10.1080/10714420600663286)

Morley, D., Ch. Brudnson. 1999. *The Nationwide television studies*. London: Routledge

Musil, J. 2008. „Vnitřní periferie v České republice jako mechanismus sociální exkluze.“ *Sociologický Časopis / Czech Sociological Review*, 44 (2): 321-348

Nekula, M. 1999. Etnické stereotypy a jejich artikulace v češtině (a v němčině). *Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. A, Řada jazykovědná (48)* 65–75.

Nesvadbová L., J. Šandera, V. Haberlová. 2009. *Romská populace a zdraví Česká republika - Národní zpráva Praha 2009*. Kancelář Rady vlády ČR pro záležitosti romské komunity. <http://www.vlada.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dokumenty/Sastipen.pdf>

Numerato, D. 2004. „*Jak aktivní je aktivní publikum*.“ Revue pro média (10) 6–11.

Paparega, Jan. 2019. *Dycky Most! A co dál?* Město Most, oficiální webové stránky [online]. [cit. 2021-04-18]. Dostupné z: <https://www.mesto-most.cz/dycky-most-a-co-dal/d-34866>

Petrusek, M. e,t al. 1996. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum.

Pöschlová, S. Ke třídění vyzývá město Most nejen na tramvajích. *Město Most - oficiální web*. [online]. 8.2.2021 [cit. 2021-04-22]. Dostupné z: <https://www.mesto-most.cz/ke-trideni-vyzyva-mesto-most-nejen-na-tramvajich/d-39694>

Procházka, I., P. Weiss. 2008. „Pohlavní identita.“ Pp. 13–17 in H. Fifková et al. *Transsexualita a jiné poruchy pohlavní identity*. Vyd. 2. Praha: Grada

Průcha, J. 2010. *Interkulturní komunikace*. Praha: Grada.

Roen, K. 2002. „Either/Or“ and „Both/Neither“: Discursive Tensions in Transgender Politics.” *Signs: Journal of Women in Culture & Society*. 27. 501-522. Dostupné z: <https://www.journals.uchicago.edu/doi/10.1086/495695>

Ross, S. 2011. „The encoding/decoding model revisited.“ *International Communication Association Conference, Boston*. (5): 6-30. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/346010378_THE_ENCODINGDECODING_MODEL_REVISITED

Reifová, I. 2004. *Slovník mediální komunikace*. Praha: Portál.

Rojek, C. 2007. „Stuart Hall and the Birmingham school.“ Pp. 69–82 in T. Edwards. *Cultural Theory: Classical and Contemporary Positions*. Sage.

Řehák, J. 1979. „Kvótní výběr.“ *Sociologický Časopis / Czech Sociological Review*, 15(6), 601-614.

Smetáčková, I., .R. Braun. 2009. *Homofobie v žákovských kolektivech*. Praha: Úřad vlády České republiky. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/urad-vlady/vydavatelstvi/vydane-publikace/homofobie-v-zakovskych-kolektivech--homofobni-obtezovani-a-sikana-na-zakladnich-a-strednich-skolach---jak-se-projevuje-a-jak-se-proti-ni-branit-79188/>

Soukup, V. 2004. *Přehled antropologických teorií kultury*. Vyd. 2. Praha: Portál.

Spurný, M. 2016. *Most do budoucnosti: Laboratoř socialistické modernity na severu Čech*. Praha: Karolinum.

Světová banka. 2008. Česká republika: Šance na zlepšení zaměstnanosti Romů. Dokument Světové banky, 20.10.2009. Dostupné z: http://www.romea.cz/dokumenty/CZ_Roma_Employment_Full_Report_in_Czech.pdf

Svobodová, A. 2015. BRICKS STOP NENÁVISTNÝM PROJEVŮM: Národní studie Česká Republika. Praha: Multikulturní centrum Praha. Dostupné z: https://www.bricks-project.eu/wp/wp-content/uploads/2016/03/National_Study_Czech_Republic_Czech.pdf

Šebeš, M. 2004. „Dívat se na publikum trochu jinak.“ *Revue pro média* (10) 31–33.

Šmikmátor, J. *Kódování/dekódování* [online]. Revue pro média [cit. 2020-07-30]. Dostupné z: http://rpm.fss.muni.cz/Revue/Heslar/kodovani-dekodovani.htm?fbclid=IwAR0FMjViNWMPvi7T__6rX69nidQov_to1OnGaKKT2ZhoeKoWH2vZYsz-g-l

Štěchtová, M. 2001. *Interetnické konflikty jako důsledek rasové nevraživosti*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci.

Šubrt, J. 2010. *Soudobá sociologie: Aktuální a každodenní*. IV. Praha: Karolinum.

Tomčík, M. 2018. *Analýza - KPSS Most*. Dostupné z: <https://www.mesto-most.cz/analiza-pro-tvorbu-iv-kp/d-31789>

Toušek, L. 2012. „Vybrané aspekty metodologie aplikované antropologie.” Pp. 25–73 in T. Hirt (a kol.) *Vybrané kapitoly z aplikované antropologie*. Plzeň: Západočeská univerzita.

Toušek, L., V. Walach, P. Kupka (a kol.) 2018. *Labyrintem zločinu a chudoby: kriminalita a viktimizace v sociálně vyloučených lokalitách*. Brno: Doplněk.

Uhíková, L., M. Toncrová (eds.). 2001. *Etnické stereotypy z pohledu různých vědních oborů: sborník ze stejnojmenného semináře konaného dne 23. října 2000 v Brně*. Brno: Etnologický ústav AV ČR.

Uhíková, L. 2005. „Kulturní stereotypy v etnologii a v dalších společenských vědách.” Pp. 9–33 in L. Tyllner, L. Uherek (ed.). *Kultura – společnost – tradice. Soubor statí z etnologie, folkloristiky a sociokulturní antropologie*. Praha, AV ČR.

Vaňková, I. et al. 2005. *Co na srdci, to na jazyku: kapitoly z kognitivní lingvistiky*. Praha: Karolinum.

Weinerová, R., 2014. *Romové a stereotypy: výzkum stereotypizace Romů v Ústeckém kraji*. Praha: Karolinum.

PŘÍLOHY

Příloha 1: Dotazník

Dotazník, projekt MAPA/MES
Určeno výhradně pro interní potřeby výuky!

A. Administrativní část

ID dotazníku*:
ID tazatele**:
Datum rozhovoru:
Délka rozhovoru:

* Bez diakritiky ve tvaru IDLokality-Populace-Pohlaví-Věk, tj. např. P1-1-1-27
** První dvě písmena jména a příjmení, např. Ladislav Toušek = LaTo

Prohlášení tazatele:

Potvrzuji, že jsem tento rozhovor vedl/a zcela sám/sama podle instrukcí koordinátorů výzkumu z Katedry antropologie FF ZČU. Vyplněný dotazník jsem po skončení překontroloval/a a zaznamenané údaje jsou v souladu s tím, co respondent/ka skutečně uvedl/a.

PODPIS A DATUM TAZATELE: _____

Poznámky

Poznámky rozhovoru, k jeho průběhu, problémům otázkám, rozporům (např. mezi vyjádřenou identitou a zjevnou).

1. Scrennovací část

Dobrý den, jmenuji se ... a jsem tazatelem/studentem Západočeské univerzity v Plzni, na které momentálně provádíme šetření zaměřené na názory o seriálu Most! Mohl/a bych s Vámi vyplnit dotazník, který bude trvat 10 minut? **Nemusíte se bát, veškeré Vaše odpovědi budou anonymní a nebudou od Vás požadované žádné informace, které by mohly vést k Vaší identifikaci.** (Pokud potřebujete více informací nebo si budete chtít ověřit, že jsem skutečně tazatelem ZČU, můžete kontaktovat koordinátora projektu Mgr. Ladislava Touška, Ph.D. na tel. čísle 608 450 072).

1.1. Souhlas respondent/ky

1. Ano (POKRAČUJTE)
2. Odmítnutí mírné (PODĚKUJTE, UKONČETE)
3. Odmítnutí tvrdé (PODĚKUJTE, UKONČETE)

1.2. Pohlaví

Muž	1	POZOR, KVÓTA!
Žena	2	POZOR, KVÓTA!

1.3. Viděl/a či jste slyšel/a o seriálu Most!?

Ano, viděl/a	1	POKRAČUJTE
Neviděl/a, ale slyšel/a jsem o něm	2	PODĚKUJTE, UKONČETE!
Ne, neviděl/a ani neslyšel/a	3	PODĚKUJTE, UKONČETE!

1.4. Mohu se Vás zeptat, zda bydlíte v Mostě?

Ano	1	POKRAČUJTE!
Ne	2	Poděkujte, ukončete!

1.5. Mohl/a bych se Vás zeptat kolik je vám let?

Vyplňte přesný věk _____ a označte věkovou kohortu.

Méně než 15 let	1	PODĚKUJTE, UKONČETE
15–19 let	2	POZOR, KVÓTA!
20–29 let	3	POZOR, KVÓTA!
30 let–44 let	4	POZOR, KVÓTA!
45 let–59 let	5	POZOR, KVÓTA!
60 a více let	6	POZOR, KVÓTA!

1.6. Seriál Most! je z velké části o soužití Čechů a Romů, vy sám/sama se hlásíte k jaké národnosti/etnicitě? NEČÍST, NECHAT VOLNĚ JMENOVAT.

Česká	1	POZOR, KVÓTA!
Romská („Cigánská“)	2	POZOR, KVÓTA!
Jiná, uveďte jaká:	3	POZOR, KVÓTA!

2. Život v Mostě

2.1. Nyní Vám přečtu různé oblasti týkající se života v Mostě. Ohodnoťte prosím na stupnici 1–7, jak dalece jste s nimi spokojen/a, či nespokojen/a; 1 = jsem velice spokojen/a; 7 = vůbec nejsem spokojen/a.

	Velmi	Škála					Vůbec
	1	2	3	4	5	6	7
1 Zdravotnictví	1	2	3	4	5	6	7
2 Životní úroveň	1	2	3	4	5	6	7
3 Životní prostředí	1	2	3	4	5	6	7
4 Kriminalita	1	2	3	4	5	6	7
5 Nezaměstnanost	1	2	3	4	5	6	7
6 Politická situace	1	2	3	4	5	6	7
7 Přistěhovalectví	1	2	3	4	5	6	7
8 Školství	1	2	3	4	5	6	7

2.2. Mohl/a byste, prosím, jmenovat tři věci, které se Vám na životě v Mostě nejvíce líbí?

2.2.1. Vypište: _____

2.2.2. Vypište: _____

2.2.3. Vypište: _____

2.3. Mohl/a byste naopak jmenovat tři věci, které se Vám na životě v Mostě naopak nelíbí?

2.3.1. Vypište: _____

2.3.2. Vypište: _____

2.3.3. Vypište: _____

3. Povědomí o seriálu a jeho hodnocení

3.1. Kolik dílů seriálu *Most!* jste viděl/a? (celkem 8 dílů)

1	1
2-4	2
5-7	3
Všechny (8)	4

3.2. Kde jste seriál sledoval/a (internet, TV)?

TV	1
Internet	2
Obojí	3

3.3. Jakým způsobem jste se o seriálu dozvěděl/a? (NEČTĚTE, nechte volně jmenovat)

Rodinný příslušník	1
--------------------	---

Prátele	2
Kamarádi	3
Známi	4
Sociální síť	5
Internetové zpravodajství	7
TV	8
Tišťná média	9
Veřejný prostor (MHD, restaurace, obchod, náměstí atd.)	10
Jiné, uveďte:	11

4. Hodnocení seriálu

4.1. *Myslíte si, že by město Most mělo využít seriál k sebepropagaci? Odpovězte, prosím, na škále od 1 do 7, kdy 1=rozhodně ANO a 7=rozhodně NE.*

Ano	Škála					Ne
1	2	3	4	5	6	7

4.2. *Jak byste celkově seriál hodnotil/a? Odpovězte, prosím, na škále od 1 do 7, kdy 1=velmi kladně/velmi se mi líbil; 7= velmi negativně/vůbec se mi nelíbil.*

Velmi	Škála					Vůbec
1	2	3	4	5	6	7

4.3. *Do jaké míry souhlasíte s následujícími výroky/tvrzeními? Odpovězte prosím na škále od 1 do 7, kdy 1=Ano, rozhodně souhlasím a 7= Ne, vůbec NESouhlasím.*

Výrok	Ano		Škála				Ne
Seriál byl vulgární.	1	2	3	4	5	6	7
Seriál se zaměřoval na důležitá témata, která jsou podstatná.	1	2	3	4	5	6	7
Seriál byl vhodný i pro děti mladších 15ti let.	1	2	3	4	5	6	7
Seriál byl zábavný, ale kladl důraz na témata, která mě obtěžují.	1	2	3	4	5	6	7
Seriál zobrazoval život v Mostě pravdivě.	1	2	3	4	5	6	7
Seriál byl rasistický.	1	2	3	4	5	6	7
Seriál byl na základě mé zkušenosti s životem v Mostě nerealistický.	1	2	3	4	5	6	7
Seriál zobrazoval soužití „Romů“ a „Čechů“ v Mostě pravdivě.	1	2	3	4	5	6	7

4.4. *Doporučil/a byste seriál svým přátelům? Odpovězte prosím na škále od 1 do 7, kdy 1=rozhodně ANO a 7=rozhodně NE.*

Ano	Škála					NE
1	2	3	4	5	6	7

- 4.5. **Zkuste jmenovat tři seriálové postavy, které Vám byly nejvíce sympatické. Kterou z nich byste zařadila na první místo (nejvíce sympatická), kterou na druhou, a kterou na třetí? Nechte volně jmenovat, uveďte pořadí.**

Postava	Pořadí.
A Luďan (Martin Hofmann)	
B Dáša/Pavel (Erika Stárková)	
C Eda (hospodský – Michal Isteník)	
D Franta (Zdeněk Godla)	
E Farář (Cyril Drozda)	
F Čočkin (Vladimír Škultéty)	
G Ilona (matka Tondy – Jitka Čvančarová)	
H Tonda (Filip F. Červenka)	
CH Roman ("mafián" – Leoš Noha)	
I Jiná, uveďte	

- 4.6. **Zkuste naopak jmenovat tři seriálové postavy, které Vám byly nejvíce NESympatické. Kterou z nich byste zařadila na první místo (nejvíce NESympatická), kterou na druhou, a kterou na třetí? Nechte volně jmenovat, uveďte pořadí.**

Postava	Pořadí.
A Luďan (Martin Hofmann)	
B Dáša/Pavel (Erika Stárková)	
C Eda (hospodský – Michal Isteník)	
D Franta (Zdeněk Godla)	
E Farář (Cyril Drozda)	
F Čočkin (Vladimír Škultéty)	
G Ilona (matka Tondy – Jitka Čvančarová)	
H Tonda (Filip F. Červenka)	
CH Roman ("mafián" – Leoš Noha)	
I Jiná, uveďte	

4.7. *Byly podle Vás v seriálu nějaké postavy, které byste označil/a za rasisty? Nechte volně imenovat!*

ANO, uveďte.		NE
A	Ludán (Martin Hofmann)	
B	Dáša/Pavel (Erika Stárková)	
C	Eda (hospodský – Michal Istenik)	
D	Franta (Zdeněk Godla)	
E	Farář (Cyril Drozda)	
F	Čočkin (Vladimír Škultéty)	
G	Ilona (matka Tondy – Jitka Čvančarová)	
H	Tonda (Filip F. Červenka)	
CH	Roman ("mafián" – Leoš Noha)	
I	Jiná, uveďte	

4.8. *Byly podle Vás v seriálu nějaké postavy, které byste označil/a za homofobní, vyjadřující strach či nenávist vůči sexuálním menšinám (gayové, lesby, bisexuální či transgender osoby)? Nechte volně imenovat!*

ANO, uveďte.		NE
A	Ludán (Martin Hofmann)	
B	Dáša/Pavel (Erika Stárková)	
C	Eda (hospodský – Michal Istenik)	
D	Franta (Zdeněk Godla)	
E	Farář (Cyril Drozda)	
F	Čočkin (Vladimír Škultéty)	
G	Ilona (matka Tondy – Jitka Čvančarová)	
H	Tonda (Filip F. Červenka)	
CH	Roman ("mafián" – Leoš Noha)	
I	Jiná, uveďte	

5. Reprezentace stereotypů

5.1. Uveďte, do jaké míry souhlasíte s následujícími výroky. Odpovězte prosím na škále 1 až 7, kdy 1= ANO, rozhodně souhlasím a 7= NE, vůbec nesouhlasím.

Výrok	Ano		Škála				Ne	
	1	2	3	4	5	6	7	
Češi byli v seriálu zobrazováni jako tolerantní.	1	2	3	4	5	6	7	
Češi jsou tolerantní i ve skutečnosti.	1	2	3	4	5	6	7	
Češi byli v seriálu zobrazováni jako alkoholici.	1	2	3	4	5	6	7	
Češi jsou alkoholici i ve skutečnosti.	1	2	3	4	5	6	7	
Češi byli zobrazováni v seriálu jako rasisté.	1	2	3	4	5	6	7	
Češi jsou rasisté i ve skutečnosti.	1	2	3	4	5	6	7	
Češi byli zobrazováni v seriálu jako homofobové (nenávisť či strach vůči osobám jiné sexuální orientace).	1	2	3	4	5	6	7	
Češi jsou homofobové i ve skutečnosti.	1	2	3	4	5	6	7	
Češi byli zobrazováni v seriálu jako neochotní pracovat.	1	2	3	4	5	6	7	
Češi jsou neochotní pracovat i ve skutečnosti.	1	2	3	4	5	6	7	
Češi byli v seriálu zobrazováni jako lidé, kteří si zakládají na rodinných a přátelských vztazích.	1	2	3	4	5	6	7	
Češi si zakládají na rodinných a přátelských vztazích i ve skutečnosti.	1	2	3	4	5	6	7	

5.2. Uveďte, do jaké míry souhlasíte s následujícími výroky ve vztahu k Romům. Odpovězte prosím na škále 1 až 7, kdy 1= ANO, rozhodně souhlasím a 7= NE, vůbec nesouhlasím.

Výrok	Ano		Škála				Ne	
	1	2	3	4	5	6	7	
Romové byli v seriálu zobrazováni jako tolerantní.	1	2	3	4	5	6	7	
Romové jsou tolerantní ve skutečnosti.	1	2	3	4	5	6	7	
Romové byli v seriálu zobrazováni jako alkoholici.	1	2	3	4	5	6	7	
Romové jsou alkoholici i ve skutečnosti.	1	2	3	4	5	6	7	
Romové byli zobrazováni v seriálu jako rasisté.	1	2	3	4	5	6	7	
Romové jsou rasisté i ve skutečnosti.	1	2	3	4	5	6	7	
Romové byli zobrazováni v seriálu jako homofobové (nenávisť či strach vůči osobám jiné sexuální orientace).	1	2	3	4	5	6	7	
Romové jsou homofobové i ve skutečnosti.	1	2	3	4	5	6	7	
Romové byli zobrazováni v seriálu jako neochotní pracovat.	1	2	3	4	5	6	7	
Romové byli neochotní pracovat i ve skutečnosti.	1	2	3	4	5	6	7	
Romové byli v seriálu zobrazováni jako lidé, kteří si zakládají na rodinných a přátelských vztazích.	1	2	3	4	5	6	7	
Romové si zakládají na rodinných a přátelských vztazích i ve skutečnosti.	1	2	3	4	5	6	7	

6. Self-report

6.1. Uveďte, do jaké míry souhlasíte s následujícími výroky. Odpovězte prosím na škále 1 až 7, kdy 1=rozhodně souhlasím a 7=vůbec nesouhlasím.

Výrok	Ano			Škála			Ne		
	1	2	3	4	5	6	7		
Homosexualita je proti přírodě.	1	2	3	4	5	6	7		
Homosexuální páry by měli mít právo adaptovat děti.	1	2	3	4	5	6	7		
Změna pohlaví by neměla být povolena.	1	2	3	4	5	6	7		
Osoby stejného pohlaví by měly mít právo uzavírat manželství.	1	2	3	4	5	6	7		
Romové zneužívají sociální dávky.	1	2	3	4	5	6	7		
Romové jsou v České republice diskriminováni.	1	2	3	4	5	6	7		
Romové by měli bydlet jinde než ostatní.	1	2	3	4	5	6	7		
Romy bych přijal/a za své sousedy.	1	2	3	4	5	6	7		

7. Demografické údaje

7.1. Status

Jaký je Váš rodinný stav?

1. Svobodný/a	4. Rozvedený/a
2. Ženatý/vdaná	5. Vdovec/vdova
3. Nesezdaný/a v partnerském vztahu	

7.2. Vzdělání

Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

1. Základní	4. Vyšší odborné
2. Střední bez maturity	5. Vysokoškolské
3. Střední s maturitou	

7.3. Délka bydlení v obci

Jak dlouhou bydíte v Mostě?

1. 1 měsíc až 6 měsíců	5. 10 až 20 let
2. 6 měsíců až 1 rok let	6. Více než 20 let
3. 1 rok až 5 let	7. Od narození
4. 6 až 10 let	

7.4. Ekonomický status

Jaké je Vaše současné zaměstnání?

NEČÍSTÍ! NECHTE VOLNĚ JMENOVAT A NÁSLEDNĚ OZNAČTE DANOU KATEGORII KORESPONDUJÍCÍ S RESPONDENTOVOU ODPOVĚDÍ.

1. Žena v domácnosti
2. Na mateřské, rodičovské dovolené
3. Starobní důchodce
4. Invalidní důchodce
5. Studující
6. Nezaměstnaný
7. Dělník nekvalifikovaný.
8. Dělník kvalifikovaný
9. Nižší administrativní pracovník
10. Nižší odborný pracovník
11. Vedoucí administrativně-technický pracovník
12. VŠ odborný a vědecký pracovník (učitel, lékař, právník ap.)
13. OSVČ

14. Ostatní, uveďte: _____

7.5. Občanství

Mohu se Vás zeptat, jaké máte občanství?
NEČÍST, NECHAT VOLNĚ JMENOVAT!

1. České
2. Slovenské
3. Jiné: _____

7.6. Mateřský jazyk

Mohu se Vás zeptat, jaký je Váš mateřský jazyk?
NEČÍST, NECHAT VOLNĚ JMENOVAT!

1. Čeština
2. Romština
3. Slovenština
4. Jiný: _____

M. Rozlučková část

M.1. Je něco, co byste v Mostě změnil/a?

1. Ano, uveďte: _____
2. Ne
3. Neví

A.2. Máte pocit, že jsme na něco důležitého zapomněli?

1. Ano, uveďte: _____
2. Ne
3. Neví

PODĚKOVAT A UKONČIT ROZHOVOR!

Příloha 2: Seznam kódů pro analýzu polostrukturovaných rozhovorů

Seznam kódů užitých pro tematické kódování

001	real. souž.	Realita soužití
002	real.	Realita
003	Most real./ser.	Most seriál vs. realita
004	ras. post.	Rasistická postava
005	homo. post.	Homofobní postava
006	sympa. post.	Sympatická postava
007	nesympa post.	Nesympatická postava
008	Franta	–
009	Dáša	–
010	Ludfan	–
011	rom. gen.	Generalizace Romů
012	čech gen.	Generalizace Čechů
013	homo./trans. gen.	Generalizace homo./trans.
014	homo adopt.	Adopce homosexuálními páry
015	homo manžel.	Manželství homosexuálních párů
016	homo přiroz.	Přirozenost homosexuality
017	trans. přiroz.	Přirozenost transsexuality
018	rom. dávky	Romové a sociální dávky
019	rom. práce	Romové a práce
020	rom. krimi.	Romové kriminalita
021	rom. lenost	Romové lenost
022	rom. diskrim.	Diskriminace Romů
023	rom. segreg.	Segregace Romů
024	rom. soused.	Romové jako sousedi
025	ster. č. tol.	Stereotyp české toleranosti
026	ster. č. alk.	Stereotyp českého alkoholismu
027	ster. č. ras.	Stereotyp českého rasismu
028	ster. č. hom.	Stereotyp homofobie u Čechů
029	ster. č. prac.	Stereotyp české pracovistosti
030	ster. č. sdruž.	Stereotyp českého sdružování
031	ster. r. toler.	Stereotyp romské toleranosti
032	ster. r. alk.	Stereotyp romského alkoholismu
033	ster. r. ras.	Stereotyp romského rasismu
034	ster. r. hom.	Stereotyp homofobie u Romů
035	ster. r. prac.	Stereotyp pracovistosti Romů
036	ster. r. sdruž.	Stereotyp romského sdružování

SEZNAM TABULEK

- Tabulka 1: Zastoupení pohlaví ve výběrovém souboru
- Tabulka 2: Zastoupení jedinců dle etnicity/národnosti
- Tabulka 3: Zkoumaná subpopulace Češi dle věku a pohlaví
- Tabulka 4: Zkoumaná subpopulace Romové dle věku a pohlaví
- Tabulka 5: Rodinný stav dle etnicity
- Tabulka 6: Rodinný stav dle pohlaví – Češi
- Tabulka 7: Rodinný stav dle pohlaví – Romové
- Tabulka 8: Vzdělanostní struktura dle etnicity/národnosti
- Tabulka 9: Vzdělání Čechů dle věkových skupin
- Tabulka 10: Vzdělání Romů dle věkových skupin
- Tabulka 11: Ekonomický status české subpopulace
- Tabulka 12: Ekonomický status romské subpopulace
- Tabulka 13: Délka bydlení v Mostě dle etnicity
- Tabulka 14: Počet shlédnutých dílů dle pohlaví a etnicity
- Tabulka 15: Počet shlédnutých dílů dle věku a pohlaví – Češi
- Tabulka 16: Počet shlédnutých dílů dle věku a pohlaví – Romové
- Tabulka 17: Zdroj informace o existenci seriálu dle etnicity/národnosti
- Tabulka 18: Platforma sledování seriálu dle etnicity/národnosti
- Tabulka 19: Hodnocení sebepropagace města dle pohlaví a etnicity
- Tabulka 20: Průměrná hodnocení sebepropagace města dle etnicity
- Tabulka 21: Celkové hodnocení seriálu dle pohlaví a etnicity/národnosti
- Tabulka 22: Průměrná hodnocení seriálu dle etnicity/národnosti
- Tabulka 23: Průměrná hodnocení seriálu dle pohlaví – Romové
- Tabulka 24: Průměrná hodnocení seriálu dle pohlaví – Češi
- Tabulka 25: Hodnocení ženy Češky
- Tabulka 26: Hodnocení muži Češi
- Tabulka 27: Hodnocení ženy Romky
- Tabulka 28: Hodnocení muži Romové
- Tabulka 29: Jedinci neshledávající seriál realistický dle etnicity a délky bydlení
- Tabulka 30: Češi neshledávající seriál rasistickým dle věku a pohlaví

Tabulka 31: Češi neshledávající seriál rasistickým dle ekonomického statusu

Tabulka 32: Češi neshledávající seriál rasistickým dle vzdělání a ekonomického statusu

Tabulka 33: Číselné označení postav

Tabulka 34: Nejvíce sympatické postavy dle preferencí Čechů

Tabulka 35: Nejvíce nesympatické postavy dle preferencí Čechů

Tabulka 36: Nejvíce sympatické postavy dle preferencí Romů

Tabulka 37: Preference k volbě druhé postavy z pozic nejvíce sympatického Franty – Romové

Tabulka 38: Preference k volbě druhé postavy z pozic nejvíce sympatické Dáši – Romové

Tabulka 39: Preference k volbě druhé postavy z pozic nejvíce sympatického Luďana – Romové

Tabulka 40: Nejvíce nesympatické postavy dle preferencí Romů

Tabulka 41: Výskyt rasistických postav dle Čechů

Tabulka 42: Výskyt rasistických postav dle Romů

Tabulka 43: Rasistické postavy dle Čechů

Tabulka 44: Rasistické postavy dle Romů

Tabulka 45: Výskyt homofobních postav dle Čechů

Tabulka 46: Výskyt homofobních postav dle Romů

Tabulka 47: Homofobní postavy dle Čechů

Tabulka 48: Homofobní postavy dle Romů

Tabulka 49: Reprezentace stereotypů o Češích

Tabulka 50: Perspektiva žen Češek k Čechům

Tabulka 51: Perspektiva mužů Čechů k Čechům

Tabulka 52: Perspektiva žen Romek k Čechům

Tabulka 53: Perspektiva mužů Romů k Čechům

Tabulka 54: Reprezentace stereotypů o Romech

Tabulka 55: Perspektiva žen Romek o Romech

Tabulka 56: Perspektiva mužů Romů o Romech

Tabulka 57: Perspektiva žen Češek o Romech

Tabulka 58: Perspektiva mužů Čechů o Romech

Tabulka 59: Self-report Češi – muži

Tabulka 60: Self-report Češi – ženy

Tabulka 61: Self-report Romové – muži

Tabulka 62: Self-report Romové – ženy

Tabulka 63: Dekódování – seznam otázek/tvrzení

Tabulka 64: Dekódování Čechy, kteří neshledávají seriál rasistickým

Tabulka 65: Dekódování z vyjednávací a neutralizační pozice – Češi dle věku a ekonomického statusu (rasismus)

Tabulka 66: Dekódování Čechy, kteří neoznačili ani jednu z postav jako homofobní

Tabulka 67: Dekódování z vyjednávací a neutralizační pozice – Češi dle věku a ekonomického statusu (homofobie)

Tabulka 68: Dekódování Čechy, kteří označili alespoň jednu seriálovou postavu za rasistickou a alespoň jednu seriálovou postavu za homofobní

Tabulka 69: Dekódování Čechy dle vyjednávací či konfirmační pozice dle věku a pohlaví

Tabulka 70: Dekódování Čechy podle vyjednávací či konfirmační pozice dle ekonomického statusu a délky bydlení v Mostě

Tabulka 71: Dekódování Romy, kteří neshledávali zobrazení Čechů jako rasistů

Tabulka 72: Dekódování z vyjednávací a neutralizační pozice – Romové dle věku a pohlaví

Tabulka 73: Dekódování z vyjednávací a neutralizační pozice – Romové dle ekonomického statusu a délky bydlení v Mostě

Tabulka 74: Dekódování z vyjednávací a konfirmační pozice – Romové dle věku a pohlaví

Tabulka 75: Dekódování z vyjednávací a konfirmační pozice – Romové dle ekonomického statusu a délky bydlení v Mostě

Tabulka 76: Dekódování Romy – muži, kteří označili alespoň jednu seriálovou postavu za rasistickou a alespoň jednu seriálovou postavu za homofobní

Tabulka 77: Dekódování Romy – ženy, které označili alespoň jednu seriálovou postavu za rasistickou a alespoň jednu seriálovou postavu za homofobní

Tabulka 78: Romové rozeznávající homofobní seriálové postavy dle věku a pohlaví

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1: Hodnocení života v Mostě dle Čechů

Graf 2: Hodnocení života v Mostě dle Romů

Graf 3: Průměrné hodnocení sebepropagace dle pohlaví

Graf 4: Hodnocení charakteristik seriálu – Češi

Graf 5: Hodnocení charakteristik seriálu – Romové

Graf 6: Nejvíce sympatická postava – Češi

Graf 7: Druhá nejvíce sympatická postava – Češi

Graf 8: Třetí nejvíce sympatická postava – Češi

Graf 9: Nejvíce nesympatická postava – Češi

Graf 10: Druhá nejvíce nesympatická postava – Češi

Graf 11: Třetí nejvíce nesympatická postava – Češi

Graf 12: Nejvíce sympatická postava – Romové

Graf 13: Druhá nejvíce sympatická postava – Romové

Graf 14: Třetí nejvíce sympatická postava – Romové

Graf 15: Nejvíce nesympatická postava – Romové

Graf 16: Druhá nejvíce nesympatická postava – Romové

Graf 17: Třetí nejvíce nesympatická postava – Romové

Graf 18: Reprezentace stereotypů o Čechách – Češi

Graf 19: Reprezentace stereotypů o Čechách – Romové

Graf 20: Reprezentace stereotypů o Romech – Romové

Graf 21: Reprezentace stereotypů o Romech – Češi

Graf 22: Self-report Češi

Graf 23: Self-report Romové

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1: Diagram komunikačního okruhu dle Halla

Obrázek 2: Upravená typologie kódování / dekodování (textuální verze)

Obrázek 3: Kvótní tabulka – konečný stav, 2019

Obrázek 4: Mapa sociálně vyloučených lokalit, Most, 2019

Obrázek 5: Přehled naplněnosti kvót, Most, 2019

Obrázek 6: Šablona s postavami, 2019

Obrázek 7: Rychlé schéma rozhovoru, Most, 2019